

ISLAM ANG TANGING RELIHIYON NG KATOTOHANAN:

**Isang Paghahambing na
Pag-aaral sa Kristiyanismo,
Hudaismo at Budismo**

Osman Nûri TOPBAŞ

**ERKAM
PUBLICATIONS**

© Erkam Publications - Istanbul: 1447 / 2025

**ISLAM ANG TANGING RELIHIYON NG
KATOTOHANAN:
Isang Paghahambing na Pag-aaral sa
Kristiyanismo, Hudaismo at Budismo**

Osman Nûri TOPBAŞ

Orihinal na Hak Din İslâm ve Muharref Dinler
Pamagat: Yahudilik - Hristiyanlık
May-akda : Osman Nûri Topbaş
Tagasalin : Amabel (Aisha) Colima
Patnugot : Dr. Mehmet Rıza Derindağ
Disenyo : İlhan Baştaş
Inilimbag ng : Erkam Printhouse
ISBN : 978-625-5686-44-2
Address : İkitelli O.S.B. Mah. Atatürk Bulvarı,
Haseyad 1. Kısım No: 60/3-C
Başakşehir, İstanbul, Türkiye
Tel : (90-212) 671-0700 pbx
Fax : (90-212) 671-0748
E-mail : info@islamicpublishing.org
Web site : www.islamicpublishing.org
Language : Filipino

ISLAM ANG TANGING RELIHIYON NG KATOTOHANAN:

Isang Paghahambing na
Pag-aaral sa **Kristiyanismo,**
Hudaismo at Budismo

Osman Nûri Topbaş

“Katiyakan, ang relihiyon sa Allah ay Islam.” (Ali-Imran, 19)

“(Ang mga Hudyo at Kristiyano ay nagsabi,) ‘Maging mga Hudyo o Kristiyano kayo upang kayo ay mapatnubayan nang wasto.’ Sabihin mo (sa kanila, O Muhammad), ‘Sa halip, [kami ay sumusunod] sa relihiyon ni Abraham, na nakahilig sa katotohanan, at siya ay hindi kabilang sa mga sumasamba sa iba maliban sa Allah.” (Al-Baqarah, 135)

“Si Abraham ay hindi isang Hudyo o isang Kristiyano, kundi siya ay isang nakahilig sa katotohanan, isang Muslim [na nagpapasakop sa Allah]. At siya ay hindi kabilang sa mga sumasamba sa iba maliban sa Allah.” (Ali-Imran, 67)

“At sinuman ang nagnanais ng iba maliban sa Islam bilang relihiyon – hindi ito tatanggapin mula sa kanya, at siya, sa Kabilang Buhay, ay kabilang sa mga talunan.” (Ali-Imran, 85)

TALAHANAYAN NG MGA NILALAMAN

PAUNANG SALITA.....	7
Islam ang Tanging Relihiyon ng Katotohanan:	
Isang Paghahambing na Pag-Aaral sa Kristiyanismo at Hudaismo....	15
Maikling Kasaysayan	25
Isang Maikling Kasaysayan ng Hudaismo.....	25
Isang Maikling Kasaysayan ng Kristiyanismo	36
MGA PRINSIPYO NG PANANAMPALATAYA	45
1. Konsepto Ng Diyos.....	47
2. Paniniwala Sa Mga Anghel.....	73
3. Paniniwala Sa Mga Aklat.....	78
4. Paniniwala Sa Mga Propeta.....	103
5. Paniniwala Sa Kabilang Buhay.....	140
6. Konsepto Ng Kapalaran At Tadhana	14
MGA RITWAL AT PAKIKIPAG-UGNAYAN.....	149
ETIKA.....	166
BUDISMO	189
A. Ang Buhay Ni Buddha (563-483 B.C.)	192
B. Kasaysayan Ng Budismo	194
C. Ang Istruktura ng Paniniwala sa Budismo	197

I. Paniniwala sa Diyos at ang Pagpapahayag ng Pananampalataya.....	197
II. Ang Apat na Marangal na Katotohanan at ang Waluhang Maharlikang Landas	199
III. Karma, Reinkarnasyon, Nirvana, at Paniniwala sa Buhay Pagkatapos ng Kamatayan	201
IV. Paniniwala sa Banal na mga Kasulatan	203
D. Pagsamba at mga Templo sa Budismo.....	205
E. Mga Sekta ng Budismo at ang Paglaganap Nito	210
ISANG KRITIKAL NA PAGHAHAMBING SA BUDISMO.....	212
A. Kritikal na Pagsusuri sa Budismo mula sa Iba't Ibang Aspeto.....	212
B. Paghahambing sa Pagitan ng Islam at Budismo	222
KONKLUSYON	227
MGA SANGGUNIAN SA BIBLIYOGRAPIYA	232

PAUNANG SALITA

Pinupuri at niluluwalhati natin ang Allah, ang Makapangyarihan sa Lahat, na lumikha sa atin, mga mahihinang tagapaglingkod, mula sa kawalan at humubog sa atin bilang pinakamarangal sa mga nilikha. Ipinaaabot natin ang walang katapusang mga pagpapala at pagbati sa huling Propeta, ang Awa sa mga Mundo, ang walang kapantay na huwaran para sa sangkatauhan, ang ating minamahal na si Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, ang kanyang marangal na pamilya at iginagalang na mga kasamahan.

Ang Makapangyarihan sa Lahat, sa Kanyang karunungan, ay nilikha ang sansinukob at hinirang ang sangkatauhan bilang Kanyang mga tagapamahala salupa, pinagkalooban sila ng likas na hilig sa panampalataya at pagsamba. Upang gabayan ang pagbabalik ng sangkatauhan sa Paraiso, ipinagkaloob Niya sa kanila ang maraming pagpapala tulad ng talino, puso, pang-unawa, budhi, at matalinong pagpapasya. Bukod dito, ipinadala Niya ang mga banal na kasulatan, mga aklat, mga propeta, at mga palatandaan ng banal na kapangyarihan na ipinakita sa mga kosmikong palatandaan, upang patuloy na gabayan at paalalahanan ang sangkatauhan, anyayahan sila tungo sa landas ng katotohanan at kabutihan.

Ang kalipunan ng kautusan at pagbabawal na ipinahayag ng Allah para sa walang hanggang kaligayahan ng sangkatauhan ay tinatawag na “relihiyon”.

Ang pinagmumulan ng kapayapaan para sa kaluluwa ng tao, ay nagsimula sa paglikha kay Adan, ang unang tao at propeta. Mula pa noong unang panahon, natutunan ng sangkatauhan ang kaalamang kinakailangan para sa kaligayahang makalupa at makalangit sa pamamagitan ng mga turo at halimbawa ng mga sugo ng Allah.

Sa buong kasaysayan, sa tuwing nalilimutan ang kaalamang ito at ang mga banal na kasulatan ay nawawala o nasisira, ang Allah, sa Kanyang awa, ay muling nagpapakadala ng mga propeta at banal na aklat. Ang mga ito ay ipinadala upang ituwid ang mga paglihis sa relihiyon, muling pagtibayin ang pangunahing katangian nito at gabayan ang Kanyang mga tagapaglingkod tungo sa landas ng walang hanggang kaligayahan¹. Gayunpaman, si Satan, ang malinaw na kaaway ng Allah at ng mga mananampalataya ay hindi nanatiling walang ginagawa; sinikap niyang iligaw ang sangkatauhan mula sa tamang landas sa pamamagitan ng iba't ibang panlilinlang at pandaraya. Tinukso niya ang mga tao na huwag sundin ang ipinahayag na mga banal na kasulatan, sa halip ay pinilipit ang mga ito upang umangkop sa kanilang mga hangarin. Ang mga sumuko sa mala-demonyong ideyang ito ay sinira ang banal na kasulatan, isinama ang kanilang makasalanang gawain, at sinikap na bigyang-katwiran ang mga ito, na nagresulta sa katiwalian ng relihiyon.

Gayunpaman, dahil sa likas na pagkiling sa pananampalatayang nakaugat sa kalikasan ng tao, ang sangkatauhan ay hindi kailanman nanatiling ganap na walang relihiyon. Kahit sa panahon ng paglihis mula sa paghahayag at sa gabay ng mga propeta, ang mga tao ay nagpapanatili ng ilang anyo ng paniniwala sa Allah. Natuklasan ng antropolohiyang pananaliksik ang mga labi ng tunay na relihiyon sa bawat tribo at lipunan.²

Ang sangkatauhan ay hindi kailanman pinagkaitan ng gabay ng mga propeta, sapagkat ayon sa ating tradisyon, ipinagpatuloy nito ang paglalakbay sa ilalim ng patnubay ng mahigit 124,000 na propeta³. Habang papalapit ang katapusan ng panahon, ang huling aklat, ang

1. Maryam: 34-59

2. Prof. Dr. Günay Tümer, "Din" mad., DIA, IX, 315-317.

3. Ahmad bin Hanbal, Musnad, V, 266; Ibn Kathir, Tafsir, (An-Nisa': 163), Hashimi, I, 159.

Quran, at ang huling propeta, si Muhammad, ay nagbigay-kaganapan sa buhay panrelihiyon alinsunod sa pangangailangan ng lahat ng panahon at mga lugar.

Ipinahayag ng Makapangyarihan sa Lahat na isinugo Niya ang Propeta bilang awa sa lahat ng mundo⁴. Sa kabila nito, may mga tao na, sa iba't ibang dahilan, ay maaaring hindi nakikilala ang Islam o maaaring pinalaki na may negatibong pananaw at pagkiling laban dito. Samakatuwid, napakahalaga para sa mga mananampalataya na ipahayag ang Islam sa mga tao sa tunay nitong diwa tuwing may pagkakataon. Matapos matutunan ang tungkol sa Islam, ang pagpapasya kung tatanggapin ito o hindi ay nananatiling sariling pagpili ng bawat indibidwal. Ipinahayag ng Makapangyarihan sa Lahat na ang Kanyang mga lingkod ay malaya sa bagay na ito at hindi maaaring ipailalim sa anumang pagpilit⁵.

Kung niloob ng Allah, maaaring Kanyang pinatnubayan ang lahat ng Kanyang lingkod. Gayunpaman, ang ating Dakilang Panginoon ay pinahahalagahan ang Kanyang mga lingkod at ninanais na piliin ng sangkatauhan ang tamang landas gamit ang kanilang talino at malayang pagpapasya, alinsunod sa gabay ng Kanyang mga propeta⁶. Ang kalayaang ito ay hindi nangangahulugan ng kawalan ng pananagutan sa kanilang mga gawa, sapagkat haharapin ng bawat isa ang bunga ng kanilang mga pagpili.

Ang Makapangyarihan sa Lahat ay nagkaloob ng maraming patunay na nagpapakita na ang Islam ang tanging tunay na landas para sa sangkatauhan. Kabilang sa mga palatandaang ito, marahil ang pinakakahanga-hanga ay ang pagkakaloob ng Quran sa sangkatauhan bilang isang mapaghimalang paghahayag.

Ang ating dakilang paraan ng pamumuhay, ang Islam, na may banal na pinagmulan at nilalaman, ay pinangangalagaan mula sa anumang

4. Al-Anbiya': 107; An-Nisa': 79, Al-A'raf: 158, As-Saba': 28, Bukhari, Tayammum, 1.

5. Al-Baqarah: 259

6. Yunus: 99, Al-Kahf: 29, Az-Zumar: 7, Al-Jathiyah: 15, M. F. Abdalbaki, Al-Mu'jam, "rvd, 'sy'e" maddeleri.

pagbabago ng tao at nagsisilbing matatag na gabay ng ganap na katotohanan. Sa kabaligtaran, ang Hudaismo at Kristiyanismo, na ang nilalaman nito ay nasira ng mga pagbabago mula sa orihinal nitong anyo, ay lumihis mula sa diwa at direksyon ng tunay na pagpapasakop sa Makapangyarihan sa Lahat, ang Islam. Ang Islam ang tanging tunay na relihiyon sa mata ng Allah mula sa panahon ng unang tao hanggang sa Araw ng Paghuhukom.

Kung paanong ang paghahanap ng isang bagay sa maling lugar ay walang pakinabang tulad ng hindi paghahanap; kung gayon, ang paghahanap ng landas maliban sa Islam ay walang saysay, isang pag-aaksaya ng buhay ng isang tao sa paghabol sa maling akala. Sa kasalukuyang panahon, ang pag-asa para sa kaligtasan mula sa anumang relihiyon maliban sa Islam ay nangangahulugan ng paghabol sa mga ilusyon at pag-aaksaya ng buhay sa walang kabuluhan mga hangarin.

Kung ang mga tao ay patuloy na susunod sa mga huwad na relihiyon, na baluktot ayon sa kanilang sariling pagnanasa, sa halip na sumunod sa Islam, ang Makapangyarihan sa Lahat ay gagawing walang bunga ang lahat ng kanilang mga pagsisikap, ang maiiwan sa kanila ay panghihinayang at kawalan. Ang kuwentong ito ay napakagandang inilalarawan ang katotohanang ito:

Isang araw, si Umar (ra), kasama ang kanyang mga kasamahan, ay naglalakad nang makita nila ang isang monasteryo. Habang papalapit sila, siya ay tumigil at tumawag, “O monghe, O monghe!” Pagkaraan ng ilang sandali, lumabas ang monghe sa bintana, waring nagtatanong, “Ano ang inyong kailangan?” Nang makita siya, hindi napigilan ni Umar (ra) ang kanyang mga luha sa harapan ng kanyang mga kasamahan.

Tinitingnan niya ang monghe at umiiyak nang labis. Nang tanungin kung bakit niya iniinyakan ang monghe, sumagot si Umar (RA): “Sa sandaling iyon, nang makita ko ang monghe, naalala ko ang mga talata ng Allah: ‘Tunay na siya ay nabigo na nagpapadalisay nito. At tunay na siya ay nabigo na nagpupunla rito ng katiwalian.’ (Al-Ghashiyah: 3-4). Kung hindi niya yaya kapin ang Islam, ang monghe ay kabilang sa tinutukoy ng mga talatang ito. Ito ang dahilan ng aking pagluha.” (Ibn al-Jawzi, Manaqib, p. 210)

Mayroong isang lumang kasabihan: “Ang mga instrumento na may mababang kalidad ay hindi makalilikha ng mataas na kalidad na mga resulta.” Sa madaling salita, ang mga perpektong gawa o mga tagumpay ay hindi maaaring gawin nang may kakulangan, depekto, o sirang kasangkapan. Ang mga tao ng “aklat” na kilala bilang *Ahl al-Kitab* sa ganitong paraan, ay hindi makakamit ang kaluguran ng Allah sa pamamagitan ng mga relihiyong sinira ng panghihimasok ng tao, at hindi makakamit ang kaligtasan.

Ang ganitong mga tiwaling paniniwala at relihiyosong pamumuhay ay hindi magdadala ng kapayapaan at kaligayahan sa sangkatauhan, sa kabaligtaran, napatunayan na ito ay humahantong sa pang-aapi, kawalang-katarungan, at kalupitan. Makikita natin na pinatunayan ito ng mga hindi makataong pagkilos ng mga mananakop na Zionistang Hudyo at ng ilang mga kanluraning kaalyado na sumusuporta sa pagpatay ng lahi (genocide) sa Gaza, Palestine, sa kasalukuyang panahon.

Samakatuwid, malinaw na ang mga pagpuna sa mga baluktot na relihiyon sa aklat na ito ay may matibay na batayan, nang walang anumang layuning magpataw ng mga paratang, paninirang-puri, ngunit bagkus ay magpahayag ng malinaw na katotohanan.

Sa buod, ang diwa at pundasyon ng relihiyon ay ang tunay na paniniwala at taos-pusong pananampalataya. Kung wala ang mga ito, ang mga pagsisikap ay walang halaga sa paningin ng Diyos, gaya ng ipinahayag sa Qur’an:

“Sabihin mo: ‘Sasabihin ba namin sa inyo kung sino ang malulugi pagdating sa kanilang mga gawa? Yaong ang mga pagsisikap ay nasayang sa buhay na ito habang inakala nilang sila ay nagtatamo ng kabutihan sa pamamagitan ng kanilang mga gawa.’ Sila yaong mga tumatanggi sa mga palatandaan ng kanilang Panginoon at ang katotohanang makakatagpo nila Siya (sa Kabilang Buhay); kaya’t ang kanilang mga gawa ay nawalan ng kabuluhan, at sa Araw ng Paghuhukom, hindi namin sila bibigyan ng anumang timbang.” (Al-Kahf, 18:103-105)

Minamahal na mambabasa! Sa nilalaman ng maikling aklat na ito, matutunghayan mo ang iba't ibang interpretasyon ng Hudaismo at Kristiyanismo na, dahil sa katiwalian, ay lumihis mula sa diwa ng Islam. Ang aming layunin ay hindi ihambing o ipagtanggol ang Islam laban sa mga kasinungalingang ito. Sa halip, maliwanag na ang Islam ay walang kapantay at walang katulad.

Ang ating dakilang relihiyon ay nagbigay sa sangkatauhan ng pinakaperpektong mga patnubay sa pamamagitan ng mapaghimalang aklat, ang Qur'an, na nanatiling hindi nagbabago mula noong ito ay ipinahayag. Samakatuwid, ang Islam, lalo na sa katangiang ito, ay nakahihigit at walang kapantay kung ihahambing sa mga relihiyong nawala ang kanilang bisa dahil sa katiwalian.

Nawa'y ipagkaloob sa atin ng ating Panginoon na ganap nating maunawaan at pahalagahan ang halaga ng ating dakilang relihiyon, ang Islam, at nawa'y bigyan Niya tayo ng kakayahang maiparating at maipamalas ito sa pinakamahusay na paraan—sa pamamagitan ng ating mga gawa, salita, at pag-uugali, na magsisilbing gabay para sa iba.

Nawa'y panatilihin tayo ng Makapangyarihan sa Lahat, ang Kanyang mapagpakumbabang mga lingkod, na matatag sa landas na pinaliwanagan ng Kanyang mga propeta at hindi ipagkait sa ating mga puso ang banal na biyaya ng Kanyang Marangal na Aklat.

Nawa'y pagkalooban Niya tayo ng kakayahang maniwala at maunawaan ang tunay at orihinal na nilalaman ng lahat ng aklat at mga propetang Kanyang isinugo, upang ating maisabuhay at maibahagi ang tunay na relihiyon sa pamamagitan ng Kanyang biyaya at awa.

Âmen!

Osman Nûri TOPBAŞ
Üsküdar 1445/2024

Kagalang-galang na Mambabasa!

Sa panahon ng paghahanda ng akdang ito, kami ay humango mula sa kaalaman ng maraming mapagkukunan. Dahil ang aming paksa ay “Islam, Hudaismo, at Kristiyanismo,” hindi namin maaaring ipagpatuloy nang hindi nagpapahayag ng taos-pusong pasasalamat sa aming kagalang-galang na guro, si Propesor Dr. Ömer Faruk Harman, na pumanaw noong 2021. Tunay siyang dalubhasa sa kasaysayan ng pag-aaral ng paghahambing ng mga relihiyon. Sa kanyang buong buhay, at lalo na sa paghahanda ng aming aklat na “*Tanikala ng mga Propeta*,” lubos kaming nakinabang sa kanyang malawak na kaalaman sa kasaysayan ng relihiyon. Nawa’y pagkalooban siya ng Allah ng masaganang habag, nawa’y ang kanyang tirahan ay sa Paraiso, at nawa’y itaas ang kanyang katayuan.

Lubos din naming pinasasalamatan si Propesor Dr. Salih İnci, isa sa kanyang mga mag-aaral, para sa kanyang mahahalagang ambag sa paghahanda ng aklat na ito, maging sa pagbibigay ng mga sanggunian at sa kanyang matalinong paggabay. Nagpapasalamat din kami kay Lauren Booth sa kanyang pagwawasto ng akdang ito.

Dagdag pa rito, pinasasalamatan namin si Mehmet Akif Günay sa kanyang pagsisikap sa pagsasaayos at pagwawasto ng aklat na ito. Ipinapanalangin namin na nawa’y ang kanyang mga pagsisikap ay ituring bilang isang patuloy na kawanggawa mula sa Makapangyarihang sa Lahat.

Osman Nûri TOPBAŞ

ISLAM ANG TANGING RELIHIYON NG KATOTOHANAN: ISANG PAGHAHAMBING NA PAG-AARAL SA KRISTIYANISMO AT HUDAISMO

Sa ngalan ng Allah, ang Pinakamaawain, ang Pinakamahabagin.

Bilang pagpapahayag ng Kanyang walang hanggang awa, ninanais ng Kataas-taasang Allah na makamtan ng sangkatauhan ang tunay na kaligayahan sa dalawang mundo. Para sa layuning ito:

- Ipinagkaloob Niya sa tao ang isip at puso upang kanilang maunawaan ang katotohanan.
- Ipinadala Niya ang mga banal na kasulatan at aklat bilang patnubay.
- Ipinagkaloob Niya sa sangkatauhan ang mga propeta, na siyang pinakamagagandang huwaran, upang ipakita kung paano isabuhay ang mga banal na kautusan.

Mula sa unang tao at propeta na si Adan hanggang sa Huling Propeta, si Muhammad Mustafa (sumakanya nawa ang kapayapaan),

ang nilalaman ng “tunay na relihiyon,” isang bunga ng paghahayag, ay nanatiling pareho—at ang pangalan nito ay Islam⁷.

Mula sa simula, ang Islam ang tanging tunay na relihiyong ipinadala para sa buong sangkatauhan.

Ang Propeta Muhammad (sumakanya nawa ang kapayapaan) ay nagsabi: “Ang lahat ng mga propeta ay magkakapatid; magkaiba ang kanilang mga ina, ngunit ang kanilang relihiyon ay iisa.” (Sahih Bukhari, *Al-Anbiya*, 48; Sahih Muslim, *Fadhail*, 143-145)

Samakatuwid, ang Islam ay hindi lamang ang nilalaman ng Qur’an, gaya ng maling akala ng marami. Lahat ng mga banal na relihiyon, sa kanilang orihinal at hindi tiwaling kalagayan bago pa ang pamamagitan ng tao, ay Islam.

Hangga’t hindi binabaluktot ng mga Hudyo at Kristiyano ang kanilang relihiyon, sila ay mga Muslim ng kanilang panahon. Sina Moises, David, Solomon, at Hesus ay pawang mga propeta ng Islam. Ang Templo ni Solomon, na ipinatayo ni Solomon, ay hindi isang templong Hudyo kundi isang Moske ng Islam, at ang direksyon ng kanilang pagsamba (qiblah) ay ang Kaaba.

Ang Hudaismo at Kristiyanismo ay hindi lumitaw bilang mga relihiyong may kasarinlan. Sila ay tunay na mga relihiyon ng Diyos, ngunit nang maglaon ay sinira ang mga ito ng mga pari. Sa mga banal na relihiyong nananatili hanggang ngayon, ang tanging relihiyon na nagpapanatili ng orihinal na diwa nito ay ang ipinahayag kay Propeta Muhammad (sumakanya nawa ang kapayapaan).

Katunayan, ang Qur’an ay nagsasaad:

7. Ang mga pangunahing paniniwala (aqaid) ng relihiyon—mula kay Propeta Adan hanggang kay Propeta Muhammad (sumakanya nawa ang kapayapaan)—ay nanatiling hindi nagbabago. Subalit ang Kataas-taasang Allah, ayon sa pamumuhay at kundisyon ng iba’t ibang lipunan, ay nagtakda ng ilang pagbabago sa Shariah (mga batas ng relihiyon). Halimbawa, ang mga nasamsam sa digmaan (ghanimah), na hindi pinahintulutan para sa mga naunang propeta at kanilang mga tagasunod, ay ipinahintulot para kay Propeta Muhammad (sumakanya nawa ang kapayapaan) at sa kanyang sambayanan.

“Katotohanan, ang relihiyon sa paningin ng Allah ay Islam.” (Aal Imran, 3:19)

Samakatuwid, kapag binanggit ang Islam sa kasalukuyang panahon, ito ay tumutukoy sa mga banal na kautusan na nakapaloob sa Qur'an, ang huling paghahayag para sa sangkatauhan. Ang Hudaismo at Kristiyanismo, na lumihis mula sa nilalaman ng Islam dahil sa panghihimasok ng tao, ay naging lipas na, isang pekeng barya na dapat alisin sa sirkulasyon.

Samakatuwid, ang Allah, sa Kanyang huling patnubay sa sangkatauhan, ay nagsabi sa Qur'an:

“At sinumang maghanap ng relihiyon maliban sa Islam, ito ay hindi kailanman tatanggapin mula sa kanya, at sa Kabilang Buhay, siya ay kabilang sa mga talunan.” (Aal Imran, 3:85)

Samakatuwid, makakamtan ng sangkatauhan ang walang hanggang kaligayahan at kapayapaan sa pamamagitan lamang ng mga turo ng Islam.

Tulad ng ipapaliwanag sa mga susunod na bahagi, ang Hudaismo ngayon, isa sa dalawang relihiyong may banal na inspirasyon sa labas ng Islam, ay naging isang relihiyong nakasentro sa lahi sa paglipas ng panahon. Dahil sa panlahing paniniwalang ito, ang Hudaismo ay hindi naglalayong magtatag ng isang pandaigdigang kaayusan o magdala ng kapayapaan para sa buong sangkatauhan.

Ang mga Hudyo ay hindi nag-aanyaya ng ibang lahi sa kanilang relihiyon. Ang kawalan ng mga misyonaryong organisasyon sa Hudaismo, tulad ng sa Kristiyanismo, ay bunga ng ganitong pananaw. Sa kanilang pananaw na mas mataas ang kanilang lahi kaysa sa iba, itinuturing nilang mababa ang ibang mga bansa.

Ang Hudaismo ay halos naging isang kaso ng “ang relihiyon ay lahi, at ang lahi ay relihiyon.” Sa Torah, ang ilang pang-aapi at kawalang-katarungan laban sa mga hindi Hudyo at ilang mga kasalanang nagawa laban sa kanila ay itinuturing na pinahihintulutan. Halimbawa:

- Ang pagpapatubo (usura) at pagpapautang ng pera, na ipinagbabawal sa kanilang sarili, ay itinuturing na pinahihintulutan kapag nakikitungo sa mga dayuhan⁸.

- Ang Talmud ay nag-uutos na ibalik ang nawalang ari-arian sa may-ari nito. Gayunpaman, ang kautusan na ito ay hindi ipinatutupad kung ang may-ari ng nawalang ari-arian ay hindi Hudyo⁹.

- Sa mga krimen tulad ng pagpatay at pagnanakaw, kung ang isang panig ay Hudyo at ang isa ay dayuhan, ang kapasiyahan ay ginawa pabor sa Hudyo¹⁰.

- Ang isang hindi Hudyo ay hindi maaaring magpatotoo sa isang usaping may kinalaman sa mga Hudyo¹¹, sapagkat ayon sa kanila, ang mga hindi Hudyo ay hindi tapat o mapagkakatiwalaan¹².

Bagama't kinikilala ng Talmud na ang mga dayuhan ay hindi maaaring maging pantay sa batas ng mga Hudyo, ang ilang mga repormistang iskolar ng relihiyong Hudyo ay nagtataguyod ng pagkapalitan sa aspetong ito.

- Higit pa rito, tungkol sa pangangalunya sa isang babaeng hindi-Hudyo: Ang isang Hudyo ay hindi pinarurusahan para rito, sapagkat ang mga Hudyo ay binibigyang-kahulugan ang pakikiapid bilang isang gawa sa “asawa ng isang kaibigan” sa halip na asawa ng isang hindi Hudyo¹³.

Ayon sa mga iskolar ng Talmud, lahat ng dayuhang babae ay itinuturing na mga patutot. Samakatuwid, kahit na ang isang hindi Hudyong babae ay ginahasa ng isang Hudyong lalaki, ang babae ang dapat parusahan. Sa gayon, ang tunay na parusa ay dapat ipataw sa hindi Hudyo.

8. "Maging ito man ay tubo sa pera, tubo sa mga panustos, o tubo sa anumang ipinautang, huwag kayong magpapatubo sa inyong kapatid, ngunit maaari kayong magpatubo sa isang dayuhan..." (Deuteronomio, Kabanata 23, Talata 19-20).

9. Talmud Bavli (Hebrew-English), Ed. Yehezkel (Isidor) Epstein, London: 1984-1990, Baba Kamma, 113b.

10. Salime Leyla Gürkan, Yahudilik, İsam, 2012, p.264; Code of Maimonides, "Torts: Murder": 5:3-4, Alıntı Gürkan, p.264.

11. Talmud Bavli, Baba Kamma, 15a.

12. Talmud Bavli, Bekoroth, 13b.

13. Talmudic Encyclopedia, (Married Woman); Israel Shakak, 155.

Ang pasya sa bagay na ito ay ang sumusunod:

“Kung ang isang Hudyo ay nakipagtalik sa isang babaeng hindi Hudyo, maging siya man ay nasa hustong gulang o kahit isang tatlong taong gulang na bata, siya ay dapat patayin nang walang anumang pagbubukod. Ito ay dahil ang Hudyo ay nagdusa dahil sa babaeng iyon (ang Hudyo ay hinahagupit lamang).

Kung ang Hudyo ay isang Kohen/Cohen¹⁴, dapat siyang tumanggap ng dobleng hagupit, sapagkat ang kanyang ginawa ay itinuturing na dobleng kasalanan. Ito ay dahil ang isang Kohen ay hindi kailanman dapat makipagtalik sa isang patutot (dayuhan).¹⁵»

Tungkol sa pagnanakaw, bagama’t ito ay ipinagbabawal, hindi mahigpit na ipinagbabawal sa isang Hudyo ang magnakaw mula sa isang hindi Hudyo. Pinagtalunan ng mga Rabbi ang mga detalye kung kailan maaaring magnakaw ang isang Hudyo mula sa isang hindi Hudyo, isinasalang-alang kung anong mga aksyon ang nararapat gawin upang maprotektahan ang kanilang sarili mula sa posibleng pinsala¹⁶.

Sa loob ng mahigit isang siglo, patuloy nilang sinasamantala ito nang hindi nahaharap sa malubhang kahihiinatnan. Dahil ang mga Palestino ay naninirahan sa tinatawag nilang “Lupang Pangako,” ayon sa baluktot na Torah, sila ay dapat lipulin, sapagkat sila ay itinuturing na isang kaaway na bansa.

Habang ipinagbabawal ang pagpatay sa mga hindi Hudyo sa panahon ng kapayapaan, binibigyang-kahulugan ng mga Orthodox na rabbi ang

14. Ang Kohen/Kohanim at Levita ay binubuo ng pangkat ng mga relihiyosong tao sa Hudaismo at naglingkod sa Templo. Ang mga Levita ay mga inapo ni Levi, ang anak ni Propeta Jacob, at pinili ng Diyos para sa panrelihiyong paglilingkod. Ang Kohanim, sa kabilang banda, ay mga inapo ni Aaron mula sa angkan ni Levi. Habang ang mga Kohanim ay may tungkulin sa pagsasagawa ng mga ritwal, ang mga Levita ay may pananagutan sa mga gawain tulad ng kalinisan, kaayusan, at pagbigkas ng mga banal na awit. (Prof. Şinasi Gündüz, “World Religions,” p. 82, Milet ve Nihal Publishing, Istanbul, 2019).

15. Ibnu Maymun (Maimonides), “Mga Pagbabawal sa Pakikipagtalik” 12, 1-3, 10; Talmudic Encyclopedia, “Goy”.

16. Israel Shakak, 140.

kautusang “Huwag kang papatay” ayon sa konteksto ng tipan. Kaya, ang pagbabawal ay hindi ipinapatupad sa kanila hinggil sa mga hindi Hudyo na walang tipan sa Diyos. Samakatuwid, binibigyang-kahulugan nila ang kautusang ito bilang “Huwag kang papatay ng kapwa Hudyo!” lamang.

Nangangahulugan ito na habang ang pagpatay sa isang dayuhan ay itinuturing na kasalanan laban sa Diyos, ang may kasalanan ay hindi maaaring parusahan ng hukuman. Bukod dito, kung ang pagkamatay ng isang dayuhan ay dahil sa hindi direktang sanhi — halimbawa, sa pamamagitan ng pag-alis ng hagdan at naging sanhi ng kanilang pagkahulog mula sa mataas na lugar — hindi nila ito itinuturing na kasalanan¹⁷. Gayunpaman, kung may posibilidad na ang di-tuwirang pagpatay sa isang dayuhan ay maaaring gamitin bilang katibayan laban sa pamayanang Hudyo, ang ganitong uri ng pagpatay ay hindi pinapayagan.

Katulad nito, bagama’t ipinagbabawal ang paggawa ng mga kilos na maaaring maging sanhi ng pagkamatay ng mga dayuhan sa panahon ng kapayapaan, ipinagbabawal din ang pagliligtas sa buhay ng mga dayuhang nasa panganib. Halimbawa, ang isang dayuhan na nahulog sa dagat ay hindi dapat iligtas. Dahil “Ang pinakamahusay na hindi Hudyo ay isang patay” ay ang nangingibabaw na pagkakaunawaan. Sa parehong dahilan, ang isang relihiyosong nagsasanay na Hudyong doktor ay hindi dapat gamutin ang isang hindi Hudyo.

Gayunpaman, tulad ng nabanggit, kung ang gayong mga kilos ay maaaring mag-udyok ng galit laban sa pamayanang Hudyo sa sangkatauhan, para sa kapakanan ng komunidad ng mga Hudyo, maaaring ibigay ang nag-aatubiling pagtulong sa isang dayuhan¹⁸.

Bagama’t ipinagbabawal ang pagpatay sa mga dayuhan sa panahon ng kapayapaan, sa panahon ng digmaan, maging ang pagpatay sa mga sibilyan ay nagiging tungkuling panrelihiyon.

17. Ibnu Maymun (Maimonides), *Mishneh Torah*, “Mga Batas sa Mamamatay-tao” 2, 1 1; *Talmudic Encyclopedia*, “Goy”; Israel Shakak, *Yahudi Tarihi, Yahudi Dini*, 136.

18. Israel Shakak, 143.

Sa isang aklat na inilathala ng Israeli Army Central Command noong 1973, isinulat ng punong rabbi:

“Kapag ang aming mga yunit ng militar ay nakatagpo ng mga sibilyan sa panahon ng digmaan, kung hindi malinaw kung ang mga sibilyan na ito ay makakapinsala sa aming mga yunit, ayon sa batas ng Hudyo (halakha), maaari at dapat silang patayin... Walang Arabong dapat pagkatiwalaan sa kahit anong kalagayan... Sa panahon ng digmaan, ang aming mga yunit ay binibigyan ng pahintulot at nag-uutos na patayin maging ang mga sibilyan sa kanilang karaniwang kalagayan. (Al-bay Haham A. Avidan [Zemel])¹⁹”

Sa kasalukuyan, ang mga makahayop na pagpatay at mga kalupitan na isinagawa ng Pananakop ng Israel (Israel Occupation), lalo na sa Gaza simula noong **Oktubre 7, 2023**, ay malinaw na nagpapakita kung gaano kalaki ang banta at panganib na dulot ng mga baluktot na paniniwalang ito.

Sa panahon ng pagpatay ng lahi (genocide) na ito, binigyang-katwiran ni Rabbi Yaron Reuven ng Israel ang pagpatay sa mga bata sa pamamagitan ng pagsasangguni sa mga tiwaling kasulatan, na nagsasabing:

“Inuutusan tayo ng Diyos na patayin ang mga bata. Ipinag-uutos ng ating banal na aklat na huwag mag-iwan ng buhay na sinuman sa panahon ng digmaan. Walang awa. Hindi ka maaaring magpakita man lang ng awa sa isang bata. Kung gagawin mo iyon, magiging malupit ka sa sakripisyo na gagawin ng bata sa hinaharap. Dahil ang ideolohiya na kanyang kinalakhan ay mas masahol pa kaysa sa ideolohiya ng kanyang ama. Sa ika-25 na kabanata ng Torah, sinasabi; walang karapatan sa buhay ang mga kalalakihan, kababaihan, at mga bata. Ipinag-utos ng Diyos ang ganap na paglipol sa lahat ng mga tao na Kanyang inihahatid sa inyo.”²⁰

Sa parehong panahon, 50 rabbi ng Israel ang nagpadala ng mga liham sa mga pinuno ng estado na nagsasaad na walang relihiyon o moral

19. Israel Shakak, 138.

20. <https://www.haber7.com/dunya/haber/3361780-israilli-hahamdan-skandal-sozler-tanri-bize-cocuklari-oldurmemezi-emrediyor>

na hadlang sa pambobomba ng mga ospital ng Palestine. Ang lahat ng ito at marami pang ibang di-makataong kalupitan ay isinagawa batay sa baluktot na mga kasulatan²¹.

Higit pa rito, ang mga pagkilos na ito ng Pananakop ng Israel (Israel Occupation) ay naganap sa harap ng mga mata ng buong mundo, na isinahimpapawid sa oras mismo na ito ay nagaganap. Sa katunayan, sa kasong isinampa ng South Africa sa International Court of Justice noong Enero 12, 2024, ang pagpatay ng lahi (genocide) ng Israel ay legal na nakarehistro. Sa mga kaugnay na pagdinig, pinatunayan ng mga abogado ang lahat ng mga masaker na ito na may katibayan, at bilang resulta, nagdesisyon ang hukuman laban sa Israel²².

Sa katunayan, sa maraming bahagi ng Kristiyanong Lumang Tipan, na kilala bilang Lumang Kasunduan ng mga Kristiyano, maraming tagubilin para sa pagkamuhi, kabaliwan, at kalupitan ang matatagpuan:

“Subalit sa mga lungsod ng mga bansang ibinibigay sa inyo ng Panginoong inyong Diyos bilang pamana, huwag ninyo iwanang buhay ang anumang humihinga... Dapat ninyo silang lipulin nang ganap.”
(Deuteronomio 20:16-17)

“At inyong lilipulin ang lahat ng mga bayan na ibibigay sa inyo ng Panginoong inyong Diyos; hindi sila dapat kaaawaan ng inyong mata.”
(Deuteronomio 7:16)

“Ngayon ay humayo kayo at salakayin ang Amalek, at lubos ninyong lipulin ang lahat ng kanilang tinataglay; huwag ninyo silang kaawaan, kundi patayin ninyo ang lalaki at babae, sanggol at batang sumususo, baka at tupa, kamelyo at asno.” (1 Samuel 15:2-3)

Yamang ang Hudaismo ay pinanghahawakan ang paniniwala na ang mga Israelita ay ang hinirang na bayan at ang kanilang lupain ay inagaw ng mga kaaway na bansa, at na ang ibang mga bansa ay alipin ng mga

21. <https://www.haber7.com/dunya/haber/3364185-50-hahamdan-netanyahuya-hastane-bombalama-icazeti>

22. For the video, see: <https://www.youtube.com/watch?v=ivFfbUu9SnE>

Hudyo, ang mga utos ng baluktot na relihiyong ito ay nagdulot ng daan-daang taon ng poot at hinagpis, di-mailarawang mga masaker, at mga pagpapahirap.

Matapos masaksihan kung paano isinasagawa ang ganitong uri ng mga paglihis sa kasalukuyang panahon, lalo na sa Gaza at West Bank, walang sinuman ang maaaring umasa ng paggalang para sa mga baluktot na kasulatang ito sa ilalim ng pagkukunwari ng “dayalogo sa pagitan ng mga pananampalataya” o “pagpaparaya.” Ang mga Muslim ay obligadong maniwala at igalang ang orihinal na nilalaman lamang ng Torah, Salmo, at Ebanghelyo sa paningin ng Diyos. Hindi sa mga baluktot na kasulatan na hinubog ng isang pangkat ng mga tao ayon sa kanilang lihis na ideolohiya at interes.

Maging sa mga Hudyo, mayroong mga tumatanggi sa mga malulupit na paghatol na ito, naniniwalang ang Torah ay hindi maaaring bigyang-kahulugan sa paraan ng pagkakaunawa ng Zionistang Israel, na hindi nasusumpungang tama ang pandarambong, takot, at mga krimen ng kalupitan na isinagawa ng Israel nang walang awa ayon sa kanilang mga banal na kasulatan, at maging ang ilang grupo ay sumasalungat sa pag-iral ng Israel²³. Gayunpaman, kung gaanong hindi nagpaparaya at walang awa ang radikal na mga Hudyo, na ang mga mata ay nababalot ng dugo, poot, at galit, laban sa ganitong uri ng mga pangkaraniwang Hudyo ay naging paksa ng maraming balita.

23. Habang binobomba ng Israel ang Gaza, ilang mga Amerikanong Hudyo ang sumugod sa istasyon ng tren sa New York na nanawagan ng tigil-putukan, dala ang mga plakard na may mga mensahe tulad ng “Kalayaan para sa Palestine, agarang tigil-putukan, hindi ninyo maaaring gamitin ang aming pangalan upang magsagawa ng pagpatay ng lahi!” Tingnan: <https://www.haber7.com/dunya/haber/3363125-abdli-yahudiler-gazze-icin-tren-garini-basti>. Bukod dito, ipinahayag ng International Organization of Jews Against Zionism: “Mahigpit na ipinagbabawal sa amin ang pumatay at magnakaw. Gayunman, itinatag ng Israel ang kanyang estado sa pamamagitan ng pagnanakaw mula sa mga Arabo. Samakatuwid, nakikidalamhati rin kami kasama ng mga Palestino.” Tingnan: <https://www.haber7.com/dunya/haber/3363735-uluslarasi-siyonizm-karsiti-yahudil-erorgutu-filistin-icin-tanriya-dua-ediyoruz>. <https://www.haber7.com/siya-set/haber/3383873-yahudi-haham-yisroel-dovidden-netanyahuya-sert-so-zler-o-bir-kafirdir>.

Kaya, sa mundo ngayon, ang mga Hudyo ay walang pinag-isang pag-iisip at pananaw sa mundo sa kanilang mga sarili. Maraming pangkat sa kanila ang may iba't ibang opinyon. Gayunpaman, sa kasalukuyan, isang maliit ngunit malupit at mapaniil na grupo ang lalong nangingibabaw, at sa kabila ng mga babala at pagtutol mula sa mga bansang hindi pa nawawalan ng konsensya, patuloy na nilalabag ng Pananakop ng Israel (Israel Occupation) sa Palestine ang pandaigdigang batas bilang patakaran ng estado, walang pakundangang niyuyurakan ang mga karapatang pantao at kalayaan. Sa gayon, ito ay naghahanda ng sarili nitong wakas, kapwa sa paningin ng Diyos at sangkatauhan. Sapagkat, tulad ng tanyag na kasabihan, “Ang mga yumayabong sa pamamagitan ng pang-aapi ay sa huli’y mawawasak!»

Ang isang pangrelihiyong may banal na inspirasyon, ang Kristiyanismo—na tatalakayin natin nang mas malalim sa susunod—ay lumihis mula sa landas ng Islam dahil sa iba't ibang panghihimasok ng tao. Ang Simbahan ay nakibahagi sa isang malubhang gawaing pagtatanggal hinggil sa buhay ni Propeta Hesus at sa mga katotohanang kanyang ipinangaral. Ang kanilang unang hakbang sa bagay na ito ay ang paghiwalayin at alisin ang paniniwala sa “kaisahan ng Diyos.” Ito ang bumubuo ng diwa, espiritu at pundasyon ng tunay na relihiyong ipinakita ni Propeta Hesus.

MAIKLING KASAYSAYAN

Isang Maikling Kasaysayan ng Hudaismo

Ang angkan ng mga Hudyo ay mababakas pabalik kay Propeta Jacob at sa kanyang ama na si Propeta Isaac, sa pamamagitan ng linya ni Propeta Abraham. Tulad ng binanggit sa Quran, ang pangalang *Israel* ay isa sa mga tawag kay Jacob, at ang *Mga Anak ng Israel* ay tumutukoy sa mga inapo ng labindalawang anak ni Jacob.

Noong panahon ni Propeta Joseph, isa sa labindalawang anak ni Jacob, nanirahan ang mga Hudyo sa Ehipto. Gayunpaman, nakaranas sila ng matinding paghihirap sa loob ng mahabang panahon. Ipinadala ng Allah si Propeta Moises sa mga Hudyo bilang isang sugo sa panahong ito. Si Aaron, na tatlong taon ang tanda kay Moises, ay hinirang bilang kanyang katuwang.

Sa kalooban ng Allah, iniligtas ni Moises ang mga Hudyo mula sa pagkaalipin at pang-aapi ng Paraon. Mapaghimala niyang tinawid ang Pulang Dagat, patungo sa Tangway ng Sinai. Si Paraon at ang kanyang hukbo, na tumugis kay Moises at sa mga Anak ng Israel upang hulihin sila, ay nalunod sa Pulang Dagat bilang isang banal na kaparusahan.

Ang mga Hudyo ay nanatili kasama ni Propeta Moises sa Disyerto ng Sinai sa loob ng 40 taon. Ipinahayag ng Allah ang Torah kay Moises sa

Bundok ng Sinai. Matapos ang pagkamatay ni Propeta Moises, nanirahan sila sa rehiyon na ngayon ay kilala bilang Palestine, sa ilalim ng utos ni Joshua.

Ang mga Hudyo ay umunlad sa panahon ng paghahari nina Propeta David (1015-975 BC) at Propeta Solomon (970-930 BC). Ang Jerusalem ay binihag at ginawang kabisera noong panahon ni David. At noong panahon ni Solomon, ang Templo ni Solomon (Masjid Al-Aqsa) ay itinayo sa Jerusalem²⁴.

Matapos ang pagkamatay ni Propeta Solomon, nahati ang bansa sa dalawang kaharian, ang Israel at ang Judah. Ang Kaharian ng Israel ay nawasak noong 721 BC, at ang Kaharian ng Judah ay nawasak noong 586 BC. Ang Templo ni Solomon ay nawasak, ang ilang mga Hudyo ay pinatay, ang ilan ay dinalang bihag, at ang ilan ay ipinatapon.

Matapos ang unang pagpapatapon, bumalik ang mga Hudyo sa Jerusalem at muling itinayo ang templo. Ngunit noong 70 AD, sila ay naghimagsik laban sa Imperyong Romano. Bilang resulta, sila ay muling ipinatapon sa ikalawang pagkakataon, ni Emperador Titus. Ang banal na templo ay muling winasak at hindi na muling itinayo.

Ayon sa mga pag-aangkin ng mga Hudyo, isang bahagi ng templo ang nananatili, na tinatawag nilang “Pader ng Panaghoy” (Wailing Wall). Ang mga Hudyo ay naniniwala na ang isang Mesiyas mula sa lahi ni Propeta David ay darating at muling itatayo ang templong ito. Sa gayon, patuloy nilang hinuhukay ang lugar ng Temple Mount, na diumano’y sa ilalim ng pagkukunwaring gawaing arkeolohikal, ngunit sa katunayan ay upang pahinain ang pundasyon ng banal na masjid. Ang Al-Aqsa ay ang

24. Sa mga hadith, sinasabi na ang unang masjid na itinayo sa mundo ay ang Masjid Al-Haram, at ang Masjid Al-Aqsa ay itinayo makalipas ang apatnapung taon. Isinasaalang-alang na ang Kaaba ay unang itinayo ng mga anghel noong panahon ni Propeta Adan, pinaniniwalaan na ang Masjid Al-Aqsa ay itinayo ni Propeta Adan o ng isa sa kanyang mga anak. Binanggit din na matapos ang Dakilang Baha, muling itinayo ni Propeta Solomon ang masjid, na nawala na, sa pundasyong nakaharap sa Kaaba.

Sa isang salaysay na matatagpuan sa aklat ni Ibn Hajar al-Asqalani na “Fath al-Bari”, nakasaad na ang Kaaba at ang Masjid Al-Aqsa ay unang itinayo ni Propeta Adan.

unang qibla ng mga Muslim (direksyon ng pagdarasal), ang marangal na alaala ng Mi'raj ay naninirahan doon, at ito ay minamahal sa buong mundo ng Islam.

Matapos ang ikalawang pagpapatapon, ang mga Hudyo ay nagkalat sa iba't ibang rehiyon. Bagama't isang bahagi ng orihinal na pamayanang Hebreo ay nanatili, ligtas, sa Palestine nang ang mga Muslim ay naging mga gobernador sa rehiyon.

Sa paglipas ng maraming siglo, isinumpa ng mga Kristiyano ang mga Hudyo dahil sa umano'y pagpatay kay Hesus, sumakanya nawa ang kapayapaan. Itinuturing silang mga kaaway, sa hindi maliit na bahagi, dahil sa mga mapanirang pahayag laban sa Kristiyanismo na matatagpuan sa Talmud²⁵. Ang mga Hudyo ay dumanas ng pag-uusig, pagbubukod, kahihiyan, pang-aalipin, sapilitang pagkuha ng kanilang ari-arian, at isinailalim sa pagpapatapon, at pagpatay ng lahi. Noong panahon ng mga Krusada, tulad ng mga Muslim doon, ang mga Hudyo ay madalas pinapatay. Sa katunayan, ang salitang "Hudyo" ay ginamit bilang isang panlalait laban sa kanila. Noong 1290, pinatalsik ang mga Hudyo mula sa Inglatera, ipinatapon mula sa Bavaria noong 1340, mula sa Espanya noong 1492, at mula sa Portugal noong 1497.

Si Martin Luther, ang tagapagtatag ng Protestantismo, ay nagbalangaks ng isang plano upang lipulin ang mga Hudyo sa kanyang aklat. "Sunugin ang kanilang mga sinagoga o mga paaralan," iminungkahi ni Martin Luther sa kanyang aklat na *On the Jews and Their Lies*. Ang mga bahay ng mga Hudyo ay dapat "gibain at wasakin" at ang kanilang «mga aklat panalangin at mga kasulatang Talmud, kung saan itinuturo ang pagsamba sa diyus-diyosan, kasinungalingan, pagsumpa, at paglapastangan," ay dapat kunin mula sa kanila. Ipinakita nito ang mga ugat ng matagal

25. Ayon sa paliwanag sa aklat na *Al-Kanz al-Marshud fi Qawaid at-Talmud*, nasusulat sa Talmud na si Hesus (sumakanya nawa ang kapayapaan) ay nasa kailaliman ng Impiyerno, sa gitna ng alkitran at apoy, na ang Birheng Maria ay nakiapid sa isang sundalong nagngangalang Pandira, na ang mga simbahan ay marurumi, na ang mga pari ay kahalintulad ng mga aso, at na ang mga Kristiyano ay dapat patayin.

nang galit at poot sa mga Hudyo sa mundong Kristiyano. Kasama sa pitong-puntong gabay ni Luther para sa paglipol ng mga Hudyo ang mga sumusunod:

1. Pagsusunog ng mga sinagoga. Pagbuhos ng asupre at alkitran sa mga sumasamba. Pagkatapos, tabunan ng lupa ang mga labi ng mga sinunog upang walang bakas na maiwan.

2. Pagwasak sa mga tahanan ng mga Hudyo. Pagkulong sa kanila sa mga kamalig na parang mga hayop. Ito ay upang turuan ang mga Hudyo na sila ay may katayuan lamang ng mga nahatulang bihag.

3. Pag-agaw sa kanilang mga banal na aklat at kasulatan upang mapigilan ang pagsumpa laban sa Diyos at kay Hesus.

4. Pagbabawal sa mga rabbi sa pagtuturo sa mga bata at banggitin ang Diyos sa mga pampublikong lugar. Ang mga lalabag ay papatawan ng parusang kamatayan.

5. Pagbabawal sa mga Hudyo na maglakbay sa loob ng nasasakupan ng Imperyong Aleman.

6. Pagbabawal sa mga Hudyo na maningil ng interes. Pagkumpiska sa kanilang pera, ginto, pilak, at lahat ng ari-arian. Sa dahilang ang lahat ng kanilang kayamanan ay nakuha sa pamamagitan ng pandaraya at pagpapautang nang may tubo.

7. Pagpipilit sa mga batang Hudyo na magtrabaho sa pinakamahirap na hanapbuhay upang matutunan nila ang kahulugan ng 'kumita ng tinapay sa pamamagitan ng pawis'.

Ngunit ang pinakamainam na paraan, ayon saisinulat ni Luther "ay palayasin silang lahat mula sa Alemanya, Espanya, Pransya, Bohemia, at iba pang bansang Europeo."²⁶

26. <https://www.yenisafak.com/yazarlar/yusuf-kaplan/lutherin-yahudileri-imhaplani-4574072>

Si Luther, ipinanganak na isang Aleman, na may mga paniniwala laban sa Hudaismo at iba pang sekta ng Kristiyanismo, ay naging mapagkukunan ng inspirasyon para sa mga Nazi at iba pang pasistang tagapagtaguyod ng karahasan. Ang pananaw na ito sa mga Hudyo sa mundong Kristiyano ay nagpatuloy hanggang ika-20 na siglo. Ang pananaw na ito ay umabot sa ruok nito sa pagpatay ng lahi (Holocaust) na isinagawa ng Nazi na Aleman laban sa mga Europeong Hudyo noong Ikalawang Digmaang Pandaigdig.

Sa kabilang dako, bagama't isinailalim ng mga bansang Europeo ang mga Hudyo sa lahat ng uri ng pag-uusig sa loob ng maraming siglo at pinalayas sila sa kanilang mga lupain, mula pa noong unang bahagi ng ika-19 na siglo, ang mga makabayang kilusan ay nagpatindi ng mga panawagan para sa pagtatatag ng sarili nilang estado. Sinamantala ng mga pinunong Hudyo ang panahong ito upang ilatag ang pundasyon ng kilusang Zionismo. Sinuportahan nila ang Inglatera laban sa Imperyong Ottoman noong Unang Digmaang Pandaigdig, na naghahanap ng mga kaalyado upang maisakatuparan ang kanilang plano na magtatag ng isang pambansang estado ng mga Hudyo, na ang Jerusalem bilang kabisera nito —tinawag nila ang lugar na ito na Lupang Pangako.²⁷

27. May iba't ibang ulat ng mga hangganan ng Lupang Pangako (*Ard al-Maw'ud*) ayon sa Torah at iba pang aklat ng Lumang Tipan. Ang pinakamadalas na binibigyang-diin na hangganan ay mula sa Nile hanggang sa Eufrates, at mula sa disyerto hanggang sa Lebanon. Ang mga huling hangganan ng mga lupaing ito ay binigyang-kahulugan ayon sa mga panahon kung kailan malakas o mahina ang mga Hudyo. Gayunpaman, kahit sa mga panahong nasa ruok ng kanilang kapangyarihan, tulad ng paghahari ni Propeta David at Propeta Solomon (mga taong 1015-930), hindi ganap na naabot ng mga Hudyo ang mga teritoryong ito.

Sinabi ni Theodor Herzl ang mga hangganan ito sa Zionist Congress na ginanap sa Basel noong 1897: "Ang ating hilagang hangganan ay umaabot hanggang sa kabundukan ng Cappadocia, at sa timog, ang Suez Canal. Ang ating islogan ay: 'Ang Palestine tulad noong panahon nina David at Solomon.'» Ang pinakamalawak na interpretasyon ng mga hanggananang ito, ayon sa iba't ibang pagpapaliwanag, ay ang sumusunod: Sa Timog: lahat ng Sinai Peninsula at lahat ng Hilagang Ehipto mula Cairo; sa Silangan, ang buong Jordan at malaking bahagi ng Saudi Arabia, kabilang ang buong Kuwait at bahagi ng Timog Iraq, kasama ang katimugang bahagi ng Turkiya hanggang Lake Van; sa Hilaga, ang buong Lebanon at Syria hanggang Lake Van; at sa kanluran, Cyprus.

Ang sistematikong pagpatay sa milyun-milyong Hudyo ng Nazi na Alemanya noong Ikalawang Digmaang Pandaigdig ay nagdulot ng malalim at matalim na pagbabago sa pagitan ng Kristiyano at Hudyong ideolohikal na mundo. Habang sinimulang tanungin ng mga Kristiyano ang antisemitismo sa mga Hudyo, ang mga Hudyo mismo ay nagsimulang yumakap sa ideyang itinaguyod ng mga Zionista na ang isang estadong Hudyo ay mahalaga para sa kanilang kaligtasan sa hinaharap. Ito ay humantong sa isang sadyang pagtaas ng paglipat ng mga Hudyo sa Palestine.

Nagsimulang tingnan ng mga Kristiyano ang mga Hudyo hindi bilang ‘pumapatay ng diyos’ kundi bilang ‘mga saksi sa Mesiyas’. Ang mga Kristiyanong Zionista ay nagsimulang magbigay ng walang hanggang suporta sa mga adhikaing Zionista sa Gitnang Silangan, naglilingkod sa kanilang pampulitika, pang-ekonomiya, at pangmilitar na interes²⁸.

Noong 1948, ang pamahalaang Britanya ay nagbigay daan para sa pagtatatag ng kolonya ng mga dayuhang naninirahan, na ngayon ay pinangalanang “Israel.” Ang Balfour Declaration ay nagbigay ng malaking bahagi ng rehiyon, na dating teritoryo ng Ottoman at tahanan ng mga Muslim na Palestino, sa mga Europeong Hudyo. Simula noon, ang Palestine at ang buong rehiyon ay nabuhay sa ilalim ng ulap ng pagdanak ng dugo at mga luha.

Ang mga pandaigdigang kapangyarihan, na pinalakas ng pagkakawatak-watak ng mundo ng Islam, ay patuloy na sumusuporta sa ilegal na Pananakop upang palawakin ang mga hangganan nito. Sistematikong pinipilit ang populasyon ng mga Muslim at katutubong Kristiyano sa pagpapatapon, pagpapakulong o pagpapatay sa kanila.

Sa buong kasaysayan, lalo na sa panahon ng marahas na mga sandali tulad ng Holocaust ng Ikalawang Digmaang Pandaigdig, ang mga Hudyo, na inalis mula sa kanilang mga rehiyon, ay lumipat. Kamakailan lamang, ang gayong mga paglipat ay nasaksihan sa digmaang Russia-Ukraine. Ang pagtatatag ng “Eretz Israel” (Ang Dakilang Estado ng Israel) sa “Lupang

Pangako” at pagbabago ng demograpiya ng rehiyon pabor sa mga Hudyo, ay ang pambansang mithiin ng mga Zionista. Sa ngayon, humugit-kumulang kalahati ng 15 milyong pandaigdigang populasyon ng mga Hudyo sa buong mundo ay naninirahan sa Sinasakop na Palestine. Halos kalahati ay naninirahan sa Estados Unidos, habang ang natitira ay nasa iba’t ibang bansa, partikular sa Canada at France.

Sa kasaysayan, bagamat nakaranas ng matinding pag-uusig mula sa mga Kristiyano, ang mga Hudyo ay nakatanggap ng pinakadakilang makataong pakikitungo, pagpaparaya, at katarungan mula sa mga pinunong Muslim, populasyon, at estado. Noong masakop ng mga pinakaunang Muslim ang Jerusalem sa panahon ni Hazrat Omar, muling nagkaroon ng pagkakataon ang mga Hudyo na magsagawa ng paglalakbay sa banal na lugar (pilgrimage), na maraming taong ipinagkait sa kanila. Ang mga pinunong Kristiyano, ay sadyang ginawang isang tambakan ng basura ang Templo ni Solomon — ang sagradong lugar ng pinagpalang gabi ng Al-Mi’raj. Ang mga Muslim ang naglinis at nag-alaga sa lugar na ito, nagtayo ng masjid, at muling pinarangalan sa nag-iisang tunay na Diyos. Ang mga Hudyo noong panahong iyon ay labis na nasiyahan at nagpasalamat para dito.

Sa loob ng 1400 taon, ang pamayanan ng mga Hudyo ay nakaranas ng mga panahon sa ilalim ng pamumuno ng mga Muslim kung saan malaya nilang nababasa ang Torah. Ang kanilang mga pinuno ay nagpahayag na ang pamumuhay sa ilalim ng makatarungang pamamahala ng mga Muslim ay higit na mabuti kaysa sa pamumuhay sa ilalim ng mga sumasamba sa mga bituin at diyus-diyosan.

Napansin nila na ang mga Muslim, hindi tulad ng mga Kristiyano, ay naniniwala sa nag-iisang Allah at mayroong Sharia, na may pagkakahawig sa kanilang batas, partikular sa ritwal ng pagtutuli at pag-iwas sa pagkain ng baboy. Ang mga Hudyo ay nakadama ng isang tiyak na ugnayan sa mga Kristiyano dahil sa kanilang pagtanggap sa Lumang Tipan, ngunit mas lalo nilang nadama ang pagiging malapit sa mga Muslim pagdating sa paniniwala at mga kautusang pangrelihiyon.

Matapos ang pagbagsak ng Estado ng Umayyad sa Andalusia, sa pang-uudyok ng Papa, sinimulan ng mga Kristiyanong Kastila ang proyektong “Reconquista” (muling pananakop). Simula noong 1490s, inilunsad nila ang malawakang pagpatay at sapilitang pagpapatapon sa mga Muslim at Hudyo. Nilipol ang buong lungsod ng mga Muslim, kasabay ng madugong pananakop. Ang tanging pagpipilian noon ay pagpapatapon, kamatayan, o sapilitang pagbibinyag sa Kristiyanismo. Dahil walang laban ang mga Muslim, sapilitan silang bininyagan sa mga simbahan. Mula noon, tinawag silang “Moriscos,” na nangangahulugang “maliliit na Muslim.” Walang nagawa ang mga magulang kundi manood nang luhaan habang ang kanilang mga anak ay sapilitang binibinyagan²⁹.

Sinikap ng ating mga ninuno, ang mga Ottoman, na iligtas ang mga inaaping Muslim sa abot ng kanilang makakaya, subalit sa kasamaang-palad, hindi nila napigilan ang malawakang pagpatay at pagwasak na isinagawa ng mga Kristiyano sa panahong iyon.

Sa kahilingan ng mga Hudyo na tumatakas mula sa pag-uusig sa Espanya, isinakay sila ni Kemal Reis patungong Istanbul noong 1492 sa ngalan ng sangkatauhan. Ang mga Muslim na mamamayan ng Istanbul ay nagpakita ng kabaitan at habag sa mga pinalayas na mga dumating, na nagsasabing: “Ito ang mga inaapi na nailigtas mula sa kamay ng mga mapaniil.”

Ang mga Hudyo ay namuhay sa kanilang pinaka-komportableng panahon sa mga lungsod ng Muslim tulad ng Istanbul, sa ilalim ng makatarungang pamamahala at proteksyon ng mga Ottoman.

Noong 1989, 113 na mamamayang Turko, kapwa Muslim at Hudyo, ang nagtatag ng “The Quincentennial Foundation (500th Year Foundation)” sa Istanbul, na ginugunita ang anibersaryo ng pagliligtas ng mga Espanyol na Hudyo, na kilala bilang Sephardim, ng Imperyong Ottoman. Ipinahayag ng komunidad ang kanilang pasasalamat sa mga Muslim na Turko. Ang layunin ng pagtatatag na ito ay ipinahayag sa ikatlong artikulo ng kanilang kasulatan:

“Upang isulong ang pambihirang katangian ng mga Turko bilang isang estado at lipunan sa buong mundo sa pamamagitan ng paggamit

29. Mehmet Özdemir, *İspanya Krallığının Hristiyanlaştırma Politikası*, Ank. Ün. İlahiyat Fak. Dergisi, 1996, c. 35, p. 243-284.

ng lahat ng posibleng paraan, upang pangalagaan ang mga kalayaang pangrelihiyon sa pamamagitan ng pag-iwas sa isang kapaligiran ng pagkapanatiko, upang yakapin ang mga mamamayang Hudyo na piniling gawing tahanan ang lupain ng mga Turko, at upang ipahayag ang pasasalamat ng ating mga mamamayang Hudyo.^{30»}

Sa loob ng maraming siglo, hindi posible na matagpuan sa ating maluwalhating kasaysayan ang anumang pang-aapi o kawalan ng katarungan laban sa mga Hudyo, di tulad ng karaniwang nangyari sa Europa. Sa usaping ito, ang talaan ng mundo ng Islam ay walang bahid. Sa kabaligtaran, ang Kanluran, dahil sa mga pang-aapi at malawakang pagpatay na ginawa nila laban sa mga Hudyo noong nakaraan, ay patuloy na binabagabag ng sikolohiya ng pagkakasala at kahihiyan. Ang katahimikan ng Kanluran sa harap ng mga pagpatay na isinasagawa ng Israel sa kasalukuyan, maliban sa ilang mahihinang tinig ng protesta, ay maaaring ituring bilang isang utang na kanilang binabayaran para sa pang-aapi at mga masaker na kanilang ginawa noong nakaraang panahon.

Sa pandaigdigang saklaw, sa tulong ng pakikipagtalastasan (media), ekonomiya, at kapangyarihan sa panghihimok (lobbying power), nagbibigay ang mga grupong Zionista ng sikolohikal na suporta sa proyekto ng Islamophobia, ginagawa ang lahat ng pagsisikap upang mailarawan ang mga Muslim bilang mararahas, mababangis, at terorista. Sa paggawa nito, tinatangka nilang gawing normal ang mga pag-atake at patayan laban sa mga Muslim sa paningin ng sangkatauhan.

Ayon sa kasabihan, “Ang pang-aapi ay umaabot sa ruok nito bago ito bumagsak.” Nanalangin tayo sa Makapangyarihang Diyos na gawing pagpapala ang mga kasamaan na ito.

Huwag nating kalimutan na ang tagumpay sa digmaan ay hindi lamang nakasalalay sa dami ng sundalo o lakas-militar, kundi sa pagiging

30. https://www.muze500.com/index.php?option=com_content&view=article&id=3&Itemid=121&lang=tr
https://tr.wikipedia.org/wiki/500._Y%C4%B1_Vakf%C4%B1

tama, makatotohanan, tapat, at may mataas na moralidad at katuwiran³¹. Ang korona ng tagumpay ay inilalagay sa ulo ng mga hukbong may kalidad, hindi lamang sa dami.

Ang pansamantalang tagumpay na natamo ng mga mapaniil na hukbo ay mga tagapagbalita lamang ng kanilang walang hanggang kahihiyan at pagkatalo sa kabilang buhay. Ang mga masaker na kanilang ginagawa sa ilalim ng pagkukunwaring “pagtatanggol,” na walang pakundangan sa mga karapatan, batas, at etika, ay walang iba kundi mga dungis sa kasaysayan na naglalantad ng pang-aapi, kalupitan, at mga kasuklam-suklam na gawain.

Sa pagkakaalam natin, nasaksihan ng kasaysayan ang dalawang malalaking “masaker ng mga sanggol”. Ang una ay isinagawa ni Nimrod upang pigilan ang paglitaw ni Ibrahim (A.S.). Si Nimrod ay nanaginip na may darating na propetang magwawasak ng kanyang kaharian at ng kanyang inaangking pagka-diyos. Sa takot sa banta na ito sa kanyang kapangyarihan, pinaslang niya ang daan-daang libong lalaking sanggol na ipinanganak noong taong iyon.

Ang ikalawang malaking masaker ay isinagawa ni Paraon, na naglayong hadlangan ang paglitaw ni Moises (Musa A.S.). Dahil sa isang panaginip, maling inakala ni Paraon na kaya niyang pigilan ang pagdating ni Moises sa pamamagitan ng pagpatay sa sampu-sampung libong

31. Ang mga mapang-aping Zionista, kapag hinuhuli ang mga bihag na Muslim sa maayos na kalagayan, ay ibinabalik ang mga ito sa kapansanan at may karamdamang kalagayan sa mga pagpapalitan ng bihag; samantalang ang mga Muslim, sa halip, ay ginagamot ang kanilang mga bihag na may sakit at ibinabalik sila nang nasa mabuting kalusugan. Habang ipinapailalim ng Israel sa lahat ng uri ng pagpapahirap at pang-aapi ang mga bihag na Palestino, tinatanggap naman ng mga Muslim ang kanilang mga bihag nang may habag at pinalalaya sila nang may awa. Sa paggawa nito, ipinakita nila sa sangkatauhan, na hindi pa ganap na nawawalan ng konsensya at katuwiran, ang isang dakilang aral ng kabutihang-loob sa pamamagitan ng pagbibigay-diin sa pagkakaiba ng tama at mali. Higit pa rito, sa pamamagitan ng kanilang pambihirang pagtitiis, pagsuko sa kalooban ng Diyos, at katatagan, sila ay naging daan upang maraming mapalad na puso ang lumapit sa Islam. Habang iniaalay nila ang kanilang buhay bilang mga martir, maraming kaluluwa ang nakatagpo ng espirituwal na paggising at karangalan sa pamamagitan ng Islam.

sanggol. Subalit, sa isang kamangha-manghang pagpapakita ng banal na katarungan, tiniyak ng Diyos na si Moises, sa halip, ay pinalaki bilang isang prinsipe sa palasyo ni Paraon.

Nawa'y tulad ng pagpaparusa ng Allah kay Nimrod at Paraon noon, igawad Niya rin ang pagkatalo sa mga pumapatay ng mga sanggol na nang-aapi sa ating mga kapatid na Palestino. Nawa'y ang espirituwal na diwa ng bawat inosenteng batang pinaslang sa Gaza ay magpahayag ng maluwalhating tagumpay ng Islam sa hinaharap.

Ameen!

Isang Maikling Kasaysayan Ng Kristiyanismo

Tulad ng aming naipahayag noon, ang karaniwang pangalan na naglalarawan sa mga relihiyong ipinadala ng Allah sa lahat ng mga propeta ay Islam. Si Hesus (Isa A.S.) ay isa ring propeta ng Islam na isinugo sa mga Anak ng Israel. Ang salitang “Kristiyano” ay unang ginamit sa lungsod ng Antioch sa panahong Helenistikong Griyego, na tumutukoy sa mga taong “naniniwala at gumagalang kay Hesus.”

Tungkol naman sa salitang “Nasrani” o “Nazareen,” na ginagamit din upang tumukoy sa mga Kristiyano, may iba’t ibang opinyon tungkol sa pinagmulan nito. Sinasabi ng ilan na nagmula ito sa bayan ng Nazareth, kung saan isinilang si Hesus, kaya’t nangangahulugang “mga tao ng Nazareth” (pang-marami ng Nasara). May ibang iminumungkahi na ito ay nagmula sa salitang Arabe na “nasara,” na nangangahulugang “tumulong,” kaya’t maaaring tumutukoy ito sa “mga tumulong kay Hesus.”

Si Isa ay mapaghimalang isinilang na walang ama mula kay Maria (Maryam A.S.). Ipinahayag niya sa mga Anak ng Israel ang Ebanghelyo (Gospel) na ipinahayag sa kanya ng Allah, ngunit kakaunting tao lamang ang naniwala sa kanya sa panahon ng kanyang buhay. Kabilang sa mga naniwala sa kanya ang 12 na disipulo, na kilala bilang mga apostol. Ngunit ang iba ay hindi lamang tumangging naniwala kundi nagtangka din na patayin si Hesus. Gayunpaman, mapaghimalang iniligtas siya ng Allah at iniakyat sa kalangitan. Ipinapaliwanag ng Qur’an na nagkamali ang mga Anak ng Israel at ipinako nila sa krus ang isang taong kahawig ni

Hesus (Judas Iscariote), sa tulong ng mga sundalong Romano³². Pagkatapos ay inangkin nila na kanilang pinatay si Hesus. Itinutuwid ng Qur'an ang maling salaysay na si Hesus ay ipinako sa krus gaya ng sumusunod:

“Dahil sa kanilang paglabag sa kasunduan, at sa kanilang pagtangga sa mga tanda ng Allah, at sa kanilang pagsasabing, ‘Ang aming mga puso ay natatakpan’—hindi, sila ay tinakpan ng Allah dahil sa kanilang kawalan ng pananampalataya, kaya’t sila ay hindi naniniwala—at dahil sa kanilang pagsasabi, ‘Pinatay namin ang Mesiyas, si Isa na anak ni Maryam, ang Sugo ng Allah.’ Ngunit hindi nila siya pinatay, ni ipinako sa krus, kundi ito ay nagmistulang ganoon sa kanila. At ang mga nagkakaiba-iba ng pananaw tungkol dito ay puno ng mga pag-aalinlangan, na walang (tiyak) na kaalaman, kundi haka-haka lamang ang kanilang sinusunod. Sapagkat katiyakang hindi nila siya pinatay. Sa halip, siya ay itinaas ng Allah patungo sa Kanyang Sarili; at ang Allah ay Kataas-taasan sa Kapangyarihan, Marunong.” (Surah An-Nisa, 4:155-158)

Ang mga unang mananampalatayang “Kristiyano” mula sa mga Hudyo, kabilang ang mga disipulo, ay tinawag na Hudyong Kristiyano. Ang mga Muslim na ito (na sumusunod sa monoteismo na itinuro ni Hesus) ay nanatiling tapat sa mga prinsipyo ni Hesus (sumusunod sa batas ni Moises) hanggang sa lumitaw ang impluwensya ni Pablo (mga 49 CE).

Noong panahon ng paglitaw ni Pablo, ang Kristiyanismo ay sumailalim sa isang makahulugang pagbaluktot. Si Pablo ang siyang nagpakilala ng

32. Dahil ang mga hudyo noon ay namumuhay sa ilalim ng pamumuno ng mga Romano, hindi sila nagtataglay ng kapangyarihang pampulitika sa kanilang sarili upang ipako si Hesus sa krus. Gayunpaman, sa pamamagitan ng iba’t ibang panrelihiyon at pampulitikang paratang laban kay Hesus, nagawa ng mga awtoridad ng Roma na magpasya sa kanyang pagpapako sa krus. Sa katunayan, sa simula, balak ng Romanong gobernador sa rehiyon na palayain si Hesus. Ngunit dahil sa matinding panggigipit mula sa mga Hudyo—na kahalintulad ng mga gawaing panghihimok sa kasalukuyan—ang Romanong gobernador ay napilitang gawin ang kasuklam-suklam na desisyon na ipako sa krus si Hesus.

doktrina ng Trinidad, na nag-aangking si Hesus, nawa'y ipagbawal ng Diyos, ay anak ng Diyos at ang tagapagligtas ng sangkatauhan.

Sa panahong ito ipinakilala ang konsepto ng “Mesiya.” Dito nabuo ang huwad na paniniwala na si Hesus ay anak ng Diyos na nag-alay ng sarili upang linisin ang sangkatauhan mula sa tinatawag na “orihinal na kasalanan” na ginawa nina Adan (Adam A.S.) at Eba (Hawa A.S.).

Ipinahayag din na ang mga bagong Kristiyano ay hindi na kailangang sumunod sa batas ni Moises. Ayon sa paniniwalang ito, sila ay napalaya mula sa mga alituntuning paghihigpit sa pagkain tulad ng pag-iwas sa baboy, mula sa pagtutuli, at mula sa pagmamasid sa kabanalan ng Sabado (Sabbath).

Sa panahon ni Pablo, mabilis na lumaganap ang Kristiyanismo lampas sa komunidad ng “Mga Anak ng Israel.” Upang maging malinaw, ang pundasyon ng kasalukuyang Kristiyanismo ay itinayo ni Pablo—hindi ni Hesus.

Sa mga unang siglo nito, ang Kristiyanismo ay lumago bilang isang lihim at ipinagbabawal na relihiyon. Sa pamamagitan ng Kautusan ng Milan noong 311 CE, ang Kristiyanismo, tulad ng ibang relihiyon, ay pinagkalooban ng kalayaan sa Imperyong Romano. Pagdating ng 380-392 CE, idineklara ni Emperador Theodosius na ang Kristiyanismo ang nag-iisang opisyal na relihiyon ng Imperyong Romano.

Sa panahong ito, habang nagiging “Kristiyano” ang Roma, ang Kristiyanismo naman ay naging “Romanisado.” Ang mga dating paganong (sumasamba sa maraming diyos) Romano ay pinanatili ang katangiang ito matapos tanggapin ang Kristiyanismo. Ang mga simbahan ay napuno ng mga krusipihong may mga simbolo, mga pinta, at mga eskultura (mga imahen o rebulto). Ang Kristiyanismo ay binago sa isang relihiyong politeistiko (pagsamba sa maraming diyos) ng mga Romanong konseho.

Ang tema ng “ipinakong bayani” na matatagpuan sa mga kulturang pagano ay iniugnay kay Hesus mismo. Ang ‘krus’, na sumasagisag sa pagpapako sa krus, ay naging isang sagradong simbolo. Marami ang

hindi nakakaalam na ang krus ay matagal nang bahagi ng paganismong Europeo (Celtic) bago pa dumating ang Kristiyanismo.

Noong unang panahon ng Kristiyanismo, ang unang araw ng Enero ay hindi ipinagdiriwang bilang Bagong Taon. Ang mga paganong pagdiriwang sa taglamig, na sumasaklaw sa iba't ibang panahon mula Disyembre 24 hanggang Enero 6, ay unti-unting naidugtong sa mga ritwal ng Kristiyanismo. Sa pamamagitan ng pag-aangkin na ito ay may kaugnayan sa kapanganakan ni Hesus, isang bagong kalendaryo ang itinakda noong Enero 1, at ang araw na ito ay sinimulang ipagdiwang bilang isang kapistahan.

Sa sinaunang Roma at Gresya, ang pinakamataas na mithiin ng mga hari at emperador ay ang maideklara silang diyos pagkatapos ng kanilang kamatayan. Ang paniniwalang ito ay iniugnay din kay Hesus, na inilalarawan sa mga Ebanghelyo bilang isang maalamat na bayani na naging isang diyos.

Dahil hindi napanatili ang orihinal (monoteistikong) na anyo ng Kristiyanismo, maraming konseho ang idinaos sa paglipas ng panahon upang itakda ang mga bagong prinsipyo ng relihiyon:

- Ang unang konseho ay ginanap sa Nicaea noong 325 CE noong panahon ng mga Romano, kung saan pinagtibay ang paniniwala na si Hesus ang Panginoon at anak ng Diyos.
- Sa Konseho ng Constantinople noong 381 CE, idinagdag ang konsepto ng “Banal na Espiritu” sa mga doktrina ng pananampalataya, at napagpasyahan na ang Banal na Espiritu ay may pagka-Diyos rin. Dito naitatag ang doktrina ng Trinidad, na naging isang pangunahing paniniwala ng tiwaling Kristiyanismo sa kasalukuyan.

Sa Konseho ng Efeso (Council of Ephesus) noong 431 CE, binigyan si Maria ng titulong “Theotokos,” na nangangahulugang “Tagapagdala ng Diyos.”³³

33. Sa sinaunang Ehipto, ang ilang mga Paraon ay nag-aangkin ng pagka-Diyos. Mayroon ding isang diyosang tinatawag na “Isis,” na kilala bilang “ina ng diyos.” Iniisip ng ilan

- Sa Ikalawang Konseho ng Nicaea noong 787 CE, ay nagpasya na ang pagbibigay-galang sa mga imahen (mga relihiyosong pinta) ay hindi isang kasalanan. Sa loob ng 200 taon, may mga mainit na debate kung ang pagpaparangal sa mga imahen ay makasalanan, at ilang beses pa itong ipinagbawal ng ilang Kristiyanong emperador.

Ang mga Kristiyanong Ortodokso ay nagbibigay ng malaking kahalagahan sa mga imahen. Para sa kanila, ang mga imahen na naglalaman ng mga larawan nina Hesus, Maria, at mga santo ay mahahalagang sagisag na gumagabay sa mga tao patungo sa Diyos. Dahil dito, ang mga simbahang Ortodokso ay puno ng mga imahen.

Ang mga Katolikong Kristiyanos ay nagbibigay rin ng pagpapahalaga sa mga imahen. Subalit, ang mga Protestante ay walang mga larawan o estatwa sa kanilang mga simbahan; itinuturing nilang sapat na ang krus para sa kanilang pagsamba.

Naabot ng Simbahan ang rurok ng kapangyarihan nito noong panahon ng Gitnang Siglo (Middle Ages). Sa panahong ito, ang mga Romano ay nagbigay ng lubos na suporta sa pagpapalaganap ng Kristiyanismo.

Ang Simbahan ay naging lubhang mayaman sa panahong ito nang ang mga pari ng Simbahan ay nagsimulang mamigay ng mga dokumentong tinatawag na “indulhensiya.” Inaangkin nila na pinapatawad nila ang mga kasalanan ng mga tao kapalit ng malaking halaga ng pera. Sinasabing

na ang paniniwala tungkol kay Isis ay unang lumaganap sa paganong Roma at kalaunan ay naipasok sa Kristiyanismo, na may kaugnayan sa pagtawag kay Birheng Maria bilang “Theotokos” o “Ina ng Diyos.” Sa katunayan, ang mga larawan ng Birheng Maria na buhat ang batang Hesus sa mga imahen ng Ortodokso ay malapit ang pagkakahawig sa sinaunang larawan ni Isis na hawak ang kanyang anak na si Horus.

Patuloy ang mga talakayan sa pagitan ng mga denominasyong Kristiyanos tungkol kay Birheng Maria mula pa noong Konseho ng Efeso noong 431 CE. Ang mga Katoliko, na itinuturing si Maria bilang “Ina ng Diyos,” ay lumabis ang pagpupuri sa kanya. Sa katunayan, noong 1950, ipinahayag ng Papa na si Maria ay umakyat sa langit kasama ang kanyang katawan. Ang mga Ortodokso, bagaman tinatanggap si Maria bilang “Ina ng Diyos,” ay binabatikos ang mga Katoliko dahil sa pagpapa-diyos sa kanya. Ang mga Protestante, sa kabilang banda, ay hindi gaanong binibigyang-halaga ang mga Kristiyanong santo o ang Birheng Maria.

ang mga dokumentong ito ay kumakatawan sa pagbili ng lupa sa Langit. Bukod dito, inilagay ng Simbahan ang mga pondong ito sa pamamagitan ng mga Hudyo na nagpapautang ng salapi upang maabot ang napalaking kapangyarihang pang-ekonomiya.

Sa mga huling panahon, ang Simbahan ay kinailangang harapin ang matitinding tunggalian sa loob nito, dulot ng iba't ibang panrelihiyon at politikal na dahilan. Pagsapit ng taong 1054 CE, ang Simbahang Katoliko at Ortodokso ay tuluyang nahati sa dalawa. Ang mga simbahang ito ay patuloy na may alitan sa isa't isa mula noon³⁴.

34. Mga Pagkakaiba ng Simbahang Ortodokso at Katoliko:

- Ang mga Kristiyanong Ortodokso ay tinatanggap ang unang pitong konseho mula 325 hanggang 787 CE. Samantalang ang mga Kristiyanong Katoliko ay kinikilala ang kabuuang 22 konseho, kung saan ang pinakahuli ay ginanap noong 1964. (Sa konsehong ito, nanawagan ang Vatican ng “diyalogo” sa ibang denominasyon at relihiyon. Dahil dito, ang interfaith dialogue ay isang pagkukusa ng Vatican.)
 - Ang espirituwal na kinatawan ng lahat ng mga Katoliko sa buong mundo ay ang Papa sa Vatican. Samantalang ang mga Kristiyanong Ortodokso ay may siyam na malalayang patriarka at iba pang mas mababang ranggo ng mga arsobispo.
 - Ang sentro ng relihiyon, politikal, at kultural ng mga Katoliko ay ang Simbahan ng Roma, na pangunahing naglilingkod sa mga bansang Kanlurang Europeo. Samantalang ang sentro ng mga Kristiyanong Ortodokso ay nasa Istanbul, na kumakatawan sa interes ng Byzantium.
 - Habang ang mga Katoliko ay kumakatawan sa kulturang Latin at Kanluranin, ang mga Ortodokso ay kumakatawan sa kulturang Griyego at Silanganin. Ang parehong mga simbahan ngayon ay nagpapahintulot sa mga bansa na manalangin at sumamba gamit ang kanilang sariling wika.
 - Naniniwala ang mga Katoliko na hindi nagkakamali ang alinman sa Papa o ang Konsehong Ekumenikal, na kumakatawan sa lahat ng Simbahang Katoliko. Samantalang hindi tinatanggap ng mga Ortodokso ang di-pagkakamali ng kanilang mga patriarka. Sa Ortodokso, ang patriarka ang namamahala kasama ng Simbahang Synod (kapulungan ng mga pari).
 - Sa Katolisismo, ang bawat Kristiyanong umabot na sa edad ng pagdadalaga o pagbibinata ay kailangang mangumpisal ng kasalanan kahit isang beses sa isang taon. Samantalang sa Ortodokso, bagaman itinuturing din nilang mahalaga ang pangungumpisal, hindi ito kasing higpit ng mga Katoliko.
- Ayon sa mga Katoliko, ang isang batang hindi bininyagan ay sinumpa dahil sa orihinal na kasalanan. Gayunman, may ilang nagmungkahi na maaari silang mapunta sa Limbo (isang lugar sa pagitan ng langit at impiyerno). Sa pananampalatayang Ortodokso,

Ang Ikaapat na Krusada noong 1204, ay dapat sana'y ipagtanggol ang Constantinople (Istanbul) at ang mga Kristiyanong Ortodokso mula sa mga Muslim. Sa halip na magbigay ng tulong, ang mga Kristiyanong Latino at mga sundalong Katoliko mula sa Roma ay bumaling sa pagsunog, pandarambong, at pagwasak sa mayamang lungsod. Sinira nila ang mga sagradong lugar ng mga Ortodokso, binitay ang mga pari, at ininsulto ang pananampalatayang Ortodokso sa pamamagitan ng paggawa ng malalaswang awitin kasama ang mga babaeng walang dangal sa trono ng patriarka. Kinuha rin nila ang malaking bahagi ng materyal at espirituwal na yaman ng Byzantium at dinala ito pabalik sa Roma³⁵.

Ang mga Kristiyanong Ortodokso, na naaalala ang mga kalupitang ito, ay tinanggihan ang panukalang humingi ng tulong mula sa Roma laban sa Imperyong Ottoman. Habang naghahanda si Sultan Mehmet II (Fatih Mehmet) at ang kanyang hukbo upang lusubin ang Constantinople, nagpulong ang Konsehong Ortodokso noong 1452 at naghayag: "Mas pipiliin pa naming makakita ng putong (turban) ng isang Muslim sa Istanbul kaysa sa sumbrero ng isang paring Latino."³⁶

walang orihinal na kasalanan sa pagsilang, ngunit ang isang tao ay may likas na hilig sa paggawa ng kasalanan bunga ng unang kasalanan nina Adan at Eba.

- Ang mga Katoliko ay isinasagawa ang pagbibinyag sa pamamagitan ng pagwiwisik ng tubig, habang sa Ortodokso, ang buong katawan ng binibinyagan ay nilulubog sa tubig.
- Ipinagdiriwang ng mga Katoliko ang Pasko tuwing Disyembre 25, samantalang ang karamihan sa mga Ortodokso ay ipinagdiriwang ito tuwing Enero 6.
- Ang mga Katolikong pari ay kailangang manatiling walang asawa, samantalang ang mga mabababang ranggo ng mga paring Ortodokso ay maaaring mag-asawa, ngunit hindi na sila maaaring umangat sa mas mataas na posisyon kung sila'y nag-asawa.
- Ang mga Katoliko ay hindi pinahihintulot ang diborsyo sa mga kasal na ginanap sa loob ng simbahan, habang sa Ortodokso, may ilang kundisyon upang pahintulutan ang diborsyo.
- Ang monastisismo (pamumuhay bilang monghe) sa Katolisismo ay mas nakikisangkot sa buhay ng publiko, samantalang mas nagkukulong sa pagninilay at pananalangin ang mga mongheng Ortodokso. Sa katunayan, sa Bundok ng Athos sa Gresya, kung saan matatagpuan ang mga monasteryo ng Ortodokso, mahigpit na ipinagbabawal ang pagpasok ng mga kababaihan hanggang sa kasalukuyan.

35. Olivier Clement, *Din Fenomeni*, (translation: Mehmet Aydın) p. 205.

36. Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, (translation: Fikret İşıltan) Ankara 1999, p. 523-524.

Isang mananalaysay ng kasaysayan na Bizantino ang nagwika, “Kung ikukumpara sa mga lalaking may pasan na krus ni Hesus sa kanilang balikat, ang mga Ismaili (Muslim) ay mas makatao at mas maawain.”

Sa gayon, mismong mga Kristiyano ang umamin na ang mga Muslim ay mas makatarungan, maawain, patas, at mapagparaya kaysa sa kanilang kapwa tagapaglingkod ng relihiyon³⁷.

Maraming Krusada ang inilunsad ng mga Kristiyano laban sa mga Muslim upang muling pagtibayin ang kanilang nagkawatak-watak na pagkakaisa, palakasin ang kanilang sarili sa larangan ng politika at ekonomiya, at sakupin ang mga sagradong lugar, lalo na ang Jerusalem. Isinuot ng mga Kristiyano ang simbolo ng ipinapalagay nilang pagpapako kay Hesus, ang krus, sa kanilang kasuotan at sandata sa panahon ng mga digmaang ito. Kaya naman tinawag itong “Krusada,” na nangangahulugang isang matagal at matinding pagsisikap upang makamit, baguhin, o pigilan ang isang bagay dahil sa matibay na paniniwala.

Maraming inosenteng Muslim ang napatay, at winasak ang mga lupain ng Islam sa mga digmaang ito. Sa katunayan, makalipas ang ilang siglo, kinailangan pang aminin ng Simbahang Katoliko Romano (ang Vatican) ang kanilang pagkakamali at humingi ng tawad sa buong mundo ng Islam.

Mula ika-15 hanggang ika-17 siglo, lalo pang nayanig ang tiwala ng mga Kristiyano sa simbahan at sa klero. Nagsimulang magsalita ang mga iskolar at intelektuwal laban sa pang-aapi at mga ipinapataw ng simbahan, at sa huli, dahil sa mga pagkakaiba sa doktrina, lumitaw ang mga bagong denominasyon at pambansang mga simbahan. Dito nagsimulang umusbong ang Protestantismo, ang Simbahang Anglican, mga Calvinistang simbahan, at iba pang mga pangkat.

Higit pa rito, ang mga ideolohikal na pagkakaiba batay sa relihiyon ay humantong sa madugong mga digmaang panrelihiyon na kilala bilang *Tatlumpung Taóng Digmaan* sa Europa. Natapos lamang ang mga digmaang ito sa pamamagitan ng Kasunduan ng Westphalia noong 1648.

37. Ostrogorsky, p. 386.

Sa kasalukuyan, ang Kristiyanismo ay mayroong dose-dosenang magkakaibang denominasyon sa iba't ibang rehiyon ng mundo. Ayon sa mga istatistika, sa Kanluran, mabilis na lumalayo ang mga Kristiyano sa simbahan at relihiyon, at yumayakap sa ateismo, deismo, agnostisismo, at iba pang mga kilusan. Samantala, ang mga nasa espirituwal na paghahanap ay lumilipat patungo sa Islam o *New Age*, mga paniniwalang mistikal.

Ayon sa ilang pagsisiyasat sa Kanluran, kung isasaalang-alang ang mga paglipat sa pagitan ng relihiyon at ang bilis ng paglago ng populasyon, ang bilang ng mga Kristiyano at Muslim ay magiging pantay pagsapit ng dekada 2050. At pagsapit ng dekada 2070, ang populasyon ng mga Muslim sa buong mundo ay magiging mayorya.

Tunay na ang bawat relihiyon ay may iba't ibang sekta at pananaw sa pananampalataya. Dito, susubukan nating magbigay ng maikling paglalahad tungkol sa mga paniniwala, pagsamba, at mga moral na turo ng Islam, ang tanging tunay na relihiyon. Gayundin, tatalakayin natin ang dalawa pang relihiyong Abrahamiko, ang Hudaismo at Kristiyanismo, na lumihis mula sa Islam dahil sa pagbaluktot ng kanilang mga aral.

MGA PRINSIPYO NG PANANAMPALATAYA

Ang paniniwala sa *Tawhid*, na katiyakan sa Kaisahan ng Allah, ay ang pinakanatatanging katangian ng Islam.

Ang mga paniniwalang nabuo sa paligid ng *Tawhid* ay ang paniniwala sa:

1. Diyos (Allah).
2. Mga anghel.
3. Mga inihayag na aklat.
4. Mga propetang isinugo ng Allah.
5. Ang Araw ng Paghuhukom.
6. Qadar – ang konsepto ng banal na tadhana, na sumasaklaw sa mabuti at masama.

Sa tiwaling Torah, na itinuturing na banal ng mga Hudyo, walang malinaw at tiyak na impormasyon tungkol sa kung ano ang dapat paniwalaan. Wala ring tiyak na pahayag tungkol sa paniniwala sa mga propeta, kasulatan, kabilang-buhay, muling pagkabuhay matapos ang kamatayan, banal na kautusan, o tadhana. Dahil dito, ang usapin ng pananampalataya ay naging patuloy na paksa ng debate sa hanay ng mga iskolar ng Hudaismo, at kalaunan, lumitaw ang pangangailangang tukuyin ang mga prinsipyo ng paniniwala.

Noong ika-12 siglo, isinulat ng Espanyol na Sephardic na rabbi at pilosopo na si Moses Maimonides ang 13 prinsipyo ng pananampalataya, na matatagpuan sa mga aklat ng panalangin ng mga Hudyo hanggang sa kasalukuyan. Bagamat muling binigyang-kahulugan ng mga repormistang Hudyo ang kredo ng Hudaismo noong ika-15 at ika-18 siglo, mas pinili ng mga konserbatibong Hudyo na manatili sa mga prinsipyo ng pananampalataya na itinakda ni Maimonides³⁸.

Sa Kristiyanismo, ang mga artikulo ng pananampalataya ay itinatag sa magkakasunod na konseho. Ang *Apostles' Creed* o “Pananampalataya ng mga Apostol” ang nagsilbing pundasyon para sa mga sumunod na konseho. Binubuo ito ng labintatlong artikulo at naitatag sa Roma dalawang henerasyon lamang matapos ang panahon ng mga apostol.

Gayunpaman, ang mga konseho ng Nicaea at Constantinople, kung saan higit pang pinalawak ang doktrina ng Trinidad, ay ginanap noong ika-4 na siglo—tatlong siglo matapos ang panahon ni Hesus.

Mula rito, makikita natin na ang mga pangunahing paniniwala ng relihiyon ay pinagpasyahan lamang ng mga pangkat ng tao sa kanilang mga sarili. Ang paniniwala sa *Tawhid* at ang mga banal na kautusang ipinahayag ng Allah ay isinantabi, na nagbunga sa pagkawala ng tunay na pinagmulan ng relihiyon.

1. KONSEPTO NG DIYOS

Ang Islam ay relihiyon ng *monoteismo*. Ang Allah lamang ang tanging Diyos, walang hanggan at hindi nasasaklaw ng oras at espasyo. Higit pa rito, ang Allah ay walang anumang kakulangan, nagtataglay ng lahat ng perpektong katangian, at lampas sa kakayahan ng tao na lubos na maunawaan.

Hindi ganap na kayang maunawaan ng isipan ng tao ang Allah sa Kanyang kabuuan sapagkat ang kaalaman ng tao ay nakabatay sa limang pandama, talino, at puso. Subalit, may hangganan ang mga kakayahang ito. Kung paanong hindi maaaring ilagay ang isang walang hanggang karagatan sa isang maliit na tasa, ang di-masukat na pagiging Diyos ng Allah ay hindi maaaring ganap na maabot ng limitadong pang-unawa ng tao. Kaya naman, ang ating pag-unawa ay mananatiling bahagya lamang.

Gaya ng isinasaad sa Qur'an:

“Walang anumang paningin ang makakasaklaw sa Kanya, ngunit Siya ang nakakasaklaw sa lahat ng paningin. Sapagkat Siya ang Pinaka-Banayad at Ganap na Nakababatid.” (Al-An'am: 103)

Ang pagtatangkang pagnilayan ang diwa ng Allah nang lampas sa Kanyang mga ipinahayag ay hahantong lamang sa mga walang basehang haka-haka. May hangganan ang abot ng paningin, gayundin ang pandinig at lakas ng bawat bahagi ng katawan. Katulad nito, may hangganan din

ang talino, at sa kabila ng mga hangganang ito ay naroon ang ibang mga larangan ng kaalaman. Kapag lumampas ang talino sa kanyang hangganan, nauuwi ito sa pagkahibang.

Kaya naman sinabi ng Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan:

«Pagnilayan ang mga nilikha ng Allah at Kanyang mga biyaya, ngunit huwag ninyong subukang pag-isipan ang Kanyang mismong diwa. Sapagkat hindi ninyo kayang sukatin ang Kanyang halaga.»

Sinabi rin ni Ibn Arabi (nawa'y kaawaan siya ng Allah) (638–1240 CE): “Alamin na anumang kaisipan ang pumapasok sa iyong isipan tungkol sa Allah, tiyak na ang Allah ay higit pa ryan.”

Bagamat ang Allah ay higit sa lahat (*transcendent*) at lampas sa saklaw ng pang-unawa ng tao sa Kanyang diwa, Siya ay mas malapit sa Kanyang mga lingkod kaysa sa kanilang ugat sa leeg³⁹ at naroroon Siya saan man sila magtungo⁴⁰. Pinagtitiyay ng Qur'an na ang Allah ay lubos na nakababatid sa Kanyang mga alipin at may malapit na kaugnayan sa kanila⁴¹. Ito ay nagdudulot sa mga mananampalataya ng diwa ng *ihsan*—ang pagkakaroon ng kamalayan na kahit hindi nila nakikita ang Allah, sila ay nakikita Niya sa lahat ng oras⁴². Ang pagkaunawang ito ay nagpapalalim ng kamalayan at pag-iisip sa kanilang mga puso. Ang konsepto ng Allah sa Islam ay nagbabalanse sa parehong *transcendence* (pagkakataas sa lahat) at *immanence* (pagiging malapit sa tao) na nagpapahintulot sa mga mananampalataya na madama ang presensya ng Allah nang palagian.

Sa kabaligtaran, lahat ng relihiyon, maging likha man ng tao o ipinahayag, ay may ilang anyo ng paniniwala sa Banal. Gayunman, marami sa mga paniniwalang ito ay lumihis mula sa diwa ng *Tawhid*, na humantong sa iba't ibang kamalian at kabulaanan. Kaya't ang ganitong

39. Al-Kahf: 16

40. Al-Hadid: 4

41. Al-Anfal: 24

42. Muslim, Iman, 1

mga paniniwala ay hindi itinuturing na wasto sa Islam, sapagkat hindi ito umaayon sa paniniwala sa nag-iisa, perpektong Tagapaglikha na malaya sa mga kakulangan.

Sa isang Hadith Qudsi, binanggit ng Allah ang ilan sa mga kamaliang ito:

«Itinanggi Ako ng anak ni Adan, at wala siyang karapatang gawin ito. Nilapastangan Niya Ako, at wala rin siyang karapatang gawin ito. Tungkol sa kanyang pagtangga sa Akin, ito ay sa pagsasabing: ‘Hindi Niya ako muling bubuhayin gaya ng Kanyang unang paglikha sa akin.’ At ang kanyang paglapastangan sa Akin ay sa pagsasabing: ‘Ang Allah ay nagkaroon ng anak,’ samantalang Ako ang Nag-iisa, ang Walang Hanggang Kanlungan. Hindi Ako nagkaanak, at hindi Ako ipinanganak, at wala ni isang maihahambing sa Akin.’» (Bukhari, Tafsir, 2/8)

Ang tanging tunay at wastong paniniwala tungkol sa Allah ay matututuhan lamang sa Islam. Batay sa Salita ng Allah at sa mga aral ng Propeta, itinakda ng Islam ang ilang katangian tungkol sa banal na diwa ng Makapangyarihan sa Lahat. Hindi tinatanggap ng Islam ang anumang kakulangan sa mga katangiang ito o ang pagdaragdag ng mga katangiang hindi angkop sa Allah. Ang mga katangiang ito ay kinabibilangan ng:

Wujud (Pag-iral): Ang Allah ay umiiral, at ang Kanyang pag-iral ay hindi nakasalalay sa anuman. Siya ay tinatawag na *Wajib al-Wujud* (Kinakailangang Umiiral), na nangangahulugang imposible ang Kanyang pagkawala. Lahat ng iba pang nilalang maliban sa Allah ay Kanyang mga nilikha at may hangganan. Umiiral man sila o hindi, hindi ito nakakaapekto sa Kanyang pag-iral.

Qidam (Bago ang Walang Hanggan): Ang lahat ng bagay ay may simula batay sa ugnayan ng sanhi at bunga, kaya’t kinakailangan ng isang Unang Sanhi na hindi nangangailangan ng paglikha at may kakayahang likhain ang sarili nito. Ang Unang Sanhi na ito ay ang Allah, kaya’t ang Kanyang marangal na pag-iral ay walang simula. Siya ay walang hanggan sa nakaraan at magpakailanman.

Baqá' (Walang Katapusan): Ang Kanyang pag-iral ay walang katapusan; Siya ay walang hanggan.

Wahdaniyah (Kaisahan): Ang Allah ay natatangi at walang katambal o kapantay sa Kanyang diwa, katangian, o mga gawa.

Ang maayos at walang patid na kaayusan, masalimuot na sistema, at walang hanggang karunungan at hiwaga na matutunghayan sa sansinukob mula pa sa paglikha nito ay nagpapatunay na ang lahat ay bunga ng gawain ng nag-iisang kapangyarihan. Kung ang kapangyarihang ito ay hindi iisa kundi marami, ang magkakaibang kagustuhan ng mga diyos ay magdudulot ng kaguluhan sa walang hanggang pagkakaisa, walang kapantay na kaayusan, na ang buhay ay magiging imposible.

Ang Qur'an ay nagsasaad:

«Ang Allah ay hindi nagkaroon ng anak, ni mayroon Siyang anumang diyos na kasama. [Kung mayroon man], bawat diyos ay kukunin ang kanyang nilikha, at ang ilan sa kanila ay maghahangad na manaig sa iba. Kataas-taasan ang Allah malayo sa anumang inilalarawan nila [tungkol sa Kanya].» (Al-Mu'minun: 91)

“At kung nagkaroon ng ibang mga diyos sa langit at lupa maliban sa Allah, sila ay kapwa nawasak. Kaya't napakataas ng Allah, ang Panginoon ng Trono, kaysa sa anumang inilalarawan nila.” (Al-Anbiya: 22)

Sa masusing pagsusuri ng Qur'an, nagiging malinaw na ang pinakamahalagang tungkuling itinalaga ng Allah sa tao ay ang tamang paniniwala tungkol sa Kanyang diwa. Ang pinakamahalagang aspeto ng paniniwalang ito ay ang konsepto ng Tawhid o Kaisahan ng Allah. Kaya, sa pananaw ng Islam, ang pagtatambal sa Allah (shirk) ay ang pinakamalaking kasalanan at nagdudulot ng banal na galit. Ang Qur'an ay malawakang nagbibigay ng babala at patnubay upang maiwasan ang pagkahulog sa kapahamakang ito. Nakasaad dito:

“Sabihin mo, [O Muhammad], ‘Katotohanang ako ay pinagbawalang sumamba sa anumang tinatawag ninyo bukod sa Allah, sapagkat dumating

na sa akin ang malinaw na katibayan mula sa aking Panginoon, at ako ay inutusang magpasakop sa Panginoon ng mga daigdig.’» (Az-Zumar, 39:65)

“Katotohanan, ang Allah ay hindi pinatatawad ang pagtatambal sa Kanya, ngunit pinatatawad Niya ang anumang iba pa sa sinumang Kanyang nais. At sinumang magtambal sa Allah ay tunay ngang nakagawa ng napakalaking kasalanan.” (An-Nisa, 4:48)

Ang pinakamaliit na kakulangan o kapintasan sa paniniwala sa Kaisahan (*Tawhid*) ay hindi matutumbasan ng kahit na milyun-milyong mabubuting gawa. Katulad ito ng isang tao na maaaring makatanggap ng maraming biyayang materyal, ngunit kung sa parehong pagkakataon ay nilait ang kanyang dangal at puri, o pinaratangan siya ng isang kasinungalingan—ang halaga ng mga biyayang natanggap niya ay mawawalan ng saysay sa kanyang paningin.

Ang pagtatambal sa Allah—ang pagpapalagay na Siya ay may kapantay o katambal—ay isang di-mapapatawad na paglapastangan sa Kanyang banal na dangal. Ang dahilan ng hindi pagpapatawad dito ay ang napakalalim na bigat ng espirituwal na paglabag na dala nito.

Mukhalafat li al-hawathis: Ang Makapangyarihang Allah ay walang kapantay o katulad. Siya ay walang anumang pagkakahawig sa alinmang nilikha o sa anumang lilikhain pa sa hinaharap. Dahil dito, Siya ay hindi maaaring ipahayag gamit ang anumang katangiang pantao.

Qiyamuhu bi nafsihi: Ang Makapangyarihang Allah ay umiiral sa Kanyang sarili. Siya ay palaging umiiral sa Kanyang sariling diwa mula sa walang hanggan hanggang sa magpasa-walang hanggan. Hindi Siya nangangailangan ng sinuman o anuman upang Siya ay umiral. Bagkus, ang lahat ng bagay ay nangangailangan sa Kanya upang umiral at patuloy na umiral.

Sa pangkalahatan, ang Makapangyarihang Allah ay ang Panginoon ng mga daigdig, ang ganap na Tagapaglikha ng sansinukob. Ang lahat ay nagmula sa Allah, at sa huli, lahat ay magbabalik sa Kanya.

Siya ay walang pisikal na katawan o kongkretong anyo, ni Siya ay nagtataglay ng anumang katangiang pangkasarian tulad ng pagiging lalaki o babae, sapagkat ang mga ito ay katangiang pantao.

Ang pagbibigay ng pagka-Diyos sa sinuman o anuman maliban sa Allah ay salungat sa diwa ng Kaisahan (*Tawheed*) sa Islam. Ang pinakamalaking kasalanan ay ang pagtatambal sa Allah, sapagkat ang paniniwala sa Kanyang Kaisahan ay hindi kailanman pinahihintulutan ang anumang anyo ng pagtatambal.

Ipinahayag ng ating Panginoon ang lahat ng katangian ng *Tawheed* sa Surah Al-Ikhlās:

“Sabihin mo: Siya ang Allah, ang Nag-iisa! Ang Allah, ang walang hanggang Kanlungan! Siya ay hindi nagkaanak, at hindi ipinanganak. At walang maihahambing sa Kanya.” (Al-Ikhlās 112:1-4)

Sa Hudaismo, ang mga pangalan ng Diyos ay Yahweh (Yahovah) at Elohim. Dahil itinuturing na napakasagrado ang pangalang Yahweh, ginagamit ng mga Hudyo ang pangalang “Adonai,” na nangangahulugang “*aming Panginoon*,” bilang kapalit. Ang mga bahagi ng kasalukuyang Torah kung saan lumilitaw ang pangalang Yahweh ay tinatawag na *Yahwist texts*. Sa mga kasulatang ito, inilalarawan ang isang diyos na may mga damdaming tulad ng sa tao at may *anthropomorphic* na paglalarawan ng Diyos—ibig sabihin, iniisip Siya na may katangiang tulad ng isang nilalang.

Samantala, ang mga kasulatang binabanggit ang pangalang Elohim ay tinatawag na *Elohist texts*. Sa mga ito, may ideya ng isang mas mataas na Diyos na nagpapadala ng paghahayag mula sa kaitaasan ng kalangitan.

Ayon sa mga Hudyo, si Yahweh ay hindi isang unibersal na Diyos kundi ang pambansang Diyos ng mga Hudyo. Bagama’t nilikha Niya ang ibang mga nilalang at sangkatauhan, hindi sila itinuring na may parehong halaga gaya ng mga Hudyo.

Ayon sa interpretasyon ng mga iskolar ng relihiyong Hudaismo, inalok ng Diyos ang Torah sa iba pang mga bansa, ngunit tumanggi sila, at tanging ang mga Hudyo lamang ang tumanggap nito. Dahil dito, gumawa ang Diyos ng isang walang hanggang tipan sa mga Hudyo, na ginawang isang nakatataas na lahi at “Ang Hinirang na Bayan.”

Gayunpaman, ang orihinal at tunay na nilalaman ng “tipan” na ito, na binaluktot at nilayuan ng mga iskolar ng relihiyong Hudyo, ay malinaw na ipinahayag sa Quran bilang sumusunod:

“Kami ay nagtitiwala sa kalangitan, sa lupa, at sa kabundukan, ngunit tumanggi silang pasanin ito at natakot dito. Subalit, pinasan ito ng tao. Tunay nga, siya ay hindi makatarungan at mangmang.” (Al-Ahzab: 72)

«Nang kunin ng iyong Panginoon mula sa mga anak ni Adan—mula sa kanilang mga balakang —ang kanilang mga salinlahi at pinasaksi sila sa kanilang mga sarili, [na nagsasabi], ‘Hindi ba Ako ang inyong Panginoon?’ Sila ay sumagot, ‘Oo, kami ay sumasaksi.’ [Ito] - marahil sasabihin ninyo sa Araw ng Muling Pagkabuhay, ‘Tunay na kami ay walang kaalaman tungkol dito.’” (Al-Araf: 172)

Ibig sabihin, ang banal na pagtitiwala ay tinanggap ng buong sangkatauhan. Ang bawat bansa ay bahagi ng tipang ginawa sa Allah. Ang pagsisikap ng mga Hudyo na italaga lamang ang banal na tipang ito para sa kanilang sarili ay nagpapakita ng kanilang makasarili at makalahi (racist) na kaisipan.

Ang pagtanggap sa huwad na paniniwalang ito ay nagbunga ng pagmamataas, kayabangan, at kapalaluan na nakabatay sa kanilang diskriminasyong panglahi, kaya’t nagbigay daan ito sa kanilang pangungutya at panghahamak sa mga hindi Hudyo. Gayunpaman, ang kayabangan, kapalaluan, at pagkamakasarili ay ang kanser sa buhay espiritwal at siyang ugat ng maraming kasalanan at pagsuway. Ang mga naging mapagmataas ay, sa katunayan, mga hangal, mangmang, bingi, at bulag sa mga banal na katotohanan.

Narinig man ni Satanas ang banal na utos na magpatirapa bilang paggalang kay Adan, hindi niya ito matanggap dahil sa kanyang pagmamataas at kakulangan sa lohika, sinubukan niyang bigyang-katwiran ang kanyang pagsuway, sa pakikipagtalo na, “Nilikha Mo ako mula sa apoy at siya mula sa putik; ako ay nakahihigit kaysa sa kanya!” Kaya naman, sa kanyang pagtutol sa banal na utos at sa kanyang pagbubunyi sa kanyang sariling likas na katangian at pagpapalagay na siya ay nakahihigit sa iba, siya ang naging unang halimbawa ng sakit ng rasismo, na nagpasailalim sa kanya sa banal na sumpa at poot.

Sa parehong paraan, ang pamayanang nagtataglay ng ganitong uri ng pagmamataas, sa isang kongkretong anyo, ay walang iba kundi ang mga Zionistang Hudyo, na itinuturing ang kanilang sarili bilang “Ang Hinirang na Bayan” at “Mga Minamahal ng Diyos.” Tinitingnan nila nang mababa ang sinumang hindi katulad nila at isinasailalim sa matinding pang-aapi, kawalan ng katarungan, at pagpapahirap.

Sa kasalukuyan, malinaw sa lahat ng may konsensiya at katarungan sa buong mundo na ang pang-aapi, pananakop, at kawalang-katarungan na kanilang ginagawa sa Palestine, lalo na sa Gaza, ay umabot na sa antas ng matinding kalupitan at masaker na hindi kailanman maaaring bigyang-katwiran—mga krimen laban sa buong sangkatauhan sa lawak ng kanilang kasamaan.

Tulad ng sinabi ni Ahmad bin Hanbal:

«Sa isang ulo na puno ng pagmamataas, hindi mo matatagpuan ang katalinuhan!”

Mula sa panrelihiyong batayan, maaaring pag-isipan kung ang mga pagkatapon at mga malawakang paghihirap na naranasan ng mga Hudyo sa loob ng kasaysayan ay mga banal na parusa bunga ng kanilang pagmamataas at madugong paghahari. Subalit, tanging ang Allah lamang ang ganap na nakakaalam ng katotohanan.

Nararapat na banggitin na ang pagbili ng mamahaling produkto mula sa mga kumpanyang pag-aari ng mga interes ng Zionista dahil

sa obsesyon sa tatak at uso ay katumbas ng pagsuporta sa paniniil ng Pananakop ng Israel. Bilang mga mananampalataya, dapat tayong maging mapanuri laban sa ganitong kapabayaan.

Kaugnay nito, may isang napakahalagang halimbawa:

Si Ibn Abdussalam, isang Shafi'i na hukom (d. 660 AH / 1262 CE), ay nagbigay ng isang fatwa na nagsasaad na ipinagbabawal ang pagbebenta ng armas at mga materyales na gagamitin sa paggawa ng armas sa mga Krusadong nakikidigma laban sa mundo ng Islam, at ang mga gumagawa nito ay ituturing na hindi makatarungan. Nang marinig ang fatwang ito, isang mananahi ang lumapit kay Ibn Abdussalam at nagtanong,

„Kung ang mga Krusado ay lalapit sa akin upang magpatahi ng damit, magiging kasabwat ba ako sa kanilang kawalang-katarungan kung magtatatahi ako para sa kanila?”

Nagbigay si Ibn Abdussalam ng isang makabuluhang sagot:

“Hindi, hindi ka magiging kasabwat sa kanilang kawalang-katarungan. Ang nagbebenta sa iyo ng karayom at sinulid ay kasabwat sa kawalang-katarungan—ngunit ikaw mismo ang magiging mapang-api!”

Tungkol sa pagboykot sa mga mapaniil, kinakailangang huwag maliitin ang anumang pagsisikap, kahit ang simpleng pagpapakita ng ating paninindigan. Walang sinuman ang dapat magsabi ng, “Ano bang pagkakaiba ang magagawa ng aking pagboykot?!” Sa halip, ang bawat isa ay dapat, ayon sa kanyang kakayahan, magsikap upang ipaalam sa mundo ang makatarungang pakikibaka ng mga inaapi. Hindi tayo dapat manahimik sa harap ng pang-aapi; dapat nating ipahayag ang ating pagtutol laban sa mga mapaniil.

Sa bawat rak'ah ng ating panalangin, tayo ay nagpapakupkop sa ating Panginoon sa pamamagitan ng pagsasabi:

«Patnubayan Mo kami sa tuwid na landas—ang landas na Iyong pinagkalooban ng pabor, hindi ng mga nag-udyok ng [Iyong] galit, o ang mga nalgaw.» (Al-Fatihah 6-7)

Sa ilang salaysay, binanggit na ang “mga naligaw” ay tumutukoy sa mga Kristiyano, at ang “mga kinagalitan” ay tumutukoy sa mga Hudyo (Tingnan: Musnad, IV, 378; Tirmidhi, Tafsir, 2).

Isa sa mga dahilan kung bakit tiyak na ipinataw ang banal na galit sa mga Hudyo ay ang walang-awang pagpatay nila sa mga propetang isinugo sa kanila ng Allah na Makapangyarihan sa Lahat. Sa kasalukuyan, ipinakita ng malulupit na Zionista sa buong mundo kung gaano kabagsik ang kanilang puso sa pamamagitan ng walang-awang pagpatay sa mga inosente at walang kalaban-labang tao sa Gaza, anuman ang kanilang edad.

Samakatuwid, maging maingat tayo sa pag-iwas sa anumang pakikipagkalakalan sa mga mapaniil na ito. Tandaan natin na bawat sentimong ating ibinibigay sa kanila ay nagiging bala na itinututok sa ating mga kapatid na Muslim. Huwag nating naisin ang kanilang mga produkto o serbisyo.

Ipinangangaral ng mga Hudyo na sila ay naniniwala sa nag-iisa at tunay na Diyos. Gayunpaman, kapag sinuri natin ang ilang bahagi ng umiiral na Torah, makikita natin na ang kanilang konsepto ng Diyos ay may mga katangiang antropomorpiko (katulad ng tao). Bagama’t ipinaliliwanag ito ng kanilang mga iskolar bilang mga pahiwatig sa kapangyarihan, lakas, o mga anghel ng Diyos, napakaraming mga ganitong paglalarawan sa Torah kaya’t nagiging mahirap pag-usapan ang isang Diyos na ganap na hindi matatarok (transcendent) at sumasaklaw sa lahat.

Sa mga sagradong kasulatan ng mga Hudyo, na sama-samang kilala bilang “Tanakh,” na kinabibilangan ng Torah, may mga halimbawa ng ganitong uri ng pagbabaluktot:

“Nang maghimagsik ang mga Israelita at tumalikod sa kanilang Panginoon, nagpasya ang Diyos na lubusang lipulin sila. Gayunman, namagitan ang mga propeta, sinusubukang pigilan ang Diyos sa desisyong ito, na nagsasabi, ‘Huwag mong gawin ito, magpigil Ka!’ Dahil dito, nagbago ang Diyos ng pasya at hindi itinuloy ang paglipol sa kanila. Ipinahayag na nakadama ang Diyos ng matinding pagsisisi sa Kanyang

unang pasya na wasakin sila, pati na rin sa iba pang mga desisyong Kanyang ginawa.” (Exodo 32:9-14; 1 Samuel 15:10; Jeremias 15:6; Amos 7:2-6)

Sa aklat ng Genesis, isinalaysay na ang Diyos, kasama ang dalawang anghel, ay bumisita kay Abraham sa anyong tao. Kumain at uminom sila kasama niya, hinugasan ang kanyang mga paa, at nagpahinga. Pagkatapos, isinugo ng Diyos ang mga anghel upang lipulin ang mga mamamayan ng Sodoma at Gomorra, ngunit nag-aalangan Siya kung ipapaalam ba ito kay Abraham. Sa huli, nakipagtalo si Abraham sa Diyos sa isang mahabang pakikipag-usap, sinisikap na ipagtanggol ang mga matuwid na naninirahan sa mga lungsod na iyon. (Genesis 18:1-33)

“Nang makita ng Diyos na napakasama na ng sangkatauhan, pinagsisihan Niya ang paglikha sa kanila at nilipol sila sa pamamagitan ng baha. Pagkatapos ng paglipol, Siya ay labis na nalungkot at nangakong hindi na muling wawasakin ang mundo sa ganitong paraan.” (Tingnan: Genesis 6:5-7; 8:21-22)

Sa aklat ng Jeremias, dahil sa patuloy na paghihimagsik ng mga Israelita, sinabi ng Diyos: “Lilipulin Ko kayo; napagod na Ako sa patuloy na pagsisisi⁴³.” (Jeremias 15:6)

“Nilikha ng Diyos ang sansinukob sa loob ng anim na araw. Sa ikapitong araw, Siya ay nagpahinga.” (Genesis 2:2-3)

«Humayo ka at sabihin mo sa Aking lingkod na si David, ‘Ito ang sabi ng Panginoon: Ikaw ay magtatayo ng bahay para sa Akin upang tirhan? Mula nang inilabas Ko ang mga Israelita mula sa Egipto hanggang sa araw na ito, hindi pa Ako tumira sa isang bahay. Lagi Akong lumilipat mula sa isang tolda patungo sa iba pa.’» (2 Samuel 7:5-7)

“Magalak kang lubos, O anak na babae ng Sion! Sumigaw ka, anak na babae ng Jerusalem! Tingnan mo, dumarating sa iyo ang iyong Hari, matuwid at matagumpay, mapagpakumbaba at nakasakay sa isang asno, sa isang batang asno, anak ng isang babaeng asno.” (Zacarias 9:9)

43. Tala: Sa mga sumunod na pagsasalin, ang salitang “pagsisisi” ay pinalitan ng “awa.”

Ayon sa Torah, nakatagpo ni Jacob ang isang lalaki, at nagsimula silang makipagbuno bago pa man makilala ang isa't isa. Nagpatuloy ang kanilang pakikipagbuno hanggang sa sumapit ang buwang-liwayway. Sa huli, nanaig si Jacob sa lalaki, at kahit sinabi nitong, “Bitiwan mo ako!”, hindi siya pinakawalan ni Jacob. Pagkatapos, sinabi ng lalaki,

“Hindi ka na tatawaging Jacob, kundi Israel, sapagkat nakipaglaban ka sa Diyos at sa mga tao at ikaw ay nagtagumpay.”

Dahil dito, sinabi ni Jacob, “Nakita ko ang Diyos nang harapan, ngunit ang aking buhay ay naligtas.” At tinawag niya ang lugar na iyon na Peniel (ang mukha ng Diyos). (Genesis 32:22-32)

Ipinaliwanag at binigyang-kahulugan ng mga iskolar na Hudyo ang mga kuwento sa Lumang Tipan sa iba't ibang paraan. Halimbawa, ang insidenteng binanggit sa Torah ay ipinaliwanag sa mga komentaryo ng Torah bilang: “Ang taong nakipagbuno kay Jacob ay hindi Diyos, kundi isang anghel na nagpakita bilang Diyos.”

Gayunpaman, ang interpretasyong ito ay naglalabas ng ideya na ang nilikhang nilalang ay maaaring magkaroon ng anyo ng Diyos, na mismong hindi katanggap-tanggap.

May katulad na konsepto na umiiral sa Hinduismo, kung saan ang Diyos ay bumababa sa mundo sa anyo ng tao o hayop. Ang paniniwalang ito ay ipinahayag sa Hinduismo bilang “Avatar ng Diyos.”

Gaya ng makikita sa mga banal na kasulatan ng mga Hudyo, maraming katangian na karaniwang iniuugnay sa tao at mga nilikha—tulad ng paggawa ng pagkakamali, pagsisisi, kahinaan, at pangangailangan ng pahinga—ay iniuugnay sa Diyos. Sinasalamon nito ang paniniwala sa isang diyos na kulang sa perpektong katangian at nagtataglay ng mga katangiang may kapintasan.

Sa kabila ng mga paliwanag ng mga pinunong panrelihiyon ng mga Hudyo, likas na nauunawaan na ang mga pagbabagong ito ay hindi maipaliwanag.

Sa kasalukuyan, maraming dalubhasa sa banal na kasulatan ang nangangatuwiran na ang konsepto ng isang Diyos na may katangiang tulad ng tao, na makikita sa mga kwento sa Torah, ay naimpluwensiyahan ng mga idolatriya at mitolohikal na paniniwala ng sinaunang Ehipto at Babilonia, na nakakaapekto sa parehong mga Hudyo at mga may-akda ng Torah.

Isa pang usapin tungkol sa paniniwala ng mga Hudyo sa Diyos, na binanggit sa Quran, ay ang kanilang pahayag: “Si Ezra ay anak ng Allah.” (At-Tawbah 9:30-31) Bagamat itinatangi ito ng mga Hudyo sa kasalukuyan, may isang mahalagang tao sa kasaysayan ng Hudaismo na kilala bilang Ezra. Sa pagbigkas ng mga Hebreo, siya rin ay tinatawag na Ezra, at mayroong isang aklat na ipinangalan sa kanya sa Lumang Tipan⁴⁴.

Noong ika-6 na siglo BCE, nang ang mga Hudyo ay nasa pagkakatapon, tinipon at muling inayos ni Ezra ang nawalang Torah. Dahil dito, labis na pinarangalan ng mga Hudyo si Ezra. May ilan na tumawag sa kanya bilang “ikalawang Moises,” at may iba namang lumampas pa rito, na nagsasabing, “Kung hindi anak ng Diyos si Ezra, hindi sana naibigay sa kanya ang Torah.” Tinutulan ng Quran ang kanilang mga pag-aangkin sa pamamagitan ng pagtukoy sa pangyayaring ito sa kasaysayan ng mga Hudyo⁴⁵.

44. Tingnan: Ezra 1-10; Nehemias 8/ 1-18).

45. Ayon sa ilang iskolar ng Islam, ang indibidwal na binanggit sa Quran ay maaaring tumukoy sa arkangel na tinatawag na Metatron, sa paniniwala ng “Merkaba”. Ang Merkaba ay isang konsepto sa mistisismong Hudyo, na kilala rin sa mga Hudyo ng Hijaz, na nagsasaad ng espiritwal na pag-akyat sa langit sa pamamagitan ng malalim na pagmumuni-muni. Pinaniniwalaan na ang tinutukoy na Metatron ay si Enoch (ang Propeta Idris) na iniakyat sa langit ayon sa Torah. Matapos niyang umakyat, sinasabing nakamit niya ang posisyon bilang punong katulong ng Diyos at naging halos katulad ng ikalawang diyos kasunod ni Yahweh. Dahil dito, sinabi ng ilang iskolar na ang “anak ng Diyos” na binanggit sa Quran, na kinikilala ng mga Hudyo bilang Ezra, ay aktwal na tumutukoy kay Metatron. Sa katunayan, bagamat itinatangi ng mga Hudyo ang pagtawag kay Ezra bilang anak ng Diyos, ang paniniwala sa Metatron, isang sagradong nilalang na malapit sa Diyos sa tradisyong Merkaba, ay kilala sa kanila. (Baki Adam, “Yahudilik” Yaşayan Dünya Dinleri, pahina 216-220, Diyanet İşleri Başk. Yay. Ankara 2007)

Sa Kristiyanismo, mayroong paniniwala sa Trinidad. Ang Trinidad ay tumutukoy sa paniniwala ng mga Kristiyano sa tatlong persona ng Diyos: “Ama, Anak, at Espiritu Santo.” Ang salitang “Trinidad” ay nangangahulugang “pagkakaisa ng tatlo.” Gayunpaman, ang terminong ito ay hindi matatagpuan sa Bibliya. Sa kasaysayan ng Kristiyanismo, unang ginamit ang salitang “Trinidad” noong ika-2 siglo CE ni Tertullian.

Ang monoteistikong paniniwala na matatagpuan sa Lumang Tipan, kung saan nakabatay ang Kristiyanismo, ay unti-unting naging isang anyo na taliwas sa monoteismo sa paglipas ng panahon sa ilalim ng impluwensiya ng kulturang Alejandrino, Indian, at Griyego. Ang Kristiyanismo ay dumanas ng unang dagok mula kay Pablo. Matapos si Hesukristo, binigyang-kahulugan ni Pablo ang Kristiyanismo sa ilalim ng impluwensiya ng pilosopiyang Griyego at maaaring ituring bilang arkitekto ng kasalukuyang pang-unawa sa Kristiyanismo.

Sa pamamagitan ng pagbuwag ng batas:

“Ang tao ay maliligtas hindi sa pamamagitan ng pagtupad sa mga hinihingi ng Banal na Kautusan, kundi sa pamamagitan ng paniniwala kay Hesukristo,” at sa gayon, naging hindi na kinakailangan ang pagsunod sa mga batas ni Moises. (Bagong Tipan, Galacia 2:16)

Sinabi rin niya ang tungkol sa legalidad ng pagtutuli,:

“Tingnan ninyo, ako, si Pablo, sinasabi ko sa inyo na kung kayo ay magpapatuli, si Kristo ay walang kapakinabangan sa inyo. Ang mahalaga ay ang pananampalatayang gumagawa sa pamamagitan ng pag-ibig.” (Bagong Tipan, Galacia 5:2, 4, 6)

Samakatuwid, ang tiwaling Kristiyanismo ay itinayo sa paniniwalang si Hesukristo ang Anak ng Diyos at ang paniniwalang ito ay sapat na para sa walang hanggang kaligtasan. Ayon sa paniniwalang ito na matatagpuan sa Bagong Tipan, si Hesukristo ay parehong Anak ng Diyos at Tagapagligtas ng sangkatauhan. Isinugo ng Diyos ang Kanyang bugtong na Anak sa mundo upang iligtas ang sangkatauhan mula sa kasalanang nagawa nina Adan at Eba, at siya ay ipinako sa krus bilang pagbabayad-sala.

Sa kasalukuyan, ang mga Kristiyano ay gumagamit ng iba't ibang interpretasyon bilang tugon sa mga pagtutol sa Trinidad. Sinasabi nila na pinagtibay ang pagkakaroon ng “isang Diyos sa tatlong persona” sa ilalim ng mga pangalan ng Ama, Anak, at Espiritu Santo. Ayon sa paniniwalang ito:

- Ang Ama ang lumikha ng sansinukob.
- Ang Anak ay nagkatawang-tao upang tubusin ang sangkatauhan mula sa kasalanan.
- Ang Espiritu Santo ay itinuturing na responsable sa banal na pag-ibig at tulong, at sa paghahatid ng mensahe ng Diyos sa mga tao.

Ang mga paliwanag na ito ay hindi malutas ang umiiral na problema ng politeismo o gawing monoteismo ang Trinidad. Kanilang sinasabi, “Ang Diyos ay may isang kalikasan/substansiya sa tatlong persona,” at tinatanggap nila ang bawat isa sa tatlong elementong ito ay may bahagi sa pagka-Diyos.

Sa katunayan, sa mga konsehong idinaos noong maagang ika-4 na siglo, nagkaroon ng maraming talakayan kung paanong si HesuKristo, isang tao, ay maaaring maging isang diyos. Sa Konseho ng Nicaea noong 325 C.E., pinagtibay ang desisyong si HesuKristo ay may dalawang magkahiwalay kalikasan— ang isa ay ganap na banal at ang isa ay ganap na tao (dyophysite). Ang mga Ariano, na nagtataguyod ng kabaligtaran at binigyang-diin na si HesuKristo ay tao lamang, ay itiniwalag sa simbahan.

Ang pagka-Diyos ng Espiritu Santo ay tinanggap sa Konseho ng Constantinople noong 381 C.E., sa gayo’y tuluyang nabuo ang paniniwala sa Trinidad.

Ngayon, malinaw nating nakikita kung paanong ang tunay na kalikasan ng Diyos, na siyang diwa at pundasyon ng relihiyon, ay muling itinakda ng mga tao apat na siglo matapos si HesuKristo, ang sugo ng tunay na relihiyon. Sa madaling salita, mga tao ang nagpasya sa mismong diwa at kalikasan ng Diyos.

Gayunpaman, hindi natapos ang mga pagtatalo ukol dito, at sa sumunod na mga siglo, ang likas na katangian ng bawat persona sa Trinidad, ang kanilang relasyon sa isa't isa, at iba pang kaugnay na usapin ay naging sanhi ng maraming hindi pagkakaunawaan at pagkakabahagi.

Sa katunayan, sa Konseho ng Chalcedon noong 451 C.E., naging isang malaking usapin kung si HesuKristo ay may iisa lamang bang kalikasan (monophysite) o wala. Ang mga Silangang Simbahan (Armenian, Ethiopian, Coptic, at Syriac Churches), na nagtaguyod na siya ay may banal na kalikasan, ay idineklarang mga erehe (heretical).

Sa kabilang banda, tinanggap ng mga Simbahan sa Istanbul at Roma na si HesuKristo ay may dalawang kalikasan (dyophysite)—tao at Diyos, nang magkasabay. Dahil dito, ang dalawang pangkat na nahati bilang Monopisita at Dyopisita ay itinuring ang isa't isa bilang mga hindi mananampalataya.

Limang siglo ang lumipas, noong 1054 C.E., ang usapin kung kanino nagmula ang Espiritu Santo ay naging pangunahing paksa ng pagtatalo. Ayon sa Simbahan sa Istanbul, ito ay nagmula sa 'diyos ama', samantalang ayon sa Simbahan sa Roma, ito ay nagmula sa parehong ama at sa anak. Ang di-pagkakasundong ito ay nagbunga ng pagtitiwalag sa papa at patriyarka, ang bawat isa ay pinaratangan ang isa't isa ng erehiya (heresy) at kalapastanganan (blasphemy).⁴⁶ Ang pinakamalaking pagkakahati sa kasaysayan ng Kristiyanismo, sa pagitan ng Simbahang Orthodox at Simbahang Katoliko, ay naganap matapos ang hindi pagkakasundo na ito.

Limang siglo pa ang lumipas, noong ika-16 na siglo, ang awtoridad ng mga Katolikong papa sa relihiyon, ang labis na paghihigpit sa agham, sining, pilosopiya, at politika, at mga gawain tulad ng pagbebenta ng lupa mula sa langit para sa salapi (Indulhensiya) ay nagdulot ng galit sa mga pamayanang Kristiyano, na humantong sa isa pang paghahati na

46. Ang kautusang pagtitiwalag (excommunication) na ito ay inalis noong 1965, makaraan ang siyam na siglo.

kilala bilang Protestantismo at sa madugong digmaang panrelihiyon na lumaganap sa buong Europa⁴⁷.

Ang mga teologong Kristiyano ay nangatuwiran na ang paniniwala sa Trinidad, na naging sanhi ng matinding kontrobersiya, pagkakabaha-bahagi, at kalituhan, ay hindi kayang maunawaan ng katwiran, at dapat itong tanggapin bilang isang banal na lihim na dapat tanggapin kung anuman ito.

Anuman ang pananaw, hindi maikakaila na ang kasalukuyang tiwaling anyo ng Kristiyanismo, ay may problematikong paniniwala sa Banal—punô ng mga salungatan at hindi pagkakatugma sa loob nito mismo.

Narito ang ilang halimbawa mula sa tiwaling Ebanghelyo tungkol sa bagay na ito:

- “At si Hesus, nang siya ay binyagan, ay umahon mula sa tubig. At biglang nabuksan ang kalangitan, at nakita niya ang Espiritu ng Diyos na bumababa na parang isang kalapati at sumasakanya. At narinig ang isang tinig mula sa langit na nagsasabi, ‘Ito ang aking minamahal na Anak, na lubos kong kinalulugdan.’” (Mateo 3:16-17)

Ang katangiang pagiging ‘Ama,’ na itinataguyod ng mga Kristiyano para sa Diyos, ay napakababa at hindi nararapat. Sapagkat ang konsepto ng pagka-ama ay may kaugnayan sa mga katangiang pantao gaya ng sekswal na relasyon, pag-aanak, pag-iiwan ng tagapagmana, at maging kamatayan. Bukod dito, mayroong iba’t ibang uri ng mga ama na nagdudulot ng mga hindi magandang impresyon sa tao. Ang Allah, sa kabilang banda, ay higit na mataas sa lahat ng mga ito.

47. Ang pananaw na ang relihiyon ay sagabal sa material at espirituwal na pag-unlad ng mga lipunan ay lumitaw din sa Kanluran dahil sa panggigipit na ginawa ng mga awtoridad sa relihiyong Kristiyano. Sa pamamagitan ng ilang Kanluraning tagahanga sa mga bansang Muslim, ang pananaw na ito ay kumalat sa mundo ng Islam. Gayunpaman, ang kamalian ng pananaw na ito ay malinaw mula sa katotohanang ang mga Muslim, sa mga siglo nang matibay nilang pagsunod sa kanilang relihiyon ay, naitatag ang pinakamaunlad na mga sibilisasyon sa mundo.

Sa tiwaling Ebanghelyo, ang salitang “Anak ng Diyos” ay ginamit din sa nakalilitong paraan para sa lahat ng mananampalataya, tulad ng sinabi ni Hesus sa kanyang mga alagad:

“Datapuwa’t sinasabi ko sa inyo, ibigin ninyo ang inyong mga kaaway, pagpalain ninyo ang mga sumusumpa sa inyo, gumawa kayo ng mabuti sa mga napopoot sa inyo, at ipanalangin ninyo ang mga umaapi sa inyo at umuusig sa inyo; upang kayo’y maging mga anak ng inyong Ama na nasa langit...” (Mateo 5:44-45)

Muli, iniulat na sinabi ni Hesus:

“Mapalad ang mga tagapamayapa, sapagkat sila’y tatawaging mga anak ng Diyos.” (Mateo 5:9)

Ang maling paniniwalang ito, na makikita sa kulturang Kristiyano sa pamamagitan ng katawagang “Diyos Ama,” ay isang lantad na pagtatakip sa katotohanan ng politeismo sa Kristiyanismo.

Sa kabilang banda, ginagamit ito ng mga tao ng Kasulatan bilang batayan ng kanilang pagiging higit sa iba. Ngunit sinabi ng Allah sa Quran tungkol sa kanilang maling pag-uugali:

“Ang mga Hudyo at mga Kristiyano ay nagsasabi, ‘Kami ang mga anak ng Allah at Kanyang mga minamahal.’

Sabihin mo, ‘Kung gayon, bakit Niya kayo pinarurusahan dahil sa inyong mga kasalanan?’

Sa halip, kayo ay mga tao lamang mula sa Kanyang mga nilikha. Pinatawad Niya ang sinumang Kanyang nais, at pinarurusahan Niya ang sinumang Kanyang nais...” (Al-Ma’idah, 18)

Ang mga Kristiyano ay nag-uugnay ng pagka-Diyos kay Hesus. Gayunpaman, wala saanman sa Bagong Tipan na tuwirang sinabi ni Hesus, “Ako ay Diyos.” Sa halip, mayroong mga pahayag na nagbibigay-diin sa kanyang “lingkod” na katayuan.

Halimbawa, nang tanungin siya ng isang tao, “Guro, ano ang dapat kong gawin upang makamitan ang buhay na walang hanggan?” Sumagot si Hesus: “Bakit mo ako tinatawag na mabuti? Walang sinumang mabuti kundi isa lamang—ang Diyos.” (Marcos 10:17-18)

Si Hesus (Eisa, A.S.) ay patuloy na sumasamba sa Allah, maging sa buong magdamag hanggang sa madaling araw. Ang kanyang matinding pagsisikap at debosyon sa pagsamba ay naitala sa maraming magkakasunod na pagsasalaysay (tawatur). Kung siya nga ay isang diyos, magiging walang katuturan para sa kanya ang sumamba. Sapagkat ang pagsamba ay hindi tanda ng pagka-Diyos, kundi isang malinaw na patunay ng pagiging alipin.

- Bagama’t binabanggit si Hesus na may mga katangiang maka-Diyos sa mga Ebanghelyo, maraming bahagi rin ang tumutukoy sa kanya bilang “Anak ng Tao” at “alipin ng Panginoon.” (Mateo 12:17-18; Gawa 3:13, 4:27-28)

Paano magiging Anak ng Diyos at Anak ng Tao ang isang tao nang sabay? Kung ganoon, - huwag ipahintulot ng Diyos - ay dapat tanggapin ang “pagkakapantay ng tao sa Diyos,” isang imposibilidad na hindi karapat-dapat sa talakayan.

Dahil alam ng mga Kristiyano ang kabalintunaang ito, sinasabi nilang si Hesus ay naging Diyos dahil ang Espiritu ng Diyos ay pumasok sa kanyang katawan at nagpakita sa mga tao sa anyo ng isang tao. Ngunit ang pagtanggap dito ay salungat sa kasakdalan at walang kapintasan ng Allah, na malaya sa anumang kakulangan, napakadakila, at natatangi sa pagiging banal.

- Ang Trinidad ay walang direkta at bukas na batayan sa mga Ebanghelyo. Sa katunayan, maraming pahayag sa Ebanghelyo ang sumusuporta sa paniniwala sa iisang Diyos. Halimbawa, sinabi ni Hesus:

“Pakinggan mo, O Israel: Ang Panginoon nating Diyos ay iisang Panginoon.” (Marcos 12:29)

Sa ibang mga lugar, may mga pahayag na nagsasaad na si Hesus ay hindi Diyos, kundi isang propeta:

“At nagkaroon ng takot ang lahat; at kanilang niluwalhati ang Diyos, na nagsasabi, ‘Isang dakilang propeta ang lumitaw sa atin...’” (Lucas 7:16)

Matatagpuan lamang ng mga Kristiyano ang pariralang: “binyagan sila sa pangalan ng Ama, at ng Anak, at ng Espiritu Santo.” (Mateo 28:19) na binanggit sa Ebanghelyo ni Mateo, na ginagamit nila bilang batayan ng Trinidad.

Kahit sa nag-iisang pahayag na ito, wala namang malinaw na utos na maniwala sa Trinidad. Sa kabila ng maraming pahayag na nagtuturo sa pagiging tao ni Hesus, ipinagwawalang-bahala ito ng mga Kristiyano dahil sumasalungat ito sa opisyal na doktrina ng simbahan. Bukod dito, maraming kasulatan at tradisyon sa Ebanghelyo na nagsasaad ng pagiging tao ni Hesus ang itinuring na apokripal at sinira dahil hindi ito umayon sa doktrina ng simbahan.

Inaanyayahan ng Quran ang mga Kristiyano na talikuran ang kamalian ng Trinidad at sambahin ang Nag-iisang Allah. Sinasabi nito:

“O Mga Tao ng Aklat! Huwag kayong magmalabis sa inyong pananampalataya; huwag kayong magsabi ng anuman tungkol sa Allah maliban sa katotohanan. Ang Mesiyas, si Hesus, anak ni Maria, ay hindi higit pa sa isang sugo ng Allah at katuparan ng Kanyang Salita sa pamamagitan ni Maria, at isang espiritu na ‘nilikha sa pamamagitan ng Kanyang utos.’ Kaya maniwala kayo sa Allah at sa Kanyang mga sugo, at huwag ninyong sabihing, ‘Trinidad.’ Tumigil kayo! Ito ay para sa inyong ikabubuti. Ang Allah ay tanging isang Diyos lamang. Kaluwalhatian sa Kanya! Siya ay napakadakila upang magkaroon ng anak! Sa Kanya ang pag-aari ng lahat ng nasa kalangitan at kalupaan. At ang Allah ay sapat bilang Tagapamahala ng lahat ng bagay.” (An-Nisa, 171)

“Ang Mesiyas at ang mga anghel na malapit sa Allah ay hindi nag-aalinlangang maging mga alipin ng Allah. Lahat ng tumatangging maging alipin Niya at nagmamalaki ay titipunin Niya sa Kanyang harapan sa lalong madaling panahon.” (An-Nisa, 172)

“Walang sinumang tao, matapos pagkalooban ng Allah ng Aklat, ng karunungan, at ng pagiging propeta, ang magsasabi sa mga tao, ‘Maging mga alipin sa akin sa halip na sa Allah.’ Bagkus, kanyang sasabihin, ‘Maging mga banal na pantas kayo ng Panginoon, tulad ng itinuro ninyo ang Aklat at ang inyong pag-aaral dito.’ At hindi rin niya iuutos sa inyo na gawing mga panginoon ang mga anghel at mga propeta. Mauutusan ba niya kayo sa kawalang-pananampalataya matapos kayong maging mga Muslim?” (Al-Imran, 79-80)

Ipinahayag din ito ni Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, sa mga liham na kanyang ipinadala sa mga Kristiyanong hari upang anyayahan sila sa Islam. Sa liham niya kay Emperador Heraclius ng Imperyong Byzantine ay mababasa:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

“Mula sa alipin ng Allah at Kanyang Sugo, si Muhammad, para kay Heraclius, ang pinuno ng mga Byzantine!

Kapayapaan sa mga sumusunod sa patnubay!

Inaanyayahan kita sa Islam. Pumasok ka sa Islam at ikaw ay magiging ligtas, at dodoblehin ng Allah ang iyong gantimpala. Ngunit kung tatanggihan mo ito, ang kasalanan ng iyong nasasakupan, ang mga magsasaka, ay mapapataw sa iyo.” (Bukhari, Simula ng Paghahayag, 5, 6; Muslim, Jihad, 74)

Ang Quran ay nagsabi:

“Sabihin mo, O Propeta, ‘O Mga Tao ng Aklat! Halina tayo sa isang pangkaraniwang paninindigan: na wala tayong ibang sasambahin maliban sa Allah, na walang pagtatambal sa Kanya, at hindi natin gagawing panginoon ang isa’t isa sa halip ang Allah.’ Ngunit kung sila ay tumalikod, sabihin mo, ‘Kami ay sumasaksi na kami ay nagpapasakop sa Allah lamang.’” (Al-Imran, 64)

Noong ika-9 na taon matapos ang Hijrah, naganap ang isa pang mahalagang pangyayari. Isang delegasyon ng 60 Kristiyano mula sa Najran ang nagtungo sa Medina at nanatili bilang mga panauhin sa Masjid ng Propeta sa loob ng halos isang buwan. Maling inakala nila na ang Islam ay isang bagong sekta na lumitaw mula sa iba't ibang paniniwala sa loob ng Kristiyanismo. Dahil dito, nakipagtalakayan sila kay Propeta Muhammad tungkol sa maraming usaping pangrelihiyon. Isa sa kanilang mga argumento ay ang sumusunod:

“- Dahil tinatanggap sa Quran na si Hesus ay ipinanganak nang walang ama, malamang na siya ang Allah!”

Dahil dito, ipinahayag ang talata ng Mubahala (pagpapalitan ng sumpa):

“(O Sugo!) Matapos dumating sa iyo ang kaalaman, kung sila ay patuloy pa ring nakikipagtalo sa iyo ukol dito, sabihin mo: ‘Halikayo! Tipunin natin ang aming mga anak at ang inyong mga anak, ang aming kababaihan at ang inyong kababaihan, ang aming sarili at ang inyong sarili. Pagkatapos, taimtim tayong manalangin at hingin natin sa Allah na ipataw ang Kanyang sumpa sa mga sinungaling.’” (Al-Imran, 61)

Nang iminungkahi ito ni Propeta Muhammad alinsunod sa utos ng Quran, tumanggi ang mga Kristiyano ng Najran. Sa halip, pinili nilang pumirma ng isang kasunduan upang mapasailalim sa proteksyon ng mga Muslim bago sila bumalik sa kanilang bayan.

Tunay nga, ang paglikha ng Allah kay Hesus nang walang ama ay isang dakilang himala. Subalit, hindi ito nangangahulugan na si Hesus ay diyos. Si Adan ay nilikha rin nang walang ama, at higit pa rito, wala rin siyang ina. Kung hindi siya itinuring na diyos dahil sa kanyang paglikha, gayundin, hindi maaaring ituring si Hesus bilang diyos. Kung ang Allah ay nakalikha ng isang bata mula sa isang birhen nang walang ama, nararapat na sambahin ang Allah na lumikha sa kanya, hindi ang anak na nilikha.

Sa Quran, mahigpit na nagbabala ang Allah laban sa mga naniniwala sa Trinidad, na nagsasabi:

“Katotohanang sila ay tumanggi sa pananampalataya na nagsasabi, ‘Ang Allah ay ang Mesiyas, anak ni Maria,’ samantalang ang Mesiyas mismo ay nagsabi, ‘O mga Anak ni Israel, sambahin ninyo ang Allah, ang aking Panginoon at inyong Panginoon.’ Katotohanang sinumang magtambal sa Allah – ipinagbabawal sa kanya ng Allah ang Paraiso, at ang kanyang hantungan ay ang Apoy. At walang sinumang makakatulong sa mga makasalanang.” (Al-Ma’idah: 72)

“At tunay ngang sila ay tumanggi sa pananampalataya na nagsasabi, ‘Ang Allah ay ang ikatlo sa tatlo.’ Samantalang walang ibang diyos maliban sa nag-iisang Diyos. At kung hindi sila titigil sa kanilang sinasabi, tiyak na daranasin ng mga hindi sumasampalataya sa kanila ang isang napakasakit na parusa.” (Al-Ma’idah: 73)

“Ang Mesiyas, anak ni Maria, ay hindi iba kundi isang sugo; maraming sugo na ang nauna sa kanya. At ang kanyang ina ay isang tagapagtaguyod ng katotohanan. Sila ay parehong kumakain ng pagkain. Tingnan mo kung paano namin ipinaliliwanag sa kanila ang mga tanda; pagkatapos ay tingnan mo kung paano sila nalililang.” (Al-Ma’idah: 75)

Ang pahayag na “sila ay parehong kumakain ng pagkain” sa talata ng Quran ay nagbibigay-diin na si Hesus at ang kanyang ina na si Maria ay parehong tao. Sapagkat ang kanilang pagkain ay nagpapahiwatig ng mga kundisyon ng tao tulad ng kagutuman at kasiyahan, na kung saan ang Allah ay tiyak na malaya mula rito.

- Si Rahmatullah al-Hindi, isang Muslim na iskolar mula sa India (1818-1891), ay nagsabi sa kanyang aklat na *“Izhar al-Haq”*, na isinulat bilang pagsalungat sa Kristiyanismo:

“Paminsan-minsan, inaangkin nila na si Hesus ay Diyos at ipinapakita ang kanyang mga himala bilang katibayan, na isang mahinang argumento. Sapagkat ang kanyang pinakadakilang himala ay ang muling pagbuhay sa patay. Kung ipagpapalagay nating totoo ang himalang ito, malinaw mula sa umiiral na Ebanghelyo na ito ay kathang-isip o hindi totoo. Sapagkat ayon sa Ebanghelyo, tatlong tao lamang ang binuhay muli ni Hesus bago siya ipinako sa krus...

Gayunpaman, si Ezekiel ay bumuhay ng libu-libong tao. (Ezekiel 37:1-14) Samakatuwid, siya ang mas karapat-dapat na tawaging Diyos.

Si Elias (Elijah) ay bumuhay rin ng isang patay. (1 Mga Hari 17:17-24).

Si Eliseo (Elisha/Elyesa) ay bumuhay rin ng isang patay. (2 Mga Hari 4:8-37) Higit pa rito, ipinakita ni Eliseo ang himalang ito kahit pagkatapos ng kanyang kamatayan. Isang patay na katawan ang inihagis sa kanyang libingan, at sa kapahintulutan ng Allah, ang taong iyon ay nabuhay muli. (2 Mga Hari 13:20-21)

Pinagaling din niya ang isang taong may ketong. (2 Hari 5:1-14)⁴⁸.

Sa Kristiyanismo, habang inaangkin na isinakripisyo ni Hesus ang kanyang sarili upang iligtas ang sangkatauhan, may mga pahayag din sa Ebanghelyo na nagpapakita na siya ay dinala sa pagpapako nang labag sa kanyang kalooban at sapilitan. Ayon sa mga pahayag na ito, habang dinadala si Hesus sa pagpapako sa krus, siya ay sumigaw nang malakas:

“Diyos ko, Diyos ko, bakit mo ako pinabayaan?!” (Mateo 27:46) Gayunpaman, ang mga pahayag na ito ay parehong hindi inaasahan mula sa isang taong may dakilang puso na handang magsakripisyo para sa pagtubos ng kasalanan ng sangkatauhan, at nagpapakita ng kahinaan at kawalan ng pag-asa na hindi maaaring magmula sa isang diyos.”

Si Rahmatullah al-Hindi, sa isang debate laban sa misyonerong Kristiyano na si Karl G. Pfander, ay sumagot sa pahayag ng kanyang kalaban na “Si HesuKristo ay Diyos” gamit ang sumusunod na argumento:

“Ang Diyos ay isang kinakailangang umiiral, walang pangangailangan, at hindi nalilimitahan ng espasyo o materyal na anyo. Samantalang ayon sa inyong pahayag, si HesuKristo ay isang tao na nagsimulang umiral, nabuhay, at napatay. Siya ay ipinanganak bilang isang bata, lumaki, naging binata. Siya ay kumain, uminom, pumunta sa palikuran, natulog, at nagising. Maliwanag na kung ang isang bagay ay may pinagmulan, hindi ito maaaring maging walang hanggan; kung ito ay nangangailangan,

48. Rahmatullah al-Hindi, *İzhâr al-Haq*, (pagsasalin ni Ali Namli), v.1, p. 456, İSAM, Ankara 2020)

hindi ito maaaring maging ganap na sapat sa sarili; kung ito ay nagkataon lamang, hindi ito maaaring maging kinakailangang umiiral; at kung ito ay nagbabago, hindi ito maaaring maging walang hanggan.”

Ang pangalawang dahilan kung bakit hindi wasto ang pag-aangkin na ito (“Si HesuKristo ay Diyos”) ay ganito: “Sinasabi ninyo na siya ay nahuli ng mga Hudyo, ipinako nang buhay sa krus, binali ang kanyang mga tadyang, at siya mismo ay nagbalak na tumakas at magtago mula sa kanila. Sinasabi rin ninyo na siya ay labis na nagdusa sa mga ginawa nila sa kanya. Kung siya ay Diyos, o kung ang Diyos ay naging tao sa kanya, bakit hindi niya ipinagtanggol ang kanyang sarili laban sa kanila? Bakit hindi niya sila lubusang winasak? Ano ang dahilan kung bakit kailangan niyang magdusa at magplano ng pagtakas mula sa kanila?”

Ang sinumang may matinong pag-iisip ay kailangang magsumikap upang paniwalaan na si HesuKristo ay Diyos. Ako ay lubhang namamangha! Halos parang ang kalinawan ng pangangatwiran mismo ang nagpapatunay na ang pahayag na ito ay hindi totoo.

Ang pangatlong dahilan kung bakit hindi wasto ang pag-aangkin na ito ay ganito: Paano masasabi na ang nakikitang taong ito (si HesuKristo) ay Diyos, o na ganap na naging tao ang Diyos sa kanya, o na isang bahagi o aspeto ng Diyos ay naging tao sa kanya? Ang tatlong pahayag na ito ay hindi wasto dahil sa mga sumusunod na dahilan:

1. Kung ang Diyos ng sansinukob ay ang katawan ng taong ito, kung gayon, nang patayin siya ng mga Hudyo, masasabi na, “Pinatay ng mga Hudyo ang Diyos ng sansinukob!” Kung ganoon, paano nanatiling may Diyos ang sansinukob pagkatapos noon? Ang isang Diyos na kayang patayin ng mga Hudyo ay lubhang mahina. (Maliwanag na ang isang mahina ay hindi maaaring maging Diyos!)

2. Hindi rin wasto na ang Diyos ay ganap na naging tao sa isang katawan. Sapagkat kung ang Diyos ay hindi materyal at hindi nalilimitahan ng espasyo, magiging imposible para sa kanya na maging isang katawan. Kung ang Diyos ay isang materyal na bagay, ang kanyang pagiging tao sa ibang katawan ay mangangahulugan na ang kanyang mga bahagi ay mahahalo sa mga bahagi ng katawang iyon. Nangangahulugan ito na

ang mga bahagi ng Diyos ay magkakahiwalay. Kung ang Diyos naman ay isang aksidente (walang sariling pag-iral), siya ay mangangailangan ng isang lugar upang umiral. Sa ganitong kaso, ang Diyos ay magiging umaasa sa ibang bagay... (Maliwanag na ang isang nilalang na umaasa sa iba ay hindi maaaring maging Diyos!)

3. Imposible rin na isang bahagi o aspeto ng Diyos ang naging tao kay HesuKristo. Sapagkat kung ang bahaging ito ay mahalaga sa pagiging Diyos, kung ito ay humiwalay sa Diyos, kung gayon, ang Diyos ay titigil sa pagiging Diyos. Kung ito naman ay hindi mahalaga sa pagiging Diyos, kung ganoon, hindi ito maaaring maging bahagi ng Diyos.

Samakatuwid, napatunayan na ang tatlong pahayag na ito ay mali, at ang paniniwala ng mga Kristiyanong Paulino ay hindi wasto.

Pagkatapos, tinanong ko ang Kristiyano: “Ano ang iyong katibayan na si HesuKristo ay Diyos?”

Sinabi niya, “Ang kanyang kakayahang bumuhay ng patay, magpagaling ng ipinanganak na bulag at ng may ketong ay patunay nito. Ang mga bagay na ito ay posible lamang sa pamamagitan ng kapangyarihan ng Diyos.”

(Matapos ipaliwanag ang pagiging imposible nito gamit ang maraming lohikang prinsipyo, tinapos ni Rahmatullah al-Hindi ang kanyang paliwanag bilang sumusunod:)

“Ang paggawa ng tungkod sa isang ahas ay tila mas malayo sa katuwiran kaysa sa pagbuhay ng patay. Sapagkat ang pagkakatulad sa pagitan ng isang buhay na katawan at isang patay na katawan ay higit na malaki kaysa sa pagkakatulad sa pagitan ng isang tungkod, na isang piraso ng kahoy, at ng katawan ng isang ahas. Kung ang paggawa ng tungkod sa isang ahas ay hindi nangangailangan na si Moises ay maging Diyos o anak ng Diyos, kung gayon, mas angkop na sabihin na ang pagbuhay ng patay ay hindi kinakailangang nagpapahiwatig ng pagiging Diyos.”

Dito, natahimik ang Kristiyano at wala nang maisagot⁴⁹.”

2. PANINIWALA SA MGA ANGHEL

Sa Islam, ang mga anghel ay nilikha ng Allah bago pa ang mga tao. Wala silang kasarian, sila ay banayad at maningning na mga nilalang na kailanman ay hindi sumusuway sa Allah. Hindi natin sila nakikita sa kanilang tunay na anyo, ngunit maaaring ipakita sila ng Allah sa sinumang Kanyang nais⁵⁰. Ilan sa mga dakilang propeta ang nakakita rin sa kanila sa kanilang tunay na anyo.

Ang mga anghel ay nakakapag-usap at nakikipag-ugnayan sa Allah. Wala silang pangangailangan o kahinaan tulad ng pagkain, pag-inom, pagtulog, pagkapagod, o pagkabagot. Sila ay nilikha lamang upang sumamba at sumunod sa mga utos ng Allah, kaya hindi sila binigyan ng mga pagnanasa. Dahil dito, kailanman ay hindi sila nagkakamali, sumusuway, o gumagawa ng kasalanan.

Sila ay lubos na makapangyarihan at napakabilis, at maaari silang mag-anyong iba't ibang hugis sa utos at pahintulot ng Allah⁵¹. Wala silang kaalaman sa mga bagay na hindi nakikita maliban sa itinuro sa kanila ng Allah.

Hindi mabilang ang dami ng mga anghel. Ayon sa mga salaysay, bawat patak ng ulan o nyebe ay ibinababa sa lupa ng isang anghel, at kapag

50. Hud, 77-82; Al-Hijr, 59-69; Maryam, 17-21; An-Najm, 67, 13-17; At-Taqwir, 23.

51. Al-Baqarah, 30-34; Al-A'râf, 11, 27; Hud, 69-70; Al-Hijr, 28, 51-52; Al-Isrâ', 61, 92; Al-Kahf, 50; Taha, 116; Sad, 71, 73; An-Najm, 5; At-Tahrim, 6; At-Taqwir, 20.

bumaba na ito, hindi na ito makakabalik para sa isa pang pagkakataon hanggang sa Araw ng Paghuhukom. Ang karunungan sa likod ng hindi pagbabanggaan ng mga patak ng ulan o nyebe, kahit sa gitna ng malalakas na bagyo, ay dahil rin sa kanila.

Ang mga anghel, sa isang diwa, ay katulad ng kaluluwa na ibinigay sa atin. Kung paanong hindi natin maikakaila ang ating kaluluwa kahit hindi natin ito nakikita, ganoon din natin hindi maaaring itanggi ang kanilang pag-iral.

Ang mga anghel ay may iba't ibang antas ng kahalagahan. May apat na dakilang anghel: sina Gabriel, Michael, Azrael, at Israfil. Si Gabriel ay may tungkulin na ihatid ang mga paghahayag ng Allah sa mga propeta. Si Michael ang nangangasiwa sa mga likas na pangyayari sa kalikasan. Si Azrael ang anghel ng kamatayan na kumukuha ng mga kaluluwa. Si Israfil naman ang may tungkulin na hipan ang trumpeta bilang hudyat ng Araw ng Paghuhukom.

Makikita natin na bukod sa pagsamba sa Allah, may iba pang mga tungkulin ang mga anghel. Ang ilan sa kanila ay tumutulong sa mga tao sa utos ng Allah.

Sa Quran, ipinahayag: “Katotohanang yaong mga nagsasabi, ‘Ang aming Panginoon ay ang Allah,’ at pagkatapos ay nananatiling matatag, bababa sa kanila ang mga anghel na magsasabi, ‘Huwag kayong matakot ni malungkot, bagkus magalak kayo sa Paraisong ipinangako sa inyo.” (Fussilat: 30)

Ayon sa mga iskolar ng Islam, ang tulong ng mga anghel sa mga matatag na mananampalataya ay nagpapakita sa tatlong pagkakataon:

1. Sa sandali ng kamatayan,
2. Sa loob ng libingan,
3. Sa panahon ng muling pagkabuhay.

Higit pa rito, may mga iskolar na nagsasabi na bumababa rin ang mga anghel upang magbigay ng kaaliwan at ginhawa, palawakin ang

puso, at alisin ang takot at kalungkutan kapag ang mga matatag na mananampalataya ay nakararanas ng mga pagsubok, maging ito man ay may kinalaman sa relihiyon o sa makamundong buhay. (Al-Alusi, *Ruh al-Maani*, XII, 372)

Bukod dito, may mga anghel na tagapangalaga (hafaza) na nagbabantay sa mga tao, mga kagalang-galang na tagasulat (Kiraman Katibin) na nagtatalâ ng ating mga gawa, at mga anghel na nagtatanong sa bawat namatay sa kanilang libingan. Mayroon ding mga anghel na humihingi ng kapatawaran para sa mga makasalanan at nananalangin upang patnubayan ang mga tao sa matuwid na landas.

Sa mapanganib na mundong ito, kahit ang kaligtasn ng buhay ng isang tao ay nakasalalay sa proteksyon ng mga anghel. Ang mga anghel na ito, na itinalaga ng Allah, ay nagbabantay sa mga tao mula sa kapahamakan hanggang sa itinakdang oras ng kanilang buhay. Kapag dumating ang takdang oras, sila ay umaalis at iniwan ang tao sa kanyang kapalaran. Sa Quran, ito ay ipinahayag:

“Sa bawat tao, may mga anghel na sunod-sunod na nakatalaga, nasa harapan at likuran niya. Pinangangalagaan siya ng mga ito sa utos ng Allah...” (Ar-Ra’d: 11)

Mahalagang tandaan na ang Allah ang nagbibigay ng kapangyarihan sa mga anghel. Kung ang isang tao ay humahamak o nanlilibak sa kahit sinumang anghel, maaaring malagay sa panganib ang kanyang pananampalataya. Kaya’t nararapat na iwasan ang pagbibiro o pagsasalita nang magaan tungkol sa mga anghel, tulad ng pagsasabing, “Parang si Azrael ang mukha mo,” o “Ni kay Gabriel at Michael ay hindi ako tatanggap ng patotoo.”

Bagaman ang konsepto ng mga anghel ay matatagpuan sa mga tiwaling aklat ng Hudaismo, ang paniniwala sa mga anghel ay hindi kabilang sa kanilang pangunahing aral ng pananampalataya.

Ang konsepto ng mga anghel sa wikang Hebreo ay ipinapahayag bilang “Mal’akh,” na nangangahulugang “sugo, kinatawan, o isinugo.” Bukod dito, sa mga sagradong kasulatan ng Hudaismo, may ilang katawagan na kahalintulad ng konsepto ng mga anghel, tulad ng “Mga Anak ng Diyos, Mga Hukbo ng Kalangitan, Mga Tagapayo ng Diyos, Mga Mandirigma, Mga Banal, Mga Sugo, Mga Espiritu, Mga Tagamasid, at Mga Nakaupo sa Langit.”

Ayon sa Hudaismo, ang mga anghel ay nilikha ng Diyos mula sa apoy at sila ay nasa ilalim ng Kanyang utos.

Kabilang sa mga dakilang anghel:

Si Michael ang may tungkuling protektahan ang mga Hudyo at mamahala sa kalangitan.

Si Gabriel ang tagapagdala ng pahayag at tagapagbantay ng apoy.

Si Uriel ang pinuno ng hangin at mga bituin.

Si Raphael (Israfil) ay isang mapaghimalang manggagamot.

Ang mga Kerubin ang mga nagbabantay sa mga tarangkahan ng Paraiso.

Ang mga Serapin ay isa sa mga dakilang anghel.

Mayroon ding anghel ng kamatayan na kumukuha ng buhay ng mga tao.

Sa kalaunan, lalo na nang lumaganap ang **Zoroastrianismo** sa Iran, ang ideya ng “mabuti at masamang espiritu” ay nailipat sa Hudaismo bilang “mabuti at masamang anghel.” Sa paglipas ng panahon, ang anghel ng kamatayan ay itinuring bilang ibang anyo ni Satanas, at si Satanas ay kinilala bilang pinuno ng mga masasamang anghel. Sa Hudaismo, ang mga demonyo ay itinuturing ding mga anghel na nagdulot ng galit ng Diyos.

Sa Kristiyanismo, ang paniniwala sa mga anghel ay itinuturing bilang isa sa mga pangunahing aral ng pananampalataya, bagaman ito ay nagkakaiba-iba depende sa denominasyon. Ito ay tinatanggap bilang isang doktrina ng pananampalataya ng mga Katoliko at Ortodokso, ngunit hindi ito ganap na tinatanggap ng mga Protestante.

Ang mga anghel ay itinuring bilang “Mga Dalisay na Espiritu,” na nilikha upang isakatuparan ang mga utos na ibinibigay sa kanila at upang purihin ang Diyos. Sa mga tiwaling aklat ng mga Kristiyano, ang mga anghel ay itinuturing bilang mga sugo ng Diyos na nagdadala ng banal na mensahe sa mga propeta at iba pang mga tao. Inilarawan sila bilang mga espirituwal na nilalang na hindi nasasaklaw ng oras at espasyo, at wala silang pisikal na katawan tulad ng tao. Binanggit din na sila ay nilikha mula sa apoy at usok ayon sa kanilang likas na diwa.

Si Satanas at ang mga demonyo ay itinuturing bilang masasamang espiritu na nagdala ng galit ng Diyos. Sila rin ay tinutukoy bilang mga rebeldeng anghel.

Sa sining ng Kristiyanismo, laganap ang paglalarawan ng mga anghel, lalo na sa mga simbahang Ortodokso. Sa mga likhang sining na ito, ang mga anghel ay madalas na ipinapakitang nakaluhod sa pananalangin sa Diyos. Minsan ay inilalarawan silang may hawak na espada habang nakikipaglaban sa masasamang espiritu, at madalas ding ipinapakita bilang mga tagapagtanggol ni Hesus, ng mga santo, at ng mga banal na lugar. Kadalasan, ang mga anghel ay inilalarawan bilang may pakpak at may anyong pambabae.

3. PANINIWALA SA MGA AKLAT

Ayon sa ating marangal na relihiyong Islam, ang Makapangyarihang Allah ay nagpadala ng mga kasulatan na naglalaman ng mga alituntunin ng pananampalataya, pagsamba, etika, at iba't ibang batas tungkol sa buhay sa daigdig sa Kanyang mga propeta. Ang mga ito ay tinatawag na “mga balumbon” (scrolls) at “mga aklat” (books).

Mula pa noong panahon ng unang tao at propeta na si Adan, ang Allah ay nagpadala ng Kanyang mga tagubilin at pagbabawal sa sangkatauhan—una sa anyo ng mga balumbon, at habang lumawak ang mga lipunan at dumami ang mga suliraning panlipunan, ito ay naging mga aklat.

Lahat ng mga balumbon at aklat ay itinuturing na tunay na banal na kasulatan sa kanilang kapanahunan at kasama sa paniniwalang ipinapahayag ng bawat Muslim sa kanilang pananampalataya, “*كُتِبَ*” (*At naniniwala ako sa Kanyang mga aklat*). Sa katunayan, sa Quran, madalas na ipinapahayag ng Allah ang Kanyang mga kautusan sa pamamagitan ng pagsasabi ng: “*Tulad ng ginawa Namin sa Torah at Ebanghelyo...*» Samakatuwid, kinakailangang paniwalaan ang lahat ng banal na kasulatan sa orihinal na anyo na ipinahayag ng Allah.

Ayon sa mga salaysay, ang mga balumbon ay ipinadala kay Adan, limampu (50) kay Set, tatlumpu (30) kay Idris, at ang huling sampu (10)

kay Abraham⁵². At ang Torah ay ipinahayag kay Moises. Pagkatapos nito:

- Ang Mga Awit (Zabur) kay David,
- Ang Ebanghelyo (Injil) kay Hesus.

At sa wakas, ang Quran ay ipinagkaloob sa Huling Propeta, ang ating minamahal na Propeta Muhammad, *sumakanya nawa ang kapayapaan at pagpapala ng Allah*.

Ang mga banal na kasulatan ay tulad ng mga liham ng patnubay na ipinadala ng Allah sa Kanyang mga alipin. Ang mga aklat na ito ay nagtatakda ng mga alituntunin sa buhay ng tao at nagpapakita ng daan tungo sa kaligayahan sa mundo at sa kabilang buhay. Ang mga ito ay pagpapahayag ng banal na katangian ng pananalita. Kaya naman, bawat talata ay hindi lamang isang mensahe kundi isang himala ng wika.

Gayunpaman, ang tanging banal na aklat na nananatiling hindi nabago at walang pagbaluktot ay ang Quran. Ang ibang mga sagradong aklat ay binago ng tao matapos ang pagpanaw ng kanilang mga propeta at sa kalaunan ay naging mga aklat na gawa ng tao.

Bilang huling banal na kasulatan, ang Quran ay nagpawalang-bisa sa lahat ng naunang mga aklat. Sa paglipas ng panahon, dahil sa nagbabago at umuunlad na pangangailangan ng sangkatauhan, gayundin sa panghihimasok ng mga taong pabaya at makasarili, naging kinakailangan ang paghahayag ng huling banal na aklat.

Katiyakan na tulad ng isang mambabatas (*legislator*) na naglalabas ng mga kautusan at kalaunan ay pinapalitan ang mga nauna, ang kautusang pinakahuli ang siyang may bisa. Dahil dito, ang pagsunod sa mga naunang kasulatan at balumbon sa halip na sa Quran, na ipinahayag sa Huling Propeta, ay hindi na pagsunod sa Allah kundi isang pagsuway. Sapagkat mula ngayon hanggang sa Araw ng Paghuhukom, ang tanging tunay na banal na aklat ay ang Quran.

52. Ibn Kathir, Tafsir, [An-Nisa: 163]; Ibn Nadim, Fihrist, Tahrir 1966, p. 24.

Ang pinagmulan ng lahat ng banal na kasulatan ay ang nag-iisang Makapangyarihang Allah. Ang lahat ng mga propeta ay dumating na may iisa at parehong layunin—ang pagtibayin ang mga naunang tunay na propeta at ang pagbabalita sa pagdating ng mga susunod. Ang Propeta ng Islam, si Muhammad, *sumakanya nawa ang kapayapaan*, ay nagpatibay sa mga naunang propeta, ngunit kasabay nito, kanyang ipinaabot na siya ang huling propeta at ang Quran ang huling banal na kasulatan.

Sa pagtatapos, ang Quran ay ang banal na salita ng Allah na ipinahayag kay Propeta Muhammad, *sumakanya nawa ang kapayapaan*. Ito ay isinulat sa mga manuskrito at ipinasa sa pamamagitan ng pagsasaulo gamit ang malawakang pagpapadala (mass transmission), at binibigkas sa limang beses na pagdarasal araw-araw. Ito ang tanging banal na salita na hindi kayang gayahin ng sangkatauhan, sapagkat ito ay sumasaklaw sa kaalaman at karunungan ng lahat ng naunang banal na aklat. Isa itong walang hanggang himala na nagpapamangha sa isipan at bumibihag sa puso sa lahat ng aspeto.

Noong panahon ng Propeta Muhammad, *sumakanya nawa ang kapayapaan*, nasa ruok ng kasiningan ang tula at balagtasán. May mga itinakdang pamilihan ng panitikan tulad ng Ukaz, Zul-Majaz, at Mecenne, kung saan nagtatagisan ang mga pinakatanyag na makata at manunulat. Ang mga nananalong tula ay iniukit sa mga telang sutla at isinabit sa pader ng Kaaba. Sa katunayan, bago dumating ang Propeta, may pitong tula ang nakasabit sa Kaaba, na tinawag na “Mu’allaqat al-Sab’a” o “Ang Pitong Nakasabit na Tula.”

Ngunit nang dumating ang mapaghimalang Qur’an, ang di-malirip na kagandahan ng pananalita nito ay naging dahilan upang maglaho sa kasaysayan ang mga literaryong patimpalak na ito. Iniwan ng Quran ang mga Arabo—na noon ay kinikilala bilang pinaka-mahusay sa larangan ng wika at retorika—sa isang estado ng kawalan ng kakayahang tapatan ito. Mula noon, wala nang makata ang nangahas na magsabit ng tula sa Kaaba.

Maging ang pinuno ng mga makata, si Walid ibn Mughira, ay namangha sa kadakilaan ng Quran, ngunit nagprotesta at nagsabi: “Ako na isang

dakilang tao at pinuno ng Quraysh, at si Abu Mas'ud na pinuno ng tribong Sakif—bakit si Muhammad ang tatanggap ng paghahayag?! Samantalang kami ang mga pinuno ng dalawang lungsod!” (Ibn Hisham, I, 385)

Sa madaling salita, bagaman palihim na inamin ni Walid na ang Quran ay Salita ng Allah, dahil sa kanyang kayabangan at pagmamataas, siya ay tumutol—huwag nawa ipahintulot ng Allah—sa kagustuhan ng Allah, at nagpakita ng isang hangal na pagtataka.

Para sa mga nagsasabing ang Quran ay hindi Salita ng Allah, hinamon sila ng Allah mismo sa pamamagitan ng Quran: “O sinasabi ba nila, ‘Iyon ay kanyang inimbento’? Hindi! Sila ay walang pananampalataya! Kaya’t maglahad sila ng isang pagsasalaysay na katulad nito, kung sila ay makatotohanan!” (At-Tur: 33-34)

Ngunit walang isa man sa mga sumasamba sa diyus-diyosan ang tumugon sa hamong ito.

Kalaunan, pinahintulutan ng Allah ang mga kalaban ng Islam na magkaisa upang subukan itong tapatan, at ginawang mas magaan ang hamon sa pamamagitan ng pagbababa nito sa sampung surah:

“O sinasabi ba nila, ‘Siya ang bumuo nito’? Sabihin mo: ‘Kung gayon, maglahad kayo ng sampung surah na katulad nito, na inimbento, at tawagin ninyo ang sinumang kaya ninyong tawagin bukod sa Allah, kung kayo ay makatotohanan!’” (Hud: 13)

Subalit wala pa ring nakasagot mula sa mga sumasamba sa diyus-diyosan. Muli, inulit ng Allah ang Kanyang hamon ngunit sa pagkakataong ito, sa isang surah na lamang:

“Kung kayo ay may pag-aalinlangan sa Aming ipinahayag sa Aming alipin, maglahad kayo ng isang surah na katulad nito at tawagin ninyo ang sinumang saksi bukod sa Allah, kung kayo ay makatotohanan.” (Al-Baqarah: 23)

Sa panahong sumisigla ang retorika at panitikan, wala ni isa ang nakatugon sa hamon na ito. Kaya’t ipinahayag ng Allah na kahit ang

lahat ng tao at jinn ay magtipon-tipon at magtulungan, hindi nila kayang gumawa ng katulad nito:

Sabihin mo: “Kung ang lahat ng tao at jinn ay magtipon upang gumawa ng isang bagay na katulad ng Quran na ito, hindi nila kailanman magagawang lumikha ng katulad nito, kahit pa sila ay magtulungan sa isa’t isa.” (Al-Isra: 88)

Kung paanong walang tugon mula sa mga makata ng Arabya noong panahong iyon, wala ring sinuman ang nakasagot sa hamong ito hanggang sa kasalukuyan, at wala ring makakatugon hanggang sa Araw ng Paghuhukom. Sapagkat ang Quran ay isang mapaghimalang aklat mula sa Allah.

Ang mga himala ng ibang mga propeta ay limitado sa kanilang panahon at panandalian lamang, subalit ang himala ng Quran ay hindi nakatali sa isang tiyak na panahon o lugar. Ang kagila-gilalas nitong katangian ay magpapatuloy hanggang sa Araw ng Paghuhukom.

Bilang huling banal na aklat, ang Quran ay nasa ilalim ng pangangalaga ng Allah. Magpapatuloy itong maging walang hanggang gabay para sa kaligtasan at kapayapaan ng sangkatauhan hanggang sa Araw ng Paghuhukom. Ipinahayag ng ating Makapangyarihang Panginoon ang Kanyang pangako tungkol dito: “Katotohanang Aming ipinadala ang Paalala (Quran), at Aming iingatan ito.” (Al-Hijr: 9)

Ang walang pagbabago at dalisay na anyo ng Quran na umabot sa atin ngayon ay patunay din ng dakilang paggalang, pagmamahal, at pagpapahalaga na ipinakita ng mga mananampalataya mula pa noong ito ay ipahayag. Ang Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, ay agad na ipinapasulat ang mga ipinahayag na talata sa mga taga-sulat ng pahayag, habang ang kanyang mga Kasamahan (Sahabah) ay isinasaulo ang mga ito at binibigkas sa kanilang mga panalangin. At nang pumanaw ang Propeta, sumakanya nawa ang kapayapaan, ang paghahayag ng rebelasyon ay natapos na.

Kaagad pagkatapos ng kanyang pagpanaw, sa panahon ng pamumuno ni Abu Bakr (632-634 CE), isang natatanging komite na pinamunuan ni Zaid ibn Thabit, isa sa mga taga-sulat ng pahayag, ang nangolekta ng iba't ibang materyales kung saan isinulat ang mga bahagi ng Quran upang mapanatili itong buo at ligtas mula sa anumang pagbabago.

Ang mga bahaging ito ay pagkatapos pinagsama-sama sa anyo ng Mushaf na ating kilala ngayon, sa kumpirmasyon at pagsang-ayon ng maraming mga tagapagsaulo ng Quran (huffaz), kaya't napanatili ang pagiging tunay nito sa bawat aspeto.

Mahalagang maunawaan na ang pangangalaga sa Quran ay higit na nasigurado sa pamamagitan ng pagsasaulo ng mga indibidwal kaysa sa pagsulat sa papel. Sa kasalukuyan, sa buong mundo ng Islam, mayroong milyun-milyong mga Muslim na kilala bilang Hafiz, na isinaulo ang buong Quran mula simula hanggang wakas.

Sa panahon ng pamumuno ni Uthman (644-656 CE), habang lumalawak ang Islam at dumarami ang pananakop, dumami rin ang mga kopya ng Quran at ipinadala sa iba't ibang rehiyon ng mundo.

Ang mga Mushaf na mayroon tayo ngayon ay eksaktong kopya ng mga manuskrito mula noong panahong iyon. Kaya't ang Quran ay napangalagaan nang matibay, malaya mula sa anumang pagtutol o pagbabago, kung paano mismo ito ipinahayag sa Propeta Muhammad, *sumakanya nawa ang kapayapaan*, sa pamamagitan ng pagsusulat at pagsasaulo.

Kahit saan ka man magpunta sa mundo ngayon, iisa lamang ang bersyon ng Quran. Di tulad ng mga Ebanghelyo, walang pagkakaiba sa mga kopya nito. Kung may sinumang sadyang magbago ng isang titik sa Quran, ang unang Hafiz na mababasa ito ay agad na makakakita ng kamalian at itatama ito. Ibig sabihin, imposibleng baguhin ang Quran nang sadya.

Kung isasaalang-alang na ang mga kasulatan ng ibang banal na relihiyon ay naisulat lamang matapos ang ilang siglo mula sa kanilang

mga propeta, walang alinlangan ang kahigitan ng Quran sa aspetong ito. Dahil sa katotohanang pangkasaysayan na ito, hindi maaaring ihambing ang pagiging tunay at orihinal ng Quran, na naipasa sa atin nang walang kahit isang titik na nabago, sa mga kasulatan ng ibang relihiyon na naiba at binago sa paglipas ng panahon.

Tinatanggap ng mga Hudyo ang Tanakh (Tanach) bilang kanilang banal na aklat, na kinabibilangan ng Torah at ng pagpapaliwanag o komentaryo nito, ang Talmud. Ang Torah, na ipinahayag kay Propeta Moises, ang una at pinakamahalagang bahagi ng banal na aklat ng mga Hudyo, ang Tanakh. Gayunpaman, hindi naingatan ng mga Israelita ang orihinal at dalisay na anyo ng Torah gaya ng ipinahayag.

Ang Torah ay binubuo ng limang aklat: Genesis, Exodo, Levitico, Mga Numero, at Deuteronomio. Sinasaklaw ng mga aklat na ito ang panahon mula sa paglikha ng mundo hanggang sa kamatayan ni Propeta Moises, at naglalaman din ng mga batas panrelihiyon.

Ang ikalawang bahagi ng Tanakh ay tinatawag na “Neviim” (Mga Propeta), na binubuo ng walong aklat⁵³.

Samantala, ang ikatlong bahagi, ang “Ketuvim” (Mga Kasulatan), ay binubuo naman ng 11 aklat⁵⁴. Ang aklat na ibinigay kay Propeta David, na kilala bilang “Zabur” sa Arabic at “Psalms” sa Ingles, ay kasama sa bahaging ito, ngunit nasa binago nang anyo.

Matapos ang Torah, idinagdag ang iba pang mga bahagi kasama ang mga propetang dumating matapos ni Moises. Halimbawa: Matapos si Moises, dumating si Joshua, kaya idinagdag ang “Aklat ni Joshua”. Sumunod ang ”Mga Aklat ni Samuel”, at iba pa. Dahil dito, ang banal na

53. Hinahati ng mga Kristiyano ang parehong mga aklat sa ilang bahagi at binibilang ang bawat isa nang hiwalay, kaya lumalabas na 21 ang kanilang bilang.

54. Dahil sa magkaibang paraan ng pagbibilang ng mga Hudyo, itinuturing ito ng mga Kristiyano bilang 13.

aklat ng mga Hudyo, ang Tanakh, ay may kabuuang 24 na bahagi: 5 aklat ng Torah, 8 aklat ng Mga Propeta, at 11 aklat ng Mga Kasulatan⁵⁵.

Habang tinatawag ng mga Hudyo ang koleksyong ito bilang “Tanakh⁵⁶”, na nangangahulugang “batas” o “tagubilin”, tinutukoy naman ito ng mga Kristiyano bilang “Lumang Tipan”.

Naitala na ang pormal na pagtanggap at deklarasyon ng Lumang Tipan, kabilang ang binagong anyo ng Torah, ay naganap bandang 90 hanggang 100 AD, halos 1,300 taon pagkatapos ni Propeta Moises. Ang pagpapamantayan ng Lumang Tipan ay isinagawa sa isang konsehong Hudyo (Konseho ng Jamnia/Yavneh).

Sa kasalukuyan, may tatlong pangunahing bersyon ng Torah:

Ang kasulatang Hebreo na “Masoretic”⁵⁷ – tinatanggap ng mga Hudyo at Protestante⁵⁸.

Ang pagsasalin sa Griyego – tinatanggap ng mga Katoliko at Ortodoksong Kristiyano. Ang bersyong Samaritano – tinatanggap ng mga Samaritano. Bukod pa rito, mayroong isang bersyon na isinalin sa Latin.

Gayunpaman, may malalaking pagkakaiba sa pagitan ng mga bersyong ito. Halimbawa, ipinapakita ng ilang modernong pag-aaral na mayroong humigit-kumulang 6,000 pagkakaiba sa pagitan ng Masoretic

55. Bagaman pareho ang mga aklat, dahil sa ibang sistema ng pagbibilang, itinuturing ng mga Kristiyano na ang kabuuang bilang ay 39.

56. Ang “Tanakh” ay binubuo ng mga unang titik ng tatlong bahagi nito: T = Torah, N = Neviim (Propeta), K = Ketuvim (Kasulatan).

57. Ang kasulatan na isang koleksyon ng 24 aklat ng Tanakh na isinulat sa Hebreo at Aramaiko ay tinatawag na “Masoretic Text”. Inihanda ito ng isang pangkat ng mga Hudyo na tinatawag na Masoretas noong ika-7 hanggang ika-10 siglo AD upang tiyakin ang maayos na pagtala at paglilipat ng mga banal na kasulatan sa mga susunod na henerasyon.

58. Bagaman ipinamantayan ang kasulatang ito noong bandang 90-100 AD, ang pinakamatandang umiiral na manuskrito ng Masoretic Text ay mula lamang 820-850 AD, na naglalaman ng Torah. Samantala, ang pinakamatandang kumpletong manuskrito ng Tanakh ay ang Aleppo Codex, na kinopya noong unang bahagi ng ika-10 siglo AD.

at Samaritanong mga kasulatan, kung saan mas pinaniniwalaang tumpak sa kasaysayan ang Torah ng mga Samaritano⁵⁹.

Bukod pa rito, kahit sa loob ng Tanakh na ginagamit ng mga Hudyo ngayon, mayroong maraming panloob na kontradiksyon at palatandaan ng pagbabago. Ilan sa mga halimbawa nito ay:

Ang paglalarawan ng kamatayan at paglilibing ni Propeta Moises sa huling kabanata ng Deuteronomio, sa kabila ng katotohanang ang Torah ay ipinahayag habang siya ay buhay pa. Ito ay ipinapaliwanag ng ilang Hudyo bilang pagpapahayag ng Diyos kay Moises bago siya namatay o isinulat ni Joshua pagkatapos ng kanyang kamatayan. Gayunpaman, ang detalyadong paglalarawan sa paghahanda at seremonya ng libing ni Propeta Moises sa bahaging ito ay malinaw na patunay ng pakikialam ng tao sa Torah.

- Pagkakaiba sa tagal ng Baha ni Noah sa Genesis. Sa isang bahagi ng aklat, sinasabing tumagal ng 40 araw ang Baha (Genesis 7:12, 17), habang sa ibang bahagi, ito ay sinasabing tumagal ng 150 araw. (Genesis 7:24; 8:2)

- Hindi tugmang ulat tungkol sa mga hayop sa Arko ni Noah. Sa isang bahagi, sinasabi na ang mga hayop ay pinasok nang magkapares (Genesis 7:9), habang sa ibang bahagi, sinasabing pito sa bawat uri ang isinama. (Genesis 7:2-3)

Magkakasalungat na paglalahad ng pagbabalik ni Moises mula sa Midian—sa ilang bahagi, sinasabing siya ay bumalik nang mag-isa, habang sa iba naman, sinasabing kasama niya ang kanyang pamilya.

Hindi pagkakatugma sa kwento ng paglikha—kung ang lalaki at babae ay nilikha nang sabay o magkahiwalay. Sa isang bahagi, sinasabi na sabay na nilikha ng Diyos ang lalaki at babae (Genesis 1:27), ngunit sa ibang bahagi, sinasabing unang nilikha ang lalaki at pagkatapos ay ginawa ang babae mula sa kanyang tadyang. (Genesis 2:21-23)

Bukod pa rito, sa ilang bahagi ng Torah, may mga pariralang tulad ng “Noong mga araw na iyon, ang mga Cananeo at mga Perizita ay naninirahan doon.” Ang mga pananalitang “doon” at “noong mga araw na iyon” ay malinaw na nagpapahiwatig na ang kasulatang ito ay hindi tuwirang pahayag mula sa Diyos o kay Propeta Moises. Sa halip, ito ay nagpapakita ng istilo ng pagsasalaysay ng isang taong nabuhay matapos ang panahon ni Moises, na patunay ng pagkakaroon ng isang sumasalaysay mula sa panahon pagkatapos ni Moises (post-Mosaic).

Sa katunayan, mula pa noong ika-17 siglo, sa hanay ng mga iskolar sa Kanluran na nag-aaral ng Bibliya, ang ideya na maraming may-akda ang sangkot sa pagbuo ng Tanakh, at sa gayon, ang mga kasalukuyang kasulatan ay hindi nagmula sa iisang tao, kundi pinagtagni-tagni mula sa iba’t ibang pinagkukunan sa paglipas ng panahon, ay lumaganap ang pagtanggap⁶⁰.

Dagdag pa rito, tulad ng tatalakayin natin sa konteksto ng pagkapropeta, mayroong maraming pagsasalungatan at pagbabaluktot sa mga iginagalang ngunit binagong kasulatan ng mga Hudyo. Sa katunayan, maraming talata sa Quran ang tumutukoy sa katotohanang binago ang mga aral pangrelihiyon sa pamamagitan ng pagsangguni sa pariralang قُلِيلًا (isang maliit na makamundong kapakinabangan)⁶¹:

Matapos ang Tanakh, ang pinakabanal na aklat para sa mga Hudyo ay ang Talmud. Ang Talmud, na nangangahulugang “pagtuturo”, ay isang kalipunan ng mga paliwanag at interpretasyon ng mga batas sa Torah. Dahil ang mga batas sa Torah ay pangkalahatan, ang Talmud ang

60. Sinasabing ang mga pinagmulang ito ay hinango mula sa apat na magkakaibang kasulatan ayon sa kronolohikal na pagkakasunod-sunod: J (Yahwist) – ika-9 siglo BCE, E (Elohist) – ika-8 siglo BCE, D (Deuteronomy) – ika-7 siglo BCE, P (Priestly) – ika-5 siglo BCE. Ayon sa mananaliksik na si Wellhausen, ang mga kasulatang ito ay pinagsama-sama kalaunan upang mabuo ang kasalukuyang anyo ng Tanakh.

61. Sa Quran, ipinahayag: “Kinuha ng Allah ang kasunduan mula sa mga binigyan ng Kasulatan, na nagsasabing: ‘Dapat ninyong ipaliwanag ito sa mga tao at huwag itong itago.’ Ngunit itinaon nila ito sa kanilang mga likuran at ipinagpalit sa maliit na halaga. At kasumpa-sumpa ang kanilang binili.” (Aal Imran, 187)

Karagdagan, tingnan: Al-Baqarah, 41, 79, 174; Al Imran 77; An-Nisa 46; Al-Ma’idah 13, 41, 44; Al-A’raf 157.

nagbibigay ng mga detalye. Naniniwala ang mga Hudyo na ang Talmud ay isang paghahayag mula sa Diyos na ibinigay kay Propeta Moises kasabay ng nakasulat na Torah. Dahil dito, itinuturing nila ang Talmud na kasinghalaga ng Torah, at ang mga hindi tumatanggap dito ay hindi itinuturing na “tunay” na Hudyo.

Halimbawa, ang sekta ng Sadducee na lumitaw pagkatapos ng pagpapatapon at ang mga Karaita noong panahon ng pamumuno ng Islam ay tinanggihan ang kabanalan ng Talmud at hindi ito itinuturing na obligadong sundin. Dahil dito, itinakwil sila ng pangunahing hudaismo. Kahit sa kasalukuyan, bagamat tinatanggi ang mga repormistang Hudyo ang awtoridad ng Talmud, tinatanggap pa rin nila ito sa pagsasanay ng mga iskolar sa relihiyon.

Ang Talmud ay unang ipinasa nang pasalita (oral) at kalaunan ay tinipon sa nakasulat na anyo, na tinawag na “Mishnah,” na nangangahulugang “pag-uulit.” Ang Mishnah ay orihinal na naglalaman ng mga paliwanag sa praktikal na aplikasyon ng mga utos sa relihiyon. Ang mga iskolar sa mga paaralang Hudyo sa Palestina at Babilonya ay pinag-aralan ang Mishnah, na nagresulta sa pagkakabuo ng kasulatang kilala bilang Talmud. Sa kasalukuyan, mayroong dalawang magkahiwalay na Talmud: Talmud ng Jerusalem at ang Talmud ng Babilonya, parehong natipon noong ika-4 at ika-5 siglo AD.

Gayunpaman, kung susuriin ang pagkakabuo ng Talmud, malinaw na may malaking impluwensya ang tao rito, kaya’t madalas nitong natatakpan ang mga banal na pahayag.

Ang pangunahing ideya sa Talmud ay ang pag-angkin ng pagiging nakahihigit ng mga Hudyo. Ang Sampung Utos ay may bisa lamang sa pagitan ng mga Hudyo at walang kahulugan para sa mga hindi Hudyo.

Sa kabuuan, ang nangingibabaw na elemento sa mga banal na kasulatan ng mga Hudyo ay ang pagtutok sa mga taong hinirang ng Diyos, ang mga Israelita. Dahil dito, ang mga makasaysayang salaysay sa Lumang Tipan ay nagbunsod upang matabunan ang mensaheng

kailangang iparating. Ang mga detalyadong pangyayari at mahahabang talaan ng mga angkan ay malinaw na halimbawa nito.

Ang banal na kasulatan ng mga Hudyo ay maaaring ibuod sa isang pangungusap: ito ay isang kasaysayan ng mga Israelita at ng kanilang ugnayan sa Diyos.

Bilang mga Muslim, dapat nating bigyang-pansin ang sumusunod na punto:

Hindi natin maaaring sabihin na ang kasalukuyang Torah ay ganap na isang tunay na aklat. Gayundin, hindi natin maaaring ipahayag na lahat ng nilalaman nito ay mali, sapagkat may mga nalalabing bahagi ng tunay na salita ng Diyos na matatagpuan pa rin sa kasalukuyang Torah.

Halimbawa, ang unang pahina ng Surah Taha sa Quran ay halos magkapareho sa unang pahina ng ika-3 kabanata ng Aklat ng Exodo sa Torah. Gayunpaman, hindi maaaring sabihin na kinopya ang Quran mula sa Torah. Sa kabaligtaran, ang pagkakatulad na ito ay isang patunay na parehong nagmula ang dalawang aklat sa iisang pinagmulan.

Bukod pa rito, ang prinsipyong “qisas” o pagganti na binanggit sa talata 45 ng Surah Al-Maidah ay matatagpuan din sa Torah. Dagdag pa rito, maliban sa mga pagbabawal tungkol sa Araw ng Pamamahinga (Sabbath), ang nilalaman ng Sampung Utos ay makikita rin sa Surah Al-Isra ng Quran.

Samakatuwid, hindi natin maaaring ituring na walang bisa ang lahat ng nilalaman ng makabagong Torah. Gayunpaman, hindi rin natin maaaring ipahayag, tulad ng ginawa ni Moses Maimonides na nagtakda ng mga paniniwalang doktrinal ng mga Hudyo, na “ang Torah ay eksaktong katulad ng ibinigay kay Moises, salita sa salita, at kailanman ay hindi nagbago.”

Tayo ay obligado na maniwala sa orihinal na nilalaman ng Torah, Mga Awit (Zabur), at Ebanghelyo (Injeel) ayon sa pagkakapahayag nito mula sa Diyos, at hindi sa mga binagong anyo bunga ng pakikialam ng tao.

Ang mga pahayag ng Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, tungkol sa usaping ito ay napakaliwanag at direkta.

Isinalaysay ni Abu Huraira:

“Ang mga Tao ng Aklat (mga Hudyo) ay dating bumibigkas ng Torah sa wikang Hebreo at isinasalin ito sa wikang Arabe para sa mga Muslim. Pagkatapos ay sinabi ng Sugo ng Allah (sumakanya nawa ang kapayapaan),

‘Huwag kayong maniwala sa mga Tao ng Aklat, ni huwag silang itanggi, bagkus sabihin ninyo, “Kami ay naniniwala sa Allah at sa anumang ipinahayag sa amin, at sa anumang ipinahayag sa inyo.” (Al-Ankabut: 46)” (Bukhari, Aklat ng Pagtangan sa Quran at Sunnah, 25)

Sa madaling salita, bilang mga Muslim, bagaman alam natin na lahat ng naunang kasulatan ay nawalan ng bisa matapos ipahayag ang Quran sa ganap na anyo nito, obligado pa rin tayong maniwala sa lahat ng banal na kasulatan sa kanilang orihinal na anyo noong una silang ipinahayag.

Isang mahalagang pangyayari ang nagbibigay-liwanag kung ano ang dapat na paninindigan ng Islam tungkol sa usaping ito:

Isang araw, si Umar ibn al-Khattab ay lumapit sa Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, habang may hawak na ilang pahina ng Torah at sinabi, “Ito ay ilang bahagi ng Torah. Nakuha ko ito mula sa isang kakilala kong Hudyo, si Zurayk ibn Naqay.” Nang marinig ito, nagbago ang kulay ng mukha ng Propeta Muhammad. Sinabi ni Abdullah ibn Zayd kay Umar, “Kinuha na ba ng Allah ang iyong katalinuhan? Hindi mo ba nakikita ang kalagayan ng mukha ng Sugo ng Allah?”

Nang mapagtanto ang kanyang pagkakamali, agad na sinabi ni Umar, “Kami ay nalulugod sa Allah bilang aming Panginoon, sa Islam bilang aming relihiyon, kay Muhammad bilang aming Propeta, at sa Quran bilang aming gabay.”

Dahil dito, nawala ang lungkot ng Sugo ng Allah, at bumalik ang kanyang kulay habang siya ay ngumingiti. Pagkatapos, sinabi ng ating

Panginoon, “Sumpa man sa Allah, na Siyang may hawak ng aking buhay, kung si Moises ay kasama ninyo at sinundan ninyo siya, iniwan ako, kayo ay mahuhulog sa matinding pagkaligaw. Kayo ang aking bahagi sa mga bansa, at ako ang inyong bahagi sa mga propeta.” (Haythami, I, 174)

Ang mga Kristiyano ay tinatanggap ang Bibliya bilang kanilang banal na kasulatan. Ang Bibliya ay binubuo ng “Lumang Tipan” at “Bagong Tipan.”

Ang Lumang Tipan ay ang banal na kasulatan ng mga Hudyo at itinuturing din itong sagrado ng mga Kristiyano. Gayunpaman, naniniwala ang mga Kristiyano na ang Batas ni Moises sa Lumang Tipan ay naging walang bisa dahil sa Bagong Tipan na ginawa ng Diyos sa pamamagitan ng Kanyang anak na si Hesus. Dahil dito, ipinapalagay nila na ang pananampalataya at pagmamahal kay Hesus ay sapat na, at ang mga batas pang-relihiyon sa Lumang Tipan ay hindi na obligado para sa kanila. Tinatanggap nila ang kabanalan at katumpakan ng mga kasulatan, ngunit naniniwala silang hindi na dapat sundin ang mga batas na nakapaloob dito.

Samantala, ang mga Hudyo ay hindi tinatanggap ang tawag na “Lumang Tipan” para sa kanilang banal na kasulatan; sa halip, tinatawag nila ito na “Tanakh.” Hindi rin nila tinatanggap ang “Bagong Tipan” ng mga Kristiyano at itinuturing si Hesus bilang isang erehe.

Ayon sa mga Kristiyano, ang huling tipan sa pagitan ng Diyos at ng sangkatauhan ay naitatag sa pamamagitan ni Hesus. Dahil dito, ang koleksyon ng mga nakasulat na dokumento na kumakatawan sa huling tipang ito ay tinawag na “Bagong Tipan.” Gayunpaman, nagsimula lamang gamitin ang terminong “Bagong Tipan” noong huling bahagi ng ika-2 siglo CE.

Ang Bagong Tipan ay binubuo ng kabuuang 27 aklat. Apat dito ay ang mga Ebanghelyo nina Marcos, Mateo, Lucas, at Juan. Ang Mga Gawa ng mga Apostol ay isang aklat, ang mga Sulat ni Pablo ay binubuo ng 14

na aklat, ang Mga Pangkalahatang Sulat ay may 7 aklat, at ang Pahayag ni Juan ay isang aklat.

Ang apat na Ebanghelyo ay may ilang pagkakaiba sa isa't isa. Ang pinakamatanda sa mga ito ay ang Ebanghelyo ni Marcos, na isinulat sa pagitan ng 63 at 70 CE. Ang pinakahuling Ebanghelyo, si Juan, ay pinaniniwalaang naisulat bandang 100 CE.

Kung isasaalang-alang na si Hesus ay ipinanganak noong 5 BCE at ipinako sa krus sa edad na 33—ayon sa mga Kristiyano—malinaw na ang pinakaunang Ebanghelyo ay naisulat halos 30 taon pagkatapos ni Hesus.

Ayon sa pananampalatayang Kristiyano, hindi isinulat ni Hesus ang mga paghahayag na natanggap niya noong siya ay nabubuhay, at hindi rin niya iniutos sa iba na isulat ang mga ito. Sa halip, siya ay sumunod sa mga naunang banal na kasulatan ngunit nagbigay ng mga bagong paliwanag, na kumikilos bilang isang tagapagsaayos (reformer). Naniniwala ang mga Kristiyano na dahil hindi nagsulat o nagdikta si Hesus ng anuman, walang Bagong Tipan o Ebanghelyo noong kanyang kapanahunan.

Pagkatapos ni Hesus, hindi agad naramdaman ng mga unang Kristiyano ang pangangailangang isulat ang kanyang mga salita, sapagkat naniniwala silang siya ay babalik sa lalong madaling panahon. Gayunpaman, habang lumilipas ang panahon at bumababa ang bilang ng mga nakakaunawa sa kanyang mga aral, nagsimulang isulat ng mga kilalang pinunong panrelihiyon sa iba't ibang rehiyon ang mga sermon ni Hesus. Dahil dito, lumitaw ang iba't ibang Ebanghelyo at mga sulat na nagpapakita ng paniniwala ng bawat kongregasyon.

Samakatuwid, ang mga aklat na tinatawag na Ebanghelyo ay hindi mga produkto ng paghahayag sa paraang nauunawaan natin bilang mga Muslim. Gayunpaman, naniniwala ang mga Kristiyano na ang mga may-akda ng Ebanghelyo ay nasa ilalim ng patnubay ng Diyos at ng Banal na Espiritu, kaya tinanggap nila ang katumpakan at kabanalan ng mga kasulatang ito. Subalit, ang simbahan, na dati ay nag-aangkin na ang Bibliya ay nanatili sa parehong anyo kung paano ito ibinigay kay Hesus, ay

kinailangang talikuran ang pahayag na ito dahil sa pagkakaiba-iba sa mga kasulatan. Dahil dito, sinimulan nilang ipaliwanag na ang mga may-akda ng Ebanghelyo ang may pananagutan sa mga pagkakaibang ito.

Dagdag pa rito, si Apostol Pablo, na naglatag ng pundasyon ng makabagong Kristiyanismo, ay sumulat ng kanyang sariling pananaw tungkol sa katauhan at katuruan ni Hesus sa iba't ibang pamayanang Kristiyano, kahit na hindi niya ito nakita o narinig nang personal. Dahil dito, ang mga Sulat ni Pablo ay naging unang mga nakasulat na dokumento ng Bagong Tipan at nagsilbing pangunahing sanggunian para sa iba pang mga kasulatan nito.

Ang pagkakabuo ng kasalukuyang Bagong Tipan ay naganap nang mas huli pa. Sa pamamagitan ng Edict of Milan noong 311 CE, nagawaran ng kalayaan ang Kristiyanismo ng Imperyong Roma, na humantong sa mga pagsisikap na linawin ang doktrina. Sa panahong ito lumitaw ang pangangailangan para sa Ebanghelyo. Gayunpaman, napansin na napakaraming Ebanghelyo ang umiiral, kaya't nagdaos ng iba't ibang konseho upang matukoy ang kanilang bilang. Sa mga konsehong ito, daan-daang sulat at dose-dosenang Ebanghelyo ang piniling maingat—ngunit sa isang di-makatarungang paraan—upang suportahan lamang ang pagka-Diyos ni Hesus, sa isang pagtatangkang likhain ang Bagong Tipan.

Ayon sa ilang mga sanggunian, naganap ang prosesong ito sa Konseho ng Nicaea noong 325 CE, samantalang sinasabi naman ng iba na ito ay natapos sa mga Konseho ng Hippo (393 CE) at Carthage (397 at 417 CE) noong huling bahagi ng ika-4 na siglo. Ipinahayag ng simbahan na maraming Ebanghelyo ang “apokripal” o “huwad” at nagpasya silang wasakin ang mga ito. Kasama sa mga ito ang Ebanghelyo ni Hudás, Ebanghelyo ni Bernabé, Ebanghelyo ng mga Nazareno, Ebanghelyo ng mga Ebionita, Ebanghelyong Hebreo, Ebanghelyo ni Tomas, Ebanghelyo ni Pedro, Ebanghelyo ni Felipe, at ang Ebanghelyo ng Kabataan ni Santiago

(James), na nagsasalaysay ng pagkabata ni Hesus at may bahagyang pagkakatulad sa salaysay ng Quran⁶².

Ang ilan sa mga ito ay natagpuan sa “Dead Sea Scrolls” noong 1947 at nailathala. Gayunpaman, hindi naging maginhawa para sa simbahan ang paglitaw ng mga Ebanghelyong ito at patuloy nilang iginigiit na ang mga ito ay apokripal (huwad).

Isa sa pinakamalaking suliranin sa Bibliya ay ang Lumang Tipan, na naglalaman ng mga aklat bago ang panahon ni Hesus, ay nakasulat sa wikang Hebreo, samantalang ang Bagong Tipan, na naglalaman ng mga aklat matapos ang panahon ni Hesus, ay nakasulat sa wikang Griyego. Ayon sa mga sangguniang Kristiyano, si Hesus ay nagsalita sa Hebreo-Aramaico at ipinangaral ang kanyang mga sermon sa wikang ito.

Sa pagsasaalang-alang ng wika ng mga Ebanghelyo at ang mismong mga salita ni Hesus, hindi ba dapat—kahit man lang ang kanilang orihinal na mga sipi—ay naisulat sa wika ni Hesus at napanatili?

Bukod pa rito, may makahulugang hindi pagkakatugma sa pagitan ng kasalukuyang mga Ebanghelyo at mga napatunayang siyentipikong katotohanan. Halimbawa, si Galileo (1564–1642), na natutunan mula sa mga Muslim na umiikot ang mundo, ay hinatulang makulong habambuhay ng hukuman ng Inkwisisyon (Inquisition) dahil salungat ang kanyang pananaw sa itinuturo ng Bibliya. Upang makaiwas sa parusa, napilitan siyang bawiin ang kanyang pahayag. Gayunpaman, habang siya ay papaalis sa hukuman, tahimik niyang ibinulong:

“Kahit sabihin ninyong hindi, umiikot pa rin ang mundo!”

Bagama’t nailigtas ni Galileo ang kanyang buhay, hindi naging kasing-palad ang iba pang mahuhusay na intelektuwal at teologo ng kanilang panahon, tulad nina Jan Hus (namatay noong 1415), Giordano Bruno (namatay noong 1600), at marami pang ibang mga pantas na hinatulan ng kamatayan sa pamamagitan ng pagsunog nang buhay

62. Para sa karagdagang impormasyon, tingnan ang Ekrem Sarıncıoğlu, *Diğer İnciller* (Apokrif İnciller), Fakülte Kitabevi, Isparta, 2009.

dahil ang kanilang mga pananaw ay madalas na sumasalungat sa mga interpretasyon ng simbahan. Maging ang mga labi ng ilang siyentipikong matagal nang namatay ay sinunog pa rin bilang pagpaparusa⁶³.

Tila, bunga ng pagnanais na itago ang parehong mga hindi pagkakatugma sa agham at mga pagsasalungat sa loob ng mga kasulatan, ang mga aklat ng kaalamang panrelihiyon sa Kristiyanismo ay kadalasang binubuo lamang ng “piniling sipi.” Hindi binabasa nang buo ang lahat ng Ebanghelyo, at ang pagpili ng mga aklat ay nag-iiba-iba depende sa denominasyon at kongregasyon. Ang katotohanang ito lamang ay nag-iwan ng isang hindi maiiwasang konklusyon—na may mga suliranin sa paraan ng pagpapasa ng mga Banal na Kasulatan.

Sa madaling sabi, sa kabila ng pagsisikap ng simbahan na itago ito, maliwanag na ngayon na ang mga Ebanghelyo sa kasalukuyan ay may kaunting kagnayan lamang sa Ebanghelyong ibinigay kay Hesus. Maging si E. Jacob ay nagsabi na ang daloy ng salaysay sa mga Ebanghelyo ay naging parang isang kuwentong-pantasya sa paglipas ng panahon.

Gayundin, si Maurice Bucaille, isang dating propesor na Kristiyano at miyembro ng French Academy of Sciences na naging Muslim matapos ang kanyang pagsasaliksik sa Quran, ay nagsabi:

“Ang Bibliya ay walang iba kundi isang aklat na iniwan sa atin ng mga taong pinalitan ang kasulatan ayon sa kanilang kagustuhan. Iyon ang dahilan kung bakit maging ang mga pinakapangunahing usapin tungkol sa pagsulat ng mga aklat na ito ay hindi pinagtuunan ng pansin kundi sadyang kinalimutan. Ang mga aklat na ito ay dumaan sa maraming pagbabago at pakikialam ng tao, na parang isang bagay na sinala nang paulit-ulit ng iba’t ibang kamay. Ang hindi mabilang na maling impormasyon ay hindi maaaring suriin at lahat ng ito ay tahimik na ipinagwawalang-bahala. Subalit, ang ganitong kalagayan, na hindi matatanggap kahit sa isang aklat na isinulat ng tao, ay lalong nakapanlulumo para sa isang aklat na itinuturing na sagrado!”

63. Şinasi Gündüz, Dinsel Şiddet -Sevgi Söyleminden Şiddet Realitesine Hristiyanlık-, p. 44 vd. Etüt Yay. Samsun 2002.

Ang kuwento kung paano nabuo ang apat na Ebanghelyong tinanggap bilang sagrado ng mga Kristiyano ay isa pang patunay na ang mga aklat na ito ay walang kaugnayan sa tunay na Ebanghelyo.

Si Mateo, bilang isang Hudyo na nangongolekta ng buwis para sa Imperyong Roma, ay sumulat ng kanyang Ebanghelyo para sa isang pamayanang Kristiyano na may pinagmulan sa mga Hudyo. Ang Ebanghelyong ito, na sinasabing naisulat bandang 65 CE, ay may layuning ipakita na sa isang diwa, tinapos ni Hesus ang kasaysayan ng Israel.

Gayunpaman, may ilang mga mananaliksik na nagsasabing ang sumulat ng Ebanghelyo ni Mateo ay hindi si Mateo mismo, kundi isang hindi kilalang Hudyo na Palestino. Sa masusing pagsusuri, makikita nga na mas pinapakita ng Ebanghelyong ito ang sistemang pang-isip ng Hudaismo kaysa Kristiyanismo.

Si Marcos ay orihinal na sumulat ng isang maikling Ebanghelyo, ngunit pinalawak niya ito kalaunan. Gayunpaman, tatlong-kapat ng Ebanghelyong ito ang nawala, kaya muling isinulat ni Marcos ang kasalukuyang bersyon gamit ang mas naunang mga koleksyon. Dahil sa kalagayang ito, walang kabuluhan ang mga pagsisikap ng mga manunulat na Kristiyano na palakas in ang tiwala at kredibilidad ng Ebanghelyong ito sa pamamagitan ng pagpapalaganap ng ideya na si Marcos ay disipulo nina Pedro at Pablo.

Tiyak na maraming pag-aalinlangan ang umiiral tungkol sa tunay na may-akda ng Ebanghelyo ni Marcos. Ayon sa ilan, hindi si Marcos ang sumulat nito kundi si Pedro. Sa katunayan, hindi nakita ni Marcos ni narinig si Hesus. Ang kanyang isinulat ay batay lamang sa mga bagay na natandaan niya mula sa kanyang narinig at natutunan. Dahil dito, puno ito ng mga kamalian. Maging ang paraan ng kanyang pagsulat at istruktura ng kanyang mga pangungusap ay walang anumang pagsasaalang-alang sa tamang pagkakasunod-sunod ng mga pangyayari.⁶⁴

Tungkol sa Ebanghelyong naisulat sa pagitan ng 63 at 70 CE, sinabi ni M.P. Roguet:

“Si Marcos ay isang walang karanasang manunulat. Siya ang may pinakamababang antas ng pananalita sa lahat ng mga manunulat ng Ebanghelyo.”

Si Lucas, ang may-akda ng Ebanghelyo ni Lucas, ay isang manggagamot noong una. Siya rin ang sumulat ng Mga Gawa ng mga Apostol.

Isinulat ni Lucas ang kanyang Ebanghelyo para sa mga Griyego. Gayunpaman, ang aklat ay puno ng malalaking kamalian sa kasaysayan at mga pagkakamali. Ginamit ni Lucas ang Ebanghelyo ni Marcos bilang batayan sa kanyang pagsulat at nagdagdag ng maraming parabula mula sa iba pang hindi banal na akda at maging sa mga pasalita na pinagmulan (oral sources). Dahil dito, tinawag siya ni M.P. Kannengiesser na isang “tunay na nobelista.”

Sa katunayan, ang istilo ni Lucas—na may lahing Griyego—sa paglalarawan kay Hesus ay kahawig ng isang bayani sa mitolohiyang Griyego na inilarawan ng isang Griyegong historyador. Ang lohika ng isang nobelista na makikita sa kanyang aklat ay agad na nagpapakita na hindi ito maaaring maging isang banal na kasulatan.

Bukod dito, hindi nakita ni Lucas si Hesus at hindi rin siya kabilang sa mga disipulo. Ang lahat ng kanyang nalaman ay natutunan lamang niya mula kay Pablo, na kanyang sinundan noong siya ay bata pa.

Sinasabing ang Ebanghelyo ni Juan ay isinulat ni Juan, isang kaibigan at disipulo ni Hesus. Gayunpaman, iginiit ng mga mananaliksik na ito ay isinulat ng ibang taong may parehong pangalan na Juan, batay sa malinaw na impluwensya ng pilosopiyang Alejandrino at ‘lohika,’ na may ugat sa pilosopiyang Griyego. Dahil ang disipulong si Juan ay walang pormal na edukasyon sa pilosopiyang Griyego, magiging imposible para sa kanya na isama ang mga pilosopong konseptong Griyego sa kanyang Ebanghelyo.

Kapansin-pansin din na ang Ebanghelyo ni Juan, na isinulat sa pagitan ng 90-110 AD, ay walang anumang impormasyon na may kaugnayan sa paghahayag. Sa Ebanghelyong ito, tinatawag ng mga apostol si Hesus bilang “Panginoon.” Kaya naman, lumilitaw na si Juan ay isa lamang nagpatuloy sa mga itinuro ni Pablo—isang Hudyang binaluktot ang Kristiyanismo ayon sa kanyang sariling pananaw.

Ipinahayag ni M.P. Roguet ang kanyang opinyon tungkol sa Ebanghelyo ni Juan sa ganitong paraan:

“Sa mga Ebanghelyong Sinoptiko (ang unang tatlong Ebanghelyo na magkahawig—Mateo, Marcos, at Lucas), ang mga salita ni Hesus ay isinalaysay sa isang malinaw at makapangyarihang paraan, na parang talumpati. Samantalang sa Ebanghelyo ni Juan, ang lahat ay nalunod sa malalim na pagmumuni-muni ng may-akda. Sa puntong minsan ay natatanong natin sa ating sarili, ‘Si Hesus ba talaga ang nagsasalita, o palihim na pinalawak ng may-akda ang kanyang mga salita ayon sa sarili nitong pananaw?’”

Ang mga pahayag na nagpapakita ng mga kakaibang salita at salaysay sa mga Ebanghelyo—na hindi kailanman maituturing na bahagi ng isang banal na aklat—ay hindi sa anumang paraan na isang paratang ng mga Muslim laban sa mga Kristiyano. Sa kabaligtaran, mismong ilang kleriko at dalubhasa sa mga banal na kasulatan sa Kristiyanismo ang umaamin sa katotohanang ito. Sa katunayan, sa isang liham na isinulat ng manunulat ng Ebanghelyo na si Lucas, hayagang isinasaad na pinagsama-sama lamang niya ang kanyang Ebanghelyo mula sa mga umiiral nang Ebanghelyo.

Si Tauste, isang kasapi ng sektang Manichean noong ikatlong siglo, ay nagsabi tungkol sa mga sumulat ng mga Ebanghelyo:

“Ang mga Ebanghelyo ay hindi isinulat ni Hesus o ng kanyang mga disipulo kundi ng mga hindi kilalang tao pagkalipas ng mahabang panahon. At dahil alam nilang walang maniniwala sa mga bagay na hindi nila nakita mismo, inilagay nila ang pangalan ng mga disipulo o ng

kanilang mga tagasunod sa simula ng kanilang mga kwento. Alam ito ng lahat.”

Narito ang ilan sa maraming hindi pagkakatugma sa pagitan ng apat na Ebanghelyo:

- Habang hindi binanggit ng mga Ebanghelyo nina Marcos at Juan ang talaangkanan (genealogy) ni Hesus, inilalahad naman ito nina Mateo at Lucas.

Gayunpaman, ang pagbilang ni Mateo ay 40 henerasyon mula kay Hesus hanggang kay Abraham, samantalang ang pagbilang ni Lucas ay 55. Bukod pa rito, nagdagdag si Lucas ng 20 pang henerasyon pabalik kay Adan, kaya umabot ang kabuuang bilang sa 75. Si Mateo, sa kabilang dako, ay hindi nagbibigay ng anumang impormasyon tungkol sa talaangkanan ni Hesus bago kay Abraham. (Tingnan: Mateo 1:1-17; Lucas 3:23-38)

Ang pagbibilang ni Mateo ng 40 henerasyon hanggang kay Abraham at ang hindi pagsama sa 15 indibidwal na binanggit ni Lucas ay hindi bunga ng simpleng pagkakalimot. Sa masusing pagsusuri ng mga pangalan, madaling mapapansin na ang mga ito ay magkakaiba, at ang magkatulad na pangalan ay lumilitaw sa magkahiwalay na pagkakasunod-sunod.

Ayon sa Ebanghelyo ni Mateo, kinilala ni Hesus si Juan Bautista bilang si “Elias” (ang inaasahang tagapagligtas na si Propeta Elias) (Mateo 11:14), samantalang sa Ebanghelyo ni Juan, tahasang sinabi na hindi si Juan Bautista ang inaasahang Elias (Juan 1:21).

- Mayroon ding magkakaibang paglalarawan sa pagitan ng Ebanghelyo ni Juan at ng iba pang Ebanghelyo tungkol sa kung paano nakilala ni Hesus ang kanyang mga disipulo at kung paano niya sila tinawag.

- Nang dumating si Hesus sa rehiyon ng Tiro at Sidon, may hindi pagkakatugma sa detalye tungkol sa nasyonalidad at bayan ng isang babaeng humiling sa kanya na pagalingin ang kanyang anak na sinasapian ng demonyo. Ayon kay Mateo, siya ay isang Cananea (Mateo 15:21-22), samantalang ayon kay Marcos, siya ay isang Sirofenisa (Marcos 7:26).

- Si Joseph, na sinasabing asawa ni Maria, ay inilarawan sa Ebanghelyo ni Lucas bilang anak ni Heli, ngunit sa Ebanghelyo ni Mateo, siya ay anak ni Jacob (Lucas 3:23; Mateo 1:16).

Habang isinalaysay nina Mateo, Marcos, at Lucas na si Hesus ay bininyagan ni Juan Bautista, ang Ebanghelyo ni Juan ay hindi man lang binanggit ang pagbibinyag na ito. Ang pagpatay kay Juan Bautista ay detalyadong isinalaysay nina Mateo at Marcos (Mateo 3:17; Marcos 1:9-12), ngunit hindi ito nabanggit kahit minsan sa Ebanghelyo ni Juan.

- Ayon kina Mateo at Marcos, sinimulan ni Hesus ang kanyang ministeryo pagkatapos makulong si Juan Bautista, samantalang ayon kay Juan, ito ay nangyari bago pa makulong si Juan (Mateo 4:12-17; Marcos 1:14-15; Juan 3:22-26, 4:1-3).

- Ang mga pangyayari sa gabi ng pagkaaresto kay Hesus ay detalyado sa lahat ng apat na Ebanghelyo, ngunit may malalaking pagkakaiba-iba at hindi pagkakatatugma sa kanilang mga salaysay (Mateo 26:47-56; Marcos 14:13-52; Lucas 22:47-53).

Sa pagtatapos, ang mga Ebanghelyo ay naglalaman ng pinaghalong banal na salita, salitang pantao, at maling pananaw. Kahit ang iisang pangyayari ay isinasalaysay sa magkaibang paraan o may mga pagsasalungatan sa iba't ibang Ebanghelyo, o kahit sa loob ng iisang Ebanghelyo. Isang Ebanghelyo ay maaaring magbago o sumalungat sa isang kautusang ibinigay ng iba pang Ebanghelyo. Napakabigat ng mga pagsasalungatang ito na hindi ito matatanggap kahit sa mga aklat na likha lamang ng tao. Sa ganitong sitwasyon, tiyak na ang Diyos, na malaya sa anumang kakulangan, ay hindi magbibigay sa kanyang mga lingkod ng isang magulong at may kapintasang pahayag.

Bukod dito, habang ang mga propeta ay nasaksihan ang mga banal na kasulatan sa kanilang kapanahunan at may mga himalang nagpapatunay sa kanilang banal na pinagmulan, nakakagulat kung paano patuloy na tinatanggap ng sangkatauhan, na nangangailangan ng patunay sa anyo ng mga himala, ang mga depektibo at magkakasalungat na aklat na ito

nang walang pagtatanong. Dito, nabanggit lamang natin ang ilan sa mga kontradiksyon sa mga Ebanghelyo; subalit, ang aktwal na bilang ng mga ito ay mas marami pa.

Para sa mas detalyadong impormasyon tungkol sa paksang ito, maaaring sumangguni sa mga kaugnay na sanggunian⁶⁵.

Tulad ng nabanggit na, bukod sa apat na Ebanghelyo, may iba pang mga Ebanghelyo rin. Gayunpaman, dahil sa kanilang pagtutol sa pagiging Diyos ni Hesus, itinuring ng Simbahan ang mga ito bilang apokripal (hindi totoo o huwad). Sa mga ito, marahil ang pinaka-kilala ay ang Ebanghelyo ni Bernabe.

Ang mga pangunahing pagkakaiba ng Ebanghelyo ni Bernabe (Barnabas) sa iba pang Ebanghelyo ay ang mga sumusunod:

1. Si Hesus ay hindi Diyos ni Anak ng Diyos. Siya ay isang propetang isinugo ng Allah (Diyos) para sa sangkatauhan.

2. Ang anak ni Abraham na inialay bilang handog ay hindi si Isaac kundi si Ismael.

Si Hesus ay hindi ipinako sa krus.

1. Ang inaasahang Mesiyas ay ang Paraclete, na nangangahulugang si Muhammad Mustafa.

2. Si Bernabe ay isa sa mahahalagang kasamahan ni Hesus at isang tagapagtaguyod ng paniniwala sa Kaisahan ng Diyos. Dahil dito, nagkaroon ng matinding tunggalian sa pagitan ng mga naunang tagasunod ng Kaisahan ng Diyos, tulad nina Santiago at Bernabe, laban sa mga tagasunod ni Pablo, na lumihis mula sa monoteismo patungo sa doktrina ng Trinidad. Bagama't nanaig si Pablo at ang kanyang mga tagasuporta sa tunggaliang ito, sa buong kasaysayan ng Kristiyanismo, ang pagtutol kay Pablo ay palaging nagpapatuloy⁶⁶.

65. Şaban Kuzgun, *Dört İncil Farklılıkları ve Çelişkileri*, Ankara, 1996.

66. Bukod pa rito, kahit tatlong siglo matapos si Pablo, marami pa ring mga klerigo sa matataas na posisyon ang tumutol sa pagiging Diyos ni Hesus. Kabilang dito si Arius

Tiyak na ang tunay na Ebanghelyo, na ipinahayag kay Hesus, ngunit kasalukuyang wala na, ay malaya sa lahat ng mga pagsasalungat at pagkakamali. Bukod dito, ipinahayag ng ating marangal na aklat, ang Quran, na ito ay isang patnubay at paalala para sa mga matuwid, pinagtitibay ang Torah bago ito, at na ito ay ibinigay kay Hesus bilang gabay at paalala para sa mga matuwid:

“At Aming isinugo sa kanilang mga yapak si Hesus, ang anak ni Maria, bilang tagapagpatotoo sa nauna sa kanyang Torah; at Aming ibinigay sa kanya ang Ebanghelyo, na mayroong patnubay at liwanag, at pinagtitibay ang nauna rito mula sa Torah bilang patnubay at pangaral para sa mga matuwid.” (Al-Maidah: 46)

Ipinahayag din ng Allah, ang Kataas-taasan, na kung ang mga Tao ng Aklat (mga Hudyo at Kristiyano) ay maniniwala at susunod sa kabanalan, patatawarin Niya ang kanilang mga kasalanan at ipapasok sila sa Paraiso:

“Kung ang mga Tao ng Kasulatan ay naniwala lamang at natakot sa Allah, katiyakang Aming aalisin mula sa kanila ang kanilang mga masasamang gawa at ipapasok sila sa mga Hardin ng Kaligayahan.” (Al-Maidah: 65)

ng Alexandria, na itinakwil sa Konseho ng Nicaea, at si Nestorius, ang Patriarka ng Constantinople, na itinakwil sa Konseho ng Efeso, ay kabilang sa mga unang mga pangalan na maiisip. Dagdag pa rito, may mga pangkat sa loob ng Kristiyanismo na tinatanggi ang doktrina ng Trinidad, tulad ng Unitarian Community, ang nananatili pa rin hanggang ngayon.

4. PANINIWALA SA MGA PROPETA

Ang mga propeta ay marangal na lingkod ng Allah na isinugo Niya upang anyayahan ang mga tao sa tunay na relihiyon. Sila ay tumatanggap ng paghahayag at patnubay mula sa Diyos. Ang pagiging propeta, na nagsimula sa unang tao na si Propeta Adan, sumakanya nawa ang kapayapaan, ay nagpatuloy hanggang sa huling propeta, si Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan. Sa Quran, ipinahayag:

“Tunay na isinugo ka Namin dala ang katotohanan bilang tagapaghatid ng magandang balita at bilang tagapagbabala. Walang pamayanan na hindi nagkaroon ng isang tagapagbabala.” (Fatir: 24)

“Para sa bawat pamayanan, may isang sugo.” (Yunus: 47)

Bagaman hindi tinukoy sa Quran ang tiyak na bilang ng mga propeta, nabanggit na marami pang isinugo maliban sa mga ang kwento ay naisalaysay sa Quran:

“At katiyakang Kami ay nagsugo ng mga sugo bago ka [O Muhammad]; may ilan sa kanila na Aming isinaysay sa iyo ang kanilang kwento, at may ilan na hindi Namin isinaysay sa iyo...” (An-Nisa: 164)

Gayunpaman, ayon sa isang Hadith, nabanggit ni Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, na ang kabuuang bilang ng mga propeta ay mahigit 124,000⁶⁷. Ang ilan sa mga propeta ay binigyan

67. Ahmad bin Hanbal, Musnad, V, 266; Ibn Kathir, Tafsir (An-Nisa': 163); Haythami, I, 159.

ng mga independiyenteng batas (Shari'ah), habang ang iba naman ay nagpatuloy sa mga batas ng mga naunang propeta.

Ang pangalan ng 24 na propeta lamang ang binanggit sa Quran. Maliban sa kanila, mayroong hindi pagkakasundo kung ang tatlong indibidwal na binanggit sa Quran ay mga propeta o mga matutuwid na tao (awliya)⁶⁸.

Ipinag-uutos ng Islam sa mga mananampalataya na paniwalaan ang lahat ng propeta at ang kanilang dinalang mensahe, nang walang pagtatangi sa kanila. Kaya naman, mula kay Propeta Adan hanggang kay Propeta Muhammad, sumakanila nawa ang kapayapaan, ay itinuturing na mga propeta ng Islam. Ipinahayag sa Quran:

“Tunay na yaong mga nagtatakwil sa Allah at sa Kanyang mga sugo, at nais gumawa ng pagkakaiba sa pagitan ng Allah at ng Kanyang mga sugo, na nagsasabing, ‘Naniniwala kami sa ilan at tinatanggihan namin ang iba,’ at nagnanais ng isang gitnang landas—sila ang tunay na mga di-naniniwala. At Aming inihanda para sa mga di-naniniwala ang isang nakakahiyang parusa. Ngunit yaong mga naniniwala sa Allah at sa Kanyang mga sugo—tinatanggap silang lahat at hindi nagtatakwil ni isa—ay katiyakang pagkakalooban Niya ng kanilang gantimpala. At ang Allah ay Ganap na Mapagpatawad, Pinakamaawain.” (An-Nisa’: 150-152)

Samakatuwid, hindi pinahihintulutan para sa isang mananampalataya na isantabi ang ilang propeta sa kanyang pananampalataya, na para bang sila ay mga propeta lamang ng mga Hudyo o Kristiyano. Ang mga Hudyo at Kristiyano, mula sa tunay at ganap na pananaw ng Islam, ay kulang sa aspetong ito. Sila ay naniniwala lamang sa mga propetang kanilang tinatanggap at tinatanggihan ang iba pa.

Gayunpaman, malinaw na ipinahayag sa Quran: “Hindi Kami nagtatangi sa alinman sa Kanyang mga sugo...” (Al-Baqarah: 285)

Ito ay nagpapahiwatig na sa mga propeta, walang pagkakaiba sa mga pangunahing paniniwalang kanilang ipinarating.

“Aming itinampok ang ilan sa mga sugo kaysa sa iba. May ilan na kinausap mismo ng Allah, at ang iba ay Kanyang itinaas sa mataas na antas...” (Al-Baqarah: 253). Ito ay nagpapakita na mayroong pagkakaiba sa mga kabutihang taglay ng mga propeta.

Samakatuwid, ang Selyo ng mga Propeta, ang Karangalan ng Sanlibutan, ang Sugo ng Allah, ang ating Propeta Muhammad, ay ang pinuno ng lahat ng propeta.

Gayunpaman, gaano man kadakila ang mga propeta, sa Islam, ang pagiging Diyos ay hindi maaaring iugnay kaninuman maliban sa Allah. Ang mga propeta ay mga sugo at alipin ng Allah. Wala silang kakayahang magbigay ng pakinabang o pinsala sa sinuman nang walang pahintulot at kalooban ng Allah. Hindi rin nila nalalaman ang mga bagay na hindi nakikita maliban sa ipinaalam sa kanila ng Allah.

Subalit, dahil sa labis na paggalang ng mga Kristiyano sa mga propeta, kanilang iniuugnay ang pagka-Diyos kay Hesukristo, kaya’t nawala sa kanila ang pangunahing paniniwala sa kaisahan ng Diyos. Binalaan ng Sugo ng Allah ang kanyang ummah laban sa ganitong pagkaligaw. Tunay nga, isinalaysay ni Umar (ra) na sinabi ng Propeta:

“Huwag ninyo akong purihin nang labis gaya ng ginawa ng mga Kristiyano sa anak ni Maria. Ako ay isang alipin lamang. Kaya’t tawagin ninyo akong Alipin ng Allah at Kanyang Sugo.” (Sahih al-Bukhari, Aklat 55, Hadith 654)

Sa isa pang hadith, binalaan ng Propeta ang mga nagpapakita ng labis na pagpaparangal sa kanya, na nagsasabing:

“Huwag ninyo akong purihin nang labis gaya ng ginawa ng mga Kristiyano kay Hesus, anak ni Maria. Ako ay isang alipin lamang, kaya’t tawagin ninyo akong Alipin ng Allah at Kanyang Sugo.” (Musnad Ahmad, Hadith 18469)

Bagaman ang Propeta Muhammad (ﷺ) ang pinaka-pinarangalan sa buong sangkatauhan at tumanggap ng pinakamataas na papuri mula sa Allah, iginiit niya na idagdag ang pariralang “Abduhu: Kanyang alipin” bago ang pagpapatibay ng kanyang pagiging propeta. Ginawa niya ito nang may partikular na diin upang maiwasan na mahulog ang kanyang ummah sa pagkakamali ng pagde-diyos sa tao, tulad ng ginawa ng mga naunang bansa.

Tunay nga, yaong hindi nag-aalinlangan sa pagtawag kay Krishna at Buddha bilang “mga diyos,” yaong madaling nagsasabing si Hesus ay “anak ng Diyos,” at yaong walang pag-aalinlangang itinuring sina Paraon at Nimrod bilang mga diyos—pati na rin ang ilan na sumasamba sa mga hayop o likas na puwersa tulad ng apoy, tubig, at hangin—ay madaling maaaring tanggapin ang isang napakadilag na tao bilang isang “diyos.”

Gayunpaman, sa utos ng Allah, ipinahayag ng ating Propeta ang kanyang tunay na kalagayan:

“Ako ay isang tao lamang na tulad ninyo. Ngunit sa akin ay ipinahayag na ang inyong Diyos ay Iisang Diyos. Kaya’t sinumang umaasa na makita ang kanyang Panginoon, gumawa siya ng mabuting gawa at huwag siyang magtambal ng sinuman sa pagsamba sa kanyang Panginoon.” (Al-Kahf, 18:110)

Walang alinlangan, ang mga propeta ang pinakamalalapit na alipin ng Makapangyarihang Allah. Kaya naman, ang pagiging propeta ay ang pinakamataas na antas na maaaring maabot ng isang tao. Subalit, ang pagiging propeta ay isang biyaya mula sa Allah; ito ay hindi maaaring makamit sa pamamagitan ng pagsisikap, pagsamba, o pagsunod. Ang yaman, ari-arian, katanyagan, at katayuan ng isang tao ay walang anumang impluwensya kung siya ay pagkakalooban ng pagkapropeta o hindi.

Ayon sa marangal nating relihiyon na Islam, mayroong limang katangiang kailangang matagpuan sa mga propeta:

Pagkamatapat, pagkakatiwalaan, talino, kawalang-kasalanan, at paghahatid ng mensahe.

1. Pagkamatapat: – Ang mga propeta ay laging tapat sa kanilang salita at gawa. Imposibleng sila ay magsinungaling. Ang kanilang katapatan ay isang katangiang kinikilala kahit ng mga hindi naniniwala sa kanila.

2. Pagkakatiwalaan: – Ang mga propeta ang pinaka-mapagkakatiwalaan at pinaka-maasahang mga indibidwal sa sangkatauhan.

3. Talino: – Ang mga propeta ay may pinakamataas na antas ng talino at karunungan sa lahat ng aspeto, lalo na sa katalinuhan at kaalaman.

4. Kawalang-Kasalanan: – Sila ay malayo sa paggawa ng anumang kasalanan o paglabag, maging lantad o lihim. Sila ay nasa ilalim ng banal na proteksyon sa aspetong ito. Kapag sila ay nagkakamali, sila ay agad na itinutuwid at ginagabayan sa pamamagitan ng banal na pangaral at tulong⁶⁹.

Gayunpaman, may mga pagkakataon na sila ay hindi sinasadyang nakakagawa ng maliit na pagkakamali, na tinatawag na “zelle” (pagkakamali). Ito ay upang mapanatili ang kanilang pagiging tao at maiwasan ang maling paniniwala na sila ay may katangiang pagka-Diyos. Sa huli, inaasahan na ang mga propeta ay nagpapakita ng pag-uugali na maaaring tularan ng mga tao. Kung hindi, maaaring sabihin ng mga tao: “Ang mga kautusang dala ng mga propeta ay hindi natin kayang sundin.”

Paghahatid ng Mensahe: Ang mga propeta ay naghahatid ng mga utos ng Allah sa mga tao nang eksakto at ayon sa itinagubilin sa kanila. Wala silang dinaragdag o inaalís sa kanilang ipinapahayag.

Bawat propeta na nag-aanyaya sa mga tao na maniwala sa Allah at sundin ang Kanyang mga kautusan ay ipinadala para sa isang tiyak na panahon at partikular na komunidad. Gayunpaman, isang natatanging pagbubukod si Propeta Muhammad (ﷺ). Siya ay isinugo bilang isang habag para sa lahat ng daigdig. Inilahad ng Propeta (ﷺ) ang katotohanang ito sa ganitong paraan:

69. At-Tawbah: 43, Yusuf: 24.

“Binigyan ako ng limang natatanging katangiang hindi ipinagkaloob sa sinumang propeta bago ako:

Ako ay tinulungan ng isang kakila-kilabot na kapangyarihan na nagdudulot ng takot sa aking mga kaaway mula sa layong isang buwang paglalakbay.

Ginawang dalisay at lugar ng pagsamba ang buong lupa para sa akin. Samakatuwid, sinumang mananampalataya mula sa aking ummah ay maaaring magdasal saanman siya abutan ng oras ng pagdarasal.

Ang mga samsam ng digmaan, na hindi pinahintulutan sa sinumang propeta bago ako, ay ginawang halal para sa akin.

Ipinagkaloob sa akin ang pahintulot na mamagitan (shafa’ah).

Samantalang ang mga naunang propeta ay isinugo lamang sa kanilang sariling mga mamamayan, ako ay isinugo bilang propeta para sa buong sangkatauhan.” (Bukhari, Tayammum, 1)

Sa madaling salita, mula sa panahon ng misyon ni Propeta Muhammad (ﷺ) hanggang sa Araw ng Paghuhukom, ang lahat ng sangkatauhang isisilang ay itinuturing na bahagi ng kanyang ummah (bansa). Yaong mga naniniwala sa kanya at tumugon sa panawagan para sa kaligtasang walang hanggan ay tinatawag na “Ummah ng Pagtugon” (Ummah al-Ijabah), samantalang ang iba ay tinatawag na “Ummah ng Hindi Pagtugon” (Ummah al-Da’wah).

Si Propeta Muhammad (ﷺ) ay isinugo bilang Propeta ng Huling Panahon, hindi lamang upang akayin ang sangkatauhan hanggang sa Araw ng Paghuhukom kundi upang magbigay rin ng ambag sa intelektuwal at moral na pag-unlad ng tao hanggang sa kanyang kapanahunan. Siya ang “Selyo ng mga Propeta”, ang huling dahon sa puno ng pagkapropeta.

Sa kasalukuyan, wala tayong tiyak at maaasahang impormasyon tungkol sa mga kaugalian at mga gawain nina Propeta Moises, Propeta Hesus, at iba pang mga propeta. Ngunit dahil si Propeta Muhammad (ﷺ) ay isinugo bilang huling propeta para sa buong sangkatauhan

hanggang sa Araw ng Paghuhukom, ang buong buhay niya ay maingat na naitala. Dahil dito, siya lamang ang natatanging propeta at indibidwal sa kasaysayan na ang buong buhay, hanggang sa pinakamaliit na detalye, ay lubos na nalalaman. Ang bawat kilos, salita, at damdamin niya ay naitala at nakaukit sa kasaysayan bilang isang sagisag ng karangalan. Ang kanyang mga gawa ay nagsisilbing praktikal na patnubay para sa wastong pagsasabuhay ng Islam.

Ang katotohanang ito ay minsan nang kinilala kahit ng mga taong kabilang sa Ahlul Kitab (Mga Tao ng Aklat). Halimbawa, noong 1979, isang Amerikanong iskolar na si Michael Hart ay nagsagawa ng isang pag-aaral upang tukuyin ang 100 na pinaka-maimpluwensiyang tao sa kasaysayan. Ginamit niya ang isang *computer* upang iproseso ang mga kakayahan, pakikibaka, tagumpay, at kontribusyon ng mga dakilang personalidad sa kasaysayan. Matapos ang ilang buwan ng pagsasaliksik at pagsusuri, ang *computer* ay naglabas ng resulta kung sino ang pinakadakilang tao sa buong mundo batay sa impormasyong ibinigay dito. At ang pangalang lumitaw ay walang iba kundi si Propeta Muhammad (ﷺ).

Ipinahayag ni Michael Hart ang gabay at huwarang halimbawa ni Propeta Muhammad (ﷺ) para sa sangkatauhan sa lahat ng aspeto sa pamamagitan ng mga sumusunod na salita:

“Bilang isang Kristiyano, nais ng aking puso na ilagay si Hesukristo sa unang puwesto. Ngunit, sa totoo lang, may ilang bagay na pumigil sa akin upang piliin siya. Halimbawa, si Hesukristo ay hindi naging isang ama, ngunit si Muhammad (ﷺ) ay isang mabuting ama. Si Hesus ay hindi naging asawa, ngunit si Muhammad (ﷺ) ay isang mabuting asawa. Si Hesukristo ay hindi naging isang estadista (statesman), ngunit si Muhammad (ﷺ) ay isang huwaran sa aspetong ito. Si Hesukristo ay hindi isang mandirigma, ngunit si Muhammad (ﷺ) ay isang dakilang mandirigma. Si Hesukristo ay hindi naging isang pinuno, ngunit si Muhammad (ﷺ) ay naging isa.”⁷⁰»

70. https://en.wikipedia.org/wiki/The_100:_A_Ranking_of_the_Most_Influential_Persons_in_History

Matapos ang pananaliksik na ito, pinili ng French magazine na *Le Point* si Propeta Muhammad (ﷺ) bilang “Man of the Year” noong 1979. Noong Disyembre 29, 1979, iniulat ng mga pahayagan ang sumusunod na dahilan:

“Si Propeta Muhammad, sa kabila ng kanyang pamumuhay mula 571 hanggang 632, ay patuloy na may napakalaking epekto sa mundo, at milyun-milyong tao ang patuloy na lumalakad sa landas na kanyang itinuro.”

Ang pagkakaroon ng isang pambihirang buhay at katangian tulad nito ay walang duda isang dakilang himala. Isa sa mga himala ng ating Propeta (ﷺ) ay ang pagtataas niya sa kanyang mga tagasunod sa loob lamang ng dalawampu’t tatlong taon, na naging mararangal na kasamahan (Sahabah) na nagtayo ng isang sibilisasyong puno ng kabutihan at kagandahang-asal.

Ang katotohanang ito ay ipinahayag ng maraming iskolar. Halimbawa, isa sa pinakamahalagang personalidad sa larangan ng metodolohiya ng batas Islamiko, si Shihab al-Din al-Qarafi (†1285), ay nagsabi:

”Kung si Propeta Muhammad (ﷺ) ay hindi nagpakita ng anumang himala, ang mararangal na kasamahan (Sahabah) na kanyang tinuruan at hinubog ay sapat nang patunay ng kanyang pagkapropeta⁷¹.»

Ang mga pagpapakita ng kagandahang-asal sa buhay ni Propeta Muhammad (ﷺ) ay nagsisilbing huwaran para sa sangkatauhan hanggang sa Araw ng Paghuhukom. Walang matapat na mata na kayang tumanggi sa katotohanang ito kung tunay niyang makikita ang liwanag na inilalabas ng natatanging ilawang ito. Sa katunayan, marami sa mga banyagang iskolar, sa kabila ng hindi pagtanggap sa Islam, ay kinilala ang kabutihan at katotohanan ng Propeta Muhammad (ﷺ).

Halimbawa, ipinahayag ng Pranses na historyador at palaisip na si Lamartine (†1869) ang kanyang paghanga kay Propeta Muhammad (ﷺ) sa ganitong paraan:

“Kung ang kadakilaan ng isang layunin, ang kaliitan ng mga paraan upang ito’y makamit, at ang laki ng naging resulta ay tatlong sukatan ng henyong tao, sino ang maaaring mangahas na ihambing ang sinumang dakilang personalidad sa makabagong kasaysayan kay Muhammad? Ang pinakatanyag sa kanila ay nagtayo lamang ng mga hukbo, nagpatupad ng mga batas, at nagtayo ng mga imperyo. Ngunit sa huli, ang kanilang mga likha ay madalas na bumagsak sa harap mismo ng kanilang mga mata. Samantalang si Muhammad (ﷺ), hindi lamang niya ginising ang mga hukbo, batas, imperyo, tribo, at dinastiya—napakilos niya ang milyun-milyong tao sa isang-katlong bahagi ng mundo.”

Si Jean Jacques Rousseau, ang pilosopo at manunulat mula sa Geneva na nakaimpluwensya sa maraming rebolusyonaryong Pranses sa pamamagitan ng kanyang mga ideya, ay nagsabi rin:

“Sinuman ay maaaring mag-ukit ng mga tapyas ng bato, bumili ng isang manghuhula, magpanggap na may lihim na koneksyon sa isang diyos, magturo ng ibon na magsalita sa kanyang tainga, o gumamit ng ibang mapanlinlang na paraan upang ipataw ang kanyang sarili sa mga tao. Kahit na ang isang taong gumagawa nito ay maaaring makapagtipon ng grupo ng mga rebelde sa pamamagitan ng pagkakataon, ngunit hindi niya kailanman magagawang magtatag ng isang imperyo. Ang kanyang mga ginawa ay mawawala kasama niya ilang sandali lang pagkatapos. Subalit, ang mga batas ng mga Hudyo na nananatili hanggang ngayon, at ang mga batas ng anak ni Ismael (i.e., ang mga inapo ni Propeta Muhammad), na namuno sa kalahati ng mundo sa loob ng sampung siglo, ay patuloy na nagpapatunay sa kadakilaan ng mga lalaking ito na nagtaguyod ng mga batas na ito.

“Ang mapagmataas na pilosopiya o bulag na pagkapanig ay nakikita lamang ang mga taong ito bilang mapalad na mandaraya. Ngunit ang tunay na politika ay humahanga sa dakila at makapangyarihang talino

na nagtayo ng matatag na mga istrukturang nananatili sa pundasyong kanilang inilatag.^{72»}

Halimbawa, si La Fayette (†1834), na isa sa mga naghanda ng intelektuwal na pundasyon ng 1789 Rebolusyong Pranses, ay pinag-aralan ang lahat ng sistema ng batas bago mailathala ang tanyag na “Deklarasyon ng mga Karapatan ng Tao.” Nang kanyang makita ang kahigitan ng batas Islamiko, na may kaugnayan kay Propeta Muhammad (ﷺ), hindi niya napigilang sabihin:

“O maluwalhati at dakilang tao! Gaano ka man purihin, hindi pa rin ito sapat! Sapagkat natagpuan mo mismo ang katarungan. (Wala pang sinuman ang nakarating sa antas ng katarungan na iyong itinatag!)⁷³”

Ang isinilang sa Scotland na manunulat na si Thomas Carlyle (pumanaw noong 1881) ay hayagang nagpahayag ng kanyang paghanga:

“Walang emperador na may korona sa kanyang ulo ang nakatanggap ng ganoong karaming paggalang at pagpapahalaga tulad ng Propeta Muhammad, na nagsuot ng tinapalang damit na siya mismo ang tumahi.”

Ang mga intelektwal na Aleman tulad ni Johann Wolfgang von Goethe (pumanaw noong 1832) ay nagpahayag ng kanilang paghanga sa Propeta Muhammad sa ganitong mga salita:

“Walang sinuman ang maaaring lumampas sa mga prinsipyo ni Muhammad. Sa kabila ng lahat ng tagumpay na iginawad sa Europa, lahat ng batas at sistemang itinayo ng mga Europeo ay kulang kung ihahambing sa kulturang Islamiko. Kami, mga bansang Europeo, sa kabila ng aming kakayahan sa sibilisasyon, ay nasa unang baitang pa lamang ng hagdan na naabot na ni Muhammad hanggang dulo. Walang alinlangan na walang sinuman ang makakalamang sa kanya sa karerang ito. At dahil ang aklat na ito (ang Quran) ay lubhang praktikal at naaangkop sa buhay, hindi kailanman mawawala ang impluwensya nito at patuloy nitong titipunin ang ibang mga bansa sa paligid nito magpakailanman.”

72. Jean Jacques Rousseau, *Toplum Sözleşmesi*, p. 59-60, Koridor Yayınları.

73. Kamil Miras, *Tecrid-i Sarih Tercemesi*, IX, 289.

Dahil sa matinding impluwensya sa pagbabasa ng *Divan* ni Hafez ng Shiraz, isinulat ni Goethe ang mga talatang ito na iniaalay niya sa Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, na may sumusunod na kahulugan:

Ikaw ay isang dakilang bukal ng karunungan! Lahat ay nakikinabang sa iyo. Sa pamamagitan ng pagyakap sa iyong mga kapatid, inililigtas mo sila mula sa nag-aapoy na buhanginan ng disyerto. Dinaig mo ang mga bundok sa iyong pag-agos, hanggang sa marating mo ang karagatan ng kawalang-hanggan...

Si Otto von Bismarck, isang estadistang Aleman (pumanaw noong 1898), ay nagpahayag ng kanyang paggalang sa Propeta Muhammad sa pamamagitan ng mga salitang ito mula pa noong mga nakaraang siglo:

“Sinuri kong mabuti at lubusang pinag-aralan ang lahat ng banal na aklat na ipinadala ng Allah upang gabayan at pamunuan ang sangkatauhan sa iba’t ibang panahon. Ngunit dahil sa pagbabago at katiwaliang ginawa ng tao, hindi ko nakita sa alinman sa mga ito ang karunungan at katotohanang aking hinahanap. Ang mga batas na nasa mga aklat na ito ay hindi sapat upang tiyakin ang kaligayahan kahit ng isang pamilya, lalo pa ang isang lipunan. Gayunpaman, ang mga batas ng anak ni Ismail (ibig sabihin, ang mga batas ni Muhammad) na namayani sa kalahati ng mundo sa loob ng sampung siglo ay patuloy na nagpapakita sa atin ng mga dakilang taong naging tagapagpatupad ng mga batas na ito.

Ang mapagmataas na pilosopiya o ang bulag na pagkakampi ay nakikita lamang ang mga taong ito bilang mapalad na mga huwad; gayunpaman, ang tunay na politika ay nakakakita at humahanga sa dakila at makapangyarihang talino na humahantong sa mga pangmatagalang istruktura sa mga pundasyong kanilang inilatag.»

“Pinag-aralan ko ang Quran sa lahat ng aspeto nito at nakita ko ang napakalalim na karunungan sa bawat salita nito. Walang sinuman ang makapagsasabing ang ganitong himala ay nagmula sa isang pangkaraniwang isipan. Ang sabihin na si Muhammad (sumakanya nawa

ang kapayapaan) ang sumulat ng aklat na ito ay tulad ng pagsasara ng mata sa katotohanan at pagiging kasangkapan ng pagkiling at masamang hangarin. Ito ay salungat sa kaalaman, karunungan, at katarungan.”

Inaangkin ko ito: Si Muhammad (sumakanya nawa ang kapayapaan) ay isang pambihirang puwersa. Ang Makapangyarihang Tagapaglikha ay hindi na muling magpapadala ng isang tulad niya sa mundo.

O Muhammad! Paumanhin na hindi ako nabuhay sa parehong siglo tulad nang sa iyo!

Ang aklat na ito (ang Quran), na ikaw ang guro at tagapagpahayag, ay hindi gawa mo. Ito ay banal. Ang pag-aangking ang aklat na ito ay hindi banal ay kasindalang ng pagsasabing hindi totoo ang mga kilalang positibong agham.

Minsan lamang nasilayan ng sangkatauhan ang isang natatanging kapangyarihan tulad mo, at hindi na ito mauulit pang muli. Kaya naman, buong paggalang akong yumuyukod sa iyong harapan...

Sa Hudaismo, tulad ng paniniwala sa Diyos, ang pag-unawa ng propesiya ay inihaharap mismo ang sarili nito na may natatanging katangian at puno ng iba't ibang magkakasalungat na interpretasyon.

Ayon sa Torah, may dalawang uri ng mga propeta: ang mga huwad na propeta at ang mga tunay na propeta. Binanggit ng mga iskolar ng Talmud ang iba't ibang bilang ng mga propeta. Ayon sa isang talaan, simula kay Abraham, may kabuuang 55 na propeta, at pito sa kanila ay mga babae⁷⁴.

Samantala, may ibang iskolar ng Talmud na nagsasabi na ang bilang ng mga propeta ay katumbas ng bilang ng mga Hudyo na lumabas mula

74. Ang mga pangalan ng mga babaeng propeta ay ang mga sumusunod: Sarah, Miriam, Deborah, Annas, Abigail, Hulda, at Esther. (Tingnan: Eldar Hasanov, *Prophethood and Prophets in Judaism*, Journal of Human and Social Sciences Research, vol. 3, issue: 4, pp. 676-695)

sa Ehipto, na aabot sa mahigit 600,000 propeta. Siyempre, ito ay isang pinalaking bilang. Ang mga nag-aangkin ng katwirang ito na hindi lahat ng mensahe ng mga propeta ay naisulat, kaya naman marami ang nakalimutan, at sinusubukan nilang bigyang-kahulugan ang kanilang pinalaking pahayag.

Ang banal na aklat ng Hudaismo, ang Lumang Tipan, ay binubuo ng tatlong bahagi: ang Torah, ang mga Propeta, at ang mga Kasulatan. Ang konsepto ng propesiya sa Hudaismo ay maaari ring pag-aralan sa tatlong bahagi na tumutugma sa mga bahaging ito ng Lumang Tipan:

1. Ang pinakadakilang propeta ay si Moises, na pinagkalooban ng Torah. Wala nang darating na kasingdakila niya, bago man o pagkatapos niya. Sapagkat direktang kinausap siya ng Diyos nang harapan, siya ang may pinakamataas na katayuan sa larangan ng propesiya.

2. Ipinahayag ng Diyos ang Kanyang mga utos sa ibang mga propeta sa ibang paraan, hindi katulad ng pakikipag-usap Niya kay Moises. Ginamit Niya ang mga tagapamagitan tulad ng mga anghel, panaginip, o inspirasyon. Ang mga propetang ito ay bumubuo sa ikalawang bahagi ng propesiya, na kilala bilang bahagi ng *“Mga Propeta”* sa Lumang Tipan.

3. Sa Hudaismo, bukod sa mga propeta, may ilang mahahalagang tao—mga hari at matutuwid na lingkod—na pinagkalooban din ng mensahe ng Diyos sa pamamagitan ng inspirasyon, kahit hindi sila itinuturing na propeta. Gayunpaman, ayon sa pangkalahatang paniniwala, hindi sila obligadong ipahayag ang mga mensaheng ito sa iba. Ang mga taong ito ay kabilang sa ikatlong bahagi ng Lumang Tipan, na kilala bilang *“Mga Kasulatan.”*

Kabilang dito sina David at Solomon, na itinuturing na dalawang pinakadakilang hari sa kasaysayan ng mga Hudyo. Bagamat hindi sila propeta, may mga pagkakataong kinausap sila ng Diyos katulad ng mga propeta. Bukod dito, ang Mesiyas, na hinihintay ng mga Hudyo na darating sa katapusan ng panahon, ay magmumula sa lahi ni David.

Tulad ni Musa bin Maymun, may ilang kilalang iskolar ng Hudaismo ang nagsabi na ang mga propeta bago sina Abraham, pati na rin sina David at Solomon, ay mga propetang may mas mababang antas (*ikatlong antas*).

Ayon sa Hudaismo, ang lahat ng propeta mula kay Adan hanggang kay Abraham ay hindi itinuturing na ganap na mga propeta. Sila ay mahahalaga at banal na tauhan lamang na ninuno ng mga Israelita. Gayunpaman, mayroon pa rin silang mas mababang antas ng propesiya. Sapagkat sa Aklat ng Genesis sa Lumang Tipan, nakasaad na kinausap sila ng Diyos paminsan-minsan.

Sa Islam, mayroong limang kinakailangang katangian na dapat taglayin ng isang propeta—mga katangiang hindi matatagpuan sa Hudaismo. Dahil dito, sa paniniwala ng Hudaismo, ang mga propeta ay maaaring, nawa'y ipagbawal ng Diyos, manlinlang, mangalunya, maging di-makatarungan, magsinungaling, o magpakita ng makasariling ugali.

Sa Hudaismo, dalawang katangian lamang ang kinakailangan upang maituring na isang tunay na propeta:

1. Dapat nilang anyayahan ang mga tao na sambahin ang Allah at huwag sumamba sa ibang diyos. (Tingnan: Jeremias 14:14-16; 23:21, 25-32)

2. Dapat silang magbigay ng impormasyon tungkol sa hinaharap, at ang kanilang mga sinabi ay dapat magkatotoo. (Tingnan: Deuteronomio 18:20-22)

Gayunpaman, kahit sa paraan ng pagsasalita ng mga Hudyo tungkol sa kanilang mga propeta, may mga hindi pagkakatugma, sa kabila ng dalawang kundisyong ito na kanilang itinakda.

Dahil ang pananagutan ng mga propeta sa Hudaismo ay simpleng ihatid lamang ang mga banal na mensahe sa mga tao nang walang pagkukulang, sa iba pa nilang asal at kilos, sila ay itinuturing na katulad lamang ng ibang tao. Kahit sila ay mabubuting tao, maaari pa rin silang magkasala. Wala sila sa ilalim ng natatanging pangangalaga ng Diyos.

Samakatuwid, hindi nakikita ng mga Hudyo bilang isang problema ang pag-uugnay ng mga kakaiba at hindi katanggap-tanggap na katangian sa mga indibidwal na tinatanggap nila bilang mga propeta o banal na tauhan. Halimbawa:

- Sinasabing gumamit ng panlilinlang si Jacob sa pakikipagkasundo sa kanyang biyenang upang maangkin ang pinakamagandang tupa para sa kanyang sarili. (Genesis 30:32-42; 31:7-16)

- Muli, nilinlang ni Jacob ang kanyang kakambal na si Esau upang makuha ang basbas ng kanilang ama. Nang maghangad ng pangangaso ang kanilang amang si Isaac, na noon ay matanda na at bulag, nakipagsabwatan si Jacob sa kanyang ina upang magpanggap bilang si Esau at ihandog ang isang hayop sa kanyang ama. Dahil dito, pinagpala siya ni Isaac sa pag-aakalang siya si Esau, kaya naman nagpatuloy ang banal na lahi mula sa mga inapo ni Jacob.

Ang nakapagtataka rito ay habang ginagamit ng mga Hudyo si Jacob at ang kanyang mga anak bilang batayan ng kanilang pagiging *hinirang*, sinasalungat din nila ang pahayag na ito sa pamamagitan ng paninirang-puri sa ibang linya ng parehong pamilya. Sa katunayan, may ilang tagapagsalin na nagsasabing ang mga kwento ng kahinaan sa moralidad na iniuugnay sa kanila sa Torah ay pawang mga idinagdag na kwento upang siraan ang ibang linya ng mga Israelita.

Halimbawa, ayon sa Torah, ang anak ni Noah na si Shem ay hinirang, samantalang si Ham ay isinumpa; pinuri si Abraham bilang hinirang, ngunit inakusahan ng isang napakapangit na kalagayan ang kanyang pamangking si Lot, at itinuturing na higit na mataas si Isaac kaysa kay Ishmael. Sa labindalawang anak ni Jacob, laging itinataas sina Judah, Levi, at Joseph kaysa sa iba.

Ayon sa tiwaling Torah, matapos ang Baha, si Noah ay naging isang lasenggo na nagtanim ng ubas at gumawa ng alak. Bukod pa rito, nang siya ay malasing at hubad sa kanyang tolda, nakita siya sa ganoong kalagayan ng kanyang anak na si Ham at ng kanyang apo na si Canaan. Dahil dito,

isinumpa sila ni Noah. Ang pangalang Canaan ay itinuturing na isa sa pinakamasamang pangalan sa Hudaismo.

- Nakipagtalik si Lot sa kanyang sariling mga anak na babae. Nang wasakin ang bayan ni Lot, palihim siyang nilasing ng kanyang mga anak na babae at sumiping sa kanya upang ipagpatuloy ang kanilang lahi.

Si Job ay uminom din ng alak.

Inilalarawan si Moises bilang isang mapaghimagsik at nag-aakusa ng kawalang-katarungan sa Diyos. Halimbawa, sa Aklat ng Mga Bilang sa Torah, ang iniuugnay sa kanyang paghihimagsik ay ipinapahayag sa ganitong paraan:

“At narinig ni Moises ang pag-iyak ng mga tao sa kani-kanilang pamilya, bawat isa sa pintuan ng kanyang tolda; at nag-alab nang husto ang galit ng Panginoon; at si Moises ay nalungkot din. At sinabi ni Moises sa Panginoon, ‘Bakit mo pinarusahan ang iyong lingkod? At bakit hindi ako nakatagpo ng biyaya sa Iyong paningin, upang ipataw Mo sa akin ang pasanin ng buong bayang ito? Ako ba ang nagluwal sa bayang ito? Ako ba ang kanilang ama upang sabihin Mo sa akin, Dalhin mo sila sa iyong dibdib, tulad ng isang amang nagpapasuso sa isang sanggol, patungo sa lupaing ipinangako Mo sa kanilang mga ninuno? Saan ako kukuha ng karne upang ibigay sa lahat ng taong ito? Sapagkat sila ay umiiyak sa akin, na sinasabing, Bigyan mo kami ng karne upang aming makain. Hindi ko kayang pasanin nang mag-isa ang buong bayang ito, sapagkat ito ay napakabigat para sa akin. At kung ganito Mo ako pakikitunguhan, pakiusap, patayin Mo na ako, kung ako ay nakatagpo ng biyaya sa Iyong paningin; at huwag Mo nang ipakita sa akin ang aking pagdurusa.” (Bilang 11:4-6, 10-15)

Nang umakyat si Moises (Musa, AS) sa Bundok ng Sinai upang makipagtagpo sa Diyos, si Aaron (Harun, AS) ang gumawa ng gintong guya para sa mga Hudyo. (Tingnan: Exodo 32:1-20)

Itinuturing ng mga Hudyo si Aaron hindi bilang isang ganap na propeta, kundi higit bilang katulong ni Moises at isang manghuhula.

Bagaman kanilang ipinaliliwanag ang insidente bilang “Ginawa ni Aaron ang diyus-diyosan dahil sa panggigipit ng mga tao,” malinaw na ang ganitong kasalanan ay hindi maaaring gawin ng isang taong katuwang ng isang propeta.

Samantala, ipinahayag ng Islam na ang mga propeta ay mga kagalang-galang na nilalang na nakatanggap ng banal na paghahayag. Sa katunayan, mariing tinutulan ng Quran ang pangit na paratang laban kay Harun (AS), at itinuwid nito ang tunay na pangyayari. Ayon dito, hindi si Harun (AS) ang gumawa ng guya, kundi siya pa nga ang nagsikap na pigilan ito at muntik nang mapatay ng ilang Israelita na may hilig sa pagsamba sa diyus-diyosan⁷⁵.

Ayon sa tradisyong Hudyo:

Si Dawud (AS) ay isang hari na may maraming asawa. Sa kabila nito, nang makita niya ang asawa ng kanyang heneral na si Uriah, siya ay naakit sa kanya at nangalunya. (Tingnan: II Samuel 11:2-5). Nang maglaon, upang maitago ang kanyang kasalanan, ipinadala niya ang heneral sa harapan ng digmaan upang mapatay. Bilang parusa, namatay ang kanyang panganay na anak, at ang sumunod na anak ay si Solomon. Ang pangyayaring ito ay isinasaad sa banal na aklat ng mga Hudyo, kung saan si Dawud (AS) ay inakusahan lamang ng “paggawa ng masama sa paningin ng Panginoon.” (II Samuel 11:14-16, 26; 12:9-25)

Si Sulaiman (AS) ay sinasabing may 700 asawa at 300 aliping babae. Bukod dito, sa kanyang katandaan, hinangad niya ang mga babaeng sumasamba sa diyus-diyosan at sumamba rin siya sa kanilang mga diyos upang mapasaya sila. (Tingnan: I Mga Hari 11:1-12) Kaya’t isinalaysay din na si Sulaiman (AS) ay gumawa ng masama sa paningin ng Panginoon. (I Mga Hari 11:1-7)

Siyempre, ang lahat ng ito ay pawang mga kasuklam-suklam na paninirang-puri na ibinato ng mga Hudyo dahil sa kanilang mabababang pagnanasa at pansariling interes laban sa mga pinakadalisay na indibidwal

75. Al-A'râf: 150, Taha: 90-94.

na isinugo ng Allah upang maging huwaran ng moralidad at kabanalan para sa sangkatauhan. Higit pa rito, hindi pa sila nakuntento sa mga paninirang ito at nagkasala rin sila ng pagpatay sa kanilang mga propeta. Tunay nga, sina Zakaria (as) at ang kanyang anak na si Yahya (as) ay dalawang inosenteng propeta na pinatay ng mga Hudyo.

Inilalarawan ng Quran ang kasuklam-suklam na pag-uugali ng mga Hudyo sa ganitong paraan:

“Sila ay isinumpa” dahil sa kanilang paglabag sa tipan, pagtangga sa mga tanda ng Allah, pagpatay sa mga propeta nang walang katarungan, at sa pagsasabing, “Ang aming mga puso ay hindi tumatanggap!” – ito ay dahil sa tinatakan ng Allah ang kanilang mga puso bunga ng kanilang kawalan ng pananampalataya, kaya hindi sila naniniwala maliban sa iilan lamang.” (An-Nisa: 155)

Samantala, ang ugali ng mga Hudyo kay Hesus (as) ay labis ding kasuklam-suklam. Tulad ng nalalaman, si Hesus (as) ay isang propetang isinugo para sa mga Israelita. Gayunman, pinahirapan ng mga Hudyo ang propetang ito na isinugo upang ituwid sila at pinagtangkaan pang patayin siya.

Ayon sa pangkalahatang paniniwala ng mga Hudyo, si Hesus (as) ay isang huwad na mesiyas na nagmula sa kanila at isang erehe. Dahil dito, may ilang mga pantas na Hudyo na sadyang binalewala at itinanggi si Hesus (as) sa kanilang mga akda.

Batid ng lahat na madaling magpakalat ng kasinungalingan at paninirang-puri ang mga Hudyo laban sa mga lipunang kinapopootan nila upang sirain ang kanilang reputasyon sa harap ng sangkatauhan at baluktutin ang katotohanan. Nang magsimulang makatawag ng pansin at lumaganap ang Kristiyanismo sa mga tao, nagbunga ito ng poot, inggit, at galit mula sa mga Hudyo, na siyang nagtulak sa ilang pantas na Hudyo upang buksan ang usapin tungkol sa “pagkabirhen” ni Maria at magpakalat ng napakabigat na paninirang-puri laban sa kanya at sa kanyang anak na si Hesus (as).

Ipinahayag nila na si Maryam ay hindi isang birhen at nabuntis ng isang sundalong Romano; ginamit pa nila ang salitang “mamzer,” na nangangahulugang isang anak na ipinanganak sa labas ng kasal, upang tukuyin si Hesus (as)⁷⁶. Ang kasuklam-suklam na paninirang ito ng mga Hudyo ay tinawag na “isang napakalaking paninirang-puri” sa Quran⁷⁷.

Higit pa rito, dahil sa tapat at magalang na pananaw ng Islam kay Hesus (as) at sa kanyang ina, si Maryam, madalas na ipinapahayag ng mga Kristiyano ang kanilang mataas na paggalang sa kalinisang-puri ni Maria kapag nais nilang magpalapit sa mga Muslim. Ipinapakita nila ang kanilang pagiging mas malapit sa mga Muslim kaysa sa mga Hudyo pagdating sa usaping ito, bilang pagtutol sa paninirang ginawa laban kay Maria.

Sa Kristiyanismo, kung saan lubos na iginagalang at pinararangalan ang Birheng Maria, ang kanyang pangalan ay lumilitaw lamang ng 19 na beses sa lahat ng aklat at liham ng Bagong Tipan. Samantalang sa Qur'an, ang kanyang pangalan ay binanggit sa 34 na magkakaibang pagkakataon, at may isang kabanata pa na ipinangalan sa kanya.

Dapat ding bigyang-diin na sa lahat ng relihiyon sa mundo, tanging Islam lamang ang kumikilala sa katotohanang si Hesus (as) ay ipinanganak mula sa isang malinis at banal na birhen nang walang ama— isang mahalagang paniniwala rin sa Kristiyanismo. Itinuro ng Propeta Muhammad sa kanyang ummah na si Hesus (as) ay isang dakilang propeta ng Allah na isinugo upang gabayan ang mga Israelita na nalugmok sa kamangmangan. Itinuturo ng Islam na ang paniniwala kay Hesus (as), sa kanyang ina na si Maryam, at sa orihinal at hindi tiwaling Ebanghelyo ay kinakailangan at nararapat bigyang-paggalang.

Habang inilalarawan si Maryam bilang isang “hamak at masamang babae” sa Talmud, mayroon ding mga kasuklam-suklam na paratang laban kay Hesus (as), tulad ng “sinungaling, mangkukulam, makasalanan

76. Book of Talmud Sanhedrin, 106a, Mishna Kiddushin 4:1-2

77. An-Nisa': 156

ng Israel, kahihiyan ng Hudaismo, isang mapanganib na kriminal na nararapat sa kamatayan.”⁷⁸ Gayunpaman, pinigilan ng mga Hudyo ang hayagang pagpapalaganap ng ganitong paninirang-puri dahil sa kanilang takot sa galit ng mga Kristiyano, sa ilalim ng pamumuno ng mga ito sila nanirahan.

Noong 1520, nang malimbag ang Babylonian Talmud sa pahintulot ng Papa, at tatlong taon matapos nito ay nailimbag din ang Jerusalem Talmud, lumitaw ang masasamang paninirang ginawa ng mga Hudyo laban kay Hesus (as) at sa kanyang ina na si Maryam, pati na rin ang kanilang mga pang-iinsulto sa Kristiyanismo. Tatlumpung taon ang lumipas, matitinding kapahamakan ang dumating sa mga Hudyo. Ang lahat ng kopya ng Talmud na nakumpiska sa Roma noong 1553 ay sinunog. Ang ganitong hakbang ay ipinatupad din sa iba pang lungsod sa Italya. Noong 1554, ipinatupad ang mahigpit na pagbabawal sa Talmud at iba pang aklat sa wikang Hebreo. Pagsapit ng 1563, ipinagbawal pa mismo ng Papa ang paggamit ng salitang Talmud.

Sa pagitan ng 1578 at 1581, muling inilimbag ang Talmud sa Basel, ngunit sa edisyong ito, tinanggal ang ilang kasulatan, binura ang maraming pangungusap na lumalait sa Kristiyanismo, at binago ang maraming salita. Gayunpaman, kahit pagkatapos nito, patuloy pa rin itong kinumpiska sa utos ng mga Papa⁷⁹.

Noong 1631, isang kapulungan ng mga Hudyo sa Poland ang nagpalabas ng isang kautusan na nag-aatas ng pagtanggap ng lahat ng bahagi sa Talmud na bumabanggit kay Hesus (as)...

Sa buod, ang mga Hudyo na masamang nakitungo kay Hesus (as) ay nagpakita rin ng negatibong pag-uugali sa Propeta Muhammad,

78. Para sa detalyadong impormasyon sa paksang ito, tingnan ang artikulo: Kenan Has, Impressions of Jesus in the Talmudic Tradition, Şırnak University Faculty of Theology Journal, vol. 11, issue 24, Hunyo 2020.

79. Türkiye Newspaper - Prophets History Encyclopedia, Moises - sumakanya nawa ang kapayapaan - artikulo.

sumakanya nawa ang kapayapaan, na nag-anyaya sa kanila tungo sa katotohanan at katarungan.

Sa katunayan, batay sa kanilang mga kasulatan, nalaman ng mga Hudyo na may isang propetang darating. Alam din nila na mabuti ang kanyang mga katangian. Gayunpaman, dahil sa kanilang paniniwalang sila ay nakahihigit sa ibang mga bansa, inaasahan nilang ang propetang ito ay magmumula sa kanilang sariling lahi.

Tunay nga, ang pagdating ng Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, ay nagdulot ng matinding pananabik sa mga Hudyo na naghihintay ng isang Mesiyas/Tagapagligtas. Kaya naman, nang lumipat ang Propeta sa Medina, ang mga Hudyo mula sa iba't ibang rehiyon ay sumulat ng mga liham sa mga Hudyo ng Medina o pumunta mismo upang itanong kung siya ba ang hinihintay nilang Mesiyas. Nang malaman ng mga Hudyo sa Medina na ang Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, ay hindi mula sa angkan ng Israel kundi mula sa lahi ni Ismael, negatibo ang kanilang naging sagot sa mga katanungang ito at pinayuhan ang kanilang mga kapanalig na manatili sa kanilang dating paniniwala.

Ibinubunyag ng Qur'an ang masamang pag-uugali ng mga Hudyo at Kristiyano sa usaping ito:

“Yaong mga Aming pinagkalooban ng Aklat ay nakikilala siya [ang Propeta Muhammad] gaya ng pagkakakilala nila sa kanilang sariling mga anak. Subalit tunay na may isang pangkat sa kanila na nagtatago ng katotohanan, kahit na ito’y kanilang nalalaman.” (Al-Baqarah, 146)

Ang mga Hudyo, na natutunan ang tungkol sa mga katangian ng Propeta Muhammad mula sa kanilang mga kasulatan, ay matiyagang naghihintay sa kanyang pagdating. Sa tuwing nagkakaroon ng alitan sa pagitan ng mga pagano ng Medina mula sa mga tribong Aws at Khazraj at ng mga Hudyo, sinasabi ng mga Hudyo: “Malapit nang isugo ang isang propeta. Napakalapit na ng kanyang pagdating. Kapag dumating na ang propeta, susundan namin siya, at tulad ng ginawa sa mga tao ng ‘Aad at

Thamud, lilipulin namin kayo at buburahin ang inyong lahi!” (Ibn al-Athir, al-Kamil, II, 95-96)

Sa ikasampung taon ng misyon ng Propeta, anim na tao mula sa Medina ang pumunta sa Mecca. Ipinahayag sa kanila ng Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, ang ilang talata mula sa Qur’an at ipinaliwanag ang Islam. Sinabi nila, “Saksi ang Diyos, ito ang propetang sinasabi ng mga Hudyo! Huwag nating hayaan na maunahan tayo ng mga Hudyo sa paniniwala sa kanya!” At dahil dito, niyakap nila ang Islam⁸⁰.

Ayon sa salaysay ni Safiyyah bint Huyayy, asawa ng Propeta, nang dumating ang Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, sa nayon ng Quba sa kanyang paglipat, agad na nagtungo roon ang kanyang ama na si Huyayy bin Akhtab, isang Hudyo, kasama ang kanyang tiyuhin na si Abu Yasir. Pagbalik nila sa kanilang tahanan pagsapit ng paglubog ng araw, sila ay labis na pagod at malungkot. Tinanong ni Abu Yasir ang kanyang kapatid, “Siya ba ang hinihintay na Propeta?” Sumagot si Huyayy, “Oo, sa ngalan ng Diyos, siya nga!” Muling nagtanong si Abu Yasir, “Sigurado ka bang siya ang propetang ito? Nasuri mo ba ito nang mabuti?” Tugon ni Huyayy, “Oo!” Nang tanungin siya ni Abu Yasir, “Kung gayon, ano ang nararamdaman mo para sa kanya?” Sinabi ni Huyayy, “Saksi ang Diyos, habang ako’y nabubuhay, mananatili akong may matinding poot laban sa kanya!” (Abu Nuaym, Dalail, I, 77-78)

Ipinagmamalaki ng mga Hudyo na sila ay nagmula kay Ishaq (as), anak ni Ibrahim (as) at ng kanyang asawang si Sarah, at kay Ya’kob (as), na apo ni Ibrahim (as). Dahil dito, hinamak nila ang mga Arabo, na nagmula naman kay Ismail (as), ang anak ni Ibrahim (as) sa kanyang alipin na si Hagar.

Iniugnay nila ito sa pagpapalayas kay Hagar mula sa tahanan ni Sarah at sa kanyang pagkakatapon sa mga disyerto ng Arabia, dahil si Sarah ay itinuturing na isang malayang babae. Dahil dito, hindi nila matanggap

na ang hinihintay na propeta ay magmumula sa lahi ni Ismail (as). Upang hamakin ang mga Muslim, tinawag nila silang “Ismailis,””Hagarites” (mga anak ni Hagar), o “Saracens” (mga alipin ni Sarah).

Dahil sa matinding pagkiling sa lahi, nabulag ang mga Hudyo at hindi nila nakita ang liwanag ng patnubay na nasa harapan nila.

Gayunpaman, may ilang Hudyo na hindi nagpatali sa kanilang panloob na pagkabulag at nagtaglay ng katarungan at pananaw. Isa sa kanila ay si Abdullah ibn Salam, isang nangungunang iskolar ng mga Hudyo. Dahil sa kanyang pagkamausisa, tinanong niya ang tungkol sa Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, at nang makita niya ang kanyang pinagpalang mukha, sinabi niya, “Ang mukhang ito ay hindi nagsisinungaling!” At dahil dito, niyakap niya ang Islam. (Tirmidhi, Qiyamah, 42/2485; Ibn Majah, At’imah 1, Iqamat 174)

Ngunit sa panahon ng Propeta, ang pinakamalaking pagsalungat na hinarap ng mga Muslim ay nagmula sa mga Hudyo. Ang pagmamataas, kayabangan, at inggit—mga katangiang likas sa kanila—ang naghatid sa kanila mula sa katarungan patungo sa kasamaan. Tinanggihan nila ang katotohanan nang may ganap na kaalaman at nagpakita ng matinding pagkapoot. Tulad ng mga pagano sa Mecca, gumawa rin sila ng mga maling paratang at paninirang-puri laban sa Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan.

Sinubukan nilang patayin ang Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, sa Medina, nakipagsabwatan sa mga kaaway upang sirain ang mga kasunduan at atakihin ang mga Muslim sa labanan, at sinikap nilang pahinain ang mga Muslim sa bawat pagkakataon.

Nag-alok ang mga Hudyo ng malaking halaga ng ginto kay Labed bin Asam, isang bihasa sa panggagaway, upang manggaway laban sa Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan. Tinanggap niya ang alok na ito at nagsagawa ng panggagaway sa Propeta sa pamamagitan ng pagtatali ng mga buhol ayon sa kanyang pamamaraan. Dahil sa epekto ng panggagaway, nagkasakit ang Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang

kapayapaan. Tumagal nang maraming araw ang kanyang karamdaman, at hindi siya nakapagsasalo sa pagkain at inumin.

Ipinabatid ng Allah sa Kanyang Minamahal kung sino ang gumawa ng panggagaway, saan ito isinagawa, at paano ito ginawa. Sina Ali (ra) at Ammar ang inatasang hanapin ang bagay na ginamit sa panggagaway. Sa panahong ito, ipinahayag ni Gabriel ang mga Surah Al-Falaq at An-Nas. Sa bawat pagbigkas ng isang talata, isang buhol ang naluluwagan, at naramdaman ng Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, ang ginhawa na parang nalaglag ang isang mabigat na tanikala mula sa kanya.

Gayunpaman, hindi kailanman hinarap ng Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, si Labed na nagtangkang pumatay sa kanya, ni hindi niya binanggit ang kanyang kasalanan⁸¹.

Samantala, noong isilang ang Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, natapos na ng mga Hudyo ang pagsulat ng Talmud, na isang komentaryo sa Torah. Dahil dito, hindi na nila maaaring ipasok ang parehong paninirang-puri at paglapastangan laban sa Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, sa Talmud.

Subalit, matapos ang kanyang kapanahunan, ipinagpatuloy ng mga Hudyong historyador at mga relihiyosong pantas ang ganitong tradisyon sa kanilang mga aklat.

Tulad ng ginawa nila sa Torah, sinadya nilang baluktutin ang mga konsepto na may kaugnayan sa Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, at sa Islam sa pamamagitan ng pagpapalit ng mga titik, pagbabago ng baybay at pagbigkas ng ilang salita, at paggamit ng simpleng paglalaro ng mga salita—patuloy nilang ibinubuhos ang kanilang poot at hinanakit. Dahil ang wikang Hebreo at Arabe ay kabilang sa parehong pamilya ng wika, bagaman may pagkakaiba sa ilang titik, magkatulad ang pagbigkas ng ilan sa mga salita. Sinamantala ito ng mga Hudyo

upang sadyang ibahin ang pagbigkas at baybay ng mga konseptong may kaugnayan sa Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, at sa Islam.

Halimbawa, sinadya nilang isulat at bigkasin ang marangal na pangalan ng Propeta Muhammad Mustafa bilang “Mahmit,” “Mahomat,” o “Mahomati” sa halip na “Muhammad,” upang siya’y lapastanganin at hamakin. Gayunman, sa kanilang sariling alpabeto, lahat ng titik na kinakailangan upang isulat nang tama ang pangalang “Muhammad” ay naroroon.

Sa parehong malisyosong layunin, sinadya rin nilang isulat at bigkasin ang salitang “Rasul” bilang “pasul,” na bagaman magkatunog, ay nangangahulugang “mapanlinlang” o “di-tunay na propeta.”⁸²

Isang insidente mula sa panahon ng Propeta Muhammad Mustafa ang nagpapakita ng tipikal na paraan ng pagpapahayag ng mga Hudyo ng kanilang pagkapoot sa kanya:

Isang pangkat ng mga Hudyo ang lumapit sa Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan. (Ginaya nila ang pagbating Muslim na “As-salamu alaykum”) ngunit sinadya nilang sabihin ang “As-samu alaykum!” na ang kahulugan ay “Nawa’y mapasa-iyong kamatayan!”

Si Aisha (ra), ang asawa ng Propeta, na nakaunawa ng kanilang panlilinlang, ay sumagot mula sa likod ng tabing, “Nawa’y mapasa-inyong kamatayan! Nawa’y sumpain kayo ng Allah at maipataw sa inyo ang Kanyang poot!”

Ngunit ang Propeta Muhammad Mustafa, na isinugo upang ganap na maisakatuparan ang mabuting asal, ay namagitan at nagsabi, “Maging mahinahon ka, O Aisha! Pakitunguhan sila nang may kabaitan at paggalang! Iwasan ang pagiging marahas at masasamang salita.”

82. Nuh Arslantaş, Yahudilere Göre Hz. Muhammed ve İslâmiyet, İbrânice Tarih Kitapları Açısından Bir İnceleme, p. 89-99 (Propeta Muhammad at Islam Ayon sa mga Hudyo: Isang Pagsusuri Mula sa Pananaw ng mga Aklat ng Kasaysayan ng Hebreo pahina 89-99).

Nagtanong si Aisha (ra), “Hindi mo ba narinig ang sinabi nila?”

Sumagot ang Propeta Muhammad Mustafa, “Hindi mo ba narinig ang sagot ko sa kanila? Simple ko lamang ibinalik ang kanilang sinabi sa pamamagitan ng pagsabi, ‘At gayundin sa inyo: Nawa’y mapasa-inyo ang kamatayan!’ Ang aking panalangin laban sa kanila ay tatanggapin, ngunit ang kanilang panalangin laban sa akin ay hindi tatanggapin.” (Bukhari, Adab, 38)

Dagdag pa rito, sa ilan sa kanilang mga kasulatan, inangkin ng mga Hudyo ang mga walang kabuluhang pahayag laban sa Propeta Muhammad Mustafa. Ayon sa kanila, siya umano ay isang kardinal mula sa Roma, o kaya’y, sa pagtukoy kay Monghe Bahira, ang kanyang mga pananaw ay malapit sa Islam at ginagaya lamang niya ang mga Hudyo.

Pagdating sa konsepto ng pagkapropeta sa Kristiyanismo, may malaking paglihis mula sa pagkaunawa ng mga naunang banal na relihiyon. Bagaman ang Diyos ang ipinakilala bilang pinagmulan ng banal na paghahayag, si Hesukristo ay binigyan ng awtoridad na lampas sa isang propeta—ipinakita siya bilang isang buhay na pahayag kung saan nananahan ang Diyos Mismo, at sa huli, itinampok bilang isang banal na katauhan kung saan ang kanyang mga apostol ay kumilos bilang mga propeta sa kanyang pangalan.

Kaya naman, ang propeta ay itinaas sa antas ng pagka-Diyos, at ang kanyang mga alagad, na dating nangangaral sa kanyang pangalan, ay itinalaga rin bilang mga propeta sa pamamagitan niya. Sa Bagong Tipan, may mga indibidwal na nag-aangking sila ay mga propeta at inilarawan kung paano sila hinirang mismo ni Hesukristo bilang mga propeta.

Isang kakaibang pagsalungat na kanilang itinuturing na Diyos si Hesus, habang sa mismong mga Ebanghelyo ay malinaw na ipinapakita na siya ay isang propeta. Sa katunayan, sa Ebanghelyo ni Marcos, ito ay isinasaad:

“Sinabi ni Hesus sa kanila, ‘Ang isang propeta ay iginagalang kahit saan maliban sa kanyang sariling bayan, sa kanyang mga kamag-anak, at sa kanyang sariling tahanan.’” (Marcos 6:4)

At sa Ebanghelyo ni Mateo:

“Ang tumatanggap sa inyo ay tumatanggap sa akin, at ang tumatanggap sa akin ay tumatanggap sa nagsugo sa akin. Ang sinumang tumanggap sa isang propeta dahil siya ay isang propeta ay tatanggap ng gantimpala ng isang propeta...” (Mateo 10:40-41)

Ang pagbibigay ng pagka-Diyos kay Hesus ng mga Kristiyano ay bunga lamang ng kanilang kamangmangan at kapabayaan. Si Hesukristo mismo ay hindi kailanman nagbukas ng kahit anong pintuan para sa ganitong paniniwala. Ipinahayag ng Makapangyarihang Allah ang katotohanang ito sa Quran:

“At [alalahanin ang Araw] kung kailan sasabihin ng Allah, ‘O Hesus, Anak ni Maryam, ikaw ba ay nagsabi sa mga tao, “Ituring ninyo ako at ang aking ina bilang mga diyos maliban sa Allah?””

Siya ay magsasabi, “Kaluwalhatian sa Iyo! Hindi ko kailanman masasabi ang isang bagay na wala akong karapatang sabihin. Kung sinabi ko man ito, tiyak na malalaman Mo. Nalalaman Mo kung ano ang nasa aking sarili, at hindi ko nalalaman kung ano ang nasa Iyo. Tunay na Ikaw ang Ganap na Nakakaalam ng mga nakalingid.” (Al-Ma’idah: 116).

“Wala akong sinabi sa kanila maliban sa ipinag-utos Mo sa akin—na sambahin nila ang Allah, ang aking Panginoon at inyong Panginoon. At ako ay saksi sa kanila habang ako ay kasama nila; ngunit nang kunin Mo ako, Ikaw ang Tagapagbantay sa kanila, at Ikaw ang Saksi sa lahat ng bagay.” (Al-Ma’idah: 117).

Samantala, bagama’t tinatanggap ng mga Kristiyano ang Lumang Tipan, naniniwala rin sila sa lahat ng mga propetang binanggit dito, tulad nina Moises, David, at Solomon. Sa Bagong Tipan, may mga sanggunian rin sa mga propetang ito mula sa Lumang Tipan.

Bukod pa rito, hindi tulad ng mga Hudyo, tinatanggap din ng mga Kristiyano ang pagiging propeta nina Zacarias at ng kanyang anak na si Juan Bautista. Tulad ng sa Lumang Tipan, binabanggit din sa Bagong Tipan ang pag-iral ng mga babaeng propeta.

Bagama't naniniwala ang mga Kristiyano sa lahat ng mga propetang binanggit sa Lumang at Bagong Tipan, naniniwala rin sila na ang Espiritu Santo ay nagpahayag ng mensahe sa ilang indibidwal na hindi mga propeta. Ito ay dahil naniniwala sila na ang mga may-akda ng Ebanghelyo ay nasa ilalim ng proteksyon ng Diyos at ng Espiritu Santo, kaya tinatanggap nila ang kanilang isinulat bilang totoo at inihayag na kapahayagan.

Tungkol naman sa paniniwala ng mga Kristiyano hinggil sa Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, masasabi natin ang mga sumusunod:

Parehong ang mga Hudyo at Kristiyano, bagama't inaasahan at hinihintay ang pagdating ng Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, batay sa mga natitirang bakas ng katotohanan sa kanilang mga kasulatan, ay nagbago ng kanilang saloobin matapos niyang dumating. Nang makita nilang hindi siya nagmula sa kanilang lahi, sila ay nainggit at tumalikod sa kanya.

Ipinapaalam sa atin ng Diyos ang kanilang kalagayan sa Quran:

“Tunay na ang relihiyon sa paningin ng Allah ay Islam. At ang mga binigyan ng Kasulatan ay hindi nagkaiba-iba maliban lamang matapos dumating sa kanila ang kaalaman—dahil sa pagkainggit at pagkamuhi sa isa't isa. At sinumang hindi maniwala sa mga talata ng Allah, tunay na ang Allah ay mabilis sa pagtutuos.” (Aal-Imran: 19)

Hindi lamang nainggit at nagkaroon ng hindi pagkakasundo ang mga Tao ng Aklat, kundi binago rin nila ang mga bahagi ng kanilang kasulatan na nagbabalita sa pagdating ng huling propeta. Tunay nga, may ilang Kristiyano at Hudyo na, matapos basahin ang mga bahaging ito, ay napagtanto ang katotohanan at yumakap sa Islam. Halimbawa, si Salman Al-Farisi, na dating isang Zoroastriano bago naging Kristiyano, at

maraming kilalang personalidad tulad ng Abyssinian Negus Ashama, ay buong puso at taimtim na yumakap sa Islam sa ganitong paraan.

Sinasabi sa isang marangal na talata: “Mayroon sa mga Tao ng Kasulatan na naniniwala sa Allah, sa inihayag sa iyo, at sa inihayag sa kanila, at sila’y nagpapakumbaba sa Allah...” (Aal-Imran: 199)

Maging ang Emperador ng Byzantine na si Heraclius, nang marinig ang balita tungkol sa pagdating ng Propeta at malaman ang kanyang mga katangian, ay napuno ng sigla at sinabi sa pinagpalang sugo ng ating Propeta:

“Kung alam ko lang na maaabot ko siya, titiisin ko ang matinding paghihirap upang makatagpo siya. Kung nasa harapan ko siya, huhugasan ko ang kanyang mga paa.” (Bukhari, Simula ng Paghahayag, 6)

Gayunpaman, sa kabila ng kanyang malalim na pagkaunawa sa katotohanan, hindi nagbalik-loob si Heraclius sa Islam dahil sa takot sa panggigipit ng kanyang kapaligiran.

Ang mga Kristiyano at Hudyo na nakasaksi ng ganitong mga pangyayari ay nagsimulang mangamba na balang araw ay magbalik-loob sa Islam ang lahat ng kanilang mga kapanalig sa pananampalataya. Upang maiwasan ito, binago nila ang mga kasulatan sa kanilang sariling mga aklat na nagpopropesiya sa pagdating ng Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan. Sinimulan nilang ipahayag na walang anumang pahiwatig ng gayong propesiya sa Torah at sa Ebanghelyo, at na ang tinutukoy sa mga hulang ito ay si Hesukristo na muling babalik, habang si Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, ay inilarawan bilang Antikristo o huwad na Mesiyas.

Gayunpaman, malinaw na ipinahayag ng Quran ang katuparan ng mga hulang ito patungkol sa Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan:

“At [banggitin mo] nang sabihin ni Hesus, anak ni Maria, ‘O mga anak ni Israel, katotohanang ako ay sugo ng Allah sa inyo, pinagtitibay ang nauna sa akin mula sa Torah at nagdadala ng magandang balita ng isang

sugo na darating pagkatapos ko, na ang pangalan ay ‘Ahmad.’ Ngunit nang dumating siya sa kanila na may dalang malinaw na mga patunay, kanilang sinabi, ‘Ito ay malinaw na salamangka.’” (As-Saff: 6)

Kahit sa kasalukuyang tiwaling bersyon ng Torah at iba pang aklat ng Lumang Tipan, may mga nakasulat pa rin tungkol sa isang “sugo” o “tagapagligtas” na darating. Ipinapaliwanag ito ng mga Hudyo bilang tumutukoy sa Mesiyas ng mga Hudyo, na manggagaling sa lahi ni David at darating sa katapusan ng panahon upang iligtas sila; samantalang ang mga Kristiyano ay naniniwalang ito ay tumutukoy kay Hesus.

Gayunpaman, kahit na binago ang kanilang mga kasulatan, sinusuportahan pa rin ng mga pahayag na ito ang nabanggit na talata mula sa Qur’an. Napatunayan sa kasaysayan na ang inaasahang Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, ay dumating at ganap na natupad ang kanyang misyon.

Tungkol sa paksang ito, isinasaad sa bahagi ng Deuteronomio sa Torah: “Magbabangon ako para sa kanila ng isang propetang tulad mo mula sa kanilang mga kapatid; ilalagay ko ang aking mga salita sa kanyang bibig, at ipapahayag niya sa kanila ang lahat ng aking iuutos sa kanya. Sinumang hindi makinig sa aking mga salita na sasabihin ng propetang ito sa aking pangalan, ako mismo ay pananagutin siya.» (Deuteronomio 18:18-19)

Ipinaliwanag ni Rahmatullah al-Hindi, ang may-akda ng *Izhar-ul-Haq*, na ang mga salitang ito ay sinabi ng Diyos kay Moises, na mula sa mga Israelita, at na ang “mga kapatid” ng mga Israelita ay ang mga Ismaelita, o ang mga Arabo. Dahil si Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, ay nagmula sa mga Ismaelita, ibig sabihin, sa mga Arabo, ang hulang ito ay tunay ngang natupad. Mula mismo sa kanilang mga aklat, malinaw niyang ipinakita kung paano maling naunawaan ng mga Hudyo at Kristiyano ang hulang ito, kahit na ang paliwanag ay hayag sa kanilang sariling mga kasulatan⁸³.

Muli, sa Torah ay mababasa: “Ang Panginoon ay dumating mula sa Sinai at bumungad sa kanila mula sa Seir; siya ay nagliwanag mula sa Bundok ng Paran.” (Deuteronomio 33:2) Alam na ang Paran sa wikang Hebreo ay pangalan para sa Mecca, at ang pariralang “nagliwanag mula sa Paran” ay tumutukoy sa paghahayag ng Qur’an sa Mecca. Kaya’t sinasabi na ito rin ay isang patunay na ang tinutukoy sa hulang ito sa Torah ay si Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan.

Sa Aklat ng Genesis sa Torah, isinasaad: “Tungkol kay Ismael, ikaw ay Aking dininig; tiyak na pagpapalain Ko siya, pararamihin Ko ang kanyang lahi at lubos na daragdagan ang kanyang bilang. Siya ay magiging ama ng labindalawang pinuno, at gagawin ko siyang isang dakilang bansa.” (Genesis 17:20) Ang pariralang “gagawin ko siyang isang dakilang bansa” ay tumutukoy rin kay Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan. Sapagkat mula sa mga inapo ni Ismael, walang sinuman maliban kay Propeta Muhammad ang lumitaw bilang pinuno ng isang “dakilang bansa”.

Kaugnay nito, mababasa sa Malakias, ang huling aklat ng Lumang Tipan: “Tingnan ninyo, isusugo ko ang aking sugo, na maghahanda ng daan sa harapan ko.” (Malakias 3:1) “Tingnan ninyo, isusugo ko sa inyo ang propetang si Elias bago dumating ang dakila at kakila-kilabot na araw ng Panginoon.” (Malakias 4:5) Ayon sa ilang iskolar ng Islam, si Elias na binanggit dito ay maaari ring tumukoy kay Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan.

Ang dakilang iskolar ng Islam na si Rahmetullah al-Hindi ay nagsabi na si Propeta Muhammad ay napropesiya o nahulaan sa 18 lugar sa Lumang Tipan at Bagong Tipan, at ipinaliwanag niya ang mga ito nang malawakan⁸⁴.

Sa Ebanghelyo ni Juan, kabanata 14, iniulat na sinabi ni Hesus: “At hihilingin ko sa Ama, at bibigyan niya kayo ng isa pang Tagapagtanggol upang tulungan kayo at makasama ninyo magpakailanman.” (Juan 14:16-17)

84. Tingnan: Rahmetullah al-Hindi, op. cit., vol. 2 (salin ni Ramazan Muslu), p. 231.

Muli, sa kabanata 16 ng Ebanghelyo ni Juan, matatagpuan ang mga sumusunod na pahayag:

“Tunay na sinasabi ko sa inyo, para sa inyong ikabubuti ang aking pag-alis. Sapagkat kung hindi ako aalis, ang Tagapagtanggol (Aliw, Paraclete) ay hindi darating sa inyo; ngunit kung ako ay aalis, isusugo ko siya sa inyo. Marami pa akong sasabihin sa inyo, ngunit hindi ninyo ito kayang tanggapin sa ngayon. Ngunit kapag siya ay dumating, ang Espiritu ng katotohanan, papatnubayan niya kayo sa lahat ng katotohanan. Hindi siya magsasalita mula sa kanyang sarili; kundi sasabihin niya lamang ang kanyang narinig, at ipapahayag niya sa inyo ang mga darating na bagay.” (Juan 16:7-9, 12-13)

Tunay nga, sa Qur'an, nakasaad ang tungkol kay Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, ang sumusunod:

“Hindi siya nagsasalita mula sa [sariling] pagnanasa. Wala siyang sinasabi kundi ang ipinahayag sa kanya bilang rebelasyon.” (An-Najm, 53:3-4)

“...Ako ay sumusunod lamang sa ipinahayag sa akin...” (Al-An'am, 6:50; Yunus, 10:15; Al-Ahqaf, 46:9)

Ang salitang Paraclete ay may kaugnayan sa salitang “hamd” sa wikang Arabe. May ilang Kristiyano na nagsalin nito bilang “muhallis” (tagapagligtas); samantalang ang iba ay nagpaliwanag nito bilang “hammâd” at “hamîd.” Dahil dito, malinaw na ang salitang Paraclete ay nagpapahiwatig ng mga pangalang Ahmed at Muhammad.

Sa kabanata 97 ng Ebanghelyo ni Bernabe, may isang sipi na nagsasaad:

“Nang tanungin ng mga apostol, “Ano ang pangalan ng Mesiyas, at paano namin makikilala ang kanyang pagdating?” Sinabi ni Hesus sa kanila:

“Ang pangalan ng Mesiyas (Sugo) ay may kahanga-hangang kagandahan. Noong nilikha ng Diyos ang kanyang liwanag, ibinigay Niya

sa kanya ang pangalang ito at inilagay siya sa kaluwalhatian ng langit. Pagkatapos, Kanyang sinabi:...”

“Para sa iyong kapakanan, Aking nilikha ang Paraiso, ang mundo, at maraming mga nilalang. Aking ibinibigay ang lahat ng ito bilang regalo sa iyo. Sinumang magpupuri sa iyo ay tatanggap ng pagpapala mula sa Akin; at sinumang magtatakwil sa iyo ay Aking isusumpa. Isusugo Kita sa mundo bilang Aking Sugo. Ang iyong mga salita ay magiging dalisay na katotohanan. Ang lupa at ang langit ay maaaring maglaho, ngunit ang iyong pananampalataya ay mananatiling walang hanggan. Ang kanyang pangalan ay Ahmad.”

Nang marinig ito, itinaas ng mga sumasampalataya sa paligid ni Hesus ang kanilang mga tinig:

„O Ahmad! Halina agad upang iligtas ang mundo!⁸⁵»

Nagbabala ang Makapangyarihang Allah sa mga Tao ng Aklat sa Qur'an:

“O mga Tao ng Kasulatan, bakit ninyo inililihim ang katotohanan gayong alam ninyo ito?” (Aal-Imran: 70)

“O mga Tao ng Aklat! Bakit ninyo hinahaluan ng kasinungalingan ang katotohanan at itinatago ito nang may kaalaman?” (Aal-Imran: 71)

“Sabihin mo, ‘O mga Tao ng Kasulatan! Bakit ninyo hinahadlangan ang mga sumasampalataya mula sa Daan ng Allah—pagsisikap ninyong gawing baluktot ito—gayong kayo mismo ay saksi sa katotohanan nito? At kailanman ay hindi lingid sa Allah ang inyong ginagawa.” (Aal-Imran: 99)

Ang katotohanang itinago at ipinagkaila ng mga Tao ng Kasulatan, sa kabila ng kanilang kaalaman, ay na ang kanilang relihiyon ay binago at nalihis mula sa orihinal nitong anyo. Dahil dito, isinugo ng Allah ang huling banal na aklat, ang Qur'an, at ang huling propeta, si Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan.

85. Para sa mga katulad na pahayag, maaaring tingnan ang mga kabanata 41 at 97 ng Ebanghelyo ni Bernabe.

Bagaman hindi nila ipinahahayag ang katotohanang ito, ipinahayag ng Makapangyarihang Allah ang kanilang malungkot na kapalaran dahil sa kanilang ginawa:

“Kahabag-habag ang kapalit na kanilang tinanggap para ipagbili ang kanilang mga kaluluwa — itinakwil nila ang paghahayag ng Allah at kinapootan ang Allah dahil sa pagbibigay Niya ng Kanyang biyaya sa sinumang Kanyang nais sa Kanyang mga alipin! Sila ay nagdulot sa kanilang sarili ng galit sa ibabaw ng galit. At ang gayong mga di-naniniwala ay magdurusa ng isang kahihyan at matinding parusa.” (Al-Baqarah: 90)

“Tunay na ang mga naglilihim ng ipinahayag Namin mula sa mga malinaw na katibayan at patnubay, matapos Namin itong gawing hayag sa mga tao sa Kasulatan—sila ay isinumpa ng Allah at isinumpa ng lahat ng sumusumpa.” (Al-Baqarah: 159)

“Tunay na ang mga nagpapalit ng tipan ng Allah at ng kanilang mga panunumpa para sa isang munting kapakinabangan ay walang bahagi sa Kabilang Buhay, at ang Allah ay hindi makikipag-usap sa kanila ni titingnan sila sa Araw ng Muling Pagkabuhay, ni hindi Niya sila lilinisin; sa halip, sila ay magkakaroon ng matinding parusa.” (Al-Baqarah: 174)

Sa kabuuan, tulad ng mga Hudyo, ang mga Kristiyano ay nagkaisang tutulan at labanan si Propeta Muhammad at ang Islam gamit ang mga walang basehan, hindi tumpak, binago, mapanirang, at mapoot na argumento. Hinamon nila ang mga Muslim na magbigay ng patunay para sa pagiging propeta ni Muhammad.

Narito ang isang mahalagang halimbawa:

Ipinaliwanag ni Fakhr al-Din al-Razi sa kanyang tafsir (paliwanag sa Qur'an) ang talata: “At sinumang makipagtalo sa iyo matapos dumating sa iyo ang kaalamang ito...” (Aal-Imran: 61) Ganito ang kanyang paglalahad:

“Habang ako ay nasa Khwarazm, ipinaalam sa akin na may isang Kristiyanong nag-aangking may malawak at malalim na kaalaman sa mga usaping pangrelihiyon na dumating. Pinuntahan ko siya, at nagsimula kaming mag-usap. Tinanong niya ako:”

“Ano ang patunay na si Muhammad ay isang propeta?” Sumagot ako ng ganito:

Kung paanong may mga himalang naganap sa kamay nina Moises, Hesus, at iba pang mga propeta, ganoon din, ayon sa mga salaysay, may mga himalang naganap sa kamay ng Propeta Muhammad. Kung ating itatanggi o tatanggapin ang pinagkasunduan (*tawatur*), at sasabihin nating, “Ang isang himala ay hindi nagpapatunay ng katotohanan,” kung gayon ay mawawalan din ng bisa ang pagiging propeta ng ibang mga propeta. Subalit kung ating tatanggapin na ang pinagkasunduan ay totoo, na ang mga himala ay patunay ng katotohanan, at kapwa ito matatagpuan sa Propeta Muhammad—dahil ang pagkakapantay ng katibayan ay nangangailangan ng pagkakapantay sa pinatutunayan—kung gayon, nagiging kinakailangan ang pagtanggap sa pagiging propeta ni Propeta Muhammad.⁸⁶”

Sa kabilang banda, mula sa Gitnang Panahon hanggang sa makabagong panahon, may ilang makatarungang iskolar at intelektwal na, bagamat kakaunti, ay tumanggap ng patnubay mula sa Islam, tulad ni Roger Garaudy. Bukod dito, may ilang Kristiyano, partikular ang ilang Orientalista, na humanga at nagpahalaga kay Propeta Muhammad dahil sa mga dakilang sibilisasyong itinayo ng mga Muslim sa kasaysayan, kapwa sa larangan ng politika at militar⁸⁷.

Gayunpaman, ang mga pangyayaring walang alinlangang umabot sa rurok ng pagkapoot at pag-aalipusta kay Propeta Muhammad at sa Islam sa Kristiyanong Kanluran ay ang mga Krusada. Sa simula, lahat ng pinunong pangrelihiyon ng Kristiyanismo, lalo na ang Papasiya, ay nag-udyok sa mga tao na magpunta sa digmaan sa pamamagitan ng paggawa

86. Rahmatullah al-Hindi, Izhar al-Haq, (salin: Ali Namli), c. 1, p. 457-458, ISAM Yay. Ankara 2020.

87. Halimbawa, si Montgomery Watt ay itinuring na pinakamahalagang kinatawan ng moderatong pananaw tungkol sa imahe ni Propeta Muhammad noong ika-20 siglo. Bagamat hindi siya Muslim, sumulat siya ng mga akdang maaaring tawaging obhetibo, na taliwas sa may kinikilingan at mapanirang pananaw ng Kanluran tungkol kay Propeta Muhammad. Marami rin sa kanyang mga aklat ang naisalin sa wikang Turkish.

ng walang basehang paratang at akusasyon laban sa Islam at kay Propeta Muhammad. Nilinlang nila ang mga mangmang na masa gamit ang kasinungalingan at paninirang-puri upang ipaglaban at mabawi ang mga banal na lugar mula sa mga Muslim.

Halimbawa, bago magsimula ang mga Krusada, si Papa Urban II ay nagsagawa ng maiinit na sermon na nagdungis sa imahe ng mga Muslim, na siyang nagbigay daan sa paglikha ng isang sikolohikal na batayan para sa mga pagpatay at masaker na isinagawa ng mga Krusador.

Ang historikal na pundasyon ng '*proyeklong Islamophobia*', na nagsimula kay Juan ng Damasco (John the Damascene, 649-749 C.E.), isang Kristiyanong iskolar na namuhay sa mga lupain ng mga Muslim, ay nagpatuloy sa panahon ng mga Krusada. Sa kasalukuyan, ito ay muling binubuhay at pinalalaganap sa buong mundo sa pamamagitan ng Kanluran. Ang mga pagkiling at kasinungalingan laban sa Islam ay may ugat na mahigit isang libong taon na ang nakalipas. Ang mga alingawngaw ng pagkapoot na ito ay makikita rin sa panitikang Kristiyano. Halimbawa, si Dante Alighieri, ang tinaguriang intelektwal ng Humanistang Renasimyento na ipinagmamalaki ng mga Kanluranin, ay inilalarawan si Propeta Muhammad—nawa'y huwag ipahintulot ng Diyos—bilang isang kaawa-awang nilalang na naglalakad sa Impiyerno sa kanyang tanyag na akdang "*Divine Comedy*".

Ang '*cartoon crisis*' na lumaganap sa Europa ilang taon na ang nakalilipas at ang patuloy na pagdami ng mga krimen ng poot laban sa mga Muslim sa bawat araw ay malinaw na patunay na ang matagal nang pagkapoot sa Islam, na malalim na nakatanim sa kultura ng Kanluran, ay patuloy na umiiral. Samantala, sinimulan ng Simbahang Katoliko sa pamamagitan ng Ikalawang Konseho ng Vaticano (1962-1965) ang kilalang '*interfaith dialogue*' o proyekto ng diyologo sa pagitan ng mga relihiyon upang palakasin ang ugnayan nito sa iba pang mga pananampalataya.

Sa loob ng balangkas na ito, inilarawan nila ang mga Muslim bilang mga taong naniniwala sa Nag-iisang Diyos tulad ni Propeta Abraham, may pananampalataya sa Kabilang Buhay, nagpapahalaga sa mabuting asal, at

niluluwalhati ang Diyos sa pamamagitan ng pagsamba. Ipinahayag din nila ang ilang pananaw na nagsasaad na si Propeta Muhammad ay may ginampanang papel na kahalintulad ng mga propeta sa Lumang Tipan at isa sa mga matagumpay na pinuno sa kasaysayan ng mundo.

Gayunpaman, hindi nila kailanman tinanggap si Propeta Muhammad bilang isang tunay na propeta na tumanggap ng paghahayag mula sa Diyos. Ang pananaw na ito ng *“diyologo”* ay hindi nagtagal, at ang kanilang tunay na layunin ay agad na nabunyag.

Sa katunayan, noong 2006, si Papa Benedict XVI, sa isang talumpati sa Alemanya, ay ipinahayag ang kanyang pagkamuhi kay Propeta Muhammad sa pamamagitan ng pagsipi kay Emperador Manuel II Palaiologos ng Imperyong Byzantium:

“Ipakita mo sa akin kung ano ang dinala ni Muhammad na bago, at makikita mo lamang ang mga bagay na masama at di-makatao, tulad ng kanyang utos na ipalaganap ang pananampalatayang kanyang ipinangaral sa pamamagitan ng espada... Ang pagpapalaganap ng pananampalataya sa pamamagitan ng dahas at pananakot ay sumasalungat sa likas na katangian ng Diyos at ng kaluluwa.⁸⁸»

Ang ganitong uri ng walang basehan at hindi makatarungang pananaw laban kay Propeta Muhammad—na isinugo bilang habag sa lahat ng nilalang—ay malinaw na bunga lamang ng masamang hangarin at panibugho. Sinumang may patas at may makatarungang pang-unawa sa Islam at sa marangal nitong Propeta ay nakababatid nito.

88. <https://www.bbc.com/news/world-europe-21417767>

5. PANINIWALA SA KABILANG BUHAY

Itinakda ng Makapangyarihang Diyos ang limang yugto ng buhay ng tao. Ang una ay ang daigdig ng mga kaluluwa, ang pangalawa ay ang sinapupunan ng ina, ang pangatlo ay ang buhay sa mundo, ang pang-apat ay ang Barzakh o ang daigdig ng libingan, at ang panglima ay ang walang hanggang buhay sa kabilang buhay, na nagtatapos sa Paraiso o Impiyerno.

Sa oras ng kamatayan ng isang tao, nagsisimula ang kanyang buhay sa libingan. Ang libingan ang unang hantungan ng kabilang buhay. Tulad ng paglalarawan ni Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, ito ay maaaring maging “isang hardin mula sa mga hardin ng Paraiso o isang hukay mula sa mga hukay ng Impiyerno.”⁸⁹»

Ang panahong ito, na magtatagal hanggang sa Araw ng Paghuhukom, ay tinatawag na “daigdig ng barzakh.” Gayunpaman, ang ganap na katuparan ng mga yugto at natatanging kalagayan ng buhay sa kabilang buhay ay mangyayari lamang matapos masira ang sistemang umiiral sa mundong ito sa pamamagitan ng Araw ng Paghuhukom.

Kapag hinipan ni Israfil, sa utos ng Allah, ang trumpeta sa unang pagkakataon, magsisimula ang Araw ng Paghuhukom. Sa ikalawang pag-ihip, muling bubuhayin ang lahat ng tao para sa kanilang paghuhukom.

Gaya ng sinabi sa Quran:

“Kapag hinipan ang Trumpeta, mula sa kanilang mga libingan ay magmamadali silang pupunta sa kanilang Panginoon. Sasabihin nila, ‘Sawing-palad tayo! Sino ang bumuhay sa atin mula sa ating himlayan?’ Sasabihin sa kanila, ‘Ito ang ipinangako ng Pinakamaawain, at nagsabi ng katotohanan ang mga sugo.’” (Yasin 51:52)

Ayon sa ilang mga iskolar, bagamat mararanasan ng mga dinaniniwala at mga makasalanan ang pagdurusa sa kanilang mga libingan, ito ay magiging mas magaan kumpara sa matinding parusang naghihintay sa kanila sa kabilang buhay. Dahil dito, ang buhay sa libingan ay inihahalintulad sa pagtulog. Kapag sila ay muling bumangon mula sa kanilang mga libingan, haharap sila sa napakalaking kaparusahan na magpapaiyak sa kanila sa matinding paghihirap.

Bawat isa ay tiyak na haharap sa bunga ng kanilang mabuti o masamang gawa sa mundong ito at sa walang hanggang buhay sa kabilang buhay. Gaya ng sinasabi sa Quran:

“Kaya’t ang sinumang gumawa ng kabutihang kasingbigat ng isang atom ay makikita ito, at ang sinumang gumawa ng kasamaan kasingbigat ng isang atom ay makikita rin ito.” (Al-Zalzalah: 7-8)

Samakatuwid, ang bawat tao ay may tungkuling maging lubhang maingat sa kanilang mga kilos at pag-uugali sa mundong ito.

Pagkatapos ng muling pagkabuhay at paghuhukom, matutupad ang pangako ng Allah, at magsisimula ang buhay sa Paraiso o Impiyerno ayon sa mga gawa ng tao sa daigdig na ito.

Sa Quran, ang paniniwala sa kabilang buhay ay madalas na binabanggit kasabay ng paniniwala sa Allah, na nagbibigay-diin sa kahalagahan nito. Lalo na sa mga huling kabanata ng Quran, paulit-ulit na binibigyang-diin ang paniniwala sa kabilang buhay.

Dahil dito, kapag dumating ang Araw ng Paghuhukom, nakakatakot na mga pangyayari ang magaganap: maghihiwalay ang langit, ang lupa ay matutunaw na parang tinunaw na metal, mawawalan ng liwanag ang

Araw at Buwan, magkakahiwa-hiwalay ang mga bituin, ang mga bundok ay magiging parang ginapayang lana, ang mga dagat ay aapaw at mag-aalab, sisindihan ang Impiyerno, at ang Paraiso ay ilalapit.

Ang mga mata ay mangingislap sa matinding takot, tatakbo ang mga tao upang tumakas ngunit walang matatagpuang kanlungan. Sa kaguluhang ito, mawawalan ng halaga ang mga ari-arian sa mundo. Ang mababangis na hayop ay magsasama-sama. Walang sinuman ang magtatanong tungkol sa kanilang mga mahal sa buhay.

Dahil sa nakabibinging tunog at nakakatakot na lindol, malilimutan ng mga ina ang kanilang mga sanggol, malalaglag ang ipinagbubuntis ng mga babae, at ang mga tao ay malulugmok sa matinding sindak. Ang isang makasalanan, upang makaiwas sa paghihirap ng araw na iyon, ay magiging handang ipagpalit ang kanyang mga anak, asawa, kapatid, at bawat tao sa mundo upang mailigtas ang sarili⁹⁰.

Sa mga unang panahon ng pananampalatayang Hudyo, walang malinaw at tiyak na impormasyon tungkol sa paniniwala sa kabilang buhay. Walang tahasang talata sa Torah tungkol sa buhay na walang hanggan at sa kabilang buhay. Sa halip, ginagamit ang pariralang “nahimlay kasama ng kanilang mga ninuno matapos mamuhay nang ganap” upang ipakita ang kamatayan. (Genesis 47:30; Deuteronomio 31:16)

Kalaunan, sa hanay ng mga Hudyo, nagsimulang pag-usapan ang tanong na “Ano ang mangyayari sa mga patay?” Pinaniniwalaan na ang lahat—mabuti man o masama—ay mapupunta sa isang lugar ng mga patay na tinatawag na ‘Sheol’ pagkatapos ng kamatayan, kung saan magpapatuloy ang kanilang pag-iral at mananatili ang kanilang mga kaluluwa sa libingan.

90. Al-Hajj: 1-2, Al-Maarij: 8-14, Al-Qiyamah: 6-12, At-Takwir: 1-13, Al-Infit- ar: 1-5. Regarding the magnificence of the Doomsday, see also: Ibrahim: 48, Taha, 105-107; Al-Qamar: 7-8, Al-Haqqah: 14-16, Al-Muzammil: 14, Al-Mursalat: 8-11, Abasa, 34-42, Al-Inshiqaq: 1-5, Al-Qariah: 1-5.

Nang lumaon, sa panahon ng pagkakatapon sa Babilonia, at sa impluwensya ng Iran, nagsimulang lumitaw ang ilang paniniwala tungkol sa Araw ng Paghuhukom at muling pagkabuhay sa hanay ng mga Hudyo. Ang paniniwala sa kabilang buhay ay opisyal na binanggit sa mga sumunod na panahon, partikular sa 13 Prinsipyo ng Pananampalataya na binuo ni Maimonides noong ika-12 siglo CE.

Sa Hudaismo, ang mga paksang may kinalaman sa kabilang buhay tulad ng muling pagkabuhay matapos ang kamatayan, Paraiso, at Impiyerno ay pangunahing matatagpuan sa Talmud.

Ayon sa Talmud, ang mga Anak ng Israel ay maninirahan magpakailanman sa Paraiso. Ang mga makasalanang Israelita ay mananatili lamang sa Impiyerno sa loob ng 12 buwan, at pagkatapos ay makakapasok din sila sa Paraiso.

Samantala, ang mga hindi Hudyo ay mapupunta sa Impiyerno at sasailalim sa walang hanggang pagdurusa. Ito ay dahil, ayon sa pananaw ng mga Hudyo, ang mga hindi Hudyo ay walang halaga sa paningin ng Diyos, si 'Yahweh'.

Subalit, may ilang Hudyo na nagsasabi na ang mga taong sumusunod sa pitong utos na ibinigay kay Noah ay maaari ring tanggapin ng Diyos at maliligtas, bagamat hindi sila kailanman magiging kapantay ng mga Hudyo. Ang mga batas na ito, na tinatawag na Noahide Laws, ay ang sumusunod:

1. Huwag lumapastangan sa Diyos,
2. Huwag sumamba sa mga diyus-diyosan,
3. Huwag mangalunya,
4. Huwag magnakaw,
5. Huwag pumatay,
6. Maging makatarungan,
7. Huwag kumain ng laman mula sa isang hayop na buhay pa nang ito ay putulin.

Dahil dito, may ilang mga iskolar ng relihiyong Hudyo na nagsasabing ang mga Kristiyano at Muslim ay maaaring maituring na kabilang sa Noahidismo. Gayunpaman, ang mga sumasamba sa mga diyus-diyosan ay hindi kailanman magkakaroon ng bahagi sa kaligtasan at kaligayahan sa Harapan ng Diyos.

Hinubog ng mga Kristiyano ang lahat ng kanilang paniniwala tungkol sa kabilang buhay batay sa kanilang paniniwala na muling babalik si HesuKristo sa mundo. Ayon sa kanila, si HesuKristo, na nabuhay muli at umakyat sa langit pagkatapos ng kamatayan, ay babalik malapit na sa Araw ng Paghuhukom. Pagkatapos nito, ang pagtatatag ng Banal na Kaharian ni Kristo sa Palestina ay magiging tanda ng pagsisimula ng katapusan ng mundo.

Sa hanay ng mga Kristiyano, lalo na sa mga Protestanteng Evangelical, may matinding paghihintay sa pagdating ng Mesiyas sa pagtatapos ng panahon. Lalo na sa kasalukuyan, ang mga Evangelical sa Estados Unidos, na may malaking impluwensya sa midya, politika, at lipunan, ay naniniwala na ang mga pangyayaring inilarawan sa Bagong Tipan, lalo na sa *Aklat ng Pahayag* na isinulat ni Juan, ay magaganap ayon sa pagkakalarawan nito.

Ayon sa kanilang paniniwala, isang serye ng mga kaganapan ang magaganap upang ihanda ang mga tamang kundisyon para sa ikalawang pagdating ng Mesiyas sa mundo—halos parang “pinipilit ang Diyos na isakatuparan ang katapusan ng mundo.”

Batay sa kanilang pananaw, isang matinding kaguluhan at karahasan ang magaganap sa Gitnang Silangan, muling itatayo ang Templo ni Solomon sa Jerusalem, babagsak mula sa langit ang apoy at asupre, at sa rehiyong ito magaganap ang huling dakilang labanan sa pagitan ng mabuti at masama (*Ang Labanan ng Armageddon*).

Pagkatapos nito, bababa mula sa langit si HesuKristo upang mamagitan sa mga kaganapan sa mundo at hatulan ang mga tao bilang

mabuti o masama. Ang masasama ay malilipol, at ang mabubuti (ang mga naniniwala kay Hesus) ay maninirahan sa Kaharian ng Diyos na itatatag ng Mesiyas. Dito magsisimula ang ginintuang panahon (*millennium*), na magtatagal ng isanlibong taon. Sa pagtatapos ng isanlibong taon, silang lahat ay sabay-sabay na aakyat sa banal na kaharian.

Ayon sa ilang Evangelical, bago ang pagbaba ni HesuKristo, gaya ng isinasaad sa mga propesiya ng banal na kasulatan, aagos ang dugo hanggang umabot sa taas ng renda ng mga kabayo. (Pahayag 14:20)

Gayunpaman, kanilang sinasabi na hindi nila mararanasan ang dakilang pangyayaring ito, sapagkat sa panahong iyon, isusuot na nila ang kanilang mga kasuotan ng kawalang-kamatayan at aakyat sa banal na kaharian, kung saan nila pagmamasdan ang mga kaganapan sa mundo mula sa itaas. Ayon sa kanila, sila ang mga hinirang na hindi maapektuhan ng kaguluhan at karahasang magaganap sa daigdig.

Kung isasaalang-alang ang mga kaganapang naganap sa mundong Islamiko, lalo na sa Gitnang Silangan sa loob ng nakalipas na 40-50 taon, mas nauunawaan ang malaking impluwensya ng mga grupong ito sa pandaigdigang politika.

Naniniwala ang mga Kristiyano sa pagkakaroon ng Langit at Impiyerno. Ayon sa Kristiyanismo, ang makatarungang Diyos ay nagbibigay-gantimpala sa bawat mabuting gawa at hindi hinahayaan ang anumang kasamaan na manatiling hindi napaparusahan. Maaaring bigyan ng Diyos ng gantimpala ang ilan sa mabubuting gawa at parusahan ang ilan sa masasamang gawa dito sa mundo, habang ang iba naman ay sa kabilang buhay.

Naniniwala rin ang mga Kristiyano na kapag namatay ang isang tao, lumilisan ang kanyang kaluluwa mula sa katawan. Ang bawat isa ay huhusgahan batay sa kanilang mabubuti at masasamang gawa sa mundo. Pagkatapos ng kamatayan, ang kaluluwa ay hindi na maaaring kumita ng gantimpala o makagawa ng kasalanan.

Sa iba't ibang simbahan ng Kristiyanismo, may magkakaibang paniniwala tungkol sa mga elemento ng kabilang buhay. Halimbawa:

Tiyak na tinatanggap ng Simbahang Katoliko na ang Impiyerno ay walang hanggan, samantalang ang Simbahang Orthodox ay hindi lubos na sumasang-ayon sa paniniwala tungkol sa walang hanggang Impiyerno. Ang mga Protestante naman ay ganap na tinatanggi ang paniniwalang ito.

Samantala, ayon sa mga Katolikong Kristiyano, mahalaga ang paniniwala sa Purgatoryo. Ang Purgatoryo ay isang pansamantalang lugar ng paglilinis ng kaluluwa na hiwalay sa walang hanggang kaparusahan. Sa kabilang dako, hindi tinatanggap ng Simbahang Orthodox ang paniniwala sa Purgatoryo, sapagkat itinuturing nilang taliwas ito sa misyon ng kaligtasan ni Hesus. Ganito rin ang paniniwala ng mga Protestante—tinututulan nila ang konsepto ng Purgatoryo.

Ayon sa mga Kristiyano, ang sinumang hindi tumatanggap sa pagka-Diyos ni HesuKristo ay magdadala ng kasalanang walang hanggan, kaya't hindi na sila maliligtas.

Sa Quran, sinagot ng Allah ang ilang mga pahayag ng Mga Tao ng Aklat (mga Hudyo at Kristiyano) tungkol sa kabilang buhay sa ganitong paraan:

“Sinasabi ng mga Hudyo, ‘Wala sa katotohanan ang mga Kristiyano,’ at sinasabi ng mga Kristiyano, ‘Wala sa katotohanan ang mga Hudyo,’ gayong kapwa nila binabasa ang Kasulatan. Gayundin ang sinabi ng mga nauna sa kanila. Kaya tingnan mo kung paano ang naging kahihinatnan ng mga nagkasala.” (Al-Baqarah: 113-114)

Sabihin mo, ‘O kayong mga Hudyo, kung inaangkin ninyo na kayo lamang ang minamahal ng Allah at walang iba, kung gayon, naisin ninyo ang kamatayan, kung kayo ay nagsasabi ng katotohanan.’ Ngunit hindi nila nanaisin ito kailanman, dahil sa kanilang mga kasalanan. At ang Allah ay may ganap na kaalaman tungkol sa mga makasalanan.” (Al-Jumu’ah: 6-7)

6. KONSEPTO NG KAPALARAN AT TADHANA

Sa Islam, ang kapalaran (*qadar*) ay nangangahulugan na ang Allah, sa Kanyang walang hanggang kaalaman, ay nakababatid at nagtakda ng lahat ng mangyayari mula sa kawalang-hanggan hanggang sa kawalang-hanggan, kabilang ang kanilang oras at lugar, kalidad at dami.

Ang tadhana (*qadha*), sa kabilang dako, ay ang katuparan at paglikha ng itinakda at niloob ng Allah sa kawalang-hanggan sa tamang oras.

Ang paniniwala sa kapalaran at tadhana ay nangangahulugang paniniwala na ang lahat ng bagay—mabuti man o masama, matamis o mapait, kapaki-pakinabang o nakapipinsala—ay umiiral ayon sa kaalaman, kalooban, kapangyarihan, utos, at paglikha ng Allah, at na walang ibang tagapaglikha maliban sa Kanya.

Ang Allah, sa Kanyang walang hanggang at walang limitasyong kaalaman, ay nakababatid kung saan, kailan, at sa anong paraan magaganap ang mga pangyayari. Nais Niya ito ayon sa Kanyang kaalaman, itinatakda ito, at nililikha ito sa tamang oras alinsunod sa pagpili ng Kanyang alipin.

Habang ang mga Katolikong Kristiyano ay may mas deterministikong pananaw tungkol sa kapalaran, naniniwala naman ang mga Orthodox na Kristiyano na ang kalayaan ng tao ay may impluwensya rin sa tadhana.

Bagaman tinatanggap ng Hudaismo at Kristiyanismo na ang kapalaran ay nasa mga kamay ng Diyos, hindi kasama ang paksang ito sa mga pangunahing aral ng pananampalataya bilang 'paniniwala sa tadhana at kapalaran.'

Sa konklusyon, sa mga pangunahing aral ng pananampalataya ng Hudaismo at Kristiyanismo, walang nangingibabaw na paniniwala sa mga aklat, anghel, at kapalaran. Sa halip, ang Kristiyanismo ay nakabatay sa paniniwala na si Hesukristo ay ang Anak ng Diyos at may likas na pagka-Diyos. Ang tiwaling Torah ay hindi binabanggit ang paniniwala sa kabilang buhay.

Ipinapaalam sa atin ng ating relihiyong Islam na lahat ng propeta ay naghatid ng iisang pangunahing aral ng pananampalataya sa mga tao nang walang anumang pagbabago, at walang anumang pag-iiba rito, at na ang mga propeta at banal na kasulatan ay nagpapatibay sa isa't isa⁹¹. Kaya't malinaw na ang mga Hudyo at Kristiyano ay nagsagawa ng malalaking pagbabago sa mga pangunahing aral ng pananampalataya sa kanilang mga banal na kasulatan⁹².

Dapat ding tandaan na ang impormasyong ibinibigay ng Quran tungkol sa pagbabaluktot sa Hudaismo at Kristiyanismo ay hindi isang paratang, akusasyon, o paninirang-puri laban sa mga Tao ng Aklat, kundi isang malinaw na pagpapahayag ng katotohanan.

MGA RITWAL AT PAKIKIPAG-UGNAYAN

Ang pagsamba ay parehong pinakadakilang karapatan ng Allah sa Kanyang mga alipin at ang layunin ng kanilang paglikha. Tunay nga, sinabi ng ating Panginoon: “Hindi Ko nilikha ang jinn at ang sangkatauhan kundi upang sambahin Ako.” (Adh-Dhariyat: 56).

Ang pananampalataya ay hindi lamang tuyong kaalaman at teorya; ito ay nangangailangan ng pagninilay-nilay sa banal na kapangyarihan at kadakilaan na makikita sa Quran at sa sansinukob. Dapat mamuhay ang tao nang may makapangyarihang buhay espiritwal, isagawa ang pagsamba nang may pananabik at pagpapakumbaba, at sa gayon ay mapanatili ang marangal na ugali.

Kung ihahalintulad natin ang pananampalataya sa isang ilawan, ang pagsamba ay parang isang parol na nagpoprotekta rito mula sa pagkalipol sa harap ng iba’t ibang hangin at nagpapalakas ng liwanag nito. Ang tunay na pag-ugat ng pananampalataya sa puso ay nagiging posible rin sa pamamagitan ng pagsamba.

Dahil dito, madalas na binabanggit ang pagsamba at mabubuting gawa kasabay ng pananampalataya sa Quran at sa mga sinabi ng Propeta, sumakanya nawa ang kapayapaan. Ipinapakita rin nito ang mahalagang papel ng pagsamba sa pagpapanatili ng pananampalataya at ang sentrong posisyon nito sa relihiyon.

Ang pagsamba ay may maraming positibong epekto sa espirital na kalagayan ng tao. Ang bawat kilos ng pagsamba ay may natatanging katangian at nagsisilbing espirital na nutrisyon at bitamina para sa kaluluwa.

Ang isang mananampalatayang nagsasagawa ng pagsamba ay nagiging matibay sa espirital at nakakamit ang kapanatagan ng isipan. Hindi siya pinanghihinaan ng loob sa harap ng mga hadlang at pagsubok sa buhay; bagkus, siya ay nagiging mas matatag, matibay, at payapa.

Higit pa rito, sa pamamagitan ng pagsamba, ang isang tao ay naliligtas mula sa labis na pagkahumaling sa materyalismo at makamundong bagay, at umaangat sa espirital na antas upang makamit ang tunay na dangal ng pagiging tao at maging isang malapit na alipin ng Allah.

Dapat tandaan na ang pagsamba ay pangunahing kapakinabangan ng indibidwal. Sapagkat ang Allah ay hindi nangangailangan ng pagsamba o pagsunod ng sinuman. Ang pagsamba ay isang pagpapahayag ng pasasalamat sa Allah para sa di-mabilang na biyaya sa mundong ito at sa kabilang buhay na ipinagkaloob Niya sa atin. Tunay nga, ang isang taong hindi man lamang nagpapahayag ng pasasalamat at pagpapahalaga sa Allah sa pamamagitan ng pagsamba, sa kabila ng napakaraming biyayang kanyang tinatamasa, ay tunay na walang utang na loob!

Ang limang haligi ng Islam, na kinikilala bilang limang pangunahing tungkulin sa relihiyon at bumubuo sa batayan nito, ay ang mga sumusunod:

- Pagpapahayag ng pananampalataya na walang ibang Diyos kundi ang Allah at si Muhammad ay Kanyang Sugo,
- Pagsasagawa ng mga pagdarasal (Salah),
- Pagaayuno (Sawm),
- Pagbibigay ng kawanggawa (Zakat),
- Pagsasagawa ng Hajj.

Walang higit na kasiyahan at dangal kaysa sa pagiging alipin ng Allah. Ang tunay na paglilingkod ay nangangahulugan ng pagsunod sa lahat ng utos at pagbabawal ng Allah upang makamitan ang kaligayahan sa mundong ito at sa kabilang buhay.

Ang Islam ay hindi lamang isang damdamin na dapat manatili sa puso. Sapagkat ang isang katotohanang nananatili lamang sa antas ng damdamin at kaisipan—kahit gaano pa ito kataas—ay may maliit na halaga kung hindi ito isinasabuhay sa isang aktibong anyo. Kung ang isang tao ay hindi ipinapahayag ang kanyang paniniwala at pagmamahal sa katotohanan sa pamamagitan ng kanyang dila, at hindi niya ito isinasabuhay sa kanyang mga gawa, unti-unting manghihina ang kanyang paniniwala at pagmamahal dito. Samakatuwid, ang Islam ay hindi lamang binubuo ng mga teoretikal at paniniwalang prinsipyo kundi mayroon ding mga praktikal na alituntunin. Hindi tulad ng binaluktot na Kristiyanismo, ang Islam ay hindi isang sistemang nagkukulong sa relasyon ng alipin at Allah sa puso lamang, na walang impluwensya o aplikasyon sa iba pang larangan ng buhay. Sa halip, ito ay isang pananaw sa mundo na sumasaklaw sa lahat ng aspeto ng buhay.

Mula sa personal at pang-araw-araw na buhay hanggang sa buhay-pamilya, mula sa pakikitungo sa mga kamag-anak at kapitbahay hanggang sa mga gawaing pangkalakalan at pang-ekonomiya, mula sa edukasyon hanggang sa panlipunang kapayapaan at pagkakaisa—inalalayan ng Islam ang lahat ng tungkulin, pananagutan, at karapatan ng tao. Kasabay nito, mayroon ding itinakdang kaparusahan para sa paglabag sa mga alituntuning ito. Pinangasiwaan ng Islam ang ugnayan ng tao ayon sa liwanag ng Quran at Sunnah, sa lahat ng detalye nito, nang hindi iniwan ang anumang aspeto ng buhay na hindi nabibigyang-gabay.

Dahil dito, ang mga transaksyon (muamalat) ay ang pinakamahalagang aspeto ng Islam kasunod ng pananampalataya at pagsamba. Ang isang Muslim ay may tungkulin na isabuhay ang kanyang personal na buhay ayon sa Islam at isaayos din ang kanyang panlipunang buhay—ang kanyang ugnayan sa ibang tao—ayon sa mga kautusan ng Allah. Kailangan gawin niyang nangingibabaw ang Islam sa bawat aspeto ng kanyang buhay. Ang sinumang hindi magtagumpay dito ay hindi makakamit ang antas ng isang tunay na mananampalataya.

Katotohanan, sinabi ng Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan: “Ang sinumang may masamang pag-uugali ay hindi makakapasok sa Paraiso.” (Tirmidhi, Birr, 29/1946).

Sinabi rin ni Umar (ra): “Huwag ninyong tingnan ang panalangin o pag-aayuno ng isang tao. Sa halip, kapag siya ay nagsasalita, nagsasabi ba siya ng katotohanan? Kapag pinagkatiwalaan siya ng isang bagay, tinutupad ba niya ang tiwala? Mapanuri ba siya sa kung ano ang ipinahihintulot (halal) at ipinagbabawal (haram) sa kanyang pakikitungo sa mundo? Tingnan ninyo ang mga ito.” (Beyhaki, Al-Sunan Al-Kubra, VI, 288; Shuab, IV, 230, 326).

Minsan, may isang taong nagpupuri sa iba sa harapan ni Umar (ra). Tinanong siya ni Umar: “Nakipaglakbay ka na ba kasama ang taong iyong pinupuri?” Sumagot siya: “Hindi.” Muling nagtanong si Umar: “Nakipagkalakalan ka na ba sa kanya?” Muli, ang sagot ay “Hindi.” Nagpatuloy si Umar: “Naging kapitbahay mo na ba siya, at nakasama mo siya sa araw at gabi?” Muli, ang sagot ay “Hindi.” Pagkarinig sa mga sagot na ito, sinabi ni Umar (ra): “Sumpa man sa Allah, na walang ibang diyos maliban sa Kanya, hindi mo talaga kilala ang taong ito!” (Ghazali, Ihya Ulum Al-Din, III, 312).

Sa kabuuan, ang isang tunay na mananampalataya ay hindi lamang dapat maging masigasig sa kanyang pagsamba kundi dapat ding magsumikap sa tamang pag-uugali sa kanyang pakikitungo sa ibang tao. Ang mga alituntunin ng Islam patungkol sa mga transaksyon at pakikisalamuha ay detalyado sa mga aklat ng *Islamic jurisprudence* (fiqh). Sa pamamagitan ng mga alituntuning ito, naiaayos ang mga usaping pang-mundo upang maprotektahan ang parehong Muslim at di-Muslim mula sa kawalan ng katarungan at pang-aapi.

Tulad ng kanilang pagbaluktot sa kanilang paniniwala, binago rin ng mga Hudyo ang kanilang pagsamba ayon sa kanilang makasariling hangarin. Ang Hudaismo ay inilalarawan bilang “isang relihiyon ng mga ritwal.” Ilan sa mga ito ay ang sumusunod:

Pagtutuli ng mga sanggol na lalaki sa ikawalong araw matapos ipanganak

Seremonya ng relihiyosong pagtanggap para sa mga binatang Hudyo (Bar Mitzvah)

Seremonya ng relihiyosong pagtanggap para sa mga dalagang Hudyo (Bat Mitzvah)

Pista ng Bagong Taon (Rosh Hashanah)

Pista na kumakatawan sa paglabas ng mga Israelita mula sa Ehipto (Pesach) at iba pa

Ang pagsamba ng isang indibidwal sa Hudaismo ay nagaganap sa loob ng tahanan, habang ang pagsambang pangkomunidad ay isinasagawa sa mga sinagoga o templo. Ang pinakamahalagang pagsamba sa sinagoga ay ang Sabbath. Ang pinakapangunahing bahagi ng pagsambang ito ay ang pagbubukas ng mga balumbon ng Torah mula sa kanilang mga sisidlan at ang pagbabasa nito ng rabbi. Gayunpaman, walang mahigpit na kaayusan o disiplina sa pagsambang ito. Ang bawat isa ay maaaring lumahok sa banal na paglilingkod ayon sa kanilang nais—ang ilan ay naglalakad-lakad sa templo, nakikipag-usap sa isa’t isa, at maaaring hindi pansinin ang binabasa. Sa katunayan, para sa kanila, ang sinagoga o templo ay higit na isang lugar ng pagtitipon kaysa isang lugar ng pagsamba.

Ang pagsambang pang-Sabbath ay ginaganap tuwing Sabado, at sa araw na iyon, ang mga tao ay dapat lamang maglaan ng oras para sa pagsamba⁹³.

93. Sa Hudaismo, ang ilang anyo ng pagsamba ay nakasentro sa templo. Nang wasakin ng mga Romano ang Templo ni Solomon noong 70 AD, maraming mga ritwal ang nahinto. Halimbawa, ang klase ng mga paring nagsisilbi sa templo ay nawala, ang paghahandog ng mga sakripisyo ay itinigil, ang obligasyong magbigay ng ikasampung bahagi ng kita (tithe) ay inalis, ang mga detalyadong ritwal sa loob ng templo ay natapos, at ang paglalakbay-pananampalataya (pilgrimage) ay tumigil. Sa halip na isang sentralisadong templo, nagsimula ang pagtatayo ng maliliit na sinagoga. Sa kasalukuyan, may isang grupo ng mga Hudyo Ortodokso sa Israel na tinatawag ang kanilang sarili bilang “Temple Mount Faithful.” Naghihintay sila ng muling pagtatayo ng templo. Pinag-aaralan nila ang mga batas ng pagkatay ng hayop upang muling ipagpatuloy ang paghahandog ng mga sakripisyo sa templo at inihahanda na nila ang mga kinakailangang kagamitan para rito. (Yasin Meral, “Judaism,” *World Religions*, pp. 79-80)

Sa pagsamba at pakikitungo ng mga Hudyo, may iba pang mga kaugalian na salungat sa katuwiran at lohika:

Kahit na ang lahat ng tao ay nilikha para sa pagsamba anuman ang kasarian, ang mga kababaihan ay hindi obligado sa pagsamba sa Hudaismo. Hindi sila pinapayagang lumahok sa pagsambang pangkomunidad at maaari lamang manood mula sa likurang hanay o itaas na palapag ng sinagoga. Bukod pa rito, sa ilang sitwasyon sa Hudaismo, ang mga kababaihan ay itinuturing na marumi. Sinumang humipo sa kanila o sa kanilang mga gamit ay itinuturing ding marumi. Ang sakit na dulot ng panganganak ay itinuturing na isang parusa mula sa Diyos dahil sa pagsuway, tulad ng naging kaparusahan kay Eba matapos niyang kainin ang ipinagbabawal na bunga sa Paraiso at ialok ito sa kanyang asawa⁹⁴.

Sa panalanging Hudyo, pinasasalamatan ng isang lalaking Hudyo ang Diyos dahil hindi siya nilikhang babae.

Sa seremonya ng kasal, ang ikakasal na lalaki at babae ay simbolikong naghahati ng isang tasa ng alak upang ipakita ang kanilang pinag-isang kapalaran. Ngunit ang pagturing sa pag-inom ng alak, na nakakasama sa kalusugan at isipan, at higit sa lahat, sumasalungat sa diwa ng tunay na relihiyon, bilang isang relihiyosong tungkulin, ay isang kahangalan!

Ang mga mag-asawang Hudyo ay pumipirma sa isang kasunduang pangkasal na tinatawag na “Ketubah.” Walang karapatan ang babae na makipagdiorsyo sa anumang sitwasyon. Kung nais niyang makipagdiorsyo, kailangan niyang makakuha ng dokumentong tinatawag na “get” mula sa kanyang asawa. Sa kasalukuyan, maraming kababaihan ang nagdurusa dahil hindi nila makuha ang dokumentong ito mula sa kanilang mga asawa, kahit na may makatwirang dahilan para sa paghihiwalay. Dahil dito, abala ang mga hukuman ng mga Hudyo sa mga ganitong kaso. Ang mga kababaihang nasa ganitong kalagayan ay tinatawag ngayong “aguna” na nangangahulugang “mga babaeng nakagapos” o “nakakadenang kababaihan.”

Sa Hudaismo, ang lahi ay naipapasa sa pamamagitan ng ina. Ang mga taong Hudyo lamang sa panig ng kanilang ama ay hindi itinuturing na ganap na Hudyo⁹⁵. Hanggang kamakailan lamang, hindi pinapayagan ang pagbabalik-loob sa Hudaismo. Gayunpaman, sa kasalukuyan, sa ilalim ng ilang kundisyon, lalo na sa mga repormistang Hudyo sa Estados Unidos, ito ay pinahihintulutan.

Matapos ang pagpanaw ng isang tao, ang mga Hudyo ay nagsasagawa ng mga seremonya ng pagluluksa kung saan pinupunit nila ang kanilang kasuotan at nagdadalamhati sa loob ng maraming araw. Paano maituring na pagsamba ang isang kaugalian na sumasagisag sa pagrerebelde laban sa kamatayan, isang hindi maiiwasang bahagi ng buhay?

Isa pang kakaibang ritwal sa Hudaismo ay ang seremonya ng Kapparot (pagtutubos). Sa ritwal na ito, ang mga kasalanan ng isang tao ay simbolikong inilipat sa isang manok o tandang. Ang gawaing ito, na hindi matatanggap ng isang matinong pag-iisip, ay isinasagawa sa ganitong paraan: Ang isang tao ay bumibigkas ng panalangin na nagsasaad, “Ang hayop na ito ang aking kapalit, ang aking pagtutubos. Ito ay mamamatay, ngunit ako ay magkakaroon ng mahabang buhay at kaligtasan.” Pagkatapos, ang hayop ay iniikot ng tatlong beses sa ibabaw ng ulo ng taong nagsasagawa ng ritwal bago ito katayin ng isang bihasang tao. Ang mga bituka at iba pang lamang-loob nito ay itinatapon sa mga bubungan upang kainin ng mga ibon, habang ang natitirang karne ay ipinapamahagi sa mga nangangailangan at mahihirap.

Ang ritwal na ito ay pinaniniwalaang humalili sa seremonya ng “sangkalan (scapegoat)” na isinasagawa bago ang pagkawak ng Templo ni Solomon. Ayon sa paniniwala ng mga Hudyo, iniutos umano ni Jehovah kay Moises na mag-alay ng isang sakripisyong pantubos para sa kasalanan ng paggawa ng gintong guya at para sa kapatawaran ng iba’t ibang pagrerebelde ng kanyang bayan.

95. Ayon sa batas ng mga Hudyo [halacha], ang isang bata ay itinuturing na Hudyo sa pagsilang kung ang kanyang mga magulang ay Hudyo o ang kanyang ina ay Hudyo. Kung ang ina ay hindi Hudyo, kinakailangan niyang dumaan sa isang prosesong panrelihiyon upang maging Hudyo.

Sa pangyayaring ito, tatlong hayop ang inihandog: isang toro at dalawang lalaking kambing. Sa pamamagitan ng palabunutan, ang isang kambing ay direktang inialay kay Jehovah bilang sakripisyo, habang ang isa pang kambing ay pinakawalan sa ilang bilang pagtutubos para sa mga kasalanan ng mga Israelita.

Ang pagsambang ito, na may kaugnayan kay Aaron (Harun, sumakanya nawa ang kapayapaan), ay isinasagawa noong nakatayo pa ang Templo ni Solomon. Ang layunin nito, ayon sa paniniwala, ay upang pasanin ng kambing ang mga kasalanan ng mga Israelita at linisin sila mula sa kanilang mga kasalanan. Matapos ipahayag ang mga kasalanan sa kambing sa pamamagitan ng isang ritwal, ito ay tinalian ng pulang laso at pinalaya sa ilang. Pinaniniwalaan na ang terminong “sangkalan (scapegoat)” sa pang-araw-araw na wika ay nagmula sa ritwal na ito.

Maging ang pinagmulan ng ritwal na ito ay salungat sa lohika, at ang pagpapalit ng scapegoat sa isang mas murang tandang ay nagpapakita kung paano pinakialaman ng mga Hudyo ang kanilang sariling mga kaugaliang pananampalataya ayon sa kanilang kagustuhan.

Ang mga nabanggit na kaugaliang panrelihiyon ay naaangkop sa pangunahing Hudaismo. Gayunpaman, sa loob ng komunidad ng mga Hudyo, may mga sekular at modernistang grupo na hindi lubos na sumusunod sa mga utos at pagbabawal ng kanilang relihiyon.

Ang mga Kristiyano ay unang hinubog ang paniniwala ng kanilang relihiyon sa pamamagitan ng mga konseho gamit ang talino ng tao. Kalaunan, inalis nila ang diwa ng relihiyon, inihiwalay ito mula sa pagiging isang paraan ng pamumuhay. Tulad ng nabanggit kanina, natanggap ng Kristiyanismo ang unang dagok mula kay Pablo. Tinawag ni Pablo ang Torah, ang batas ni Moises, bilang “lumang tipan,” na sinasabing ito ay laos na at hindi na wasto, at iginiit na ang mga Kristiyano ay gumawa ng isang “bagong tipan” sa Diyos⁹⁶.

96. Ayon sa tradisyon ng mga Hudyo, ang isang Hudyo ay itinuturing na Hudyo magpakailanman. Kahit na siya ay maging deista, ateista, agnostiko, o magbalik-loob sa ibang relihiyon tulad ng Islam, Kristiyanismo, o Budismo, siya pa rin ay

“Maniwala kayo sa Ama, Anak, at Espiritu Santo, sa madaling salita, sa Trinidad, at kalimutan ang iba pa,” aniya. “Ang mga kautusan ng Torah ay wala nang bisa sa inyo! Ang paggawa ng mga batas ay tungkulin ni Cesar.” Sa madaling salita, mamuhay kayo ayon sa nais ninyo. Ang inyong mga batas sa mundong ito ay ipatutupad ng mga pinunong makatao. Ang ganitong kaisipan ay naging kaaya-aya kapwa sa mga hari at sa mga Kristiyano. Bilang resulta, ang Kristiyanismo ay bumagsak sa kalagayang parang isang tatak o palatandaan na isinusuot lamang sa dibdib.

Si David Benjamin Keldani (1866-1930) ay isang mataas na pinag-aralang paring Kristiyano na pinagpala sa pagbabalik-loob sa Islam at kumuha ng pangalang Abdulahad Dawud⁹⁷. Ang kanyang desisyon ay nagmula sa masusing pagsasaliksik sa pinakamatatandang banal na kasulatan.

Ang kanyang mga pahayag ay malinaw na nagbubuod ng pagbaluktot ng Kristiyanismo sa aspeto ng pagsasabuhay ng pananampalataya:

itinuturing na kabilang sa kategoryang “katutubong Hudyo.” Gayunpaman, ayon sa makabagong pananaw ng mga repormista at rekonstruksyonistang Hudyo, ang isang Hudyo ay mananatiling Hudyo lamang kung patuloy niyang tinatanggap ang Hudaismo bilang kanyang relihiyon. Kung siya ay lumipat sa ibang pananampalataya, hindi na siya itinuturing na Hudyo. Mayroon ding mga sekular na Hudyo na, bagaman may pinagmulan silang Hudyo, ay hindi na nagsasagawa ng mga kaugaliang panrelihiyon ng Hudaismo, ngunit itinuturing nila ang kanilang sarili bilang mga miyembro ng kulturang Hudyo. Ang mga relihiyosong Hudyo ay naniniwala na ang gayong mga Hudyo ay unti-unting maaangkop sa ibang mga kultura. Bukod sa kanila, mayroon ding mga Hudyo Karaite na hindi kumikilala sa anumang pinagmulan maliban sa Torah, tinatanggi ang Talmud, at itinuturing ito bilang isang maling pananampalataya.

97. “Si Abdulahad Dawud, na bihasa sa Ingles, Pranses, Italyano, Latin, at Persa, ay ipinaliwanag ang mga dahilan ng kanyang pagtalikod sa Kristiyanismo sa kanyang aklat na *Bible and Nova Salib* (Istanbul, 1329), isa sa mga isinulat niya matapos maging Muslim. Isinasaad niya na ang paniniwalang si Hesus ay nabuhay mula sa mga patay ay isang alamat lamang, at na ang apat na Ebanghelyo ay hindi isinulat ni Hesukristo o sa kanyang panahon, kundi nilikha pagkalipas ng maraming taon matapos ang pagkamatay ng mga apostol at dumating sa kasalukuyan sa isang binagong anyo. Sinabi niya, “Ako ay may tungkuling kumpirmahin at buong puso kong sinasang-ayunan na ang ating Propeta Muhammad ay ang tunay na propeta ng Allah.” Siya ay gumawa ng isang taimtim na pagpapahayag ng pananampalataya.” (Tingnan ang *TDV Islamic Encyclopedia*, vol. I, pp. 177-178; artikulo tungkol kay “Abdülahad Davud”).

- Ang panalangin ay pinalitan ng mga ritwal.
- Ang pag-aayuno ay pinalitan ng simpleng pagdidiyeta.
- Ang pagtutuli ay pinalitan ng binyag.
- Ang pagpapakataimtim sa pananamit ay inilaan lamang para sa mga madre.
- Ang pagsamba ay inilaan lamang sa isang araw sa isang linggo.
- Ang mga banal na kautusan ay isinantabi kapalit ng mga batas ng tao.

Maraming mga kaugalian sa parehong Hudaismo at Kristiyanismo patungkol sa pagsamba na hindi maaaring ituring na makatwiran. Halimbawa:

• Hindi ba kakatwa na walang tiyak na paraan ng pagsamba na inirekomenda ni Hesus sa banal na aklat ng Kristiyano, at tanging panalangin sa puso ang binanggit bilang anyo ng pagsamba? Pagkatapos ng lahat, ang mga propeta ay isinugo upang itakda ang tamang paraan ng pagsamba ng mga tao. Kung si Hesus ay itinuturing na Diyos, hindi maiisip na hindi niya ipinaalam sa kanyang mga lingkod kung paano sila dapat sumamba.

• Ang pagbabago-bago ng mga paraan ng pagsamba sa kasaysayan ng relihiyon at ang kakayahan ng Vatican na baguhin ang mga panalangin at ritwal paminsan-minsan ay isa sa pinakamalalaking patunay ng pagbaluktot sa praktikal na aspeto ng relihiyon.

• Ang *Eukaristiya*⁹⁸ ay isang ritwal kung saan ang pari ay nagbibigay ng tinapay na isinawsaw sa alak sa mga naroroon sa simbahan. Ayon sa mga Kristiyano, ang ritwal na ito ay kumakatawan sa huling hapunan na pinagsaluhan ni Hesus at ng kanyang mga alagad bago siya ipako sa krus.

Dito, ang alak ay sumasagisag sa dugo ni Hesus, at ang tinapay ay sumasagisag sa kanyang laman. Naniniwala ang mga Kristiyano na sa pagkain ng tinapay na isinawsaw sa alak, sila ay nakikibahagi sa espirituwal na katawan ni Hesus at sa isang paraan ay nagkakaisa sila sa kanya.

98. Ang ritwal na ito ay isinasagawa araw-araw sa mga Simbahang Katoliko, habang naniniwala ang mga Ortodokso na sapat na itong gawin minsan sa isang linggo.

Sinasabi ng mga Katoliko na sa pamamagitan ng seremonyang ito, nawawala ang orihinal na anyo ng tinapay at alak at sila ay nagiging tunay na laman at dugo ni Hesus. Ang mga Ortodokso ay may parehong paniniwala tungkol dito tulad ng mga Katoliko. Samantala, ang mga Protestante ay patuloy na nagtatalo kung ang pagbabagong ito ay bahagyang totoo o kung ito ay isa lamang simbolismo.

Bukod sa lahat ng debateng ito, hindi ba nakapagtataka na ang alak—na nagdudulot ng kalasingan, nagtutulak sa kahangalan, at nagiging ugat ng maraming kasamaan—ay ginagamit bilang isang bahagi ng pagsamba?

Ang Pasko, ang paggunita sa kapanganakan ni Hesus, ay ipinagdiriwang ng mga Simbahang Kanluranin tuwing Disyembre 25 at ng mga Simbahang Silanganin tuwing Enero 6. Ang mga debotong Kristiyano ay inilalaan ang bahagi ng panahong ito sa pagsamba sa simbahan. Ngunit karamihan sa mga tao ngayon ay hindi na batid ang koneksyon ng ginawang kapistahan na ito sa mga sinaunang paganong pagdiriwang na nagaganap sa parehong panahon ng taon.

Ang pagbabagong-anyo ng mga pagdiriwang pangrelihiyon, tulad ng Pasko at Pasko ng Pagkabuhay, tungo sa mga okasyong puno ng kasiyahan at makamundong labis, ay nagpapakita kung paano binabago ng tao ang relihiyon ayon sa kanilang sariling *nafs*—mga makamundong pagnanasa. Hindi ba dapat ang pagsamba ay isinasagawa nang may dakilang espirituwal na layunin, may paggalang at kabanalan?

Ang *Binyag* ay isang ritwal na isinasagawa sa pamamagitan ng paglulubog ng isang tao sa tubig o pagwiwisik ng tubig sa kanya sa loob ng simbahan.

Sa Kristiyanismo, ang bawat tao ay ipinapanganak na makasalanang dahil si Adan ay hindi sumunod sa utos ng Diyos at pinalayas mula sa Paraiso. Ang kasalanang ito ay sinasabing nananatili sa lahat ng tao bilang *orihinal na kasalanang*. Sa pamamagitan ng binyag sa tubig, tinatanggap na ang isang tao ay nalilinis mula sa makasalanang kalagayang ito at muling ipinapanganak. Ang pagbibinyag ang unang kinakailangan upang maging

isang Kristiyano. Ang seremonya ng binyag ay isinasagawa sa ngalan ng “Ama, Anak, at Espiritu Santo,” at pinaniniwalaan na sa pamamagitan ng binyag, ang isang tao ay nagiging bahagi ng espirituwal na katawan ni Hesus.

Kung ang isang tao ay namatay nang hindi nabinyagan, siya ay itinuturing na namatay bilang isang makasalanan sapagkat hindi siya nalinis mula sa orihinal na kasalanan. Ang konsepto ng orihinal na kasalanan ay itinuturing na pananagutan ng tao ang isang kasalanang hindi naman niya ginawa. Gayunpaman, ang pagiging personal ng pagkakasala—ang prinsipyo na walang sinuman ang dapat parusahan para sa kasalanan ng iba—ay isa sa pinakamahalagang batayan ng katarungan. Kung gayon, paano maaaring ipagkasundo ang konsepto ng orihinal na kasalanan sa paniniwala sa banal na katarungan?

Ang *kumpisal* ay isang proseso kung saan ang isang indibidwal ay inaamin ang kanyang mga kasalanan sa isang pari na may kapangyarihang “magpatawad” ng mga ito. Matapos ito, pinaniniwalaan na pinagkakalooban din siya ng kapatawaran ng Diyos. Sa Kristiyanismo, sinasabing ang isang tao ay hindi maaaring magsisi nang direkta at mag-isa. Ang simbahan ang tanging may kapangyarihan sa bagay na ito.

Ayon sa pananaw ng ilang klerikong Kristiyano, ang mga kasalanan ay may dalawang aspeto: isang makamundong aspeto at isang espirituwal na aspeto. Habang tanging ang Diyos lamang ang maaaring magpatawad ng espirituwal na aspeto, ang kumpisal ng mga kasalanan sa harap ng isang pari ay itinuturing na lubos na kinakailangan para sa kapatawaran ng makamundong aspeto⁹⁹. Minsan, ang kumpisal na ito ay isinasagawa nang sama-sama.

Ayon sa ilang doktrinang Kristiyano, ang simbahan ang pinakamataas na awtoridad at may karapatang magpatawad ng mga kasalanan. Naniniwala sila na ang karapatang ito ay ibinigay ni Hesukristo sa mga apostol—si Hesus na ipinako sa krus para sa kapatawaran ng sangkatauhan at muling nabuhay. Nakasulat sa Ebanghelyo ni Mateo:

“At ibibigay ko sa iyo ang mga susi ng Kaharian ng Langit. Anuman ang ipagbawal mo sa lupa ay ipagbabawal sa langit, at anuman ang pahintulutan mo sa lupa ay pahihintulutan sa langit.” (Mateo 16:19)

Habang ang mga propeta ay laging humihingi ng kapatawaran mula sa Allah at may takot na hindi maging karapat-dapat sa banal na pagpapatawad, hindi ba kahangalan ang isipin na may kapangyarihan ang isang pari upang magpatawad ng kasalanan? Hindi ba lumilikha ito ng tanong kung sino naman ang magpapatawad sa pari?

Bukod pa rito, kung isinakripisyo ni Hesukristo ang kanyang sarili para sa kapatawaran ng mga kasalanan ng sangkatauhan, bakit hindi isinasakripisyo ng mga paring nag-aangking may kapangyarihang magpatawad ng kasalanan ang kanilang sarili sa katulad na paraan? Dagdag pa, ang paniniwala na may ganitong kapangyarihan ang mga pari ay sumasalungat sa katotohanang ang sangkatauhan ay isinugo sa mundong ito bilang pagsubok sa kanilang paglilingkod sa Diyos. Sa katunayan, yaong nagtitiwala sa kapangyarihan ng mga pari na magpatawad ng kasalanan ay hindi na nakakaramdam ng pangangailangang sundin ang mga utos ng Diyos o umiwas sa Kanyang mga ipinagbabawal. Samakatuwid, ang tiwaling Kristiyanismo ay nagiging sanhi rin ng katiwalian ng sangkatauhan, sapagkat nagbibigay ito ng daan upang mamuhay ang tao ayon sa kanyang nais.¹⁰⁰

Sa kabuuan, ang binaluktot na Kristiyanismo, na nawalan ng diwa dahil sa mga pakikialam ng tao, ay naging isang hungkag na relihiyon—punô ng mga kontradiksyon, kakulangan, at kaguluhan sa iba’t ibang aspeto tulad ng pananampalataya, pagsamba, at panlipunang pakikitungo.

Ang paniniwalang ang tao ay ipinapanganak na makasalanan at nililinis sa pamamagitan ng binyag, gayundin ang paniniwalang kahit

100. Sa katunayan, ang mga Protestanteng Kristiyano na hindi matanggap ang di-makatwirang paniniwalang ito ay tinanggihan ang pagiging di-nagkakamali ng Papa, ang kapangyarihan ng mga pari na magpatawad ng kasalanan, at ang pangangailangang mangumpisal sa pari. Sa halip, ipinahayag nila na tanging ang Diyos lamang ang makakapagpatawad ng kasalanan.

ang mga pari—na hindi rin ligtas sa kasalanan—ay may kakayahang magpatawad ng kasalanan ng iba, ay ilan lamang sa pinakamalinaw na pagpapakita ng mga kabalintunaan at di-makatwirang paniniwalang ito.

Dito, nais kong ibahagi ang isang kuwento na ikinuwento sa akin ng isang Turko na makata at nobelista, si Necip Fazıl Kısakürek:

“Ang tanyag na Ingles na historyador na si Toynbee ay nagtungo sa Ehipto. Bilang isang sosyologo, nilapitan niya ang isang kakaibang pulubi at tinanong: ‘Kung bibigyan kita ng pera, ano ang gagawin mo?’ Sumagot ang pulubi, ‘Ipagdarasal kita sa Allah.’ Muling nagtanong si Toynbee,

‘Tatanggapin ba ng Allah ang iyong panalangin?’ Sumagot ang pulubi,

‘Ginoo, ako ay nananalangin, ngunit hindi ko pinakikialaman ang lampas doon. Kung nanaisin ng Allah, tatanggapin Niya; kung hindi, hindi Niya tatanggapin.’ Matapos marinig ito, sinabi ni Toynbee,

‘Ang aming mga edukadong pari ay nag-aangking kaya nilang patawarin ang mga kasalanan ng isang taong tulad niya. Ngunit narito, ang isang taong hindi nakapag-aral nang pormal sa relihiyon ay nagsasabing, “Kung nanaisin ng Allah, tatanggapin Niya; kung hindi, hindi Niya tatanggapin.”’

Ito ang pagkakaiba ng Islam at ng mga tiwaling relihiyon. Sa Islam, maging ang mga hindi pormal na edukado ay natututo ng mataas na antas ng karunungan at kabatiran.

Isa pang halimbawa:

Isang miyembro ng isang simbahan ay tinanong, “Ano ang dapat gawin ng isang tao kapag siya ay nagkasala?” Sumagot siya, “Dapat siyang pumunta sa pari, magbayad ng pera, at ipagtapat ang kanyang kasalanan.” “Kung inulit niya ang kasalanan?” “Babalik siya muli, magbabayad muli, at patatawarin siyang muli ng pari.” “Kung ang kasalanan ay may kinalaman sa paglabag sa karapatan ng iba, mga pampublikong karapatan? Paano mapapatawad iyon ng pari?” Walang sagot!

Dapat itanong:

Paano mapapatawad ng isang tao ang kasalanan ng iba laban sa Allah? Sino ang makakatanggap ng ideya na may isang taong maaaring magpatawad ng isang pagkakamali, pagnanakaw, pananakit, o matinding kawalan ng katarungan na ginawa sa kanila, nang walang parusa?

Ganito nabago ang isang baluktot na Kristiyanismo sa isang istrukturang nagpapahintulot sa mga hindi makatuwirang gawain. Ang iresponsableng bersyon ng Kristiyanismo na ito ay umaakit sa mga nais mamuhay nang maginhawa sa makamundong paraan.

Isang misyonero ang nagkaroon ng pagkakataong makilala ang Islam. Sa kalaunan, isinalin pa niya ang aming mga aklat sa wikang Pranses. Sa isa sa aming mga pagpupulong, isinalaysay ng kapatid nating ito na nagbalik-loob sa Islam:

“Ako ay namamahagi ng Bibliya sa harap ng isang masjid (mosque) sa Aprika. Tinatawag ko ang mga Muslim na papasok sa masjid, ‘Tingnan ninyo, papasok kayo sa masjid (mosque), ngunit ito ang tunay na relihiyon.’ Lumapit sa akin ang isang Muslim at nagsabi, ‘Ipinapakita mo ang mga Bibliya rito, ngunit nabasa mo na ba ang Qur’an?’ Sumagot ako, ‘Hindi pa.’ Sinabi niya, ‘Kung gayon, kumuha ka ng isang salin at paliwanag ng Qur’an sa Pranses mula sa moske at basahin mo muna bago mo ipamahagi ang mga Bibliya.’ Naisip ko, “Tama, wala akong sapat na kaalaman tungkol sa Islam,’ kaya sinimulan kong suriin ang Qur’an.”

Nalaman niyang may ilang isyu sa Kristiyanismo na matagal nang gumugulo sa kanya. Isa na rito ang konsepto ng minanang kasalanan. “Paano maipapasa ang kasalanan nina Adan at Eba sa mga susunod na henerasyon? Bakit ipinanganak na makasalanan ang bawat tao? Paano nalilinis ng binyag at pangungumpisal ang isang tao? Paano ito magiging makatuwiran?” Ang mga katanungang ito, kasama ang marami pang iba, ay patuloy na bumabagabag sa aking isipan. Ngunit habang binubuksan ko ang mga pahina ng Qur’an, natagpuan ko ang mga kasagutan sa mga

tanong na matagal nang nagpapahirap sa aking puso at isip. Lubos akong namangha at nagpasya akong maging isang Muslim.

Ang aking asawa ay isa ring misyonero. Nang ipinaliwanag ko sa kanya ang aking naging desisyon, sumigaw siya sa akin, “Inaalihan ka ng demonyo!” at pinalayas ako sa bahay. Pumunta ako sa aming organisasyon at inanunsyo na ako ay naging isang Muslim at magbibitiw na bilang misyonero. Sinabi nila sa akin, “Nasiraan ka na ba ng bait? Ipapadala ka ba namin sa isang psychiatrist?” Sumagot ako, “Sa kabaligtaran, ngayon pa lamang bumalik ang aking katinuan.”

Nang bumalik ako sa aming bahay sa pag-asang makumbinsi ko ang aking asawa, nakita ko ang aking mga gamit na nakasalansan sa harap ng pintuan. Ako ay naiwan na parang isang palaboy sa Aprika, walang matuluyan.

Kaya naman, ang kapatid nating ito, na ibinahagi sa amin ang kanyang paglalakbay patungo sa Islam, ay nagsabi:

”Sa panahong ito, ang Kristiyanismo ay tila nawalan na ng laman; ito’y naging isang relihiyon na walang matibay na pananampalataya, walang tamang pagsamba, walang tamang sistema ng pamumuhay o pananagutan—isang pangalan na walang tunay na diwa. Ang mga simbahan na wala nang mga nagsisimba ay ibinebenta na lamang.”

Oo, may ilang grupo na lumalapit sa Islam, ngunit bakit hindi ito nangyayari sa mas malawak na saklaw?

Sinagot niya:

“Dahil ang Islam ay nagbibigay ng kapayapaan sa kaluluwa, ngunit nangangailangan din ito ng pagsisikap at sakripisyo upang maisabuhay. Samantalang ang Kristiyanismo ngayon ay walang laman! Walang wastong pagsamba, walang pumipigil sa mga kasalanan. Lahat ay pinapayagan.

Para sa isang Muslim, mayroong limang beses na panalangin sa isang araw, pag-aayuno, pagbibigay ng kawanggawa, at pagiging bukas-palad. Kasabay nito, may mga ipinagbabawal tulad ng alak, sugal, at imoralidad;

may mga alituntuning moral, pangkalakalan, at pambatas. Wala na ang mga ito sa Kristiyanismo ngayon. At ito ang umaakit sa mga pagnanasa ng sarili...”*

Sa kasalukuyan, ang kawalan ng laman at mga salungatan sa Kristiyanismo, tulad ng nakikita sa pangkalahatang lipunan, ay nagdudulot ng kawalang-kasiyahan sa mga kaluluwa, lalo na sa mga taong mas malalim mag-isip. Kapag nagsimula silang makakita ng mga kakulangan sa Kristiyanismo, kadalasan ay bumabaling sila sa ateismo, deismo, o agnostisismo.

Gayunpaman, marami pa rin ang naghahanap ng tunay na kaligayahan at nagnanais na matagpuan ang tuwid na landas. Kahit na sila ay nasa kabilang panig ng mundo, nagsasaliksik sila tungkol sa Islam, sinusuri ito, at kapag nakita nila ang kahusayan nito sa kaayusan ng mundo at ang pagiging perpekto nito sa pagpapaliwanag ng buhay at sansinukob, sila ay nabibiyayaan ng patnubay.

ETIKA

Ang etika sa Islam ay nagbibigay ng lalim, balanse, at kahulugan sa buhay ng indibidwal at ng lipunan. Tunay nga, ang layunin ng Islam ay hubugin ang pagkatao ng tao sa loob ng isang sibilisasyong puno ng kabutihan. Sa katunayan, ang mga pagpapakita ng ganitong kalagayan ay madalas nang nasaksihan sa kasaysayan ng Islam. Ang muling pagbabalik ng kalagayang ito ay nakasalalay sa pagtanggap ng mga lipunan sa Qur'an at Sunnah nang buong puso, at sa pamamagitan nito, mararating ang mataas na antas ng moralidad.

Ang Islam ay nagbibigay ng napakalaking halaga sa etika—na pangalawa lamang sa pananampalataya at pagsasagawa ng mga tungkulin sa relihiyon. Ang etika ay nangangailangan ng taos-pusong katapatan sa Allah sa paniniwala at pagsamba higit sa lahat. Ang taimtim na saloobing ito ay dapat ding makita sa pakikitungo sa kapwa-tao, kung saan hinihingi nito ang pagiging mahabagin, maawain, bukas-palad, magalang, makatarungan, at tapat—lahat para sa kaluguran ng Allah. Sapagkat ang ugnayan ng isang tao sa Allah ay hindi maaaring ihiwalay sa kanyang ugnayan sa mga nilikha ng Allah.

Ito ang dahilan kung bakit ipinahayag ng mga iskolar ng Islam ang paglilingkod sa Allah sa ganitong paraan:

„Paggalang sa mga utos ng Allah, ibig sabihin, isagawa ang mga ipinag-uutos ng Allah nang may paggalang.

Habag sa mga nilikha ng Allah, ibig sabihin, ipakita ang habag at awa sa mga nilikha alang-alang sa Tagapaglikha.»

Ang mabuting pag-uugali ay nagpapabuo sa pananampalataya ng isang mananampalataya, nagpapaganda sa kanyang buhay sa espirituwal na aspeto, at nagtutulak sa kanya tungo sa kasiyahan ng Allah. Ang pagkakaroon ng mabuting asal ay nangangahulugan ng pagbabahagi sa magagandang katangian ng Allah, at dahil dito, ito rin ay tanda ng pagiging malapit sa Kanya.

Ang Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, na siyang pinakamahusay sa lahat ng tao pagdating sa etika, ay isang walang kapantay na halimbawa na ipinadala ng Allah upang tularan ng sangkatauhan.

Sinabi ni Aisha, nawa'y kalugdan siya ng Allah:

“Walang sinuman ang may mas mabuting pag-uugali kaysa sa Sugo ng Allah. Bilang isang maliit na halimbawa ng kanyang kabaitan, kung may tumawag sa kanya mula sa kanyang mga kasamahan o pamilya, agad siyang tutugon ng, ‘Narito ako!’”

Dahil sa kanyang dakilang pag-uugali, ipinahayag ng Allah ang talatang ito tungkol sa kanya:

“Katotohanan, ikaw ay nasa isang dakilang antas ng pag-uugali.” (Al-Qalam: 4) (Vâhidî, Asbâb, s. 463)

Nang marinig ni Abu Dhar, mula sa tribo ng Ghifar, na sinimulan na ng Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, ang kanyang misyon sa Mecca, sinabi niya sa kanyang kapatid na si Unays, na isang matalino at bihasang makata:

“Sumakay ka patungo sa lambak ng Mecca at pakinggan mo ang mga salita ng taong iyon!”

Pagbalik mula sa Mecca, sinabi ni Unays:

“Nakita ko na itinuturo niya sa lahat ang pinakamataas na pamantayan ng moralidad!” (Bukhari, Adab, 39)

Ipinahayag din ng Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, ang pangunahing layunin ng kanyang misyon, sa pagsasabing:

“Isinugo ako upang ganap na gawing perpekto ang mabuting pag-uugali.” (Muwatta’, Husn al-Hulq, 8; Ahmad, II, 381; Bayhaqi, as-Sunan al-Kubra, X, 192)

Sa madaling salita, ang Propeta, sumakanya nawa ang kapayapaan, ay isang natatanging guro na nagturo sa sangkatauhan ng pinakamataas na antas ng moralidad. Ang kanyang marangal na pag-uugali ay kinilala at hinangaan maging ng kanyang mga kaibigan at kaaway. Maging ang mga sumasamba sa mga diyus-diyosan ay humanga sa kanyang katapatan at katotohanan, kaya ipinagkatiwala nila sa kanya ang kanilang pinakamahalagang ari-arian, dahil alam nilang hindi siya kailanman nagsisinungaling. Gayunpaman, ang kanilang pag-aatubiling talikuran ang mga makamundong pakinabang na nakuha nila sa hindi makatarungang paraan, pati na rin ang kanilang pagkapit sa buhay na nagbibigay-lugod sa kanilang mga sarili, ang naging dahilan kung bakit tinanggihan nilang tanggapin siya bilang isang Propeta sa loob ng higit sa isang dekada.

Minsan, ang mga kaaway ng Islam, sa pangunguna ni Abu Jahl, ay nagsabi sa Propeta Muhammad:

“O Muhammad! Saksi ang Allah, hindi ka namin inaakusahan ng kasinungalingan. Tunay nga, ikaw ay lubos na mapagkakatiwalaan sa aming paningin. Ngunit tinatanggihan namin ang mga talatang dala mo...”

Tungkol sa usaping ito, ipinahayag ng Allah ang marangal na talatang ito:

“...Katotohanan, hindi ikaw ang kanilang itinatangi, [O Muhammad], kundi ang mga makasalanan ay tinatanggihan ang mga talata ng Allah.”

(Al-An’am: 33) (Tafsir, 6/3064; Wahidi, Asbab, p. 219)

Ibig sabihin, hindi nila tunay na itinatangi sa kanilang kalooban ang katotohanan ng Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, ngunit dahil sa kanilang makamundong pagnanasa, sinalungat nila siya at ipinakita ang kanilang pagkapoot. Ito ay sapagkat ipinangaral ng Propeta, sumakanya nawa ang kapayapaan, ang mensahe ng Kabilang Buhay, na gumambala sa mga sumasamba sa diyus-diyosan. Inaanyayahan niya ang sangkatauhan tungo sa katotohanan, katapatan, kabutihan, at mabuting asal.

Ipinakilala ng Allah ang Kanyang sarili sa sangkatauhan, una sa lahat, sa pamamagitan ng Kanyang mga katangiang Pinakamaawain at Pinakamahabagin sa Qur'an.

Ang Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, ay isang Awa sa mga Daigdig, isinugo ng Allah bilang Propeta ng Awa para sa lahat ng nilikha. Tunay ngang sinabi ng Allah: “At hindi ka Namin isinugo, [O Muhammad], kundi bilang isang awa sa mga daigdig.” (Al-Anbiya: 107)

Ang mga alipin ng Allah, na tagasunod ng Propeta ng Awa na ito, ay may tungkuling maging maawain at magpalaganap ng kabutihan sa mundo.

Sa madaling salita, ang Islam ay relihiyon ng kapayapaan, katiwasayan, kapanatagan, at awa, na isinugo ng Allah para sa buong sangkatauhan. Ang mga Muslim ay nagnanais ng ikabubuti ng mundo at nagsusumikap para sa kaligayahan ng buong sangkatauhan sa dalawang buhay—dito sa mundo at sa Kabilang Buhay.

Kapag ang prinsipyong ito ng awa sa Islam ay naipapakita sa lipunan, maraming mga institusyong pangkawanggawa ang naitatag, na siyang nagsisilbing pagpapakita ng awa. Ang kagandahan ng etika ng Islam ay naghahabi ng isang lipunang puno ng malasakit. Walang balo, ulila, mahirap, o naghihirap na tao ang pinababayaan.

Sa panahon ng panunungkulan ng ikalimang caliph, si Umar bin Abdulaziz, umabot sa puntong wala nang mahirap na matulungan ng mga mayayaman sa pamamagitan ng kanilang mga donasyon.

Maaaring sabihin na matapos ang panahon ng Propeta, sumakanya nawa ang kapayapaan, ang tugatog ng etikang Islamiko ay naranasan sa Imperyong Ottoman. Tinawag ito ng mga dayuhang bisita bilang isang “bansa na walang pulubi.”

Tunay nga, ang Olandes (Dutch) na pintor at manlalakbay na si Corneille Le Bruyn, na nagkaroon ng pagkakataong masusing obserbahan ang panlipunang buhay sa Ottoman, ay nagtala ng sumusunod sa kanyang talaan ng paglalakbay: “Imposibleng itanggi na ang mga Turko ay lubos na mahilig sa pagkakawanggawa, at sila ay nagbibigay ng mas maraming kawanggawa kaysa sa mga Kristiyano. Isa sa mga pangunahing dahilan kung bakit halos walang pulubi sa teritoryo ng Ottoman ay ang mga pundasyong pangkawanggawa.”¹⁰¹»

Gayundin, si Count de Bonneval, isang Pranses na opisyal na yumakap sa Islam at naglingkod bilang Punong Artilyero sa hukbong Ottoman bilang si Ahmed Pasha (†1747), ay naglahad ng kanyang mga obserbasyon tungkol sa Istanbul sa kanyang mga sulatin:

“Ang Istanbul, kasama ang mga karatig-lugar nito, ay may humigit-kumulang dalawang milyong mamamayan, kaya’t ito ay dapat ituring bilang isa sa pinakamalalaking lungsod sa Europa. Sa kabila ng napakataas na densidad ng populasyon, wala kang matatagpuang kahit isang pulubi! Ang mayroon lamang ay ilang taong walang hanapbuhay na umaasa lamang sa kawanggawa upang matugunan ang kanilang pangangailangan. Ngunit kahit sila ay hindi maituturing na tunay na nangangailangan.”¹⁰²»

Bukod pa rito, ang mga “Bato ng Kawanggawa” na itinatag sa Imperyong Ottoman upang matulungan ang mahihirap nang hindi sila ipinapahiya ay isang natatanging halimbawa ng kabutihang-loob. Ang mga batong ito, na may bahagyang hukay, ay inilalagay sa mga angkop na sulok ng mga komunidad.

101. İsmail Hâmi Dânişmend, *Garb Menbalarına Göre Eski Türk Seciyye ve Ahlakı*, p. 217

102. İsmail Hâmi Dânişmend, a.g.e, p. 217

Yaong mga nakaririwasa ay nagkakaloob ng kanilang limos sa pamamagitan ng paglalagay nito sa guwang ng mga batong ito sa kadiliman ng gabi. Ito ay nag-aalis ng panganib ng pagmamataas sa kawanggawa, alinsunod sa turo ni Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan, na nagsasabing, *“huwag hayaan ang kanang kamay na malaman ang ibinigay ng kaliwang kamay.”*

Ang mahihirap sa paligid, na hindi maipahayag ang kanilang pangangailangan dahil sa matinding pagpapakumbaba, ay kumukuha lamang ng halagang kinakailangan nila at hindi hinahawakan ang iba pa. Kapag bumuti ang kanilang kalagayan, ibinabalik nila ang kanilang kinuha nang higit pa sa orihinal na halaga. Sa kabila ng pera na hayagang nakalagay, walang sinuman kundi ang tunay na nangangailangan ang kumukuha nito. Sa katunayan, isang manlalakbay na Pranses na naglalarawan ng Istanbul noong ika-17 siglo ang nagsabing pinanood niya ang isang bato na may pera sa loob ng isang buong linggo ngunit hindi niya nakita ni isang tao na kumuha ng limos mula rito.

Noong ika-15 siglo, ang manlalakbay na Pranses na si Bertrandon de la Broquiére, na naglakbay sa Turkey, ay nagsabi:

“Ang mga Turko ay mga taong may respeto sa isa’t isa at taos-puso. Madalas, kapag nakikita ko silang kumakain, kung may dumaan na mahirap, iniimbitahan nila itong kumain kasama nila. Ito ay isang bagay na hindi namin ginagawa.”¹⁰³»

Gayundin, sinabi ng Ingles na manlalakbay na si ‘*Fellows*’ na nasaksihan niya ang pagpapakita ng mabuting pakikitungo mula sa lahat ng antas ng lipunan sa komunidad ng Ottoman—mula sa isang *pasha* hanggang sa isang nomadikong nakatira sa isang tolda sa bundok—at lahat sila ay ginagawa ito nang walang inaasahang kapalit.

103. B. Broquiére, *Deniz Aşırı Seyahat*, İstanbul, 2000, p. 174.

Ayon sa kanya, ang tanging layunin ng mga Muslim na Turko ay “*pakainin ang tiyan ng bisita*,” nang walang pagkakaiba sa relihiyon, nasyonalidad, kayamanan, o kahirapan¹⁰⁴.

Ang kamalayan tungkol sa waqf (endowment) sa Imperyong Ottoman ay umabot sa ruok kung saan hindi lamang mga nangangailangang tao ang natulungan, kundi pati na rin ang mga hayop at maging ang mga halaman. Sa katunayan, itinatag ang mga sentro upang alagaan ang mga sugatang ibon, may sakit na hayop, at maging ang mga tagak na hindi makalipad upang lumipat sa ibang lugar. Ang mga gastusin ng mga hayop ay sinusupportahan ng mga waqf na itinatag para sa layuning ito.

Kaugnay nito, maaari rin nating banggitin ang mga pagmamasid ni Claude Alexandre, Konde ng Bonneval, isang opisyal ng hukbong Pranses na yumakap sa Islam at kalaunan ay nakilala bilang Humbaracı Ahmet Paşa:

“Sa mga lupaing Ottoman, makikita mo ang mga Turko na lubusang baliw sa paglalaan ng salapi upang diligan ang mga tuyong puno araw-araw upang hindi ito mamatay sa init.”

“Ang mga Turko rin ay nagtatatag ng mga waqf para sa mga ligaw na hayop tulad ng pusa at aso. Itinuturing ng mga magkakarne bilang kanilang moral na tungkulin ang pagpapakain sa ilan sa mga hayop na ito araw-araw.”¹⁰⁵»

Ang pagpapakita ng moralidad ng Islam sa lipunan, na nag-aatas ng habag at awa sa lahat ng nilalang, ay inilarawan naman ng isa pang Kanlurang tagamasid, si Claude Farrère, isang opisyal ng Hukbong-Dagat ng Pransiya:

„Malalaman mo kung ang isang lugar sa Istanbul ay Muslim o di-Muslim na kapitbahayan batay sa pag-uugali ng mga pusa at aso sa iyo. Kung ang mga pusa at aso ay malapit sa iyo, naglalaro, at nagpapakita

104. C. Fellows, *Travels in Asia Minor*, London 1852, p. 222.

105. İsmail Hâmi Dânişmend, a.g.e, p. 185

ng simpatya, ito ay isang Muslim na lugar. Kung sila naman ay nagiging mailap at nag-aalangan sa iyo, ito ay isang di-Muslim na lugar.”

Isang katotohanan na bawat sibilisasyon ay humuhubog ng sarili nitong uri ng tao. Ang pinakamataas na kalamangan ng Islam, ang tanging tunay na relihiyon, ay ang mataas na pagkatao, personalidad, at moralidad ng mga taong nililikha nito.

Ang marangal na pag-uugali ng ating mga ninunong Muslim ay hindi lamang binubuo ng habag, awa, at pagiging bukas-palad. Sapagkat lahat ng kagandahan ng Islam ay nasasalamain sa kanilang mga kilos, sa kahanga-hangang anyo ng kabutihang-loob.

Halimbawa, ipinahayag ni Augier Ghislain de Busbecq, isang manunulat, herbalista, at diplomatang Flemish noong ika-16 na siglo, na sa pang-araw-araw na buhay ng mga Turko, sinusunod nila ang mapayapang landas ng kanilang Propeta at kinamumuhian nila ang paggamit ng masasamang pananalita at pakikipag-away¹⁰⁶.

Namuhay ang mga Ottoman sa isang buhay na pinaganda ng pagiging marangal at magalang, puspos ng mga halimbawa ng etika ng Islam na nakatanim sa kanilang mga puso. Samakatuwid, habang ang mga tao sa Europa ay namuhay sa matinding kahirapan, na tila mga bilanggo sa ilalim ng paghahari ng kanilang mga pinuno, maging ang mga di-Muslim na naninirahan sa Imperyong Ottoman ay namuhay nang may lubos na kapayapaan at kaghinaan.

Isa rin itong kilalang katotohanan na ang mga Albaniano at Bosnio, na naimpluwensiyahan ng marangal na paraan ng pamumuhay ng mga Muslim na Anatoliano na nanirahan doon matapos ang pananakop sa Kosovo at Bosnia, ay yumakap sa Islam nang may malayang kalooban.

Lalo na sa mga bahagi ng Anatolia at Istanbul, bihira ang mga insidente ng kawalan ng batas. Sa panahon ng Prut Campaign ni Baltacı

106. Esther Kafé, “Rönesans Dönemi”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, v. II, İzmir 1984, p. 232.

Mehmed Pasha, sinabi ni A. de La Motraye, isang kilalang manlalakbay na nanatili sa kampo ng mga Ottoman sa loob ng ilang panahon:

“Nanatili ako sa estadong Ottoman nang halos labing-apat na taon. Napansin kong ang pagnanakaw, tulad ng ibang mga krimen, ay lubhang bihira. Lalo na sa Istanbul, nasaksihan ko na walang insidente ng pagnanakaw kailanman.

Ang parusa para sa mga nagkasala ng pagnanakaw at pagiging tulisan ay pagpapako sa patpat (impalement). Sa loob ng labing-apat na taon, anim na bandido ang naparusahan ng ganitong paraan. Lahat sila ay may lahing Griyego. Hindi kailanman narinig na may magnanakaw sa hanay ng mga Turko. Kaya naman, walang pangamba tungkol sa mabilis na kamay sa mga bulsa...¹⁰⁷»

Ipinahayag din ng isang Pranses na historyador, si A. Ubucini, ang kanyang nasaksihan:

“Sa kahanga-hangang kabiserang ito, iniwan ng mga may-ari ng tindahan ang kanilang mga tindahan na bukas at pumupunta upang manalangin sa oras ng dasal. Ang mga pintuan ng mga bahay ay isinasara lamang gamit ang simpleng kandado sa gabi. Gayunpaman, hindi man lang tatlo o apat na kaso ng pagnanakaw ang nangyayari sa loob ng isang taon. Subalit, sa Galata at Beyoğlu, kung saan ang populasyon ay binubuo halos ng mga Kristiyano, walang araw na lumilipas nang walang insidente ng pagnanakaw at pagpatay.”

Dagdag pa rito, isinulat niya na ang moralidad at integridad ay nasa parehong antas kahit sa mga lalawigan.

“Mangyaring basahin ang sumusunod na kuwento mula sa isang liham na kamakailan lamang ay inilathala sa Daily News ng isang Ingles na manlalakbay...”

“Ngayon, umupa ako ng kariton ng isang magbubukid upang dalhin ang mga gamit ng isang matandang opisyal na Hungarian na kaibigan

ko, kasama ang sarili kong mga gamit. Ang mga baul, kaban, amerikana, balahibong kasuotan, at mga bandana ay lahat nakabukas. Dahil wala namang ideya tungkol sa kama rito, nang nais kong bumili ng tuyong damo upang higaan sa gabi, isang napaka-galang na Turkong lalaki ang nag-alok na samahan ako. Pagkatapos, tinanggal niya ang mga baka mula sa kanyang kariton at iniwan ang lahat ng aming gamit sa gitna ng kalye.

Nang makita ko siyang lumalakad palayo, tinawag ko siya:

-’Dapat may maiwan dito!’

Nagtaka ang Turkong nasa tabi ko at nagtanong:

-’Bakit?’

At sinabi ko:

-’Upang bantayan ang ating mga gamit.’

Sumagot ang Muslim na Turkong ito:

-’Bakit pa kinakailangan iyon? Huwag kang mag-alala; kahit manatili rito ang iyong mga gamit araw at gabi sa loob ng isang linggo, walang hahawak sa mga ito.’

Nang marinig ko ang mga salitang ito, hindi na ako nagpumilit at umalis. Pagbalik ko, laking gulat ko nang makita kong nasa parehong lugar pa rin ang lahat ng aming gamit. Bukod pa rito, sa panahong iyon, patuloy na dumaraan sa kalsadang iyon ang mga sundalong Ottoman.

Ang nakakasilaw na katotohanang ito ay dapat ipahayag sa lahat ng Kristiyano mula sa mga pulpito ng mga simbahan sa London... Marahil iniisip ng ilan sa kanila na nananaginip lamang sila; ngunit ngayon, dapat na silang magising!¹⁰⁸»

Ang buhay panrelihiyon at mga pagpapahalagang moral sa Imperyong Ottoman ay hindi lamang nagpatibay ng pananampalataya at etika kundi nagsilbi rin upang mapanatili ang balanse sa lipunan. Dahil

108. Ismail Hâmi Dânişmend, a.g.e, p. 20-21.

dito, napigilan ang pagnanakaw at panloloob sa pamamagitan ng mga institusyong pangkawanggawa. Ang matibay na pundasyon ng kanilang tagumpay, parehong materyal at espiritwal, ay ang pagkakaroon ng kita mula sa marangal at makatarungang paraan. Ang tanyag na pahayag ni Sultan Selim ay nagsasaad: “Kung nakita kong may mga prutas mula sa ubasan ng dayuhan sa mga bag ng aking mga sundalo, agad kong ititigil ang kampanya sa Ehipto. Ang tagumpay ay hindi maaaring makamit sa pamamagitan ng mga ipinagbabawal na paraan!”

Si A. de la Motraye, isang manlalakbay at diplomat, ay nagsabi:

“Hindi ako mag-aatubiling ipahayag ang katapatan ng mga Turko. Ako ay makakalimutin. Maraming beses na akong bumili ng mga paninda sa iba’t ibang tindahan at nakalimutan ang aking pitaka o relo sa ibabaw ng mga paninda. Minsan, nagbigay ako ng dobleng halaga ng aking babayaran at umalis nang hindi hinihintay ang tindero na mapansin ang sobra kong naiabot. Ngunit masasabi ko na sa kabila ng lahat ng ito, wala akong nawalang kahit isang barya sa mga tindahan ng mga Turko. Dahil kapag napagtanto ng mga tindero ang sitwasyon, agad silang nagpapadala ng isang tao upang habulin ako. Kung hindi ako makabalik sa tindahan matapos kong mapansin ang aking pagkakamali, nagpapadala sila ng isang tao hanggang sa Beyoğlu, kung saan ako nakatira, upang ibalik ang aking naiwang gamit. Ang pangyayaring ito ay hindi lang nangyari nang isang beses kundi nang maraming beses.¹⁰⁹”

Isang kuwento rin ang ikinuwento ni Antoine-Laurent Castellan (1772–1838), isang pintor, arkitekto, at mang-uukit na Pranses. Isinulat niya ang tungkol sa walang katulad na katapatan, katarungan, at pagiging bukas-palad sa Imperyong Ottoman:

“Isang kaibigan ko ang nagsabi sa akin: Ako ay pauwi mula Istanbul patungong Beyoğlu na may dalang bag na naglalaman ng isang libong kuruş. Habang bumababa ako sa pantalan ng Tophane, napunit ang aking bag. Ang lahat ng barya ay nagkalat sa pantalan, at ang ilan pa nga ay

gumulong papunta sa dagat. Bago ko pa man masabi ang ‘naku,’ biglang nagmadali ang mga tao sa paligid upang pulutin ang mga barya. Lahat ay nagtitipon ng makakaya nila. Nanatili akong nakatayo sa gulat, hindi alam ang gagawin, at pinanood ko ang lahat ng ito nang may matinding pag-aalala. At ano ang aking nakita! Lahat ng tao ay inilalagay ang mga baryang napulot nila sa bag na naiwan sa gilid ng dagat. Napanatag nang kaunti ang aking kalooban. Kahit ang mga bangkero ay lumusong sa tubig upang kunin ang mga kuruş na lumubog sa ilalim ng dagat.

Bagamat nais kong ipakita ang aking pasasalamat sa pamamagitan ng pagbibigay ng gantimpala, wala ni isa man sa kanila ang tumanggap. Ang bawat isa ay tahimik na umatras. Bukod pa rito, napakarami nila kaya hindi rin sapat ang maibibigay kong pabuya para sa lahat.

Matapos makolekta ang lahat ng barya at mailagay muli sa bag, isang kargador ang nagbuhat nito sa kanyang likod at dinala ito direktso sa aking bahay.

Pagdating sa loob, agad kong binilang ang aking pera nang may matinding pag-usisa. Akala ko ay malaki ang aking nawala, ngunit nang makita kong ang isang libong kuruş ay naroon pa rin sa bag, ako ay namangha. Hindi ako makapaniwala sa aking nakita, kaya binilang ko ulit. Oo, wala ni isang barya ang nawala.¹¹⁰»

Ang lakas ng estrukturang moral sa lipunan ng Ottoman ay pangunahing nagmula sa matatag na pamilya. Ang mga magulang ay pinalaki nang may mataas na moral at espiritwal na katuruan.

Bukod dito, may malalaki at pinalawak na pamilya sa nakaraan. Wala pang konsepto ng “nuclear family” tulad ng nakikita natin ngayon. Kaya naman, sa pagpapalaki ng isang bata na may mabuting asal, bukod sa matuwid na ama at ina, napakahalaga rin ng impluwensya ng mga lolo’t lola at iba pang kamag-anak. Ang kaalaman at karunungan ay natutunan mula sa mga lolo na puno ng dunong at panalangin; samantalang ang

110. Ismail Hâmi Dânişmend, a.g.e, p. 29-30.

kagandahang-asal at kaugalian ay naipasa mula sa mga lola na nakamit ang ganap na biyaya, hinhin, at kagandahang-loob ng Islam.

Ang mga pamayanan at lansangan kung saan naninirahan ang matatandang namuhay alinsunod sa mga aral ng Islam ay nagbigay-daan sa mga pamilihing itinatag sa diwa ng pagbabahagi at malasakit. Ang buong lipunan ay tila isang paaralan ng mabuting asal at pagkakawanggawa.

Dahil dito, ang mga bata ay likas na natututo sa ilalim ng paggabay ng mga huwarang tao na may mabuting asal. Sa pamamagitan ng mga positibong payo mula sa lahat ng direksyon, lumago sila na may matibay na personalidad at pagkatao.

Kasabay nito, ang mga tirahan ng sufi o tekkes, na nagsilbing mga sentro ng espiritwal na pagpapalakas, ay gumagabay din sa lipunan. Ang mga taong may suliranin ay pumupunta sa mga sufi na lugar at umuuwi nang may kapanatagan matapos nilang mahanap ang kapayapaan sa espiritwal na atmospera roon.

Ang mga kaligrapyang nakasabit sa mga dingding ng mga tekke at sufi na sentro, na may mga pahayag tulad ng “Maging matiisin,” “Ito ay lilipas din,” at “Maging magalang,” ay nagsilbing gamot sa puso at pagkain ng kaluluwa.

Ang salitang “Maging matiisin” ay nagbibigay-gabay sa puso; Ang pahayag na “Huwag manakit ng sinuman! Huwag magpasan ng hinanakit sa sinuman!” ay nagtuturo ng kamalayang makamtan ang banal na kapatawaran sa pamamagitan ng pagpapatawad sa mga nilikha ng Allah. Ito rin ay nagtuturo ng pagtanggap sa banal na itinakda.

Ang pahayag na “Ito ay lilipas din” ay nangusap sa mga puso sa ganitong paraan:

“O tao! Ang lahat ng dalamhati, kalungkutan, at pagsubok na iyong nararanasan ay parang mga panauhing pansamantala sa iyong puso. Huwag mong isiping mananatili sila magpakailanman at mawalan ng pag-asa! Huwag kang labis na malungkot sa mga panandaliang paghihirap na dumarating sa iyo, sapagkat ang mga ito ay lilipas din. Huwag ka ring labis

na magalak sa mga pansamantalang biyaya at kasiyahang natatamo mo, sapagkat ang mga ito ay walang kawalang-hanggan...”

Samantala, ang pahayag na “Maging magalang” ay isang paanyaya tungo sa mabuting asal. Itinuro nito sa atin ang pananalangin sa Diyos para sa kabutihan ng ating pag-uugali.

Ang ating mga ninunong Ottoman ay isinabuhay ang lahat ng mga katuruang ito at mga katulad nitong tagubilin bilang espiritwal na gabay na nagpaganda ng kanilang moralidad. Kaya naman, ang mga sultan ay nagpakumbaba bilang mga tagapaglingkod ng mga kaibigan ng Allah, ang kanilang mga sundalo ay tila mga dervish o taong espiritwal, ang mga tapat na mangangalakal ay naging haligi ng kabutihan, ang mayayaman ay mapagbigay at mapagpakumbaba, ang mahihirap ay marangal at kuntento, ang mga iskolar ay tapat at mabuti, ang mga hukom ay makatarungan, ang mga kalalakihan ay huwaran ng pagmamahal at katapatan, at ang mga kababaihan ay sagisag ng kahinhinan at kagandahang-loob. Ang lipunan ay parang isang habi na pinag-isa ng mga institusyon ng waqf (endowment), kaya naman nabuo ang isang napakagandang sibilisasyon ng kabutihang-asal sa paglipas ng panahon.

Sa madaling salita, sa kasaysayan, ang mga Muslim na namuhay nang may dangal ayon sa mga aral ng Islam ay nagsikap para sa kabutihan ng buong sangkatauhan, anuman ang relihiyon o lahi. Sila ay tumulong at nagkupkop sa mga naaapi.

Sapagkat isinabuhay nila ang prinsipyo ng “Pakitunguhan nang may kabutihan ang mga nilikha alang-alang sa Tagapaglikha!” Minahal nila ang lahat ng tao alang-alang sa kanilang Tagapaglikha. Hangga’t hindi sila gumagawa ng kawalan ng katarungan, hindi nililimitahan ang paniniwala at kalayaan sa pagsamba ng iba, o nang-aapi, hindi sila nanghimasok sa sinuman anuman ang kanilang relihiyon. “Hindi nila itinuring na makatarungan ang pang-aapi o kawalan ng katarungan laban sa isang tao dahil lamang hindi ito yumakap sa Islam; bagkus, iginagalang din nila ang kanilang mga karapatan at katarungan. Sa katunayan, mas lalo pa nilang pinangalagaan ang mga karapatan ng hindi Muslim, sapagkat natatakot

silang anumang bahagyang pagkakamali laban sa kanila ay maaaring iparatang sa Islam”.

Kapag tiningnan natin ang kasaysayan, malinaw nating makikita na ang sibilisasyong Islamiko ay hindi kailanman naghangad na wasakin ang ibang lipunan. Sa halip, ito ay tumanggap at nagpaunlad ng mga elemento mula sa ibang sibilisasyon na naaayon sa mga pagpapahalaga nito. Kung sila ay nasa ilalim ng pamamahala nito, pinangalagaan sila ito. Ang City-State ng Medina ay itinatag ng Propeta Muhammad, sumakanya nawa ang kapayapaan. Matapos ang kanyang kapanahunan, sa panahon ng Apat na Khalifa, ng mga Umayyad, Abbasid, Andalusian, mga kahariang Islamiko sa India, mga Seljuk, at Ottoman, ang mga kultura ng mga Hudyo, Kristiyano, Budista, Hindu, at Zoroastriano ay nanatili at napangalagaan. Kung ang Islam ay naghangad lamang ng kapakanan ng mga kasapi nito, matagal nang nabura ang mga sibilisasyong ito mula sa kasaysayan.

Ang kabaitan at kagandahang-loob ng Islam ay naranasan ng maraming lahi, relihiyon, at mga bansa, lalo na sa mga kontinente ng Aprika, Asya, at Europa.

Sa “mundo ng Kristiyano”, tulad ng sa Kristiyanismo mismo, ang moralidad ay bumagsak kasabay ng pananampalataya at mabubuting gawa. Ang konsepto ng pamilya ay pinahina, dumami ang mga hindi lehitimong relasyon, nalulong ang mga kabataan sa alak at droga, at ngayon, ang homoseksualidad ay itinuturing na normal sa maraming lipunang Kristiyano.

Kapagtiningnan ang mga dating Kristiyanong lipunan sa kasalukuyan, makikita na hinahangad nila ang mga makamundong layunin tulad ng materyal na kayamanan at kapangyarihan, kaginhawahan sa katawan, at mga pisikal na kasiyahan na nagpapalakas lamang ng pagkamakasariili. Ginagawa nila ito nang hindi sumusunod sa anumang prinsipyong moral, nang walang habag, integridad, katarungan, at katapatan sa mga hindi

katulad nila. Maraming halimbawa nito sa kasaysayan. Halimbawa, ang mga Kristiyano:

- Nagsagawa ng malawakang pagpatay sa panahon ng mga Krusada, na nagbaha ng dugo sa mundo. Kilala na nang pumasok ang mga Krusader sa Jerusalem, walang-awang pinatay nila hindi lamang ang mga Muslim kundi pati na rin ang mga Hudyo at maging ang mga Kristiyanong hindi Katoliko.¹¹¹

- Sa pamamagitan ng pananakop at kolonyalismo, pinatay at inalipin nila ang milyun-milyong tao sa mga kontinente ng Amerika at Aprika. Pinuno nila ang mga barko ng mga Aprikanong lalaki at babae at sapilitang dinala upang gawing alipin sa kanilang mga kolonya. Kapag may nagkasakit o ‘nagdulot ng problema’ sa daan, walang-awang itinatapon sila sa karagatan.

- Ang mga Kristiyanong Europeo, na nagtaguyod ng humanismo at karapatang pantao, ay naglagay ng mga itim na tao mula sa Aprika at mga Aborigine mula sa Australia sa mga hawla—sapilitang pinamuhay sa kaawa-awang kalagayan sa kanilang mga lungsod. Niyurakan ang dangal at pagkatao ng mga api, itinuring ang mga inaaping ito nang mas masahol pa kaysa sa mga hayop

Ipinailalim naman sa konkretong lupa ang mga inaliping Aprikano na tumutol sa kanilang kalagayan.

Narito ang isang insidente mula sa French Congo:

Nang bahagyang lumaban ang mga tao sa kalupitan, tinipon nila ang lahat ng buntis upang takutin ang mga susunod na henerasyon. Kinuha nila ang isang buntis at ipinukol gamit ang isang tirador. Nang bumagsak, nadurog ang kawawang babae at ang kanyang hindi pa isinisilang na anak. Siyempre, ang mga puso ng ibang buntis na nakasaksi nito ay nasa kanilang lalamunan; sila ay labis na natakot. Paglaon, ang lahat ng anak na isinilang mula sa mga buntis na ito ay lumaking mahihina, duwag, at sunud-sunuran sa mga puti.

111. Reşit Turnagil, *İslâmiyet ve Milletler Hukuku*, p. 140-143.

Muli, hinati-hati ng mga Kristiyano sa kanilang mga kolonya sa Aprika ang mga tribo upang pag-awayin, tinanggalan sila ng mga pagkakataon, at pagkatapos ay sinamantala ang yaman sa ilalim at ibabaw ng kanilang lupa. Sa pagpapakita ng pananaw ng Kristiyanong Europa patungo sa Aprika, napakahalaga ng sinabi ni Jomo Kenyatta, ang unang pangulo ng Kenya:

“Nang dumating ang mga Europeo, may dala silang Bibliya at kami ay may lupa. Tinuruan nila kaming pumikit at manalangin. Pagdilat namin, nasa amin na ang Bibliya, ngunit nasa kanila na ang aming lupa.”

Sa madaling salita, hindi lamang nasamsam sa Aprika ang kanilang likas na yaman, kundi pati ang kanilang hinaharap na kasaganaan dahil sa mga gawaing misyonero na isinagawa sa pamamagitan ng iba’t ibang mapanlinlang na paraan.

Mga panlilinlang na nagbunsod sa kanila upang maniwala sa isang tiwali at huwad na paniniwala. Dahil dito, ang kanilang buhay sa mundo at ang kanilang kabilang buhay ay parehong napinsala¹¹².

Samantala, halos bumagsak na ang Kristiyanismo sa Kanluran. Maliban sa matatanda, halos wala nang pumupunta sa mga simbahan, at marami sa mga ito ang ibinebenta.

Dahil dito, ngayon higit kailanman, masigasig na nagsusumikap ang mga Kristiyanong misyonero upang gawing Kristiyano ang Aprika. Bukod dito, hindi sila nag-aatubiling gumamit ng panlilinlang at pandaraya, ipinapalaganap ang isang tiwali at huwad na pananampalataya habang kunwaring nagbibigay ng tulong tulad ng gamot. Sa aspetong ito, gumagamit sila ng iba’t ibang paraan ng panlilinlang, nagpapanggap na iba sa kanilang tunay na layunin.

112. Ayon sa pananaliksik, noong simula ng nakaraang siglo, habang may 300 milyong katao sa Aprika, ang bilang ng mga Kristiyano ay 9 milyon lamang, na katumbas ng 3% ng populasyon. Samantala, may 165 milyong Muslim, na bumubuo ng 55% ng kabuuang populasyon. Ngunit noong 2010, sa Aprika na may populasyong 1 bilyon at 13 milyon, mayroong 293 milyong Muslim (29%) kumpara sa 577 milyong Kristiyano (57%).

Si Pablo, ang tagapagtaguyod ng binaluktot na Kristiyanismo, ay nagpaliwanag kung paano niya hinikayat—o mas tamang sabihin, nilinlang—ang mga tao habang nangangaral ng relihiyon: “...Upang mahikayat ang pinakamarami, naging alipin ako ng lahat. Sa mga Hudyo, ako’y naging tulad ng isang Hudyo upang mahikayat ang mga Hudyo. Bagamat ako mismo ay wala sa ilalim ng Kautusan (ang Sharia ni Moises), upang mahikayat ang mga nasa ilalim ng kautusan, umakto ako na parang nasa ilalim nito... Sa mga wala sa ilalim ng kautusan, ako’y naging tulad nila. Upang mahikayat ang mahihina, ako’y naging mahina. Naging lahat ako sa lahat ng tao upang, sa lahat ng posibleng paraan, mailigtas ko ang ilan.” (Bagong Tipan, 1 Corinto 9:18-23).

Tulad ng makikita, inamin mismo ni Pablo na itinuturing niyang naaangkop ang lahat ng paraan upang mahikayat ang kanyang tagapakinig at makamit ang kanyang layunin, kaya’t sa esensya, isinagawa niya ang “*taqiyya*” sa pamamagitan ng mapagpaimbabaw na pagkilos¹¹³.

Tungkol naman sa mga ospital na itinayo ng mga Kristiyano sa Aprika, isang kapansin-pansing halimbawa ng di-etikal na pamamaraan sa mga gawaing misyonero ang ibinahagi ni Dr. Halid Sâna mula sa Burkina Faso. Ayon sa kanya:

“Sa mga ospital na sinusupportahan ng mga bansang Kanluranin, ipinapakita nila ang dalawang larawan sa mga pasyenteng Muslim—isa ay larawan ni Hesus, at ang isa naman ay larawan ng Propeta Muhammad.

Kung ang pasyente ay patuloy na naniniwala kay Muhammad, sasabihin nila, ‘Hindi ka gagaling sa iyong sakit!’ At hindi nila sinisimulan ang kinakailangang gamutan.

Kapag sinabi niyang, ‘Si Hesus lamang ang makapagliligtas sa akin mula sa aking karamdaman,’ saka pa lang nila sisimulan ang paggamot. Kapag gumaling na ang pasyente, sasabihin nila, ‘Kita mo? Hindi ka nagamot ni Muhammad, pero si Hesus ang tumulong sa iyo!’ Para lamang

113. Para sa iba pang mga pamamaraan na ginamit ng mga misyonero, tingnan ang Erdoğan Baş - Salih İnci, *Judaism, Christianity, and Islam*, p. 307.

mapalipat sa Kristiyanismo ang ating mga kababayan, gumagamit sila ng hindi kapani-paniwalang mga paraan.”

Ang ‘Kristiyanong’ Amerika ay naghulog ng mga bombang atomika sa Japan noong Ikalawang Digmaang Pandaigdig. Pinaslang nila ang mga kababaihan, bata, matatanda, at mga sibilyang walang kaugnayan sa digmaan, pati na rin ang mga hayop at puno, at ginawang abo ang buong mga lungsod.

Gayundin, noong Ikalawang Digmaang Pandaigdig, ang ‘Kristiyanong’ Alemanya ay nagmasaker ng milyun-milyong tao.

- Ang kapitalista at materyalistang kasakiman ng mga industriyalisadong bansang Kristiyano, higit sa lahat, ay nilapastangan ang lupa, tubig, at hangin, nagdulot ng pag-init ng mundo (global warming), natunaw ang mga takip-yelo sa polar, at sa huli, winasak ang kalikasan.

Dapat pag-isipan at itanong: paano nagagawa ng mga Kristiyano, na itinuturing ang pagkain ng ipinagbabawal na bunga sa Paraiso bilang isang orihinal na kasalanang ipinapasa sa sangkatauhan hanggang sa Araw ng Paghuhukom, na tiisin ang napakaraming kalupitan, paghihimagsik, at kahiya-hiyang mga gawa na kanilang ginagawa? Bukod sa maraming halimbawa sa kasaysayan, isinagawa ng mga Kristiyano sa harap ng buong mundo ang pagpatay ng lahi (genocide) sa Bosnia noong 1992-1995. Ang kawalang malasakit ng mundong Kristiyano sa kabangisan na ito, pati na rin ang pananahimik ng mga institusyon ng Papa at Patriarka sa mga krimeng ito, ay nagbubunga ng tanong—may karapatan ba silang magpanggap bilang mga tagasunod ng isang mahabaging propeta tulad ni Hesus? Kapag hinihiwa nila ang mga tiyan ng mga buntis dahil hindi sila kapareho ng lahi o relihiyon, kapag walang-awang pinapatay nila ang maliliit na bata, hindi ba sila nagkakasala?

Ang kasaysayan ng Kristiyanismo ay kilala sa hindi mabilang na pang-aapi, pagpapahirap, at pagpatay. Gayunman, sa mga Ebanghelyo, hinimok ni Hesus ang kapayapaan:

“...Huwag kayong lumaban sa masamang tao. Kung sinampal ka sa kanang pisngi, iharap mo rin sa kanila ang kaliwa.” (Mateo 5:39) Ito ay hindi kailanman maaaring iugnay sa mga madugong pangyayari sa kasaysayan.

Nang maging opisyal na relihiyon ng Roma ang Kristiyanismo at nagsimulang parusahan ang mga ‘erehe’ na hindi yumakap sa relihiyong ito, binigyang-kahulugan ng Simbahan ang mga salita ni Hesus at nilikha ang konsepto ng ‘Makatarungang Digmaan’ laban sa mga ‘di-mananampalataya’. Sa gayon, sinikap nilang pasang-ayunin ang masa na naninirahan sa “Mundo ng Kristiyanismo” na ang mga masaker na isinagawa sa ngalan ng pagtatanggol sa pananampalataya ay makatwiran.

Ang ideya ng isang „matuwid na Krusada“ ay naging palaging pundasyon ng patakarang panlabas sa politika ng Europa at Amerika.

Ipinagtanggol ng mga Kristiyano na si Hesus ay nagtatag ng isang relihiyon ng pag-ibig at kapayapaan, gamit ang iba’t ibang katibayan mula sa Ebanghelyo. Gayunpaman, mayroong mga pahayag din sa parehong Ebanghelyo na sumasalungat dito. Halimbawa, iniulat ni Lucas na sinabi ni Hesus:

“Ngunit ang mga kaaway kong ayaw akong maghari sa kanila—dalhin ninyo sila rito at patayin ninyo sila sa harapan ko.” (Lucas 19:27)

At sa mga liham ni Pablo, nakasaad:

“Sapagkat siya ay dapat maghari hanggang mailagay niya ang lahat ng kanyang mga kaaway sa ilalim ng kanyang mga paa.” (1 Corinto 15:25)

Sa ibang bahagi naman, sinasabing sinabi ni Hesus:

“Huwag ninyong isipin na pumarito ako upang magdala ng kapayapaan sa lupa. Hindi ako pumarito upang magdala ng kapayapaan, kundi ng tabak. Sapagkat pumarito ako upang paglabanin ang isang tao at ang kanyang ama, ang isang anak na babae at ang kanyang ina, at ang isang manugang na babae at ang kanyang biyenang.” (Mateo 10:34-35)

Sa kasamaang palad, sa binaluktot na bersyon ng banal na aklat ng Kristiyanismo, maraming pahayag ng karahasan at pang-aapi na sumasalungat sa maingat na piniling mensahe ng pag-ibig at kapayapaan. Isang napakalaking kabalintunaan na ang Simbahang Katoliko, na responsable sa maraming masaker sa loob ng maraming siglo, ay babaling sa isang “aklat ng pag-ibig at habag” upang bigyang-katwiran ang kanilang mga kasamaan. Dahil dito, ang kasaysayan ng mundong Kristiyano, mula sa isang etikal na pananaw, ay puno ng mga kabiguan at mga pagkakasalungatan.

Ang talaan ng moralidad ng mga Zionistang gumagamit ng Hudaismo upang bigyang-katwiran ang kanilang mga krimen ay hindi gaanong naiiba. Sa nakalipas na isang siglo, ang mararahas na dayuhan (settlers) ay lumabag sa batas ng Hudaismo sa pagtatatag ng isang estadong-bansa (bago pa man ibigay ni Yahweh ang pahintulot). Wala silang kinilalang anumang karapatan, batas, o prinsipyo sa kanilang layunin, at lumikha sila ng relihiyosong dahilan upang ipagpatuloy ang kanilang mga kalupitan.

Patuloy nilang inulan ng mga bomba mula sa himpapawid, lupa, at dagat ang milyun-milyong walang kalaban-labang tao na pinagsiksikan nila sa isang maliit na piraso ng lupa sa Gaza, habang pinagkakaitan sila ng pagkain at tubig. Patuloy nilang ginagawa at ipinagpapatuloy ang mga krimen sa digmaan, mga krimen laban sa sangkatauhan, at mga krimeng puno ng poot kahit pa nasa harap ng mga kamera ang kanilang karahasan.

Sa loob lamang ng unang 18 araw ng genocide noong 2023/24, naghulog ang Pananakop ng Israel ng mahigit 12,000 toneladang pampasabog—katumbas ng bombang atomikang ibinagsak ng Estados Unidos sa Japan noong 1945, sa Gaza¹¹⁴. Ang mensahe ng Diyos sa sangkatauhan at ang relihiyong gumagabay mula rito ay nilayon

114. Habang isinusulat ang aklat na ito, apat na buwan na ang lumipas mula sa mga mabangis na pag-atakeng ito.

upang magdala ng kapayapaan sa mundong ito at sa kabilang buhay. Gayunpaman, tulad ng kahit na ang pinakamayamang pagkain ay maaaring maging lason kapag napanis, nagiging tiwali at mapanganib ang relihiyon kapag hinaluan ng kasinungalingan.

Ngayon, nasasaksihan natin ang kabangisan ng isang pangkat na karamihan ay mga ateista o tiwaling Zionista na tinalikuran ang awa at mas pinili ang kalupitan.

Habang ginagamit ng mga pinuno sa Kanluran ang Kristiyanismo bilang panlinlang upang makakuha ng boto ngunit ipinipikit naman nila ang kanilang mga mata sa mga krimen laban sa sangkatauhan. Sa kabila ng kanilang malalalim na hindi pagkakasundo, nagkakaisa ang mga kaaway ng Islam. Subalit, nakapanlulumo isipin na ang mga Muslim, na magkakapatid sa pananampalataya, ay hindi makapagkaisa upang iligtas ang kanilang mga kapatid mula sa sinadyang pagkagutom at masaker!

Sapagkat sinabi sa marangal na talata:

“O kayong mga naniniwala, huwag kayong kumuha ng mga Hudyo at Kristiyano bilang mga kapanalig. Sila ay tunay na magkakapanalig sa isa’t isa. At sinumang sa inyo ang kumampi sa kanila, siya ay kabilang sa kanila. Katotohanang hindi pinapatnubayan ng Allah ang mga taong mapang-api.” (Al-Ma’idah: 51)

Sinabi ng Sugo ng Allah, sumakanya nawa ang kapayapaan:

“Ang isang Muslim ay kapatid ng kapwa Muslim. Hindi niya siya aapihin, at hindi niya siya ipagkakanulo sa kanyang kaaway...” (Bukhari, Katarungan, 3; Muslim, Kabutihan, 58)

Sa loob ng maraming siglo, sa malawak na mga lupain sa ilalim ng pamumuno ng Ottoman, tiniyak ang kalayaan sa paniniwala at pagsamba sa pamamagitan ng mga legal na karapatan na ibinigay sa mga hindi Muslim na komunidad. Matapos ang pananakop sa Istanbul, ipinagkaloob ni Mehmed ang Mananakop sa Patriarkang Kristiyano ang mas malalawak na karapatan kaysa noong panahon ng Byzantine. Ayon

sa mga historyador, nagkaroon ang Patriarkado ng mga pribilehiyong maihahalintulad sa “isang estado sa loob ng isang estado.”¹¹⁵

Kung ang mga Muslim ay nagsagawa ng malawakang pagpapataksik, masaker, at sapilitang pagpapalit ng relihiyon sa mga lupaing kanilang pinamunuan sa loob ng maraming siglo—gaya ng ginawa ng mga Kristiyanong Espanyol—sa ngayon, wala nang natitirang pangkat ng Muslim sa Ehipto, Palestina, o lalo na sa Balkans.

Ang Islam, ang tanging tunay at walang lason na relihiyon, ay laging may maingat at makatarungang pamamaraan sa pagbibigay ng karapatan sa iba, kahit sa mga hindi kabilang dito. Hindi kailanman sinubukan ng mga Muslim na pilitin ang mga hindi Muslim na magbalik-loob sa pamamagitan ng espada—hindi tulad ng kalupitan ng mga Krusadang pinamunuan ng Roma o ng *Spanish Inquisition*.

Ang modernong Kanluran ay lumilikha ng mga bagong parirala tulad ng “kultura ng magkakasamang pamumuhay,” “karapatan ng mga minorya,” at “kalayaan sa paniniwala at pagpapahayag,” habang patuloy namang pinalalala ng kanilang mga politiko ang pagkapoot sa mga Muslim.

Walang duda, ang *Islamophobia* ay isang proyekto ng mga nais pigilan ang Islam na maging tanyag sa buong mundo at layong ilayo ang kanilang mga kapwa mananampalataya mula sa liwanag ng Islam sa pamamagitan ng negatibong panlipunan at espiritwal na paghuhubog. Ang kanilang layunin ay lumikha ng isang alon ng poot at pagkamuhi laban sa Islam at sa mga Muslim. Sa ganitong paraan, sinusubukan nilang gawing lehitimo ang pandarambong at pagsasamantala ng mga pandaigdigang kapangyarihan sa mga rehiyong Islamiko, pati na rin ang gawing normal ang mga pag-atake laban sa mga Muslim.

BUDISMO

Sa pag-aaral na ito, una naming ilalahad ang isang buod ng kasaysayan ng Budismo, ang tagapagtatag nito, mga paniniwala, banal na kasulatan, ritwal, mga sekta, at iba pang may kaugnayang paksa. Sa ikalawang kabanata, tatalakayin ang mga kritisismo sa Budismo. Partikular na pagtuunan ng pansin sa bahaging ito ang konsepto ng pagkadiyos sa Budismo, ang pagkadeklara kay Buddha—na isang tao lamang sa orihinal—bilang isang diyos ng kanyang mga alagad at tagasunod, pati na rin ang mga paniniwala sa muling pagsilang (reincarnation), karma, kaluluwa sa Budismo, kamatayan, at iba pang kaugnay na paksa.

Ang Budismo ay isang relihiyosong pilosopiya na itinatag ni Buddha, na namuhay sa India noong ika-6 na siglo B.C. Tinatayang may humigit-kumulang 400 milyong Buddhista sa buong mundo sa kasalukuyan. Ang Budismo ay lumitaw bilang isang kilusan na sumasalungat sa Hinduismo, na matagal nang umiiral sa rehiyon. Hinamon ni Buddha ang politeistikong pananaw ng Hinduismo, na kilala rin bilang “Brahmanismo” dahil sa kapangyarihan ng pangkat panrelihiyon sa India na tinatawag na “Brahman.” Tinutulan niya ang awtoridad ng mga paring Brahman, ang banal na kasulatang Hindu na tinatawag na “Vedas,” ang sistemang caste, ang paniniwala sa mga hain (sacrifices), at ilang ritwal ng Hinduismo.

Gayunpaman, pinanatili ng Budismo ang ilan sa mga paniniwala at kaugalian mula sa Hinduismo, tulad ng muling pagsilang (*reincarnation*),

buhay pagkatapos ng kamatayan, karma, nirvana, at yoga, bagaman may kaunting pagbabago.

Matapos ang pagkamatay ni Buddha, karamihan sa kanyang mga tagasunod ay nagbigay sa kanya ng pagkadiyos. Dahil nanatiling tahimik si Buddha tungkol sa mga usapin tulad ng pag-iral o kalikasan ng isang tagapaglikha, langit, at impiyerno, may patuloy na debate kung ang Budismo ay isang relihiyon o isang sistemang pilosopikal at moral. Gayunpaman, dahil sa mga paniniwala nito, mga banal na kasulatan, mga prinsipyo ng moralidad, mga templo, monastikong pamumuhay, at pagkakaroon ng mga mongheng panrelihiyon, kadalasang itinuturing ang Budismo bilang isang relihiyon ng nakararami.

Bagaman nagmula ang Budismo sa India, tuluyan itong nawala sa rehiyon pagsapit ng ika-9 na siglo at mas lumaganap sa labas ng India, partikular sa Tsina, Hapon, Korea, at iba pang bahagi ng Asya at Malayong Silangan. Ipinaliliwanag ng mga historyador ang malawak na impluwensya ng Budismo sa napakalaking saklaw ng heograpiya dahil sa kakayahan nitong umangkop at makisalamuha sa lokal na kultura at relihiyon. Dahil dito, makikita natin ngayon ang iba't ibang anyo ng Budismo, kung minsan ay may halong lokal na paniniwala. Halimbawa, sa Tsina ito ay kilala bilang „*Zen Buddhism*”, samantalang sa Tibet, ito ay tinatawag na «*Lamaism*.»

Matapos bumagsak ang huling estadong Muslim sa India, ang Imperyong Mughal, noong ika-19 na siglo, napasailalim ang rehiyon sa pananakop ng mga Kanluraning kapangyarihan. Ang mga Kristiyanong dumating ay nagsagawa ng mga gawaing misyonaryo laban sa parehong Hindu at Muslim, at isinalin din nila ang mga banal na kasulatan ng Budismo at Hinduismo sa mga Kanluraning wika. Dahil sa mga pagsasaling ito at sa paglipat ng mga tao mula India patungo sa Kanluran, nagsimulang lumaganap ang ilang mistikong elemento ng pinagmulan ng Indiano at Budista, tulad ng yoga at pagninilay, sa Kanluran at sa iba pang bahagi ng mundo, kabilang ang ating bansa.

Dahil dito, sa kasalukuyan ay maraming iba't ibang “Bagong Relihiyosong Kilusan” na naiimpluwensyahan ng mga mistikong elemento mula sa mga pinagmulan nito o mula sa iba pang relihiyon. Ang mga kilusang ito ay naging isang estilong-*buffet* na relihiyon—walang tiyak na doktrina, inalisan ng karamihan sa nilalaman nitong panrelihiyon, ngunit nananatiling may ilang espiritwal at mistikong elemento, na nagiging kaakit-akit sa mga taong mas pinipili ang isang sekular na pamumuhay. Ang ilan sa mga kilusang ito, lalo na yaong nakatuon sa mga kabataan, ay nagpapalaganap ng mga ideya ng walang limitasyong kalayaan sa ilalim ng pagkukunwaring pagsubok sa mga moral na hangganan. Dahil dito, nagiging isang banta ito sa ating kabataan.

A. ANG BUHAY NI BUDDHA (563-483 B.C.)

Si Buddha, na itinuturing na tagapagtatag ng Budismo, ay isang monghe na nabuhay sa pagitan ng 563 at 483 B.C. Ipinanganak siya sa bayan ng Lumbini, sa lungsod ng Kapilavastu, India. Matapos ang kanyang kamatayan, itinaas siya ng kanyang mga tagasunod at itinuring bilang isang diyos. Ayon sa mga pinagkukunan ng Budismo, may ilang himalang naganap sa panahon ng kanyang kapanganakan. Para sa mga Budista, si Buddha ay isang makalupang pagpapakita (*avatar*) ng isang diyos na pana-panahong bumababa sa mundo sa anyong tao. Naniniwala silang si Buddha ay isang banal na nilalang na isinugo ng mga diyos mula sa langit at nagpakita bilang tao sa ikapitong pagkakataon. Sa kasalukuyan, hinihintay ng mga Budista ang huling Buddha, na kilala bilang *Maitreya*.

Ayon sa mga propesiya, si Buddha ay may dalawang kapalaran: maaaring maging isang dakilang hari o isang dakilang pinunong panrelihiyon. Ginawa ng kanyang ama ang lahat upang matiyak na magiging isang marangal na hari siya sa halip na isang espiritwal na guro. Binigyan siya ng marangyang buhay sa palasyo at hindi pinahintulutang lumabas. Nag-asawa si Buddha at nagkaroon ng isang anak, ngunit isang araw, nakatakas siya mula sa palasyo. Sa magkakasunod na araw, nakita niya ang apat na tanawin na nagbigay sa kanya ng malalim na pananaw tungkol sa buhay: isang matandang lalaki, isang may sakit, isang patay na katawan na dinadala para sa pagsusunog, at isang mongheng asetiko.

Ang mga pagkakatatagpong ito ay nagbukas ng kanyang isipan sa katotohanang ang buhay ay hindi lamang umiikot sa palasyo. Dahil dito, iniwan niya ang kanyang asawa, anak, at marangyang pamumuhay upang yakapin ang isang buhay ng matinding pag-aasetismo. Gayunpaman, napagtanto niyang ang paglipat mula sa labis na karangyaan patungo sa matinding pagtitiis ay labis na mahirap. Dahil dito, naniwala si Buddha na ang *gitnang landas*—isang pamumuhay na iniwasan ang parehong sukdulan—ang tamang paraan ng pamumuhay. Matapos maranasan ang parehong labis na karangyaan at labis na pagtitiis, nagmuni-muni si Buddha sa ilalim ng *Bodhi Tree* (Puno ng Igos), kung saan bigla niyang nakamit ang kaliwanagan at ipinahayag na natagpuan niya ang “gitnang landas.”

Pagkatapos nito, naglakbay si Buddha patungong Benares, kung saan ibinigay niya ang kanyang unang sermon sa isang kilala bilang *Deer Park*, na naging simula ng kanyang mga aral sa relihiyon. Sa loob ng natitirang apatnapu’t limang taon ng kanyang buhay, inilaan niya ang sarili sa pagpapalaganap ng mga katotohanang ito. Itinatag ni Buddha ang isang malaking pamayanang monastiko (*Sangha*), na binubuo ng mga lalaking at babaeng tagasunod, at may katangiang misyonero. Matapos ang kanyang kamatayan, ang kanyang katawan ay sinunog at ang kanyang abo ay hinati sa walong bahagi at ipinadala sa mga templong Budista. Inipon ng kanyang mga alagad ang kanyang mga aral at ipinasa ang kanyang mga kaisipan at panrelihiyong prinsipyo sa mga susunod na henerasyon.

B. KASAYSAYAN NG BUDISMO

Matapos ang kamatayan ni Buddha, nagtipon ang kanyang mga tagasunod sa iba't ibang konseho upang lutasin ang mga isyung lumitaw. Ang unang tatlong konseho ay itinuturing na may natatanging kahalagahan.

Ang Unang Konseho ng Budismo, na kilala bilang “Konseho ng Rajagraha,” ay ipinatawag sa taon ng pagkamatay ni Buddha. Sa konsehong ito, dalawang sagradong kasulatan ang pinagsama: ang Vinaya Pitaka, na naglalaman ng mga alituntunin para sa buhay monghe ayon sa itinuro ni Buddha, at ang Sutta Pitaka, na naglalaman ng kanyang mga sermon.

Ang Ikalawang Konseho ay naganap isang siglo matapos ang pagkamatay ni Buddha, noong 383 B.C. Kilala ito bilang “Konseho ng Vaishali,” kung saan tinalakay kung ang paggamit ng mahahalagang bagay tulad ng ginto at pilak ay laban sa espiritu ng buhay monghe. Ang konsehong ito ang naging daan sa unang pagkakawatak-watak ng mga Buddhista.

Ang Ikatlong Konseho ng Budismo ay ginanap noong 250 B.C. sa ilalim ng pamumuno ni Haring Ashoka, na tinanggap ang Budismo bilang relihiyon ng estado. Sa konsehong ito, pinagtalunan ang kalikasan ni Buddha. Ang konserbatibong pangkat, na kalaunan ay bumuo ng sekta ng Hinayana, ay nagbigay-diin sa pagiging tao ni Buddha. Samantalang ang mga nagtatag ng Mahayana ay itinampok naman ang kanyang

pagka-diyos. Ang pinakamahalagang kinalabasan ng konsehong ito ay ang pagkilala sa Abhidhamma Pitaka, isang pilosopikal na kasulatang nagmula sa mga turo ni Buddha, bilang sagradong aklat.

Sa gayon, nabuo ang sagradong kanon na kilala bilang **Tri-Pitaka** (“Tatlong Basket”), na binubuo ng **Vinaya Pitaka**, **Sutta Pitaka**, at **Abhidhamma Pitaka**. Bukod dito, muling inayos ang samahang misyonerong Budista, ang **Sangha**, sa konsehong ito upang higit na mapalakas ang pagpapalaganap ng Budismo.

Ang mga sumunod na konseho ng Budismo ay ipinatawag upang tugunan ang mga suliraning lumitaw sa kalaunan ng kasaysayan ng Budismo. Ang pinakahuling konseho, na kilala bilang Ikaanim na Konseho, ay ginanap noong 1954 sa Rangoon, Myanmar, bilang paggunita sa ika-2,500 anibersaryo ng pagkamatay ni Buddha. Sa konsehong ito, muling binigkas at pinagtibay ang buong sagradong kasulatan.

Isa sa pinakamahalagang pangyayari sa kasaysayan ng Budismo ay ang pagtanggap ni Emperador Ashoka sa Budismo bilang opisyal na relihiyon ng estado noong 260 B.C. Ayon sa mga ulat, matapos niyang magsisi sa malulupit na digmaang kanyang isinagawa, niyakap niya ang paniniwalang Budista at kinilala bilang unang Hari ng Budismo. Kabilang sa kanyang mahahalagang ambag sa Budismo ang pagtawag sa Ikatlong Konseho ng Budismo, ang pagsasakatuparan ng mga kasulatang Budista, ang pagpapalakas sa samahang **Sangha**, ang pagpapadala ng mga misyonero upang ipalaganap ang Budismo sa buong mundo, at ang pagpapatayo ng 84,000 templong Budista upang hikayatin ang debosyon ng mga tao.

Ang unang anim hanggang pitong siglo matapos ang panahon ni Kristo ay nagkaroon ng malawakang pagpapalaganap ng Budismo. Gayunpaman, sa paglipas ng panahon, humina ang presensya ng Budismo sa India dahil sa pag-usbong ng Brahmanismo (Hinduismo), ang paglago ng Jainismo, ang paghina ng samahang misyonerong Sangha, at ang pagbaba ng suporta mula sa estado. Pagsapit ng 1400s, tuluyan nang

naglaho ang Budismo sa India at nakahanap ito ng mga pagkakataong lumaganap sa labas ng subkontinente.

Isa pang salik na nagpahina sa Budismo ay ang mabilis na paglaganap ng Islam sa subkontinenteng Indiano matapos ang ika-11 siglo. Sinimulang dominahan ng mga Muslim ang rehiyon sa pamamagitan ng mga pananakop ni Sultan Mahmud ng Ghazni sa India (1001-1027). Sumunod dito, matagal na pinamunuan ng Delhi Sultanate (1206-1526) ang lugar, at kalaunan ay sinundan ng Imperyong Mughal (1526-1858), na naging huling pangunahing estadong Muslim sa rehiyon. Ang paglaganap ng Islam sa Gitnang Asya at Indonesia ay nagdulot din ng paghina ng Budismo sa mga nasabing lugar. Sa loob ng mahigit 800 taon, namayani ang mga Muslim sa rehiyon, na sa pangkalahatan ay nagpakita ng mataas na antas ng pagpaparaya sa ibang relihiyon at mga minorya.

Samantala, ang mga bansang may malalaking populasyon ng mga Budista, tulad ng Sri Lanka, Japan, China, Burma, Cambodia, Vietnam, at Korea, ay naging larangan ng tunggalian para sa mga Kristiyanong kolonyal na kapangyarihan simula noong ika-16 na siglo. Ang mga misyonerong dumating kasabay ng mga mananakop ay nagsagawa ng gawain sa pagpapalaganap ng Kristiyanismo sa lahat ng pangkat panrelihiyon, kabilang ang mga Budista. Ang pagsasalin ng mga kasulatang Budista sa mga wikang Kanluranin, pati na rin ang migrasyon mula India patungong Europa at Amerika, ay nagbunsod ng interes ng Kanluran sa Budismo.

C. ANG ISTRUKTURA NG PANINIWALA SA BUDISMO

I. Paniniwala sa Diyos at ang Pagpapahayag ng Pananampalataya

Ang pananahimik ni Buddha sa mga usapin tulad ng Diyos, kaluluwa, buhay pagkatapos ng kamatayan, at ang simula at katapusan ng pag-iral ay isa sa pinakamahalagang katangiang naghihiwalay sa Budismo mula sa ibang relihiyon. Ang katahimikang ito ay nagbubunsod ng tanong kung tunay nga bang maituturing na relihiyon ang Budismo. Ayon sa isang kwento, isa sa mga alagad ni Buddha ang nagtanong sa kanya tungkol sa mga paksang ito, at sumagot siya gamit ang isang kawili-wiling paghahambing. Sinabi niya, “Kung paanong isang kahangalan para sa isang taong nasugatan ng may lasong palaso na tanggihan ang paggamot hangga’t hindi niya nalalaman ang pangalan, kast (caste), at pagkakakilanlan ng taong bumaril sa kanya, ganoon din ang kahangalan ng paghahanap ng kasagutan sa mga ganitong tanong habang nalalason ng palaso ng kamangmangan. Sa halip, ang dapat pagtuunan ng pansin ay kung paano agad makalaya mula sa paghihirap.”

Gayunpaman, sa ilang mga pahayag na iniuugnay kay Buddha, may matatagpuan tayong malabo ngunit di-tuwirang pagtukoy sa isang ganap na lumikha—isang hindi isinilang at hindi nilikha. Sa kabila ng kanyang hindi malinaw na pananalita ukol sa Diyos, matapos ang kanyang

kamatayan, ang mga ritwal at paggalang sa kanyang mga estatwa, abo, sagradong relikyo, at mga lugar ng paninirahan ay humantong sa kanyang pagiging itinuring bilang isang diyos. Sa kasalukuyan, kinakaharap natin ang isang imahe ni Buddha bilang isang dakilang nilalang na may taglay na mga katangiang higit pa sa tao.

Ang Tanong ng Pag-iral

Ang hindi tiyak na paninindigan ng Budismo tungkol sa Diyos ay nagbubunsod ng ilang katanungan, kabilang na ang tungkol sa pinagmulan ng pag-iral. Hindi tinatanggap ng Budismo na ang pag-iral ay naganap nang walang dahilan; sa halip, ipinapaliwanag nito ang usaping ito sa pamamagitan ng isang prinsipyong tinatawag na “Batas ng Umaasang Pinagmulan” (*Pratītya-Samutpāda*). Ayon sa prinsipyong ito, ang pag-iral ay nagmumula sa isang kadena ng magkakaugnay na sanhi. Kabilang sa kadena ng mga sanhi ang maling akala, mga kilos, kamalayan, isip, pandama, damdamin, at pagnanasa, na humahantong sa walang katapusang siklo ng kapanganakan, pagtanda, at kamatayan. Gayunpaman, sa halip na magbigay ng isang ganap na kasagutan sa mahalagang katanungang ito, nakatuon ang Budismo sa pagpapahalaga sa mga prinsipyo ng moralidad bilang tugon nito.

Ang Konsepto ng Kaluluwa

Isa pang katanungang kinakaharap ng Budismo ay ang konsepto ng kaluluwa. Sa kaibahan sa Hinduismo, tinatanggihan ng Budismo ang paniniwala sa isang walang hanggang kaluluwa o diwa na nilikha ng isang diyos at nananatili sa isang nilalang sa buong pag-iral nito. Ayon sa paniniwalang Budista, walang anumang bagay ang permanente dahil ang lahat ay nasa patuloy na pagbabago. Ang proseso ng muling pagsilang (reinkarnasyon) ay hindi nakabatay sa isang kaluluwa. Ang hindi tiyak na paninindigan ng Budismo sa kaluluwa ay nagpapahirap sa pagpapaliwanag ng mga paniniwalang gaya ng karma, paulit-ulit na pagsilang, at ang huling pag-abot sa nirvana. Dahil walang tiyak na kaluluwang umiiral, nananatiling isang palaisipan kung ano nga ba ang tunay na nagdurusa sa

paulit-ulit na siklo ng kamatayan at muling pagsilang, at kung ano ang sa huli ay makakarating sa kaliwanagan (*nirvana*).

Ang Pagpapahayag ng Pananampalataya sa Budismo

Ang Budismo ay may tatlong batayang prinsipyo ng pananampalataya na itinaguyod ng mga alagad ni Buddha. Ang mga ito ay:

“Ako ay nagpapakupkop kay Buddha, ako ay nagpapakupkop sa Dharma (ang mga aral), at ako ay nagpapakupkop sa Sangha (ang pamayanang monghe).”

Ang pagpapakupkop kay Buddha ay nangangahulugan ng ganap na pagtatalaga ng sarili sa kanya. Ang pagpapakupkop sa Sangha ay nagpapakita ng debosyon sa pamayanang panrelihiyon, na itinaturing na mga tagapagpatuloy ng landas ni Buddha. Ayon sa Budismo, ang tunay na pamumuhay ng isang Budista ay makakamit lamang sa ilalim ng paggabay ng isang espirituwal na guro o tagapagturo. Samantala, ang Dharma ay sumasagisag sa mga aral ng Budismo, at nangangailangan ito ng pagtanggap sa ilang mahahalagang paniniwala at pagsasanay, kabilang ang Apat na Marangal na Katotohanan, ang Walong Landas ng Kabutihan, karma, at nirvana, na ipapaliwanag pa sa ibaba.

II. Ang Apat na Marangal na Katotohanan at ang Waluhang Maharlikang Landas

Ang Apat na Marangal na Katotohanan

Ang paniniwala sa Apat na Marangal na Katotohanan ang pinakamahalagang prinsipyo ng Budismo. Ang mga ito ay:

1. Unang Katotohanan – Ang pagkilala na ang buhay ay puno ng “paghihirap at sakit.”

2. Ikalawang Katotohanan – Ang pagkaunawa na ang ugat ng paghihirap at sakit ay ang “mga pagnanasa at pagnanais” na nasa loob ng tao. Ayon sa Budismo, ang mga negatibong kalagayang ito ay ganap na

nagmumula sa tao mismo, na walang kapangyarihan mula sa kalooban ng isang malikhaing banal.

3. Ikatlong Katotohanan – Ang paniniwala na “ang paghihirap ay dapat alisin.”

4. Ikaapat na Katotohanan – Ang pagtanggap na upang mapagtagumpayan ang paghihirap, kailangang sundin ang mga prinsipyo ng “Waluhang Maharlikang Landas” sa Budismo.

Ang Waluhang Maharlikang Landas

Sa Budismo, ang Waluhang Maharlikang Landas ay inihahayag sa pamamagitan ng konsepto ng Dharma Chakra, na nangangahulugang “gulong ng pananampalataya.” Kapag sinimulan ng isang tao ang landas na ito, nagsisimula siyang paikutin ang gulong ng pananampalataya. Ang ilan sa walong tuntuning ito ay may kaugnayan sa kaisipan at espirituwal na gawain, habang ang iba naman ay tungkol sa mga pisikal at panlabas na gawain. Hindi ito isang hakbang-hakbang na proseso kundi isang sabay-sabay na pagsasanay. Ang mga ito ay:

1. Tamang Kaalaman o Tamang Paniniwala – Tumutukoy ito sa pag-unawa sa Apat na Marangal na Katotohanan, na siyang pundasyon ng paniniwalang Budista. Ang kaalamang ito ay makakamit lamang sa pamamagitan ng malinaw na pag-iisip, at mahalaga ang espirituwal na paggabay ng isang guro, na tinatawag na “Guru.”

2. Tamang Pag-iisip – Upang makamit ang tamang pag-iisip, kailangang talikuran ang pagiging makasarili, galit, poot, pagnanasa, at iba pang negatibong kaisipan at kilos, at sa halip, ituon ang sarili sa mabubuting gawain.

3. Tamang Pananalita – Kailangang iwasan ang masasamang pananalita, tulad ng pagsisinungaling, paninirang-puri, at tsismis.

4. Tamang Pagkilos – Iwasan ang mga gawaing tulad ng pagpatay, pagsisinungaling, pangangalunya, pagnanakaw, at pag-inom ng alak.

5. Tamang Hanapbuhay – Pumili ng mga propesyon na may pakinabang sa iba, habang iniwasan ang mga trabahong nagdudulot

ng pinsala, tulad ng mga may kaugnayan sa alak, sandata, o pagkatay ng hayop.

6. Tamang Pagsisikap – Magsikap na iwasan ang masasamang pag-iisip at linangin ang mabubuting gawi.

7. Tamang Kamalayan – Dapat laging mapanatili ang pagkamalay sa sarili at pagninilay.

8. Tamang Pagninilay – Disiplinahin ang isipan sa pamamagitan ng malalim na pagninilay, linisin ito mula sa negatibong pag-iisip, at linangin ang positibong kaisipan. Sa huli, kailangang marating ang isang malalim na kalmadong estado na malaya sa lahat ng emosyon, kabilang ang kasiyahan at sakit, upang makamit ang kadalisayan at Nirvana.

III. Karma, Reinkarnasyon, Nirvana, at Paniniwala sa Buhay Pagkatapos ng Kamatayan

Sa Budismo, walang direktang pagbanggit sa tadhana o itinakdang kapalaran. Gayunpaman, tinalakay nito ang mga konseptong maaaring may kaugnayan dito, tulad ng karma, reinkarnasyon, nirvana, at buhay pagkatapos ng kamatayan.

Paniniwala sa Karma

Ang karma, na tinutukoy bilang isang ugnayan ng sanhi at bunga, ay isang konsepto na nagpapaliwanag kung paano ang mabuti o masamang kilos ng isang tao sa kasalukuyang buhay ay magkakaroon ng epekto sa kanyang susunod na buhay. Kung ang isang tao ay may masasamang iniisip at gumagawa ng mga negatibong aksyon, siya ay makararanas ng isang buhay na puno ng paghihirap, sakit, at kamalasan sa susunod niyang pagsilang. Sa kabilang dako, kung ang isang tao ay may mabuting pag-iisip at nagsasagawa ng mabubuting gawain, siya ay makakamtan ang kaligayahan sa kanyang susunod na buhay. Ang siklong ito ay nagpapatuloy hanggang sa ang isang tao ay makamit ang Nirvana—ang estado ng ganap na kalayaan mula sa siklo ng muling pagsilang.

Gayunpaman, dahil ang Budismo ay walang tiyak na paniniwala sa isang diyos, hindi isang diyos ang nagtatakda ng kapalaran ng isang taong muling isinilang dahil sa karma, kundi ang kanyang sariling mga gawa. Sa ganitong paraan, ang tao mismo ang lumilikha ng kanyang sariling kapalaran. Hindi tinatanggap ng mga Budista ang paniniwala sa isang banal o makalangit na kapangyarihan na gumagabay sa sansinukob. Di tulad ng Hinduismo, tinatanggihan din ng Budismo ang sistemang caste, na sa Hinduismo ay nagpapasya sa estado ng isang tao sa kanyang susunod na buhay batay sa karma.

Reinkarnasyon (Muling Pagsilang)

Sa mga wika ng India, ang konsepto ng muling pagsilang ay tinatawag na “Samsara.” Minsan ito ay inihahayag sa pamamagitan ng mga salitang transmigrasyon, reinkarnasyon, o paglilipat ng kaluluwa. Gayunpaman, hindi tinatanggap ng Budismo ang paniniwala sa isang walang-hanggang kaluluwa o diwa, gaya ng paniniwala sa Hinduismo. Dahil dito, mas naaangkop na tawagin itong “reinkarnasyon” sa halip na “transmigrasyon” sa konteksto ng Budismo. Ayon sa paniniwalang Budista, walang bagay ang permanente, kaya’t ang kamatayan ay isa lamang paglipat patungo sa isang bagong pagsilang. Ang ating paniniwala na may isang bagay na umiiral nang tuluy-tuloy ay isang ilusyon lamang.

Nirvana

Ang Nirvana ay literal na nangangahulugang “pagkalipol,” “pagtigil,” o “pagpayapa.” Sa Budismo, ito ay karaniwang tumutukoy sa pinakahuling kalayaan mula sa siklo ng muling pagsilang. Ayon sa mga Budista, hindi maaaring ipaliwanag ang Nirvana sa pamamagitan ng mga salita; sa halip, ito ay isang espirituwal na kalagayan na maaari lamang maranasan. Dahil dito, nag-aalok ang iba’t ibang sekta ng Budismo ng iba’t ibang kahulugan ng Nirvana: Ayon sa Hinayana, ang Nirvana ay ang pagtigil ng pagnanasa at pag-iibigan sa isang tao. Samantala, ayon sa Mahayana, ang Nirvana ay isang kalagayan ng walang-hanggang kaligayahan na maaaring marating ng isang nilalang.

Ayon sa paniniwalang Budista, ang isang tao na ganap na sumusunod sa mga turo ni Buddha, nauunawaan ang kawalan ng permanensiya ng mga bagay (anicca), at nililinis ang sarili mula sa lahat ng pagnanasa at pagnanabik, ay nakakamit ang kalagayan ng kasakdalan na tinatawag na nirvana. Kahit na maaaring makamit ng isang tao ang nirvana habang sila ay nabubuhay, nananatili pa rin ang kanilang pisikal na pag-iral, kaya't patuloy silang nabubuhay sa mundo hanggang sa kanilang kamatayan. Kapag sila ay namatay, ganap nilang natatamo ang nirvana at napapalaya mula sa siklo ng muling kapanganakan, tinatakas ang pagdurusa ng paulit-ulit na pagbabalik sa mundo.

Paniniwala sa Buhay Pagkatapos ng Kamatayan

Ang paniniwala sa buhay pagkatapos ng kamatayan sa Budismo ay may kalabuan din. Pinayuhan ni Buddha ang kanyang mga alagad na huwag magtanong tungkol sa buhay pagkatapos ng kamatayan, sapagkat ang nirvana na mismo ang sukdulan at huling kalagayan. May ilan na nagsasabing sinadyang manahimik si Buddha sa mga paksang ito upang bigyang-diin ang kahalagahan ng moralidad at tamang pagkilos sa kasalukuyang buhay, sa halip na makipagtalo nang walang saysay tungkol sa kabilang buhay. Gayunpaman, sa ilang aral na iniuugnay sa mga disipulo ni Buddha, sinasabing ang mga gumagawa ng kabutihan ay muling isisilang sa kaligayahan sa langit matapos ang kamatayan, samantalang ang mga gumagawa ng kasamaan ay muling isisilang sa impiyerno. Gayunpaman, mananatili lamang ang isang tao sa langit o impiyerno sa panahong katumbas ng kanilang mabuti o masamang gawa. Dahil dito, sa ilang interpretasyon ng Budismo, ang langit at impiyerno ay itinuturing bilang pansamantalang mga daanan sa pagitan ng kamatayan at muling kapanganakan. Tulad ng makikita rito, ang magkakaibang pananaw ukol sa kabilang buhay sa Budismo ay nagdudulot ng hindi tiyak at magkakasalungat na pagkaunawa sa paniniwala nito tungkol sa buhay pagkatapos ng kamatayan.

IV. Paniniwala sa Banal na mga Kasulatan

Ang banal na mga kasulatan ng Budismo ay unang ipinarating nang pasalita ng mga alagad ni Buddha sa loob ng dalawang siglo bago

ito isinulat. Ang mga banal na kasulatan ng Budismo ay kilala bilang “Tatlong Basket” o Tri-pitaka, na binubuo ng tatlong aklat. Ang mga ito ay tinatawag ding Pali Canon. Ang mga aklat na ito ay: Vinaya Pitaka, Sutta Pitaka, at Abhidhamma Pitaka. Ang unang dalawa ay tinipon sa Unang Konseho noong 483 B.C., kaagad matapos ang kamatayan ni Buddha, at ang pangatlo ay isinatinig at pinagtibay sa Ikalawang Konseho noong 383 B.C.. Ang mga ito ay ipinasa nang pasalita sa mga susunod na henerasyon sa pamamagitan ng sama-samang pagbigkas hanggang sa maisulat ang mga ito sa Ikaapat na Konseho sa Sri Lanka noong 25 B.C., apat na siglo matapos ang pagkamatay ni Buddha.

Ang mga Banal na Kasulatan ng Budismo:

- Tripitaka (Tatlong Basket)

1. Vinaya Pitaka

- Naglalaman ng mga alituntunin para sa pamumuhay ng mga monghe at prinsipyo ng etika.

2. Sutta Pitaka

- Pangunahing naglalaman ng mga aral tungkol sa Dharma, kabilang ang Apat na Marangal na Katotohanan at Walong Landas, pati na rin ang mga kwento, alamat, at tula.

3. Abhidhamma Pitaka

- Mga pilosopikal na paliwanag ng mga naunang aklat, na inilaan para sa mas dalubhasang pag-aaral.

Bukod sa mga ito, may iba pang banal na aklat at komentaryo na nagpapaliwanag ng mga kasulatang Budista, paniniwala, at mga kasanayan, ngunit hindi sila itinuturing na kasing-banal ng Tripitaka.

D. PAGSAMBA AT MGA TEMPLO SA BUDISMO

May iba't ibang pananaw ang mga sekta ng Budismo tungkol sa pagbibigay-galang kay Buddha. Ayon sa sektang Hinayana (Theravada), na nagbibigay-diin sa pagkatao ni Buddha, ang kaligtasan ay maaaring makamit sa pamamagitan ng kanyang gabay. Samantala, sa sektang Mahayana, na itinuturing si Buddha bilang isang diyos, ang kaligtasan ay maaaring makamitan sa pamamagitan ng direktang pagsamba sa kanya. Dahil dito, ang pagbibigay-galang sa estatwa ni Buddha sa mga tahanan at templo ay may malaking kahalagahan. Ang pagninilay, na malawakang isinasagawa ng mga Budista, ay bahagi ng pagsamba. Sa mga araw ng relihiyosong pagdiriwang, ang mga karaniwang mamamayan ay sumasama sa mga monghe sa mga monasteryo para sa pag-aayuno, panalangin, at pagninilay.

Mga Panrelihiyong Tungkulin

Sa Budismo, magkaiba ang mga tungkulin ng mga monghe at ng mga karaniwang mamamayan:

- Para sa mga Karaniwang Mamamayan:

1. Huwag manakit ng mga may buhay (huwag pumatay).
2. Huwag kumuha ng hindi ibinigay (huwag magnakaw).

3. Iwasan ang maling pakikipagtalik (huwag mangalunya).
4. Huwag magsinungaling.
5. Iwasan ang pag-inom ng alak at paggamit ng nakalalasing na sangkap.

- Para sa mga Monghe (karagdagang alituntunin):

1. Kumain nang katamtaman.
2. Iwasan ang mga libangan.
3. Huwag gumamit ng palamuti sa katawan.
4. Huwag matulog sa magagarang higaan.
5. Huwag gumamit ng ginto o pilak.

Ang mga lalaking monghe ay kailangang sundin ang 227 na alituntunin, habang ang mga babaeng monghe naman ay may 311 na alituntunin. Pinapayagan lamang silang magkaroon ng kanilang damit-pangmonghe, isang mangkok para sa paghingi ng limos, isang labaha, isang karayom, sinulid, at isang tela. Ang pinakamahalagang kolektibong gawain ng mga monghe ay ang “pagtatapat ng kasalanan” o Pratimoksha, na isinasagawa tuwing labinlimang araw at may sapilitang pagdalo.

Bukod sa limang pangunahing alituntunin, kailangang iwasan din ng mga karaniwang mamamayan ang paggamit at pangangalakal ng mga mapanganib na bagay tulad ng sandata, alak, at tabako. Isa sa pinakamataas na antas ng kabutihan sa Budismo ay ang pagtulong sa mga pangangailangan ng mga monghe, sapagkat sila ay ipinagbabawal na magtrabaho. Dahil dito, ang mga tao ay nag-aalay ng pagkain, inumin, kasuotan, pinggan, payong, at iba pang gamit para sa mga monghe.

Mga Templo

Sa Budismo, ang pagsamba nang sama-sama ay hindi sapilitan. Maaaring bumisita ang mga tao sa templo anumang oras na kanilang nais. Ang mga templong Budista ay tinatawag na “Vihara”. Ang pinakabanal na bagay sa templo ay ang estatwa ni Buddha. Makikita rin sa mga

templo ang mga bulaklak ng lotus, kandila, at insenso, na sumisimbolo sa kadalisayan. Bukod dito, nag-aalay din ang mga tao ng iba't ibang pagkain at inumin bilang handog. Isa sa pinakamahalagang bahagi ng templo ay ang “silid para sa pagninilay”.

Sa silid na ito, may isang sentral na bagay o imahe na pinagtutuunan ng pansin habang nagninilay-nilay. Malapit sa mga templo, matatagpuan ang mga stupa o pagoda, na nagsisilbing sisidlan ng mga relikyang ni Buddha, tulad ng kanyang buhok, buto, o ngipin, at madalas itong binibisita ng mga deboto.

Ritwal ng Puja

Ang pinakamahalagang ritwal sa templo ay ang seremonya ng Puja. Sa pagpasok, inaalay ang sapatos, binibigyang-galang ang estatwa ni Buddha, at isinasagawa ang pagninilay. Sa pagsisimula ng ritwal, ang isang Budista ay nagkakapit-kamay sa panalangin at yumuyuko, sabay inuulit nang tatlong beses ang pagtatapat ng pananampalataya: “Ako ay nagpapakupkop kay Buddha, ako ay nagpapakupkop sa Dharma, ako ay nagpapakupkop sa Sangha.” Sa bawat yuko, inilalagay muna ang mga kamay sa ibabaw ng ulo, pagkatapos ay sa ibaba ng bibig, at sa huli ay sa dibdib, bago lumuhod at yumuko. Sa templo, nag-aalay ng mga bulaklak, liwanag, insenso, pagkain, at inumin sa estatwa ni Buddha. Ang mga handog na ito ay karaniwang ginagamit para sa pangangailangan ng templo at ng mga monghe.

Pansariling Pagsamba

Dahil hindi sapilitan ang pagsamba sa templo, madalas na naglalaan ng isang silid sa kanilang tahanan ang mga Budista para sa pagninilay at pagsamba. Dito, laging may estatwa ni Buddha, at nag-aalay sila ng bulaklak, insenso, pagkain, at inumin, kasabay ng pagsisindi ng kandila. Karaniwan, ang pagsamba ay isinasagawa sa tahimik na oras ng umaga. Ang mga panalangin ng Budista ay tinatawag na “mantra”, na nangangahulugang mga dasal o panawagan sa Budismo.

Mga Butil ng Panalangin: Malas at Chakras

Gumagamit ang mga Buddhist ng *malas* (mga butil ng panalangin) at *chakras* (mga gulong ng panalangin) habang bumibigkas ng mga mantra. Karaniwan, ang mga butil na ito ay binubuo ng 108 piraso, bagaman may ilan na may 27 lamang. Dinisenyo ang mga ito upang maiwasan ang pagkalito sa pagbibilang ng mga pagpapatirapa at panalangin. Ang pinakamahalagang mga butil ay yari sa puno ng Bodhi.

Ang Pinakatanyag na Panalangin ng Budismo:

“Om Mani Padme Hum”

Ang pinakabanal na mantra ng Budismo ay “*Om Mani Padme Hum*,” na nangangahulugang “*Papurihan ang hiyas sa loob ng lotus na bulaklak*.” Inuusal ang mantrang ito sa pang-araw-araw na buhay (sa mga sementeryo, sa mga libing, at kapag bumibisita sa ospital). Ito ay binibigkas gamit ang tiyak na paraan ng paghinga, kilos ng kamay at bibig, pati na rin isang natatanging himig. Pinaniniwalaang nagbibigay ng proteksyon ang panalanging ito at kung minsan ay iniuukit sa mga bato.

Pagninilay

Ang pagninilay ay isa sa mga pangunahing konsepto ng Budismo at isinasagawa rin sa Hinduismo. Tumutukoy ito sa pagsasanay at disiplina ng isipan. Maaaring gawin ang medidasyon sa mga templo, monasteryo, tahanan, o kahit saan. Karaniwan, ito ay isinasagawa sa isang nakaupong posisyon na nakatukod ang mga paa. Ang isang tao ay nagpo-pokus sa isang malayong imahe ni Buddha, isang bulaklak, o ibang bagay habang inuusal ang tiyak na mga panalanging Budista kasabay ng mga teknik sa paghinga. May ilan na naglalarawan kay Buddha sa kanilang isipan habang nagninilay-nilay at iniisip ang pagsasanib ng kanilang diwa sa kanya. Sa unang yugto ng medidasyon, nililinis ang isip mula sa mga negatibong emosyon, habang sa ikalawang yugto, pinapalago ang mga positibong katangian.

Nagpapayo ang mga awtoridad ng Budismo na huwag bigyan ng labis na kahalagahan ang mga di-pangkaraniwang karanasang maaaring lumitaw habang nagninilay-nilay. Maraming uri ng mga kasanayan sa pagninilay sa Budismo.

Mga Pista ng Relihiyon

Ang iba't ibang pista at pagbisita sa mga banal na lugar ng Budismo ay itinuturing na sama-samang pagsamba. Ang pinakamahahalagang kapistahan ay ang Kaarawan ni Buddha, ang Araw ng Kaliwanagan, ang Araw ng Nirvana (ang araw ng kanyang pagkamatay), at ang Bagong Taon. Ang mga petsang ito ay ipinagdiriwang sa magkakaibang panahon ng iba't ibang sekta. Dagdag pa rito, may mga pagdiriwang na nagmamarka ng pagsisimula at pagtatapos ng tag-ulan.

Paglalakbay-Panata (Pilgrimage)

Bagaman hindi sapilitan ang paglalakbay-panata sa Budismo, may ilang lugar na may kaugnayan sa mahahalagang pangyayari sa buhay ni Buddha na binibisita ng mga mananampalataya. Kabilang dito ang Lumbini Grove, kung saan ipinanganak si Buddha; Bodh Gaya, kung saan niya natamo ang kaliwanagan (kung saan ang pagninilay at pagpapatirapa ay itinuturing na pinakamataas na anyo ng pagsamba, at pinaniniwalaang napapatawad ang mga kasalanan ng mga bumibisita); Deer Park, na tanyag dahil sa mga usa nito at kung saan ipinangaral ni Buddha ang kanyang unang sermon; at Kushinagar, kung saan namatay si Buddha, na isa ring mahalagang lugar ng paglalakbay-panata.

E. MGA SEKTA NG BUDISMO AT ANG PAGLAGANAP NITO

Sekta ng Hinayana (Maliit na Sasakyan)

Ang unang paghahati sa loob ng Budismo ay lumitaw 100 taon pagkatapos ng kamatayan ni Buddha, sa Ikalawang Konsehong Budista noong 383 B.C. Makalipas ang halos dalawang siglo, noong 200 B.C., nagsimulang mabuo ang unang mga pagkakabaha-bahagi na humantong sa pag-usbong ng sekta ng Hinayana (*Maliit na Sasakyan*). Ang mga tagasunod ng Hinayana, na tinatawag ang kanilang sarili bilang Theravada—na nangangahulugang “mga tagasunod ng landas ng tunay na mga ninuno at ng orihinal na relihiyon”—ay nakatuon sa indibidwal na kaligtasan at may mas konserbatibong estruktura. Dahil lumaganap ito sa Timog-Silangang Asya, tinatawag din itong Timog Budismo. Ang sektang ito ay lagang sa mga bansang nasa Timog Asya tulad ng Sri Lanka (Ceylon), Burma (Myanmar), Cambodia, Laos, Thailand, at Vietnam. Sa kasalukuyan, maliban sa Vietnam, kinikilala ang Budismo bilang opisyal na relihiyon sa mga bansang ito.

Sekta ng Mahayana (Malaking Sasakyan)

Ang Mahayana (*Malaking Sasakyan*) ay nagsimulang lumitaw noong humigit-kumulang 100 A.D. Mayroon itong mga paniniwala na naiiba sa Hinayana at may mas liberal na pananaw, na nakatuon sa sama-samang

kaligtasan ng lahat. Dahil lumaganap ito sa hilagang bahagi ng Asya, tinatawag din itong Hilagang Budismo. Ang sektang ito ay malawakang matatagpuan sa mga bansang tulad ng Tsina, Hapon, Tibet, Korea, at Mongolia.

Ang Budismo, na unang lumitaw sa India, ay kalauna'y lumisan sa kanyang pinagmulan at nagkaroon ng pagkakataong lumaganap sa labas ng India, partikular sa kontinente ng Asya. Sa kasalukuyan, halos walang bansa sa Asya na hindi naiimpluwensyahan ng Budismo.

Sa Tsina, naapektuhan ng Taoismo at iba pang lokal na tradisyon ng mga Tsino ang Budismo, kaya nakilala ito bilang “Ch’an Buddhism.” Nanatili itong mahalagang bahagi ng kasaysayan ng Tsina hanggang sa panahon ng mapanupil na rehimeng Komunista noong ika-20 siglo.

Sa Hapon, ang Budismo, na naapektuhan ng kultura at relihiyon ng mga Hapones, ay tinawag na “Zen Buddhism.” Maraming Hapones ang naniniwala sa higit sa isang relihiyon nang sabay, kaya’t may ilan na itinuturing ang kanilang sarili bilang parehong Shintoista at Budista.

Sa Tibet, ang Budismo ay tinawag na “Lamaismo,” na may katangiang pagsamba sa mga puwersa ng kalikasan. Isa sa mga pangunahing aspeto ng Lamaismo ay ang labis na paggalang sa mga monghe at mga pinunong panrelihiyon. Ang taong tinatawag na “Dalai Lama” ang naging pinakamataas na awtoridad sa relihiyon at politika simula pa noong ika-14 na siglo. Matapos sakupin ng Komunistang Tsina ang Tibet noong 1950, tumakas ang Ika-14 na Dalai Lama patungong India noong 1959, kasama ang 70,000 mga dayo (refugee), at kalauna’y ginawaran ng Nobel Peace Prize noong 1989.

Bagaman ito ang pangunahing mga sekta, may iba’t ibang paaralan ng Budismo na lumitaw sa loob ng mga ito. Sinasabing pagsapit ng unang milenyo, may humigit-kumulang 18 paaralan ng Budismo. Bilang isang misyonerong relihiyon, lumaganap din ang Budismo sa Kanluran. Sa kasalukuyan, tinatayang may 5 milyong Budista sa Estados Unidos at 1 milyon sa iba pang bahagi ng Kanluran, habang ang kabuuang bilang ng mga Budista sa buong mundo ay tinatayang 400 milyon.

ISANG KRITIKAL NA PAGHAHAMBING SA BUDISMO

A. Kritikal na Pagsusuri sa Budismo mula sa Iba't Ibang Aspeto

Sa bahaging ito, ang mga impormasyong ipinakita sa unang bahagi batay sa mga sanggunian ng Budismo ay susuriin mula sa iba't ibang pananaw. Sa konklusyon, ang mga paniniwala at gawi ng Budismo ay ihahambing nang mabilisan sa Islam.

Pananampalataya sa Diyos

Isa sa pinakamahirap ipaliwanag na isyu sa Budismo ay kung mayroong isang tagapaglikha. Kasunod nito ang mga tanong tungkol sa kaluluwa, kabilang buhay, at ang simula at wakas ng pag-iral. Nang tanungin si Buddha tungkol sa mga paksang ito, siya ay nanatiling tahimik. Tulad ng nabanggit sa unang bahagi, nang tanungin siya kung may Diyos, sumagot si Buddha gamit ang isang paghahambing: inihalintulad niya ang tanong sa isang taong sugatan dahil sa palasong may lason, ngunit tumangging magpagamot hangga't hindi niya nalalaman kung sino ang bumaril sa kanya. Ipinahiwatig ni Buddha na, sa parehong paraan, hindi mahalaga ang mga tanong tungkol sa Diyos. Sa halip na maligaw sa ganitong mga katanungan, dapat pagtuunan ng pansin ng tao ang pagpapalaya sa sarili mula sa kasalukuyang pagdurusa at sakit.

Gayunpaman, mula pa noong pagsisimula ng sangkatauhan, lahat ng relihiyon at maging ang mga pilosopikal na sistema ay nagsikap na sagutin ang mga tanong na ito, kabilang ang tungkol sa pag-iral ng isang pinakamataas at makapangyarihang tagapaglikha. Ito ang mga pangunahing katanungang palaging bumabagabag sa isipan ng tao: “Sino ako? Bakit ako nilikha? Ano ang mangyayari sa akin sa huli? Sino ang lumikha ng malawak na sansinukob at lahat ng naririto, at bakit?” Mula pa noon, ang mga tao ay naghahanap ng makatwiran at kasiyasiyang sagot sa mga tanong na ito. Ang patuloy na paghahanap na ito ay nagpapakita ng likas na pangangailangan ng tao na maniwala sa isang ganap na tagapaglikha. Matapos gawing tiwali ng tao ang mga relihiyon at kasulatang ipinadala ng Diyos sa pamamagitan ng Kanyang mga propeta, sinubukan nilang punan ang kawalan na ito sa pamamagitan ng pagsamba sa iba’t ibang nilalang sa lupa at kalangitan, pati na rin sa mga idolo. Ang kasaysayan ay puno ng ganitong mga halimbawa. Ang katahimikan ni Buddha tungkol sa mga mahahalagang usaping ito ay nag-iwan ng puwang sa Budismo, na napunan sa iba’t ibang paraan pagkatapos ng kanyang kamatayan. Halimbawa, matapos siyang pumanaw, sinamba ang kanyang mga estatwa, ang sinasabing kanyang abo, mga sagradong relikyas, at mga lugar na kanyang tinirhan. Nag-alay ang mga tagasunod niya ng pagkain at inumin sa kanyang mga estatwa bilang sakripisyo, na kalaunan ay humantong sa kanyang pagiging isang diyos. Dagdag pa rito, kung susuriin natin ang mga isinulat ng kanyang mga tagasunod tungkol sa kanyang kapanganakan at kamatayan, makikita natin na iginawad nila sa kanya ang mga katangiang higit sa tao, na hayagang nagpapakita ng kanyang pagiging diyos sa kanilang paniniwala.

Hindi tinatanggap ng Budismo na kusang lumitaw o nagkataon lamang ang pag-iral mula sa kawalan. Sa halip, ipinapaliwanag nito ang pag-iral sa pamamagitan ng prinsipyo na tinatawag na “Batas ng Umaasang Pinagmulan” (Law of Dependent Origination). Ayon sa prinsipyong ito, ang pag-iral ng isang bagay ay konektado sa isang kadena ng sanhi at bunga, kabilang ang mga kilos ng tao, kamalayan, isipan,

katawan, pandama, damdamin, pagnanasa, kapanganakan, pagtanda, at kamatayan.

Gayunpaman, ang mga paliwanag na ito ay hindi sapat upang tugunan ang proseso ng paglikha ng sansinukob, ang pinagmulan ng unang tao, ang simula ng pag-iral, ang kaluluwa, at ang tunay na kalikasan nito. Sa ganitong paraan, iniwasan ng Budismo ang pagharap sa mga mahahalagang paksang ito sa pamamagitan ng pagtatago sa likod ng mga prinsipyong moral. Ang mga paliwanag na ibinibigay sa ilalim ng Batas ng Umaasang Pinagmulan ay hindi nagbibigay ng kapanipaniwala o makatwirang sagot tungkol sa pag-iral ng sanlibutan at ng sangkatauhan, o mga sagot na tumutugma sa pananagutan ng tao.

Paniniwala sa Karma

Isa pang usapin na may kaugnayan sa tanong tungkol sa pag-iral ng Diyos sa Budismo ay ang paniniwala sa Karma, na tumutukoy sa ugnayan ng sanhi at bunga (*cause and effect*). Ang Karma ay ang paniniwalang ang mabuti o masamang gawa ng isang tao sa buhay na ito ay magkakaroon ng gantimpala o kaparusahan sa susunod niyang buhay. Kung ang isang tao ay gumagawa ng masasamang bagay at may negatibong pag-uugali, siya ay makararanas ng isang buhay na punô ng sakit, paghihirap, at kasawian sa kanyang muling kapanganakan. Sa kabaligtaran, kung siya ay gumagawa ng mabubuting gawa, magkakaroon siya ng isang buhay na punô ng kabutihan sa hinaharap. Bagaman tila makatuwiran ang paliwanag na ito dahil sa prinsipyo ng katarungan, ang suliranin sa Budismo ay ang kawalan ng konkretong paniniwala sa Diyos. Sa sistemang ito, hindi isang makapangyarihan at nakakaalam ng lahat na tagapaglikha ang nagtatakda ng kapalaran ng isang muling isinilang na nilalang, kundi ang tao mismo. Dahil tinatanggihan ng Budismo ang pag-iral ng isang banal na pangkalahatang kalooban, nakikita nito ang tao bilang mga tagapaglikha ng lahat ng kanyang kilos.

kabilang ang paglikha ng mga bagong nilalang at ang paglipat ng mga kaluluwa sa iba't ibang anyo—ay nagaganap lamang dahil sa karma, nang walang pakikialam ng isang banal na kapangyarihan, ay nagreresulta sa labis na pagbibigay ng halaga sa karma. Gayunpaman, sa kabila ng kahalagahan nito, ang karma ay nananatiling isang kontrobersyal at mahirap ipaliwanag na konsepto sa lohikal na paraan.

Una sa lahat, ang sobrang pagpapahalaga sa karma ay tila hinahatulan ang isang tao na mamuhay lamang ayon sa mga bunga ng kanyang mga ginawa sa nakaraang buhay, kaya't nagiging isang pasibong nilalang siya sa kasalukuyang buhay—halos parang isang robot. Kung walang pinakamataas na kapangyarihang nagtatalaga ng lahat ng bagay, at kung ang lahat ng ating nararanasan ay resulta lamang ng ating mga nakaraang gawa, lumalabas na wala tayong tunay na kalayaan sa ating kasalukuyang buhay. Sa ganitong kaso, kung lahat ay itinakda na mula pa sa ating nakaraang buhay, ang tao ay tila nakatali na lamang at sapilitang mamumuhay sa kung anuman ang kanyang sitwasyon ngayon. Halimbawa, kung tayo ay nabubuhay ngayon bilang resulta ng ating nakaraang mga kilos, paano natin maisasagawa ang mga kilos na magtatakda ng ating susunod na buhay? Mayroon pa ba tayong kalayaang gawin ito? Ang suliraning ito ay sumasalungat sa di-umano'y malayang pananaw ng Budismo, na nagsasabing ang bawat isa ay may kalayaang hubugin ang kanyang kinabukasan sa pamamagitan ng sarili niyang kalooban.

Isa pang suliranin ay ang paniniwala sa karma, na ipinapaliwanag ang lahat ng bagay sa pamamagitan ng indibidwal na pananagutan, ay nahihirapang bigyang-linaw ang mga pangyayaring nakakaapekto sa maraming tao. May ilang mga tagapagpaliwanag na naglalagay ng tanong sa paniniwalang ito sa pamamagitan ng halimbawa ng mga magulang na nawalan ng kanilang mga batang anak sa isang aksidente sa kalsada.

Sa ganitong kaso, dapat ba nating tingnan ang trahedyang ito bilang likas na bunga ng maling mga gawa ng mga magulang noong nakaraan—ang kanilang karma—o bunga ito ng karma ng bata mismo? Ayon sa lohika ng karma, ang pangyayaring ito ay dapat na likas na resulta ng

karma ng bata, sapagkat ang buhay ng bawat tao ay itinatakda ng kanyang sariling mga kilos. Ibig sabihin nito, pinapanagot ang isang inosenteng bata para sa mga maling gawa sa isang nakaraang buhay, na tila hindi makatarungan. Bukod pa rito, ang ganitong pangyayari ay hindi lamang nakakaapekto sa bata kundi marahil ay mas matindi pa sa mga magulang. Kaya kung ang pangyayaring ito ay lubhang nakaapekto sa lahat ng panig at humantong sa isang trahedya, kaninong masamang karma ang dapat sisihin dito? Tila mahirap matukoy ang sanhi ng aksidente batay sa karma.

Pagkakatawang-muli (Muling Pagsilang)

Ang ideya ng muling pagsilang, na kilala sa mga wikang Indian bilang “*Samsara*”, ay madalas na inilalarawan sa pamamagitan ng mga termino tulad ng transmigrasyon, reinkarnasyon, o paglalakbay ng kaluluwa. Gayunpaman, dahil hindi tinatanggap ng Budismo ang paniniwala sa isang permanenteng diwa o kaluluwa, mas angkop na tawagin itong *muling pagsilang* kaysa *transmigrasyon* sa loob ng Budismo. Kung paanong ang paniniwala sa Diyos, na noong una ay hindi malinaw, ay kalaunan nilinaw sa pamamagitan ng pagbibigay-diyos kay Buddha, ganoon din ang paniniwala sa muling pagsilang, na humarap sa mga hamon at ipinaliwanag lamang matapos ang kamatayan ni Buddha. May ilang mga mananaliksik na nagsasabing ang paniniwala sa reinkarnasyon ay hindi talaga itinuro ni Buddha, kundi ipinakilala lamang ng kanyang mga alagad bilang tugon sa ilang mga katanungan.

Ayon sa paniniwalang Budista, kung ang isang tao ay nakakamit ang *Nirvana* habang siya ay nabubuhay, siya ay napapalaya mula sa siklo ng kamatayan at muling pagsilang, kaya’t matapos ang kamatayan, hindi na siya ipanganganak muli sa isang bagong buhay.

Ito ay nagbubunga ng isang malaking dilemma o kahirapan sa pagpili sa Budismo tungkol sa kalagayan ng kaluluwa matapos mamatay ang katawan. Tulad ng nabanggit kanina, hindi tinatanggap ng Budismo ang pag-iral ng isang imortal na kaluluwa o diwa na bumubuo sa ubod ng isang nilalang. Kung walang ganoong diwa o kaluluwa, kapag ang isang kaluluwa

ay dumaan sa siklo ng kamatayan at muling pagsilang (reinkarnasyon) at pumasok sa iba't ibang katawan, walang anumang karaniwang katangian o pagkakakilanlan na nag-uugnay sa mga katawan na ito. Kung walang permanenteng at imortal na kaluluwa, ang kaluluwa sa loob ng isang katawan ay mawawala rin kasabay ng katawan. Dagdag pa rito, kung walang isang entidad tulad ng kaluluwa o diwa na nagdadala ng naipon na karma, paano maaaring umabot ang epekto ng karma sa mga susunod na panahon at makaapekto sa ibang mga indibidwal? Paano magkakaroon ng anumang koneksyon o pagkakakilanlan sa pagitan ng taong gumawa ng isang aksyon at ng taong nakakaranas ng mga bunga ng aksyong iyon sa hinaharap? Ang iba't ibang interpretasyong ginawa sa loob ng maraming siglo upang kumbinsihin ang mga tao sa mga paniniwalang Budista tulad ng kaluluwa, Nirvana, karma, at reinkarnasyon ay nananatiling hindi kapanipaniwala pagdating sa moral at lohikal na konsistensya. Bilang resulta, madalas na sinasabi ng mga iskolar ng Budismo na ang mga estadong ito ay hindi maaaring ipaliwanag sa pamamagitan ng katuwiran at maaari lamang maunawaan sa pamamagitan ng pamumuhay ayon sa ilang mga alituntuning moral, kaya't tila pinipili nilang gawing mas madali ang paliwanag sa pamamagitan ng pag-iwas sa mas malalim na pagsusuri.

Nirvana

Ang *Nirvana* ay isang pangunahing konsepto sa Budismo na kumakatawan sa ganap na kalayaan. Ayon sa paniniwalang Budista, ang isang taong sumusunod sa mga turo ni Buddha ay kalaunan mapagtatanto na ang lahat ng bagay ay pansamantala at lalinisin ang kanyang sarili mula sa lahat ng pagkakapit sa makamundong kaligayahan, kaya't makakamit niya ang ganap na kasakdalan, o *Nirvana*. Ang isang taong nakakamit ang *Nirvana* ay napapalaya mula sa siklo ng pagsilang at kamatayan, na nagdudulot ng pagdurusa at sakit.

Gayunpaman, tulad ng ilang iba pang paniniwalang Budista, ang konsepto ng Nirvana ay walang lohikal na paliwanag. Sa huli, ang karaniwang sagot na ibinibigay ay, “Ang Nirvana ay isang kalagayang

hindi maipapaliwanag kundi dapat maranasan.” Tungkol sa mga tanong gaya ng “Ano ang mangyayari pagkatapos ng kamatayan?” na may kaugnayan sa Nirvana, sinabi ni Buddha na ang ganitong mga tanong ay hindi maaaring itanong, sapagkat ang Nirvana ay ang pangwakas at pinakamataas na kalagayan—isang sagot na malayo sa pagiging kasiyasiya. Sinasabing ang Nirvana ay isang kalagayang nagaganap sa buhay na ito, habang ang isang tao ay buhay pa. Inilalarawan ng mga Budista ang isang taong nakamit ang Nirvana bilang katulad ng isang buto, inihaw na butil ng kape, o isang butil ng bigas—kung paanong walang maaaring sumibol mula sa mga ito, wala na ring mabuti o masamang gawa na maaaring lumabas mula sa isang taong nakamit na ang Nirvana.

Sa kabaligtaran, hindi tinatanggap ng Islam ang konsepto ng Nirvana. Ayon sa paniniwalang ito, ang mga tao ay hindi mananagot para sa kanilang mga gawa sa Araw ng Paghuhukom. Sa Islam, ang kaluluwa ay naghihintay sa Araw ng Paghuhukom matapos ang kamatayan, kung saan ito ay gagantimpalaan o paparusahan batay sa kanyang mga ginawa. Tinatanggi ng Islam ang ideya ng pagtakas sa kalooban ng Diyos o ang pansamantalang pananatili sa langit o impiyerno upang pagkatapos ay bumalik muli sa mundo.

Ang paniniwala sa reinkarnasyon ay tinatanggi din ng Islam sa maraming aspeto. Ang paniniwalang ito ay sumasalungat sa banal na katarungan, sa mga konsepto ng kapalaran at pananagutan, sa paniniwala sa kabilang buhay at muling pagkabuhay, at sa banal na kaayusan at balanse na itinakda ng Tagapaglikha. Taliwas din ito sa mga konsepto ng banal na awa, dangal ng tao, at ang balanse sa pagitan ng mundong ito at ng kabilang buhay.

Ang ganitong mga paniniwala ay tahasang tinatanggi sa Qur'an:

“Kapag dumating na ang kamatayan sa isa sa kanila, kanyang sasabihin, ‘Aking Panginoon, ibalik Mo ako upang makagawa ako ng matuwid na gawa sa mundong aking nilisan.’ Ngunit hindi! Ito ay isa lamang salitang kanyang binigkas; at sa likuran nila ay may isang harang

(Barzakh) hanggang sa Araw ng Muling Pagkabuhay.” (Al-Mu’minun, 23:99-100)

“Kaya’t sinumang gumawa ng kabutihang kasingbigat ng isang atomo ay makikita ito, at sinumang gumawa ng kasamaan na kasingbigat ng isang atomo ay makikita ito.” (Az-Zalzalah, 99:7-8)

“Ang bawat kaluluwa ay kikita lamang para sa sarili nito, at walang tagapasan ng dala ang papasanin ang dala ng iba.” (Al-An’am, 6:164)

“Ang tao ay magkakamit lamang ng kung ano ang kanyang pinagsikapan, at ang kanyang pagsisikap ay makikita. At siya ay gagantimpalaan ng ganap na gantimpala.” (An-Najm, 53:39-41)

Paniniwala sa Transmigration (Tanasukh)

Ang Tanasukh, na nangangahulugang “paglipat ng kaluluwa,” ay isang paniniwalang matatagpuan sa mga relihiyong nagmula sa India tulad ng Hinduismo at Sikhismo. Tulad ng nabanggit kanina, hindi naniniwala ang mga Budista sa kawalang-kamatayan ng kaluluwa, kaya’t tinutukoy nila ang reinkarnasyon bilang muling pagsilang ng katawan sa halip na transmigrasyon. Dahil sa laganap na paniniwala sa transmigration sa kasalukuyang panahon, nararapat lamang na ito ay talakayin nang bahagya rito. Sa Hinduismo, ang paniniwala sa transmigration o paglipat ng kaluluwa ay may malaking papel sa pagpapanatili ng caste system, na may malaking kahalagahan sa panlipunang buhay. Isang Hindu ay maaari lamang umangat sa mas mataas na caste sa kanyang susunod na buhay kung matutupad niya nang perpekto ang lahat ng mga kinakailangan ng kanyang kasalukuyang caste.

Sa ganitong paraan, maaaring umangat ang isang tao sa mas mataas na *caste* sa pamamagitan ng muling pagsilang bilang gantimpala sa kanyang mga nagawa, habang ang pagkabigo ay maaaring magresulta sa pagbaba sa mas mababang *caste*, o maging sa muling pagsilang bilang isang hayop o halaman.

Ang ugnayan o mga karaniwang katangian sa pagitan ng iba't ibang katawan na sinasabing tinatahanan ng iisang kaluluwa sa Hinduismo ay hindi malinaw. Kung ang kaluluwa ay pareho pa rin, dapat nitong maalala sa paanuman ang mabuti o masamang karanasan mula sa mga nakaraang katawan. Ang kaluluwa, na sinasabing ginagantimpalaan o pinarurusahan batay sa mga nakaraang gawa, ay dapat may kakayahang alalahanin ang mga dating karanasan upang hindi maulit ang parehong pagkakamali at upang mamuhay nang naaayon sa kasalukuyang katawan. Samakatuwid, ang mga naniniwala sa *transmigration* o *reinkarnasyon* ay dapat sa paanuman ay may kakayahang alalahanin ang kanilang mga nakaraang buhay. Gayunpaman, hanggang ngayon, halos walang sinuman ang nag-angkin ng ganoong kakayahan. Ang iilan na nagbigay ng ganitong pahayag ay walang obhetibo o lohikal na ebidensya upang patunayan ito. Upang mapatunayan ang ganitong mga pahayag, dapat ay mayroong hindi bababa sa kaunting pagpapatuloy ng alaala o sikolohikal na pagkakatulad sa pagitan ng mga nakaraang katawan. Sa katotohanan, imposibleng malaman kung sino ang muling isinilang bilang sino.

Dagdag pa rito, ayon sa doktrina ng *transmigration*, walang katiyakan na ang isang taong namatay bilang tao ay muling isisilang bilang tao. Sa kasong ito, kung ang isang kaluluwa ay muling isinilang bilang isang hayop o halaman sa susunod na buhay, paano ito magiging iba mula sa kaluluwa na dating tao? Magtataglay ba ang kaluluwa ng hayop ng parehong mga katangian ng kaluluwa ng tao? Ano ang mga mabubuting gawa na maaaring gawin ng isang kaluluwa sa anyo ng hayop o halaman upang makaipon ng “mabuting karma” at muling maisilang bilang tao sa susunod na buhay? Walang sapat na kapani-paniwala o lohikal na paliwanag para sa mga katanungan at isyung ito.

Ilang Bagong Panrelihiyong Kilusan at Mistikal na Pananaw na May Pinagmulan sa Budismo

Sa kasalukuyan, may ilang bagong relihiyosong kilusan na lumitaw sa ilalim ng mga etiketa ng *yoga* at *pagninilay* na may ugat sa Budismo at mga tradisyong Indian. Bagama't madalas nilang ipahayag na sila ay

sekular at hindi nakabatay sa anumang partikular na relihiyon, malinaw na ang kanilang pangunahing pinagmulan ay ang mga relihiyong Indian at mga tradisyong mula sa Malayong Silangan. Ang ilan sa mga kilusang ito ay nag-aangkin na sila ay mga alternatibong sistema ng paniniwala na lumalaban sa mga relihiyon at sa pangkalahatang moralidad sa pamamagitan ng kanilang natatanging paniniwala, mga pagsasanay, at ritwal. Madalas nilang puntiryahin ang mga kabataan gamit ang tila kaakit-akit na mga islogan gaya ng “*pagbasag sa mga bawal*”, at gumagamit ng mga pamamaraan ng pagmamaniwala ng isipan (*brainwashing*), paggamit ng droga, malayang pananaw sa pakikipagtalik, pagtataguyod ng mga ugnayang hindi kasal, at pagtangkilik sa mga alternatibong oryentasyong sekswal, gayundin ang diumano’y pagtataguyod ng mga karapatan ng kababaihan. Kadalasan, ang mga grupong ito ay may mga kaakit-akit na pinuno, mga mesiyantikong paniniwala, at sa ilang pagkakataon, mga ateistikong ideya, habang pinapanatili ang isang misteryoso at lihim na estruktura. Dahil dito, sila ay nagiging isang malaking banta sa mga relihiyon, sa mga estruktura ng pamilya, at sa lipunan sa pangkalahatan.

Upang mas madaling maabot ang mga kabataan, aktibong ginagamit ng mga grupong ito ang hatirang pang-madla (social media), sinehan, pelikula, industriya ng pagpapatalastas (advertising), mga sentro ng espirituwal at terapiyang pang-isipan, pati na rin ang mga *yoga* at *pagninilay* na pasilidad. Ito ay lumilikha ng isang kapaligiran kung saan madaling nagagamit ang mga paniniwalang relihiyoso para sa pansariling kapakinabangan o tubo. Ang mga kilusang ito ay nagbibigay ng mga alternatibong pagpipilian para sa ilang kabataan na nawawalan ng pag-asa sa buhay, nababahala sa kanilang hinaharap, o naghahangad na mapansin at patunayan ang kanilang sarili.

Ang ilan sa mga grupong ito ay kinabibilangan ng Transcendental Meditation (TM), Ananda Marga, Sahaja Yoga, mga kilusang New Age, ang Hare Krishna Movement, Brahma Kumaris, Sai Baba, ang Mevlana Supreme Movement of World Brotherhood, at mga organisasyon ng Reiki. Bukod pa rito, may ilang pekeng grupong Islamiko na ang mga

paniniwala at gawain ay hindi naaayon sa Qur'an at Sunnah. Mahalagang magkaroon ng kamalayan tungkol sa mga grupong ito.

Bagama't nakatuon ang talakayan dito sa Budismo at sa mga kilusang nagmula rito, maraming iba pang kilusan mula sa Silangan at Kanluran ang nagdudulot din ng banta sa mga kabataan sa kasalukuyan. Ang ilan sa mga ito ay ginagamit ang relihiyon upang isulong ang sarili nilang layunin, na naglalason sa lipunan sa pamamagitan ng mga baluktot na interpretasyon ng relihiyon.

Isa sa mga pangunahing puntirya na grupo ng mga kilusang ito ay ang mga kabataang nakakaramdam ng kapabayaang o kawalan ng halaga mula sa kanilang pamilya o lipunan. Sinusulit ito ng mga grupong ito sa pamamagitan ng paghihikayat sa kanilang mga tagasunod na putulin ang ugnayan sa kanilang pamilya, kamag-anak, at mga dating kaibigan—hinihikayat silang burahin ang kanilang nakaraan at magsimula muli. Dahil dito, ang mga indibidwal ay nalalayo sa kanilang pinagmulan, relihiyon, bayan, at sa mga moral at relihiyosong pagpapahalaga ng kanilang pamilya at lipunan. Mahalaga ang pagiging mapanuri sa mga banta na ito upang maprotektahan ang ating kabataan.

B. Paghahambing sa Pagitan ng Islam at Budismo

1. Ang Islam bilang Huling Relihiyon: Ang Islam ang huling relihiyong ipinadala ng Allah (ang Makapangyarihan), at ito ang naglalaman ng pangwakas na banal na mensahe na kinumpirma mismo ng Allah. Ipinapaliwanag nito ang lahat ng kapaki-pakinabang at mapanganib para sa sangkatauhan.

Sa kabaligtaran, ang Budismo ay lumitaw humigit-kumulang 12 siglo bago ang Islam at, sa paglipas ng panahon, nawala ang pangunahing mga aral nito. Sa huli, ito ay nakalimutan maging sa India, ang lugar ng pinagmulan nito, at napalitan ng ibang mga relihiyon tulad ng Jainismo, Kristiyanismo, at Islam. Simula nang dumating ang Islam, wala nang ibang relihiyon ang nakaimpluwensya o nakapagpabago sa mundo sa

parehong antas na nagawa ng Islam. Ang katotohanang ang Islam ang huling relihiyon ay nagpapatunay na ito ay ayon sa itinakda.

2. Pagpapanatili ng Huling Banal na Mensahe: Dahil ang Islam ang huling relihiyon, ang banal nitong mensahe ay itinakdang mapanatili at maprotektahan. Ang Qur'an, na ipinahayag sa Propeta Muhammad (sumakanya nawa ang kapayapaan), ay agad na isinulat at nanatiling hindi nagbabago hanggang sa kasalukuyan. Sa kabilang banda, ang banal na kasulatan ng Budismo, ang *Tripitaka* (*Tatlong Basket*), na iniuugnay kay Buddha, ay naisulat lamang halos dalawang siglo pagkatapos ng kanyang kamatayan. Ang pinakaunang kilalang kumpletong kanon ng Budismo ay mula pa noong ikalawang siglo A.D., anim na siglo matapos si Buddha. Dahil dito, may mga katanungan tungkol sa pagiging maaasahan ng pagkakalathala ng mga aral ni Buddha. Ang kalaunang *deification* o pagsasadiyos kay Buddha at ang pagdaragdag ng mga paniniwala at gawain na wala sa orihinal na panahon ni Buddha ay ilan lamang sa mga dahilan na nagpapatibay sa mga pagdududang ito.

3. Ang Kakulangan ng Budismo sa Mahahalagang Paniniwala: Isa sa pinakamalaking kakulangan ng Budismo ay ang katahimikan nito patungkol sa pag-iral ng isang makapangyarihang Tagapaglikha, pati na rin sa mga konsepto ng langit, impiyerno, at kabilang buhay. Dahil dito, may ilan na nagtanong kung ang Budismo ay maituturing ngang isang relihiyon, at may mga nagsasabing ito ay mas malapit sa isang pilosopikal at moral na sistema kaysa isang relihiyon.

Bagaman pinuna ni Buddha ang mga politeistikong paniniwala ng Hinduismo noong siya ay nabubuhay pa, nagsimulang maramdaman ng kanyang mga tagasunod ang kawalan ng isang makapangyarihang nilalang matapos ang kanyang kamatayan, sapagkat ang paniniwala sa isang dakilang kapangyarihan ay isang likas na pangangailangan ng tao. Dahil dito, pagkatapos ng kanyang kamatayan, ilang mga diyos ng Hinduismo ang isinama sa mga kasulatang Budista, at si Buddha mismo ay itinaas sa antas ng isang diyos sa pamamagitan ng pagpaparangal sa

kanyang mga estatwa, mga relikyo, at mga lugar na kanyang tinirhan, at siya ay sinasamba sa mga templo.

4. Kawalan ng Malinaw na Paliwanag sa Budismo: Hindi malinaw na tinutukoy ng Budismo ang relasyon sa pagitan ng Diyos, tao, at mga tagapamagitan. Dahil sa kakulangan ng tiyak na paliwanag, nananatiling hindi malinaw kung paano dapat unawain ang kaugnayan sa pagitan ng Tagapaglikha at ng kanyang mga nilikha. Dahil wala ring konsepto ng propesiya, ang pinagmumulan ng tunay na kaalaman at ang pamantayan ng katotohanan ay lubusang iniaasa sa indibidwal. Sa isang mundo na may bilyun-bilyong tao, ano ang nagiging batayan ng katotohanan? Ang problemang ito ay nananatiling isang malaking isyu sa loob ng Budismo.

5. Pagkakaiba ng mga Pari at Karaniwang Tao: Tulad ng Kristiyanismo, may malinaw na pagkakaiba sa pagitan ng mga monghe (pari) at mga karaniwang tagasunod sa Budismo, na nagreresulta sa magkaibang relihiyosong tungkulin para sa bawat pangkat. Ito ay nagdudulot ng suliranin sa usapin ng banal na katarungan at pananagutan. Ang mga pagkakahating batay sa relihiyon ay nag-ambag sa pagkakabuo ng sistemang caste sa India at ng ideya ng isang nakatatasa at hinirang na lahi sa Kanluraning mundo. Samantala, tinatanggi ng Islam ang anumang pagkakaiba batay sa antas ng pagkasaserdote o sa panlipunang uri at iginigiit na ang lahat ng tao ay pantay-pantay sa harap Ng Allah, na may pananagutang ayon sa kanilang kakayahan, at tinutuligsa nito ang anumang uri ng diskriminasyon batay sa lipunan, uri, o relihiyon.

6. Mga Paliwanag ng Budismo Tungkol sa Muling Kapanganakan: Bagaman nanahimik si Buddha sa mga paksa tulad ng muling kapanganakan at buhay pagkatapos ng kamatayan, sinubukan ng kanyang mga tagasunod na magbigay ng paliwanag matapos siyang mamatay, na humantong sa pagbuo ng isang sistemang paniniwala sa Budismo. Ayon sa paniniwalang ito, ang muling kapanganakan ay nagaganap sa mundong ito at nagpapatuloy hanggang sa maabot ang Nirvana. Samantalang sa Islam, ang muling pagkabuhay ay nagaganap sa kabilang buhay, at walang pagbabalik sa mundong ito kapag lumisan na ang kaluluwa.

7. Pagkabuhay na Mag-uli sa Budismo at Islam: Sa Budismo, ang pagkabuhay na mag-uli ay nangyayari nang paisa-isa sa tuwing may taong namamatay, samantalang sa Islam, ito ay mangyayari sa kabilang buhay bilang isang sabay-sabay na pangyayari para sa lahat ng tao.

8. Pananagutan ng Tao sa Budismo at Islam: Ayon sa paniniwalang Budista, ang muling kapanganakan ng isang tao ay nakasalalay lamang sa kanyang mga ginawa, samantalang sa Islam, ang muling pagkabuhay pagkatapos ng kamatayan ay ganap na nakadepende sa kalooban Ng Allah.

9. Mga Pananaw na Magkakasalungat sa Turo ng Budismo: Ipinapakita ng Budismo ang indibidwal bilang ang tanging nagpapasiya ng kanyang mga aksyon sa pamamagitan ng karma. Gayunpaman, dahil itinuturing na itinakda na ang lahat ng kilos ng isang tao sa kanyang buhay, inilalarawan nito ang tao bilang isang nilalang na sapilitang sumusunod sa mga itinakdang aksyon, katulad ng isang programadong robot. Ito ay salungat sa tila malayang pananaw ng Budismo tungkol sa indibidwalismo. Sa Islam naman, pinagkalooban Ng Allah, ang Makapangyarihan, ang mga tao ng malayang pagpapasya bilang bahagi ng kanilang pagsubok, kaya naman may kakayahan silang pumili. Dahil dito, sa buong kasaysayan, may mga taong itinanggi Ang Allah kahit na sila ay nabubuhay sa loob ng Kanyang nilikha.

10. Ang Paglikha ng mga Gawa: Sa Budismo, ang indibidwal ay itinuturing na siyang lumilikha ng kanyang sariling mga gawa sa pamamagitan ng karma. Sa Islam naman, Ang Allah ang tunay na tagalikha ng lahat ng bagay, ngunit ang tao ay may pananagutan sa kanyang mga piniling gawin.

11. Pagpapalabis sa Karma: Pinalalabis ng Budismo ang konsepto ng karma hanggang sa puntong kahit ang mga itinuturing na banal na nilalang, tulad ng mga Bodhisattva, ay hindi maaaring baguhin ang batas na ito, sapagkat ang kanilang pagiging banal ay sakop din ng karma. Lahat ng bagay ay nasa patuloy na pagbabago, at dahil sa paniniwalang ito, hindi tinatanggap ng Budismo ang pagkakaroon ng isang permanenteng kaluluwa. Bukod dito, pinaniniwalaan na ang mga turo ni Buddha

mismo ay magbabago rin, at isang mesyanikong pigura na tinatawag na “Maitreya”, na itinuturing na Mesiyas ng Budismo, ang darating matapos si Buddha upang magpakilala ng mga bagong katuruan.

12. Panandaliang Katangian ng mga Kasanayang Budista: Ang mga kasanayan sa Budismo tulad ng yoga at pagninilay ay nagbibigay lamang ng pansamantalang ginhawa ngunit wala silang pangmatagalang epekto. Sa kabaligtaran, ang Islam ay nag-aalok ng tuluy-tuloy na espirituwal na landas tulad ng pagdarasal (salah), pag-aayuno (sawm), paggunita sa Allah (dhikr), pagmumuni-muni, at pagbabasa ng Qur’an, na nagpapanatili ng kaluluwa na espirituwal na buhay at matatag sa lahat ng oras.

KONKLUSYON

Ang ating marangal na relihiyon, ang Islam, na may pinangalagaang banal na pinagmulan, may mga patnubay ng propeta na naaangkop sa buhay sa pinakamainam na paraan, at may napakagandang kasaysayan sa loob ng labinlimang siglo, ay ang tanging paraan ng pamumuhay na sapat para sa lahat ng pangangailangan ng sangkatauhan hanggang sa Araw ng Paghuhukom. Gaya ng sinabi sa Qur'an:

“...Sa araw na ito ay aking ginawang ganap ang inyong relihiyon, at aking lubos na ipinagkaloob sa inyo ang Aking biyaya, at aking pinili ang Islam bilang inyong relihiyon...” (Al-Ma'idah: 3).

Ang Islam ang tanging perpektong relihiyon na kinalulugdan ng Allah. Sa pagkakaroon ng isang ganap na relihiyon, hindi na kinakailangan ang mga naunang relihiyon na nawalan na ng bisa. Ang Islam ay walang katulad sa higit nitong kadalisan kumpara sa mga tiwaling relihiyon.

Ngayon, higit kailanman, nangangailangan ang sangkatauhan ng kahanga-hangang mga prinsipyo ng Islam upang makamit ang kapayapaan at kaligayahan sa parehong mundo. Ang mga hindi tumatanggap sa tunay na relihiyon ng Islam at naniniwalang makakamit nila ang walang hanggang kaligtasan sa pamamagitan ng mga maling relihiyon ay tulad ng mga pulubing hindi namamalayang sila ay nakaupo sa isang kayamanan, ngunit patuloy na namamalimos sa iba sa gitna ng kanilang kahirapan.

Hindi matatakas ng sangkatauhan ang madilim na landas na ito hangga't patuloy nilang hinahanap ang kanilang daan gamit ang mahina

at kumikislap na kandila ng katiwalian, habang ipinikikipikit ang kanilang mga mata sa maliwanag na araw ng katotohanan.

Matapos maging Muslim, ang dating Kalihim ng French Communist Party na si Roger Garaudy (†2012) ay nagtungo sa Istanbul. Dito, nagbigay siya ng isang lektura sa Yildiz Palace. Nagkataon na naroon ako sa nasabing kumperensya. Isang mapanuyang tanong ang ibinato kay Garaudy:

“Dati kang Katolikong Kristiyano. Pagkatapos, naging komunista ka at buong-pusong niyakap ang mga ideya ni Marx, na halos binago mo pa. Ngayon, isa ka nang Muslim. Maglalakbay ka ba patungo sa India?”

Sumagot siya, “Hayaan ninyong ipaliwanag ko.” Sinabi niya: “Ako ay isang Katoliko noon. Nag-aral ako sa Amerika. Nang makita ko kung paano ang malalaking negosyo at monopolyo sa Estados Unidos ay nagtatapon ng milyun-milyong tonelada ng gatas at nagsusunog ng milyun-milyong tonelada ng trigo upang manipulahin ang merkado at kontrolin ang presyo ayon sa kanilang kagustuhan, napuno ako ng galit at paghihimagsik laban sa ganitong mapagsamantala, walang puso, at mabangis na kapitalismo. Dahil dito, yumakap ako sa komunismo.” “Ngunit napagtanto ko rin na ang komunismo ay tuyo, walang kaluluwa, at salat sa espiritwalidad. Sinikap kong pagsamahin ang Kristiyanismo at komunismo upang bigyan ito ng espiritwal na dimensyon, ngunit hindi ito posible—hindi ito gumana.”

“Noong panahong iyon, naglabas ang pamahalaang Pranses ng isang ‘utos ng pagbitay’ laban sa akin. Ngunit nailigtas ako sa kapahamakan sa tulong ng isang sundalong Algerian Muslim. Dahil sa pag-uusisa, hinanap ko siya at tinanong: ‘Habang inuutusan ng opisyal na Pranses ang aking pagbitay, bakit mo ako iniligtas?’ “Sumagot siya, ‘Ako ay isang Muslim. Hindi ko alam kung ano ang kasalanan mo. Nang hindi ko ito nalalaman, hindi ako maaaring pumayag sa pagkitil ng isang buhay na ibinigay ng Allah. Natatakot akong dalhin ang espiritwal na pananagutan nito.’”

Hanggang sa panahong iyon, inakala kong ang Islam ay isang primitibong relihiyon ng mga tribo. Ngunit dahil sa pangyayaring ito,

nagsimula akong mag-aral tungkol sa Islam. Dahil isa akong ekonomista, unang pinag-aralan ko ang estruktura ng ekonomiya ng Islam.

Partikular kong pinag-aralan ang batas tungkol sa pagtubo o usura (riba), isang paraan ng pagsasamantala na ipinagbabawal din sa komunismo. Isang pangyayari na may kaugnayan kay Bilal al-Habashi ang nagturo sa akin ng aral. Isang araw, dinalhan ni Bilal ang Sugo ng Allah (sumakanya nawa ang kapayapaan) ng mga de-kalidad na datiles. Tiningnan ito ng Propeta at nagtanong: “Saan mo nakuha ito?” Sumagot si Bilal:

“Mayroon kaming mababang uri ng datiles. Ipinagpalit namin ang dalawang takal nito para makuha ang isang takal ng mas magandang klase, upang inyong kainin.”

Sa narinig, sinabi ng Propeta:

“Aba sa iyo! Iyan ay walang iba kundi riba (usura), huwag mo nang gawin ito!” Pagkatapos, ipinaliwanag niya ang tamang paraan: “Kung nais mong makabili ng mas magagandang datiles, ipagbili mo muna ang mayroon ka nang hiwalay. Pagkatapos, bilhin mo ang mas magandang datiles gamit ang perang nakuha mo mula rito.” (Muslim, Musakat, 96)

Napagtanto ko na isinara ng Sugo ng Allah (sumakanya nawa ang kapayapaan) ang kahit pinakamaliit na puwang na maaaring magbukas ng pinto sa usura. Walang kahit katiting na pagpapahintulot sa usura sa Islam. Dahil dito, mas lalong lumalim ang aking pananaliksik tungkol sa Islam.

Nang sinuri ko ang mga tanong na “Ano ang ekonomiya sa Islam? Ano ang batas nito?”—dito ko natagpuan ang isang dakilang henyo. Si Abu Hanifa. Napahanga ako sa kanyang kamangha-manghang kaisipan sa batas! Pinayapa niya ako at itinuro ang tamang daan. Ngunit, nakakalungkot na hindi gaanong kinikilala ng mundo ng Islam ngayon ang isang pantas sa batas na may kalibre ni Abu Hanifa. Ako mismo ang nagpapakilala sa mga Muslim tungkol sa kahanga-hangang talino at pananaw sa batas ni Abu Hanifa, gayong ako’y bagong Muslim pa lamang.

Tama si Garaudy sa kanyang sagot. Ang mga prinsipyong kinakailangan upang maayos na isaayos ang bawat aspeto ng buhay ay

matatagpuan sa malawak na nilalaman ng ating dakilang relihiyon—Islam.

Ang Islam, ang tanging tunay na relihiyon, ay may napakatalino, kapaki-pakinabang, at wastong pananaw tungkol sa bawat aspeto ng buhay—mula sa batas hanggang moralidad, mula sa ekonomiya hanggang sa sikolohiya at sosyolohiya, mula sa kasaysayan hanggang sining, mula sa pamilya hanggang lipunan. Nilalayan nitong maabot ang kaligayahan ng tao sa parehong mundong ito at sa kabilang buhay. Hangga’t hindi tayo nagiging manhid sa mga katotohanang ito, hangga’t tayo ay nagbabasa, nagsasaliksik, nagtatanong, natututo, at isinasabuhay nang maganda ang Islam, mararamdaman natin kung gaano kalaking biyaya ang maging bahagi ng pananampalatayang ito.

Noong panahon ng Genocide sa Bosnia (1992-1995), isang makabuluhang pahayag ang sinabi ng dakilang mujahid at palaisip ng Bosnia, si Alija Izetbegovic, na naging saksi sa matinding pagpatay at kalupitan:

“Ang digmaan ay hindi natatalo sa pagkagapi sa labanan, kundi sa pagiging katulad ng kaaway.”

Ang Ummah ni Muhammad (sumakanya nawa ang kapayapaan) ay halos dalawang bilyong tao sa buong mundo. Gayunman, ngayon ay pinagbabayaran natin nang mahal ang paglayo sa ating Islamikong personalidad at karakter sa pamamagitan ng panggagaya sa kapitalista at di-Muslim na paraan ng pamumuhay.

Sa ganitong panahon at kapaligiran, napakahalagang ipahayag sa buong mundo ang mga sumusunod na katotohanan:

Ang Islam ay relihiyon ng habag.

Ang tunay na kapayapaang kailangan ng sangkatauhan ay matatagpuan sa dakilang mga prinsipyo ng Islam.

Kailangan nating alisin ang mga maling pananaw na naitanim sa isipan at puso ng mga tao dahil sa maruming propaganda, at ipakita ang

Islam—ang tanging tunay na relihiyon—sa kanyang orihinal at dalisay na anyo.

Dahil dito, kinakailangan muna nating maunawaan at lubos na maunawaan ang ating relihiyon. Sa kabilang dako, ang katotohanan ay kasinglawak ng isang karagatan—hindi maaaring tanggapin ng tao ang higit pa sa kakayahan ng kanyang isipan at puso. Tulad ng sinabi ni Jalaluddin Rumi, “Imposibleng maunawaan ang tunay na diwa ng relihiyon. Ito ay maaari lamang hangaan.” Kung hindi natin ganap na mauunawaan ang perpektong kahulugan ng tunay na relihiyon—ang Islam—dahil sa limitadong kakayahan ng ating isipan, hindi rin natin ganap na maipapaliwanag ang nais naming iparating sa mumunting pahinang ito gamit ang limitadong kakayahan ng wika. Sa usaping ito, ang isipan at wika ay parehong may hangganan at pagkukulang. Ang aming sinubukang ipahayag sa hamak na akdang ito ay marahil isang patak lamang mula sa malawak na karagatan ng mga katotohanan.

Nawa’y tanggapin ng Makapangyarihang Panginoon ang mumunting akdang ito bilang isang maliit na bahagi ng patuloy na pagsisikap upang maiparating ang Islam sa mga tapat na naghahanap ng katotohanan sa ating panahon.

Nawa’y ipagkaloob sa ating lahat ng Allah ang tunay na pagpapahalaga sa biyaya ng Islam. Nawa’y bigyan Niya tayo ng kakayahang ipahayag ang ating pasasalamat sa biyayang ito sa pinakamagandang paraan—sa ating pananalita at asal. Nawa’y isama Niya tayo sa hanay ng mga pinagpalang alipin na mahigpit na kumakapit sa katotohanan at masigasig na umiiwas sa kasinungalingan, sa pamamagitan ng Kanyang biyaya at habag.

Amin!

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ
وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

(As-Saffat: 180-182)

MGA SANGGUNIAN SA BIBLIYOGRAPIYA

Qur'an al-Karim

The Holy Bible

Religious Islamic Encyclopedia (Entries such as Judaism, Christianity, Covenant of the Ancients, Covenant of the New, Talmud, Gospel, Prophet, Articles of Faith, etc.)

Rahmatullah al-Hindi, Manifestation of Truth, (translated by Ali Namli - Ramazan Muslu), ISAM Publications, Ankara 2020.

Baki ADAM, The Torah According to Jewish Sources, Ankara, 1997; "Other Religions from the Perspective of Judaism" Grafiker Publications, Ankara 2017.

Şaban KUZGUN, Differences and Contradictions in the Four Gospels, Ankara 1996.

Nuh Arslantaş, Prophet Muhammad and Islam According to Jews: A Study from the Perspective of Hebrew History Books, Iz Publications, Istanbul 2011.

Osman Nuri TOPBAŞ, Lineage of Prophets 1-3; True Religion Islam; Horizon of Islamic Thought, Erkam Publications, Istanbul.

Ismail Hami Danismend, Ancient Turkish Ethics and Morality According to Western Sources, Istanbul Kitabevi, 1982.

